

Utila”

eu
consult

Wpływ działań rewitalizacyjnych
podejmowanych w szczególności
w ramach 11. Osi Priorytetowej
Regionalnego Programu
Operacyjnego Województwa
Małopolskiego na lata 2014-2020
na ograniczenie problemów
społecznych w miastach i na
obszarach wiejskich

SPIS TREŚCI

1. Streszczenie	6
2. Summary.....	8
3. Słownik pojęć.....	10
4. Wstęp.....	11
5. Metodyka badania.....	12
5.1. Cele ewaluacji	12
5.2. Zakres przestrzenny badania.....	13
5.3. Skrócony opis zastosowanych metod i technik badawczych.....	14
6. Rewitalizacja w województwie małopolskim – kontekst badawczy	18
6.1. Założenia polityki rewitalizacyjnej w województwie	18
6.2. Wsparcie działań rewitalizacyjnych w ramach Rpo.....	21
7. Obecny stan realizacji procesu rewitalizacji w województwie małopolskim	26
7.1. Diagnozowanie problemów w gminach	26
7.2. Podejmowanie działań rewitalizacyjnych w Gminach.....	36
7.3. Finansowanie rewitalizacji	43
7.4. Bariery i potencjały związane z wdrażaniem rewitalizacji.....	52
8. Efektywność i trafność rewitalizacji	65
8.1. Skala wpływu podejmowanych działań na ograniczenie problemów	65
8.2. Niemierzalne efekty podejmowanych działań rewitalizacyjnych	74
9. Studia przypadków.....	77

9.1.	Kalwaria Zebrzydowska.....	77
9.2.	Zabierzów.....	82
9.3.	Krynica Zdrój.....	86
9.4.	Olkusz.....	89
9.5.	Nowy Sącz	94
9.6.	Oświęcim	100
9.7.	Myślenice.....	104
9.8.	Skawina.....	110
9.9.	Limanowa - Miasto.....	115
9.10.	Podsumowanie.....	123
10.	Realizacja procesu rewitalizacji - ujęcie porównawcze między województwami .	125
10.1.	Przyjęte modele wdrażania rewitalizacji.....	125
10.2.	Ocena skuteczności działań rewitalizacyjnych z punktu widzenia Instytucji zarządzających RPO	134
10.3.	Ocena procesu rewitalizacji z punktu widzenia beneficjenta (Gminy)/ Eksperta	137
10.4.	Ocena skuteczności działań rewitalizacyjnych z punktu widzenia Partnerów społecznych.....	139
11.	Przyszłość rewitalizacji	141
11.1.	Poziom instytucjonalny	141
11.2	Potrzeby gmin	150
12.	Wnioski	152

13. Rekomendacje.....	156
13.1. Ciągłość	156
13.2. Komplementarność	161
13.3. Efektywność	168
13.4. Partnerstwa	178
Bibliografia	184
Spis wykresów, tabel, zdjęć, map.....	185
Załączniki	189
Załącznik nr 1. Dyspozycje do wywiadów IDI w ramach Benchmarkingu.....	189
Załącznik nr 2. Dyspozycje do wywiadów IDI w ramach Case study.....	190
Załącznik nr 3. Dyspozycja do wywiadu TDI.....	193
Załącznik nr 4. Dyspozycje do wywiadu IDI z przedstawicielami IZ RPO WM oraz Przedstawicielami UM WM.....	195
Załącznik nr 5. Kwestionariusz badania CAWI.....	200

1. STRESZCZENIE

Przeprowadzone w ramach niniejszego badania procedury badawcze dotyczyły ewaluacji wpływu działań rewitalizacyjnych współfinansowanych ze środków RPO WM (Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020) na ograniczenie problemów społecznych na obszarach kryzysowych, zdegradowanych i peryferyjnych. Proces rewitalizacji zgodnie z definicją ma przyczyniać się do kompleksowego rozwiązywania problemów społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, środowiskowych i technicznych na obszarach kryzysowych. Jest on prowadzony na podstawie, przyjętego uchwałą rady gminy, programu rewitalizacji.

W województwie małopolskim, przystępując do opracowania programu rewitalizacji, proces zainicjowały 142 gminy (spośród 182). Pozostają one na różnych poziomach postępu wdrażania programu, stąd trudno jednoznacznie określić, jakie efekty proces rewitalizacji (generalnie) przyniósł małopolskim gminom. Przeprowadzone analizy potwierdziły istnienie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zidentyfikowanymi problemami społeczno-gospodarczymi w gminach, a zaproponowanymi typami interwencji. Kluczowa okazuje się tu perspektywa, z której analizowany jest proces rewitalizacji - nieco ogólnych informacji dostarczają badania ilościowe, ich uszczegółowienie stanowią badania jakościowe oraz badania typu case studies (studia przypadków). Zastosowana triangulacja metod badawczych pozwala na możliwie pełne uchwycenie znaczenia rewitalizacji jako procesu naprawczego ograniczającego negatywne zjawiska społeczne.

Szczegółowym analizom poddano stan i sposób wdrożenia 11 osi priorytetowej RPO WM wraz z oceną jej wpływu na ograniczenie problemów społecznych na obszarach miejskich i wiejskich. Okazuje się, że rewitalizacja przynosi większe, statystycznie uchwytne efekty w gminach miejskich. Na obszarach wiejskich są one mniej widoczne. Badania jakościowe (szczególnie panele ekspertów i wywiady pogłębione) wykazały, że gminy wiejskie odnotowują problemy z wdrażaniem procesu rewitalizacji. Jednak przeprowadzone badania pozwoliły także wskazać te elementy realizacji procesu rewitalizacji, które być może należy przeformułować przed aktualizacją programów rewitalizacji. W raporcie szczegółowo wskazano, jakie trudności, problemy, ale także potencjały rewitalizacji wskazują beneficjenci i interesariusze.

Kolejnym elementem badania była analiza programów rewitalizacji w województwie małopolskim. Okazuje się, że programy te diagnozują przede wszystkim problemy społeczne, wśród których najczęściej wskazywano bezrobocie i wykluczenie społeczne niektórych grup społecznych. Wskazano także, że programy rewitalizacji w znacznej mierze zostały przygotowane niemalże wyłącznie na cele aplikacji do środków RPO WM. Zarówno badania ilościowe, jak i jakościowe wskazały, że gdyby nie możliwość pozyskania środków gros gmin nie zainicjowałoby procesu rewitalizacji. Konkluzje te skłoniły do wypracowania rekomendacji o konieczności przeformułowania wsparcia na takie, które promuje ciągłość, komplementarność i efektywność rewitalizacji jako

procesu naprawczego, wyprowadzającego określone obszary ze stanu kryzysowego. Analizie poddano także komplementarność działań w ramach 11. osi priorytetowej oraz osi z nią powiązanych (8., 9., 10 oś). Zasadniczo można stwierdzić, że w założeniu została ona określona właściwie - rewitalizacja prowadzona w ramach osi 11. jest powiązana z pozostałymi wskazanymi osiami. Ich skumulowany efekt przyczyni się do ograniczenia problemów społecznych.

Końcowym elementem prac było sformułowanie katalogu rekomendacji.

Wyodrębniono cztery obszary tematyczne: ciągłość, komplementarność, efektywność i partnerstwa, na których należy skoncentrować się w przyszłej perspektywie finansowej, aby proces rewitalizacji przynosił jak najlepsze efekty na ograniczenie problemów społecznych, ale także gospodarczych, środowiskowych, technicznych i przestrzenno-funkcjonalnych.

2. SUMMARY

The research procedures carried out as part of this study concerned the evaluation of the impact of revitalisation activities co-financed by the ROP WM on the reduction of social problems in crisis, degraded and peripheral areas. According to definition, the revitalization process contributes to the comprehensive resolution of social, economic, spatial-functional, environmental and technical problems in crisis areas. It is carried out on the basis of a revitalization programme adopted by a resolution of the commune council.

In the Małopolskie Voivodship the process was initiated by 142 communes (out of 182), thus commencing the development of the revitalization programme. They remain at different levels of program implementation, hence it is difficult to clearly define what effects the revitalization process (in general) has brought to communes in the Małopolskie Voivodship. The conducted analyses confirmed the existence of cause-effect relationships between the identified socio-economic problems in communes and the proposed types of interventions. The perspective from which the revitalization process is analysed turns out to be of key importance - some general information is provided by quantitative research, while qualitative research and case studies are used to make them more detailed. The applied triangulation of research methods allows to fully grasp the meaning of revitalization as a repair process limiting negative social phenomena.

Detailed analysis were carried out on the status and implementation of priority axis 11 of the ROP WM, together with an assessment of its impact on reducing social problems in urban and rural areas. It turns out that revitalization brings greater, statistically tangible effects in urban areas. They are less visible in rural areas. Qualitative research (especially expert panels and in-depth interviews) showed that rural communes noted problems with the implementation of the revitalization process. However, the conducted research also allowed to indicate those elements of the revitalization process which may need to be reformulated before updating revitalization programmes. The report indicates in detail which difficulties, problems, but also potential for regeneration are indicated by the beneficiaries and stakeholders. Another element of the study was the analysis of revitalization programmes in the Małopolskie Voivodship. It turns out that these programmes primarily diagnose social problems, among which the most frequently indicated were unemployment and social exclusion of certain social groups. It was also indicated that the revitalization programs to a large extent were prepared almost exclusively for the purposes of application for the ROP WM funds. Both quantitative and qualitative studies have shown that if it were not possibility of obtaining funds, the majority of communes would not initiate the revitalization process. These conclusions prompted the development of recommendations on the need to reformulate the support into one that promotes continuity, complementarity and efficiency of revitalization as a remedial process, bringing certain areas out of a crisis state.

The complementarity of measures under the priority axis 11 and related axes (axis 8, 9, 10) was also analysed. Basically, it can be stated that it was defined correctly - revitalization carried out under axis 11 is related to the other indicated axes. Their cumulative effect will contribute to reducing social problems.

The last element was the formulation of a recommendation catalogue. Four thematic areas have been distinguished: continuity, complementarity, efficiency and partnerships, which should be focused on in the future financial perspective, so that the revitalization process brings the best results in reducing social, economic, environmental, technical and spatial-functional problems.

3. SŁOWNIK POJĘĆ

EFS -Europejski Fundusz Społeczny

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

GPR – Gminny Program Rewitalizacji

IZ – Instytucja Zarządzająca

OP – Oś priorytetowa

OSI – Obszary Strategicznej Interwencji

POKL – Program Operacyjny Kapitał Ludzki

POPT – Program Operacyjny Pomoc Techniczna

PR – Program Rewitalizacji

RPO WM – Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego

SZOOP – Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych

UE – Unia Europejska

4. WSTĘP

Stosunkowo nowym instrumentem wsparcia dla gmin są, wprowadzone w 2015 roku w prawie krajowym, regulacje formalno-prawne dotyczące rewitalizacji. Rewitalizacja (realizowana w oparciu o program rewitalizacji) stała się fakultatywnym zadaniem własnym gminy. Przesłanką do podjęcia rewitalizacji jest brak równowagi funkcjonowania danych jednostek. Rewitalizacja koncentruje się na problemach i potrzebach lokalnej społeczności (określone przez ustawodawcę mianem „sfery społecznej”) i dlatego przede wszystkim ma służyć przewyciężaniu problemów społecznych. Muszą one zostać wskazane w diagnozie, opartej na szczegółowej analizie informacji statystycznych, uzupełnionych przez różne formy konsultacji z lokalną społecznością. Niejako uzupełnieniem charakterystyki sytuacji w sferze społecznej stanowi opis stanu w sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez lokalnych interesariuszy.

Zarówno w Polsce, jak i w województwie małopolskim wprowadzenie ustawy o rewitalizacji stało się impulsem dla gmin, który spowodował, że zaczęto opracowywać programy rewitalizacji. Jak dotąd skutki interwencji prowadzonych w ramach rewitalizacji nie były przedmiotem analiz i ewaluacji. W związku z tym niniejszy raport prezentuje pionierskie ustalenia. Celem raportu jest omówienie wyników badania ewaluacyjnego pn. „Wpływ działań rewitalizacyjnych podejmowanych w szczególności w ramach 11. osi priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 (dalej RPO WM bądź RPO WM 2014-2020) na ograniczenie problemów społecznych w miastach i na obszarach wiejskich”. W badaniu podjęto próbę oceny wpływu rewitalizacji na rozwój miast i obszarów wiejskich. Badaniu podlegały interwencje zrealizowane w ramach 11. osi priorytetowej RPO WM 2014 –2020 oraz działań 8.2, 8.5, 9.1, 9.2, 10.1 RPO WM. Zasadniczym celem zaprojektowanych badań ewaluacyjnych było uzyskanie możliwie pełnego zasobu informacji o rewitalizacji w województwie małopolskim i wskazanie w ten sposób czy rewitalizacja w Małopolsce wdrażana była zgodnie z przyjętymi założeniami i przynosi zakładane efekty. Badaniu poddano zakres czasowy lat 2014-2020. Natomiast zakres przestrzenny obejmuje 142 gminy województwa małopolskiego: 13 z nich to gminy miejskie, 44 - gminy miejsko-wiejskie, a 85 to gminy wiejskiej. Ustalenia ze z wdrożonych do tej pory procesów rewitalizacji posłużyły do sformułowania rekomendacji na nadchodzącą perspektywę finansową 2021-2027.

5. METODYKA BADANIA

5.1. CELE EWALUACJI

Głównym celem badania jest ocena wpływu działań rewitalizacyjnych współfinansowanych ze środków RPO WM na ograniczenie problemów społecznych na obszarach kryzysowych, zdegradowanych i peryferyjnych. Badane były zarówno jednostkowe formy wsparcia zaprogramowane w RPO WM odnoszące się do rewitalizacji, jak i w ujęciu tematycznym został określony ich łączny, komplementarny wpływ na przeciwdziałanie problemom społecznym w miastach i na obszarach wiejskich. W efekcie realizacji tego badania podjęto próbę określenia skuteczności, efektywności oraz oddziaływania działań rewitalizacyjnych (diagnoza) oraz zaproponowanie opartych o poczynione ustalenia rozwiązań ukierunkowanych na poprawę jakości projektowania i wdrażania rewitalizacji (rekomendacje).

Przeprowadzone badanie ewaluacyjne pozwoliło na odpowiedzi na szereg pytań:

1. opisowe – Dzięki nim wskazano jak i dlaczego zmieniła się sytuacja w miastach i gminach na skutek realizacji interwencji w ramach 11. osi priorytetowej RPO WM i osi z nią powiązanych. W ten sposób oceniona została trafność podjętych interwencji.
2. wyjaśniające - Pozwoliły określić na ile rewitalizacja przyczyniła się do ograniczenia występowania problemów społecznych w miastach i na obszarach wiejskich. W efekcie w ten sposób uzyskano ocenę stosunku nakładów do planowanych i uzyskanych efektów wsparcia w ramach 11. osi priorytetowej RPO WM i osi z nią powiązanych.
3. oceniające - Przyniesie odpowiedź na pytanie czy działania podejmowane w ramach 11. osi priorytetowej RPO WM i osi z nią powiązanych można ocenić jako skuteczne. Pozwoli to wskazać i ocenić stopień zrealizowanych celów interwencji.
4. preskryptywne - Wskaże odpowiedź na pytanie jakie działania należy i należało podjąć, aby interwencja okazała się skuteczna. W ten sposób z jednej strony możliwe będzie wskazanie luk w interwencji, a z drugiej - sformułowanie rekomendacji dla przyszłych interwencji w zakresie rewitalizacji.

Badanie, jak już wspomniano, obejmować będzie ewaluację 11. osi priorytetowej RPO WM oraz osi z nią powiązanych. Jego efektem będzie oszacowanie (w odniesieniu do jasno sformułowanych kryteriów i założeń m.in. trafności, skuteczności i efektywności) jakości i wartości procesu rewitalizacji oraz efektów wdrażania tego typu interwencji.

Ocena wpływu działań rewitalizacyjnych podejmowanych w szczególności w ramach 11. osi priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 na ograniczenie problemów społecznych w miastach i na obszarach wiejskich, obejmie co do zasady zakres czasów perspektywy 2014-

2020¹, jednak rekomendacje będą dotyczyć perspektywy finansowej 2021-2027.

5.2. ZAKRES PRZESTRZENNY BADANIA

Badaniem objęto gminy w województwie małopolskim posiadające program rewitalizacji wpisany do „Wykazu programów rewitalizacji gmin województwa małopolskiego”.

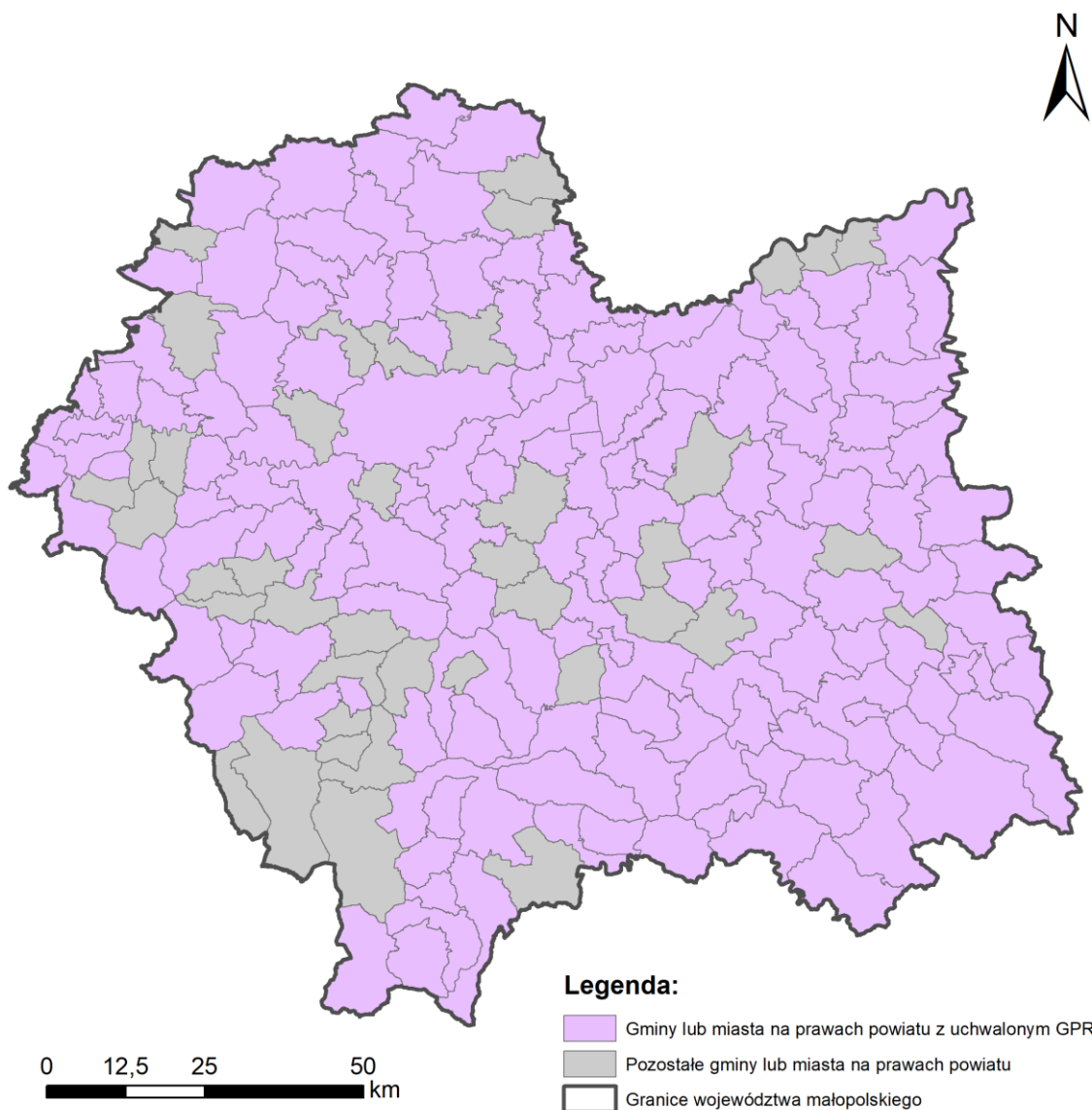
Na liście znajdują się łącznie 142 programy rewitalizacji. Opracowały je następujące jednostki:

- 13 gmin miejskich (Oświęcim, Kraków, Nowy Sącz, Grybów, Tarnów, Nowy Targ, Bochnia, Limanowa, Jordanów, Zakopane, Sucha Beskidzka, Bukowno, Gorlice);
- 44 gmin miejsko – wiejskich (Olkusz, Rabka – Zdrój, Miechów, Tuchów, Kęty, Dąbrowa Tarnowska, Ciężkowice, Zakliczyn, Ryglice, Krzeszowice, Andrychów, Świątyni Górne, Dobrzyce, Krynica – Zdrój, Nowy Wiśnicz, Sułkowice, Skała, Piwniczna Zdrój, Szczawnica, Stary Sącz, Niepołomice, Brzeszcze, Wieliczka, Skawina, Chełmek, Muszyna, Libiąż, Radłów, Wadowice, Myślenice, Szczucin, Maków Podhalański, Kalwaria Zebrzydowska, Wolbrom, Proszowice, Biecz, Nowe Brzesko, Żabno, Słomniki, Alwernia, Czchów, Bobowa, Koszyce, Wojnicz);
- 85 gmin wiejskich (Sułoszowa, Nowy Targ, Szaflary, Chrzanów, Rytro, Pleśna, Trzyciąż, Poronin, Jerzmanowice – Przegonia, Charsznica, Zabierzów, Dobra, Rzepiennik Strzyżewski, Łużna, Krościenko nad Dunajcem, Mszana Dolna, Korzenna, Wietrzychowice, Radgoszcz, Michałowice, Gołcza, Limanowa, Szerzyny, Trzciana, Siepraw, Brzeźnica, Łącko, Łabowa, Nawojowa, Skrzyszów, Szczurowa, Bukowina Tatrzańska Pałecznicza, Kamienica, Oświęcim, Klucze, Żegocina, Koniusza, Kamionka Wielka, Wierzchosławice, Stryszawa, Lisia Góra, Bystra – Sidzina, Kościelisko, Tarnów, Polanka Wielka, Biskupice, Gorlice, Czorsztyn, Babice, Sękowa, Radziemice, Lipinki, Rzezawa, Zawoja, Ochotnica Dolna, Książ Wielki, Podegrodzie, Bochnia, Pćim, Łukowica, Ropa, Kozłów, Gnojnik, Gródek nad Dunajcem, Kłaj, Dębno, Czernichów, Chełmiec, Iwanowice, Drwinia, Igołomia-Wawrzeńczyce, Borzęcin, Tymbark, Wiśniowa, Lanckorona, Iwłkowa, Niedźwiedź, Uście Gorlickie, Tomice, Olesno, Biały Dunajec, Grybów, Spytkowice, Łapanów).

98% gmin zdecydowała się na przygotowanie programu rewitalizacji zgodnie z ustawą o rewitalizacji.

Gros programów rewitalizacji obowiązuje od 2015 lub 2016 roku, a ich zapisy mają zostać wdrożone do końca 2023 roku.

¹ Na potrzeby modelowania ekonometrycznego do badania włączone zostaną dane z 2013 roku.

Mapa 1. Gminy posiadające program rewitalizacji wpisany do wykazu pozytywnie zweryfikowanych programów Rewitalizacji województwa małopolskiego.

Źródło: opracowanie własne

5.3. SKRÓCONY OPIS ZASTOSOWANYCH METOD I TECHNIK BADAWCZYCH

Ze względu na złożoność procesu rewitalizacji zastosowano triangulację metod badawczych. Takie podejście umożliwiło multimodalne sprawdzenie hipotez, skutkujące zmniejszeniem obciążenia błędem, wynikającym z ograniczeń i wad poszczególnych metod. Połączono metody jakościowe i ilościowe, aby osiągnąć możliwie pełny opis realizowanego w Małopolsce procesu rewitalizacji finansowanego z wskazanych osi priorytetowych RPO WM.

Procedura badawcza składała się z następujących elementów:

Analiza danych zastanych – jej celem na początkowym etapie prac było odtworzenie i zbudowanie logiki interwencji. Przeanalizowano m.in. dokumentację programową i systemową związaną z procesem rewitalizacji w województwie małopolskim, raporty dotyczące działań rewitalizacyjnych. Analizie poddano także wszystkie zatwierdzone programy rewitalizacji.

Analiza ekonometryczna oparta na metodzie SPSM - Celem tej analizy było przetworzenie danych objaśniających proces rewitalizacji według ściśle określonych reguł matematycznych, aby poznać mierzalne, statystycznie uchwytne efekty procesu rewitalizacji. Analiza ekonometryczna pozwoliła sformułować ilościową ocenę efektu netto rewitalizacji.

Badania jakościowe i ilościowe zostały zrealizowane przy użyciu następujących metod i technik:

Telefoniczne wywiady pogłębione (TDI) - polegały na przeprowadzeniu ustrukturyzowanych rozmów telefonicznych z beneficjentami, którzy otrzymali dofinansowanie w ramach 11 osi priorytetowej RPO WM i osi z nią powiązanych (8., 9., 10.). Celem zrealizowanych badań było pozyskanie opinii o procesie rewitalizacji z perspektywy beneficjentów środków finansowanych przeznaczonych na wdrażanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Dobór badanych miał charakter celowy - starano się dotrzeć do osób posiadających wiedzę użyteczną z punktu widzenia celu badania. Scenariusz wywiadu znajduje się w Załączniku nr 3.

Wywiady pogłębione - Przeprowadzonych zostało 8 wywiadów z przedstawicielami IZ RPO WM oraz z przedstawicielami departamentów/ jednostek UM WM, zajmującymi się tematyką specyficzną dla 11 osi priorytetowej i osi z nią powiązanych. Wywiady mające na celu uzyskanie szczegółowych opinii i informacji na temat procesu rewitalizacji w Małopolsce przeprowadzono z badanymi reprezentującymi:

Departament Zarządzania Programami Operacyjnymi, Departament Funduszy Europejskich, Departament Środowiska, Departament Zrównoważonego Rozwoju, Departament Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, Wojewódzki Urząd Pracy, Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości i Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. Scenariusz wywiadów znajduje się w Załączniku 4.

Internetowe badanie ankietowe (CAWI) - Opracowana ankieta została rozesłana do 142 gmin w województwie małopolskim posiadających program rewitalizacji, znajdujący się w “Wykazie zatwierdzonych programów rewitalizacji województwa małopolskiego”. Pozyskane w wyniku badania internetowego informacje są komplementarne względem wyników analizy desk research, bowiem pozwoliły na pozyskanie szczegółowych danych opisujących proces rewitalizacji na poziomie lokalnym. Kwestionariusz ankiety znajduje się w Załączniku 5.

Celem badań jakościowych i ilościowych było pozyskanie informacji wyjaśniających istotę i znaczenie programów rewitalizacji w rozwoju społeczno-ekonomicznym małopolskich gmin.

Benchmarking - Ten etap badania obejmował analizę porównawczą procesów i narzędzi realizacji rewitalizacji (w szczególności działań finansowanych ze środków EFRR i EFS) w województwach: łódzkim, pomorskim, warmińsko-mazurskim, dolnośląskim i wielkopolskim oraz podkarpackim. Celem benchmarkingu było zidentyfikowanie i opisanie najlepszych rozwiązań i praktyk w wymiarze operacyjnym, jak i strategicznym oraz porównanie uzyskanych informacji i wyników pomiędzy wskazanymi województwami. Benchmarking obejmował następujące metody: desk research, wywiady pogłębione z przedstawicielami instytucji zaangażowanej w realizację RPO ze szczególnym uwzględnieniem osób odpowiedzialnych za programowanie i/lub wdrażanie działań związanych z rewitalizacją (min. 1 wywiad w każdym województwie), z ekspertami oceniającymi wnioski bądź z gminami zaangażowanymi w działania rewitalizacyjne (min. 1 wywiad w każdym województwie) oraz z partnerem społecznym zaangażowanymi w działania rewitalizacyjne (min. 1 wywiad w każdym województwie) oraz dwa panele ekspertów z udziałem ekspertów naukowych i instytucjonalnych. Scenariusz wywiadu znajduje się w Załączniku 1.

Studia przypadków - Dostarczyły one informacji o wpływie zrealizowanych zadań i przedsięwzięć wpisujących się w proces rewitalizacji na poziomie lokalnym. Przyjęcie perspektywy case study umożliwia znalezienie odpowiedzi na pytania mające charakter odkrywczy, a więc dotyczące tego „jak” i „dlaczego” proces rewitalizacji zachodzi w mikroskali. W ramach badania przeprowadzono 9 studiów przypadku. W badaniu typu case studies zastosowano analizę danych zastanych, wizję lokalną oraz indywidualne wywiady pogłębione. Scenariusz wywiadu znajduje się w Załączniku 2.

Zwieńczeniem procesu ewaluacji było **wypracowanie**, na podstawie uzyskanych wniosków oraz na podstawie zrealizowanego panelu wewnętrznego, **rekomendacji na przyszłość** (przede wszystkim przyszłą perspektywę finansową). Skoncentrowano się na kwestiach sprawności i efektywności funkcjonowania systemu instytucjonalnego, zgodności celów ze zdiagnozowanymi problemami i rodzajami podejmowanych interwencji naprawczych w ramach rewitalizacji.

Należy zaznaczyć, że niniejsze badanie ewaluacyjne realizowano w okresie od lipca do listopada 2020 r., w więc w okresie, gdy w Polsce obowiązywał stan epidemii wirusa COVID -19. Był to czynnik istotnie zaburzający proces realizacji badania. Pierwotne założenia związane z wykorzystaniem poszczególnych metod i technik badawczych uległy modyfikacjom. Zamiast wywiadów pogłębionych IDI, które wymagają bezpośredniego kontaktu z respondentem zastosowano (po konsultacji z Zamawiający) techniką telefonicznych/ audiowizualnych wywiadów pogłębionych. Również panele eksperckie zostały zorganizowane w formie on-line, za pośrednictwem serwisu Zoom.

6. REWITALIZACJA W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM – KONTEKST BADAWCZY

6.1. ZAŁOŻENIA POLITYKI REWITALIZACYJNEJ W WOJEWÓDZTWIE

Zasadniczą ideą rewitalizacji jest wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów cechujących się licznymi problemami, na ogół wynikającymi z braku równowagi między elementami społecznymi, gospodarczymi i przestrzennymi. Istotność znaczenia rewitalizacji wiąże się z założeniami rozwoju inkluzyjnego i nawiązuje do koncepcji sprawiedliwości terytorialnej, w ramach której każdy mieszkaniec dowolnego obszaru powinien mieć dostęp do określonego, podstawowego zakresu usług lokalnych. W Małopolsce rewitalizacja, mogąca otrzymać finansowanie ze środków Unii Europejskiej, została zaprogramowana w ramach 11 osi priorytetowej RPO WM. Realizacja osi odbywa się przez cztery działania:

- Działanie 11.1. Rewitalizacja miast
- Działanie 11.2. Odnowa obszarów wiejskich
- Działanie 11.3. Fundusz rewitalizacji i odnowy Małopolski
- Działanie 11.4. Rewitalizacja terenów przemysłowych.

Działania te mają ograniczyć problemy zdegradowanych, zaniedbanych i odizolowanych obszarów województwa małopolskiego, na których często występuje zjawisko wykluczenia społecznego. Planowana rewitalizacja społeczna, fizyczna, gospodarcza i przestrzenna była przeprowadzona w oparciu o istniejące programy rewitalizacji. Ze względu na to, że rewitalizacja w pierwszej kolejności ma przeciwdziałać negatywnym zjawiskom społecznym będących przyczyną innych negatywnych zjawisk oraz konieczność skoncentrowania działań naprawczych na obszarach pozostających w najtrudniejszej sytuacji istotnym uzupełnieniem środków 11 osi priorytetowej są osie priorytetowe: 8. Rynek Pracy, 9. Region Spójny Społecznie, 10. Wiedza i kompetencje.

Na takie powiązanie problemów i rozwiązań wskazują zapisy Umowy Partnerstwa. Stwierdzono tam, że ze zjawiskiem ubóstwa i wykluczenia społecznego ściśle powiązane jest zjawisko degradacji społeczno-gospodarczej, spowodowanej utratą dotychczasowych funkcji obszarów miejskich, zurbanizowanych obszarów przemysłowych oraz wsi, na których obserwowana jest kumulacja negatywnych zjawisk takich jak: niski poziom przedsiębiorczości, bezrobocie, niska jakość infrastruktury technicznej, niski dostęp do usług, depopulacja oraz niska aktywność społeczności lokalnych. Odpowiedź na te problemy ma stanowić kompleksowy i zintegrowany proces rewitalizacji, przygotowywany i prowadzony z uwzględnieniem realnej partycypacji społecznej.

Istotnym dokumentem projektującym rozwój lokalny i regionalny rozwój województwa małopolskiego jest Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020, która także uwzględnia konieczność prowadzenia działań naprawczych

wpisujących się w rewitalizację. W Strategii założono, że procesy rozwoju miast, rewitalizacji obszarów kryzysowych oraz suburbanizacji są ze sobą ściśle powiązane. Z jednej strony suburbanizacja wzmacnia urbanizację społeczną i ekonomiczną terenów wokół miast, zwiększając potencjał demograficzny i gospodarczy funkcjonalnych obszarów miejskich, a poprzez intensyfikację powiązań przyczynia się także do zwiększenia spójności terytorialnej w skali lokalnej. Jednak z drugiej strony, proces odpływu mieszkańców na przedmieścia prowadzić mogą do osłabiania miast poprzez utratę zamożnych, dobrze wykształconych mieszkańców i obniżanie bazy podatkowej. Wstrzymać lub spowolnić ten proces może właśnie rewitalizacja, która zgodnie z źródłostowem, ma przywracać do życia te obszary, które mogą stać się atrakcyjne dla dotychczasowych i nowych mieszkańców.

W Strategii Rozwoju Województwa zagadnienia związane z rewitalizacją zostały zaprogramowane w ramach:

- kierunek rozwoju 2.1.6. Kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych (Obszar 2. Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego, 2.1. Ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej)
- kierunek rozwoju 4.5.1. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych, w tym terenów poprzemysłowych (Obszar 4. Krakowski Obszar metropolitalny i inne subregiony, 4.5. Rozwój Małopolski Zachodniej)
- kierunek rozwoju 5.2.1. Wsparcie rewitalizacji i restrukturyzacji gospodarczej miast (Obszar 5. Rozwój miast i terenów wiejskich, 5.2. Rozwój gospodarczy małych i średnich miast oraz terenów wiejskich)
- kierunek rozwoju 5.3.2. Wspieranie procesu rewitalizacji miast w oparciu o plany rozwoju obszarów miejskich (Obszar 5. Rozwój miast i terenów wiejskich, 5.3 Funkcjonalne zarządzanie przestrzenią na poziomie lokalnym).

W tym kontekście należy wspomnieć o ustaleniach z badania śródkresowego skuteczności realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020. Wskazuje się, że przykładem konkretnych działań Samorządu Województwa wspierających podmioty zewnętrzne w realizacji zadań przewidzianych w Strategii było wsparcie gmin w przygotowaniu programów rewitalizacji (konkurs dotacji na przygotowanie programów rewitalizacji).

O pozytywnym wartościowaniu procesów rewitalizacji oraz postrzeganiu ich znaczącego wpływu na rozwój świadczy premiowanie w merytorycznej ocenie wniosków o dofinansowanie interwencji podejmowanych w ramach 8 osi priorytetowej RPO WM na wsparcie zatrudnienia na Małopolskim Rynku Pracy.

W dokumentach strategicznych zdiagnozowano, że w województwie małopolskim istnieją obszary cechujące się stanem kryzysowym w obszarze społecznym - jego przejawem jest m.in. bezrobocie, niesamodzielność mieszkańców, niska aktywność społeczna. Jak wskazywano rozwiązań tych problemów upatrywano w procesie rewitalizacji. Jednak już w dokumencie pn. „Ewaluacja mid-term dotycząca postępu rzeczowego i finansowego RPO WM 2014-2020 dla potrzeb przeglądu śródkresowego, w tym realizacji zapisów ram i rezerwy wykonania” z 2019 roku

wskazywano na trudności w realizacji procesów rewitalizacji w gminach województwa małopolskiego. Projekty w osi 11 zaczęły być uruchamiane dopiero w 2017 roku, więc przypuszcza się, że efekty pojawią się najwcześniej dopiero w drugim kwartale 2019 roku, a może nawet dopiero w 2020 roku (są to projekty o długiej realizacji). Pierwotne terminy naborów zostały przesunięte w konsekwencji wejścia w życie ustawy o rewitalizacji (w roku 2015) i konieczności zarezerwowania czasu na przygotowanie przez gminy programów rewitalizacji. W efekcie w bardzo krótkim czasie gminy musiały zostać przeszkolone, wyznaczyć obszary rewitalizacji, przygotować programy rewitalizacji, przejść ocenę programów, przygotować projekty rewitalizacyjne i zawnioskować o ich sfinansowanie. Intensywne tempo prac powodowało, że niektóre z dokumentów programów rewitalizacji z perspektywy rozwoju lokalnego okazały się trudne do zrealizowania. Badania przeprowadzone na potrzeby wspomnianego dokumentu pozwoliły wskazać, że znaczna część beneficjentów ma problemy z realizacją zaplanowanych projektów rewitalizacyjnych. Problemy te wynikają z wielu czynników m.in. z długiego czasu oceny wniosków, ze zmieniającego się otoczenia społeczno-gospodarczego, zmieniających się cen usług i produktów. Zwrócono także na niezrozumienie procesu rewitalizacji wśród gmin w Małopolsce. W toku analiz okazywało się, że interwencja w ramach rewitalizacji zamiast stanowić kompleksowe działania, obejmowała pojedyncze obiekty w gminach na obszarach kryzysowych. W przywołanym dokumencie stwierdzono także, że ze względu na złożoność programów rewitalizacji, konieczne jest przeprowadzenie odrębnego badania, które odpowie na pytanie jak realizowane są w Małopolsce programy rewitalizacji oraz jakie są potrzeby gmin w tym zakresie - co w ogólnym zarysie stanowi przedmiot niniejszego badania ewaluacyjnego.

Jednakże rozważając trudności w realizacji założeń procesu rewitalizacji nie można nie wspomnieć o trwającej obecnie w Polsce i na całym świecie pandemii tzw. koronawirusa, która ze względu na skalę występowania jest ogromnym wyzwaniem dla całego świata. Pandemia ma znaczące konsekwencje dla gospodarki, bezpieczeństwa narodowego i podstawowego funkcjonowania społeczeństwa. Wpływa na politykę, na funkcjonowanie służb publicznych ze służbą zdrowia na czele. Ale pandemia ma także głęboki wpływ na struktury zarządzania na poziomach krajowych i lokalnych, co każe przypuszczać, że może negatywnie wpłynąć lub co najmniej zaburzyć realizację działań naprawczych podejmowanych w ramach rewitalizacji.

6.2. WSPARCIE DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH W RAMACH RPO

Podstawą ubiegania się o środki z RPO WM było przyjęcie przez radę gminy programu rewitalizacji zgodnego z Wytycznymi Ministra Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 lub ustawą z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji. Jego pozytywna ocena przez Zarząd Województwa zarządzający RPO WM pozwala na wpisanie takiego dokumentu do Wykazu programów rewitalizacji gmin województwa małopolskiego. Umieszczenie programu w tym wykazie daje podstawę do ubiegania się przez gminę o wsparcie konkretnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wpisanych do gminnego programu rewitalizacji z środków RPO WM w ramach 11 osi priorytetowej oraz powiązanych z nią osi 8., 9. i 10. Na etapie oceny projektów badano komplementarność projektów planowanych do realizacji z osi 11. z projektami planowanymi do realizacji/ realizowanymi/ zrealizowanymi z EFS (Europejskiego Funduszu Społecznego) w ramach osi 8, 9, 10.

Tabela 1. Założenia RPO WM 2014-2020 w kontekście działań rewitalizacyjnych

Działanie RPO	Założenia działania	Powiązanie z innymi działaniami
Działanie 11.1. Rewitalizacja miast	nadanie nowych funkcji lub przywrócenie funkcji obszarów zdegradowanym	8. oś priorytetowa Rynek Pracy; 9. oś priorytetowa Region Spójny Społecznie; 10. Wiedza i kompetencje
Działanie 11.2. Odnowa obszarów wiejskich	koncentracja na inwestycjach, których realizacja prowadzi będzie do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych	8. oś priorytetowa Rynek Pracy; 9. oś priorytetowa Region Spójny Społecznie; 10. Wiedza i kompetencje
Działanie 11.3. Fundusz rewitalizacji i odnowy Małopolski	powołanie funduszu, który przy pomocy instrumentów finansowych wspierać będzie projekty z zakresu rewitalizacji miast oraz odnowy obszarów wiejskich.	8. oś priorytetowa Rynek Pracy; 9. oś priorytetowa Region Spójny Społecznie; 10. Wiedza i kompetencje
Działanie 11.4. Rewitalizacja terenów przemysłowych	wsparcie przedsięwzięć na rzecz społeczno-gospodarczego ożywienia terenów przemysłowych poprzez kreowanie warunków sprzyjających procesowi przywracania utraconych oraz wprowadzania nowych funkcji	8. oś priorytetowa Rynek Pracy; 9. oś priorytetowa Region Spójny Społecznie; 10. Wiedza i kompetencje

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy desk research

Taki sposób zaprojektowania potencjalnego finansowania ze środków wskazanych osi zwraca uwagę na konieczność łączenia projektów miękkich i twardych („infrastrukturalnych”). Priorytetowo także traktuje wszelkie działania mające na celu przeciwdziałać negatywnym zjawiskom społecznym.

Znaczna większość małopolskich gmin przystąpiła do opracowania programu rewitalizacji. W województwie małopolskim na wsparcie projektów rewitalizacyjnych przeznaczono pierwotnie 170 mln euro ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 (RPO WM) w ramach 11. osi priorytetowej pn. Rewitalizacja przestrzeni regionalnej. Natomiast po zmianie RPO WM kwota ta została powiększona do ponad 196 mln euro. Środki skierowane

zostały głównie do ośrodków miejskich (blisko 50% alokowanych w ramach osi środków), na tereny wiejskie skierowano około 24% środków. W ramach RPO WM realizowane są także komplementarne z 11. osią priorytetową działania w ramach EFS, co wynika z konieczności koncentrowania się na problemach i wyzwaniach społecznych, którym niejako podporządkowane są inne kwestie m.in. te dotyczące poprawy stanu infrastruktury. Dodatkowo dzięki środkom z Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 na pomoc małopolskim gminom w przygotowaniu programów rewitalizacji przeznaczono blisko 8,3 mln zł w ramach konkursu dotacji realizowanego przez Województwo Małopolskie we współpracy z Ministerstwem Rozwoju. Głównym celem uruchomienia środków z POPT było wsparcie gmin w uruchomieniu procesów zmierzających do rewitalizacji obszarów problemowych, poprzez pomoc w przygotowaniu programów rewitalizacji jako dokumentów podstawowych dla tych działań.

Czy interwencja w ramach 11 osi priorytetowej RPO WM ma charakter kompleksowy tzn.: czy interwencja uzupełnia i wzmacnia działania mające na celu wywołanie rozwoju na zidentyfikowanym i rewitalizowanym obszarze?

Rewitalizacja zaprojektowana w ramach 11 osi priorytetowej RPO WM ma charakter kompleksowy. Analiza dokumentów strategicznych na poziomie województwa wskazuje, że rewitalizacja została w nich zakwalifikowana jako proces mogący realnie przeciwdziałać problemom lokalnych społeczności. Na kompleksowość procesu wskazuje także jeden z obowiązkowych elementów uwzględniony w programach rewitalizacji. Każdy z programów rewitalizacji w województwie małopolskim zawiera wskazanie jak jego określone założenia wpisują się w obowiązujące lokalne dokumenty strategiczne. Niektóre gminy uzupełniały te zapisy charakterystyką powiązań programu rewitalizacji z dokumentami strategicznymi wyższego szczebla. Powiązania między dokumentami miały wskazywać, jak cele programu rewitalizacji wpisują się w założenia innych dokumentów, na ile ich założenia i działania przewidziane do realizacji łączą się ze sobą. Cele i projekty w ramach dokumentów strategicznych oraz w ramach projektów rewitalizacji i ich przedsięwzięć, które mogą być realizowane w ramach 11 osi priorytetowej wspólnie stanowią kompleksowe narzędzie wsparcia rozwoju przeciwdziałające zidentyfikowanym problemom i niedoborom. Realizacja projektów rewitalizacji może uzupełniać inne zaprojektowane działania, które zaprojektowane w dokumentach strategicznych.

Czy zaproponowany tryb wyboru projektów w ramach 11 osi priorytetowej RPO WM był odpowiedni w kontekście specyfiki osi?

Kryteria wyboru projektów w ramach 11 osi priorytetowej RPO WM obejmowały kwestie formalne, finansowe i merytoryczne. Standardowo w ramach pierwszych wymienionych oceniano kwalifikowalność wnioskodawcy i partnerów, kwalifikowalność projektu, kompletność oraz poprawność wypełnienia wniosku i załączników, poprawność przyjętych wskaźników, kwalifikowalność wydatków, specyficzne warunki wstępne oraz to czy w projekcie występuje pomoc publiczna. W ramach kryterium finansowego oceniano także wykonalność i trwałość finansową projektu. Z kolei w ocenie merytorycznej pod uwagę brano następujące czynniki: koncepcja realizacji projektu, trwałość projektu, zasadność realizacji, wpływ na zasadę równości szans kobiet i mężczyzn, wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, wpływ na zrównoważony rozwój oraz ochronę i poprawę jakości środowiska naturalnego, wpływ na zachowanie zasad polityki przestrzennej, stan przygotowania projektu do realizacji, wpływ projektu na likwidację lub niwelację problemów społecznych, komplementarność projektu z przedsięwzięciami finansowanymi z Europejskiego Funduszu Społecznego, wpływ projektu na lokowanie działalności gospodarczej na rewitalizowanym obszarze, poprawa jakości przestrzeni publicznej, poziom zamożności gminy, wpływ projektu na rozwój gospodarczo-społeczny. W pierwszych dwóch kryteriach zastosowano ocenę tak-nie. W kryterium merytorycznym każdy jego element otrzymywał określoną liczbę punktów, zasadniczo przyjęto, że większa liczba punktów przyznanych w ramach przyjętej punktacji w danym kryterium tym lepiej projekt wpisuje się w założenia 11 osi priorytetowej.

Należy zwrócić uwagę na kryterium specyficzne warunki wstępne. W tym kryterium sprawdzano czy program rewitalizacji, z którego wynika zgłoszony projekt, znajduje się w „Wykazie programów rewitalizacji Województwa Małopolskiego” oraz projekt znajduje się na liście planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych zaakceptowanego programu rewitalizacji. Ten element trybu wyboru projektów pozwalał na przyznanie finansowania tym projektom, których rzeczywistym celem jest rewitalizacja i przeciwdziałanie stanom kryzysowym.

W jakiej skali kryterium pn. „Realizacja projektów rewitalizacyjnych” było skuteczne w projektach EFS? Czy i ewentualnie w jakiej skali punkty uzyskane w ramach tego kryterium były decydujące o wyborze do dofinansowania?

Analiza przyjętych kryteriów wyboru projektów dla poszczególnych osi priorytetowych, działań i poddziałań wskazuje, że kryterium pn. „Realizacja projektów rewitalizacyjnych” zaprojektowano w ocenie wniosków o aplikację środków osi 8., 9. i 10. W ramach kryterium oceniano czy projekt wynika z obowiązującego (na dzień

składania wniosku o dofinansowanie) programu rewitalizacji znajdującego się w wykazie programów rewitalizacji prowadzonym przez Instytucję Zarządzającą RPO. Wynikanie projektu z programu rewitalizacji definiowano jako wskazanie go wprost w programie rewitalizacji albo określenie go w ogólnym (zbiorczym) opisie innych, uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych (także uzupełniających). Tym projektom, które wynikały z aktualnego programu rewitalizacji znajdującego się we wskazanym wykazie przyznawano 10 punktów. Natomiast te, które nie spełniały tego warunku nie otrzymywały żadnych punktów w tym kryterium. Jednakże w regulaminie oceny projektów wskazano, że w ramach oceny nie uzyskanie 10 punktów nie eliminuje projektu z oceny. Taki projekt dalej podlega procedurze oceny. Przykładowo w działaniu 8.2. Aktywizacja zawodowa maksymalna liczba do uzyskania w ocenie w ramach przyjętych kryteriów wynosiła 190 punktów. Przy założeniu, że przedłożony do oceny projekt zostanie dobrze oceniony w ramach innych kryteriów, omawiane kryterium (umożliwiające uzyskanie 10 punktów) nie ma decydującego znaczenia. Podobnie jest w działaniu 10.1. Rozwój kształcenia ogólnego, w którym maksymalna przyznawana punktacja wynosiła 198 punktów.

W związku z tym kryterium pn. „Realizacja projektów rewitalizacyjnych” nie było w pełni skuteczne w projektach EFS, a z pewnością punktacja przyznawana w ramach tego kryterium nie była decydująca o wyborze projektów do dofinansowania.

Czy zidentyfikowane w programie (w ramach 8,9,10 osi priorytetowej) Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), były trafne w kontekście rewitalizacji?

Analiza Obszarów Strategicznej Interwencji okazały się być trafne w ramach wskazanych osi priorytetowych. W RPO WM przyjęto, że OSI krajowe, do których przypisano osie 8., 9. i 10 to miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji, a OSI regionalne obejmują subregiony. Zgodnie z założeniami 11. Osi priorytetowej rewitalizacja ma koncentrować się między innymi w ośrodkach miejskich. Świadczy o tym choćby fakt, że w trybie wyboru projektów aplikujących do finansowania ze środków osi 11. Wpisano kryterium „Wsparcie Obszaru Strategicznej Interwencji”, w którym oceniano czy przedłożony do oceny projekt zlokalizowany będzie w mieście powiatowym lub w mieście liczącym powyżej 15 tys. Mieszkańców.

Ponadto, jak pokazały przeprowadzone analizy ekonometryczne (co zostanie wskazane w dalszej części raportu) to właśnie w miastach i na obszarach podmiejskich podjęte interwencje (w ramach 8., 9. i 10) przynoszą większe efekty na niwelowanie problemów społecznych niż na obszarach wiejskich.

7. OBECNY STAN REALIZACJI PROCESU REWITALIZACJI W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM

7.1 DIAGNOZOWANIE PROBLEMÓW W GMINACH

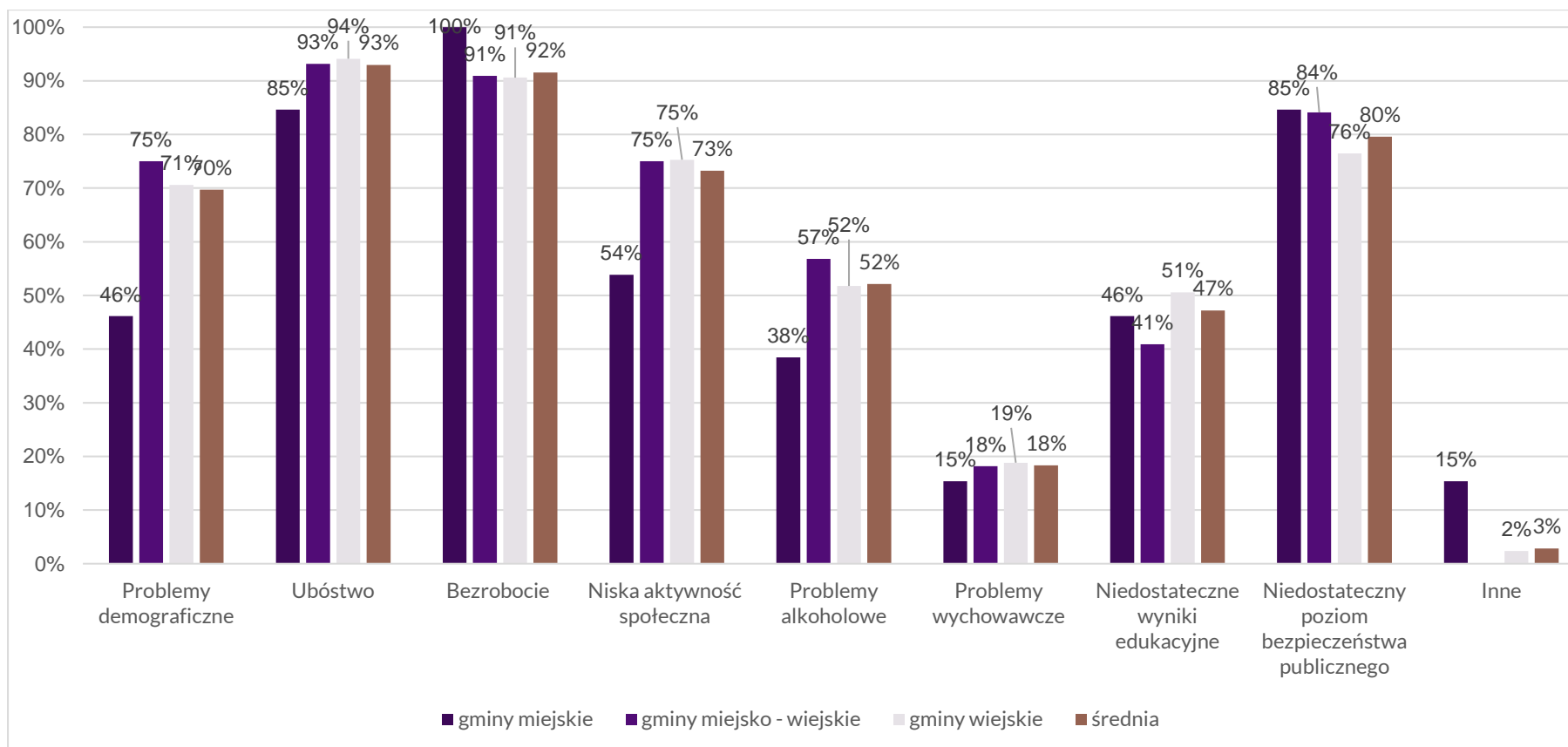
Informacji o stanie realizacji programów rewitalizacji w gminach dostarcza zarówno analiza wszystkich programów rewitalizacji znajdujących się w „Wykazie programów rewitalizacji gmin województwa małopolskiego”, jak i wyniki pozyskane w przeprowadzonym wśród przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego badaniu ankietowym (CAWI).

Wychodząc od kolejności prac nad programami rewitalizacji, którą narzuciły przepisy prawne analizę programów rewitalizacji rozpoczęto od przesłania ustaleń etapu diagnostycznego w każdym z dokumentów. Na wstępie należy wskazać, że aby zdiagnozować problemy na możliwie najniższym poziomie szczegółowości, a więc tam gdzie faktycznie mają one miejsce, każda z gmin została podzielona na podobszary. We wszystkich badanych gminach uznano, że jeśli w jakimś podobszarze występował problem to w różnym natężeniu występował także na terenie całej gminy - tak więc analizie poddawano całą jednostką sprawdzając, który z wydzielonych podobszarów cechuje się najbardziej negatywną sytuacją, o której świadczyło wysokie natężenie badanych problemów.

Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 obowiązkiem było wykazanie kryzysu w sferze społecznej i co najmniej jednej sferze spośród sfer: gospodarczej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej.

Spośród problemów społecznych, które były najczęstszą przyczyną wyznaczenia obszaru rewitalizacji można wyróżnić dwa: odsetek osób korzystających z pomocy społecznej oraz występujące zjawisko bezrobocia. Te dwa problemy wskazywało ponad 90% gmin. Pierwszy z nich na ogół obrazowany był za pomocą wskaźnika liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w odsetku badanej populacji, drugi - liczbą osób bezrobotnych w przeliczeniu na 100 lub 1000 mieszkańców. Dodatkowo, gminy pozyskiwały także dane szczegółowo charakteryzujące bezrobocie (m.in. wskazując na wyznaczonym obszarze w ogóle badanej populacji lub w całkowitej grupie bezrobotnych udział kobiet pozostających bez zatrudnienia, bezrobotnych młodych, długotrwale bezrobotnych lub bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia). Za pomocą pozyskiwanych danych bliżej opisywano także osoby korzystające z pomocy społecznej - w tym celu na ogół wskazywano udział korzystających ze świadczeń społecznych wg głównych przyczyn pobierania pomocy (m.in. z powodów bezrobocia, uzależnień czy niesamodzielności w sprawach opiekuńczych i wychowawczych). Kolejnym często brany pod uwagę do wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji zagadnieniem było bezpieczeństwo publiczne (średnio w 80% gmin). W około 70% badanych jednostek do opisu negatywnych

zjawisk społecznych na obszarze rewitalizacji wykorzystano negatywne zjawiska demograficzne, które charakteryzowano wysokim obciążeniem demograficznym opisywanym na ogół wskaźnikiem liczby osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ogółu populacji. Niekorzystne zjawiska demograficzne charakteryzowano także za pomocą wskaźnika salda migracji - ujemne saldo migracji wskazywało na niską atrakcyjność migracyjną danego obszaru i co za tym idzie na wyludnianie się go. W blisko trzech na czterech programach rewitalizacji do opisanego negatywnych zjawisk społecznych wykorzystywano także niską aktywność społeczną, którą opisywano za pomocą niskiego poziomu frekwencji wyborczej oraz niewielkiej liczby organizacji pozarządowych w badanej populacji (na 100 lub 1000 mieszkańców). Średnio ponad połowa gmin wskazała także na istnienie patologii społecznych, które obrazowano problemami alkoholowymi mieszkańców. Pozostałe czynniki były brane pod uwagę rzadziej niż 50%: problemy w obszarze edukacji - wyniki edukacyjne i współczynnik skolaryzacji 47%, problemy wychowawcze - uczniowie sprawiający kłopoty wychowawcze 18%, inne 2% oraz liczba eksmisji 1%.

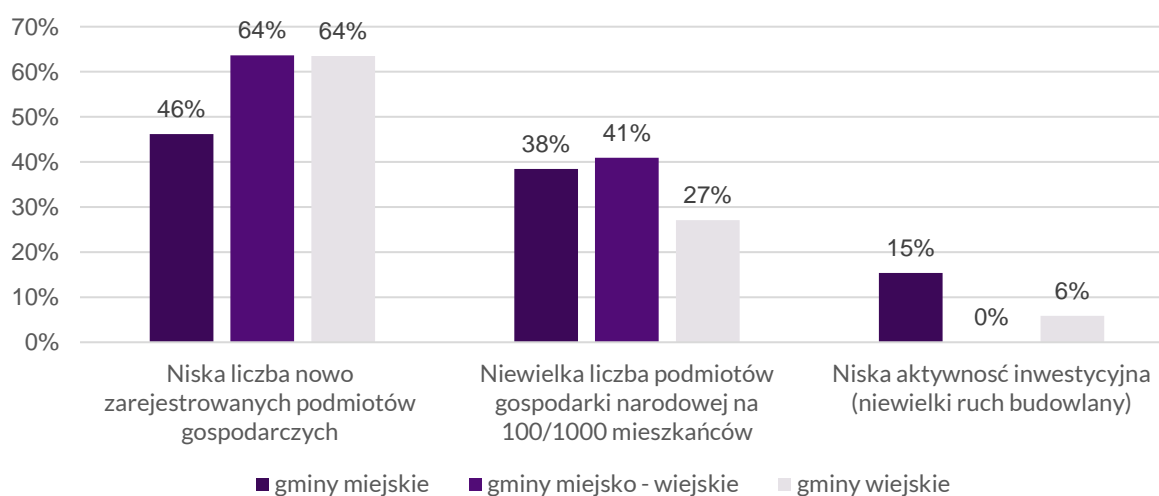

Wykres 1. Zidentyfikowane problemy społeczne na obszarach rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy 142 programów rewitalizacji znajdujących się w wykazie programów rewitalizacji województwa małopolskiego

W zakresie problemów społecznych uśrednione wyniki dla gmin miejsko-wiejskich i wiejskich są bardzo zbliżone dla wszystkich wskaźników. Nieco inne są wyniki dla gmin miejskich. Największą różnicę widać przy problemach demograficznych – 46% gmin miejskich zadeklarowało, że ten problem występuje w obszarze rewitalizacji, w porównaniu do średnio 72% wśród gmin miejsko – wiejskich i wiejskich. Kolejnym czynnikiem, w którym występują rozbieżności to niska aktywność społeczna, w gminach miejskich ten czynnik był obecny w 54% gmin, natomiast w gminach miejsko – wiejskich średnio w 75% jednostek. Nieco niższy odsetek gmin miejskich deklarował także obecność problemów alkoholowych – 38% w porównaniu do średnio 53% dla gmin wiejskich i miejsko – wiejskich. W przypadku pozostałych czynników różnice te są mniejsze niż 10%. W gminach miejskich natomiast częściej niż w miejsko – wiejskich i wiejskich występowały czynniki takie jak bezrobocie, liczba eksmisji, bezpieczeństwo publiczne i inne. W czynnikach innych znalazły się także takie problemy jak: wandalizm czy zaległości czynszowe

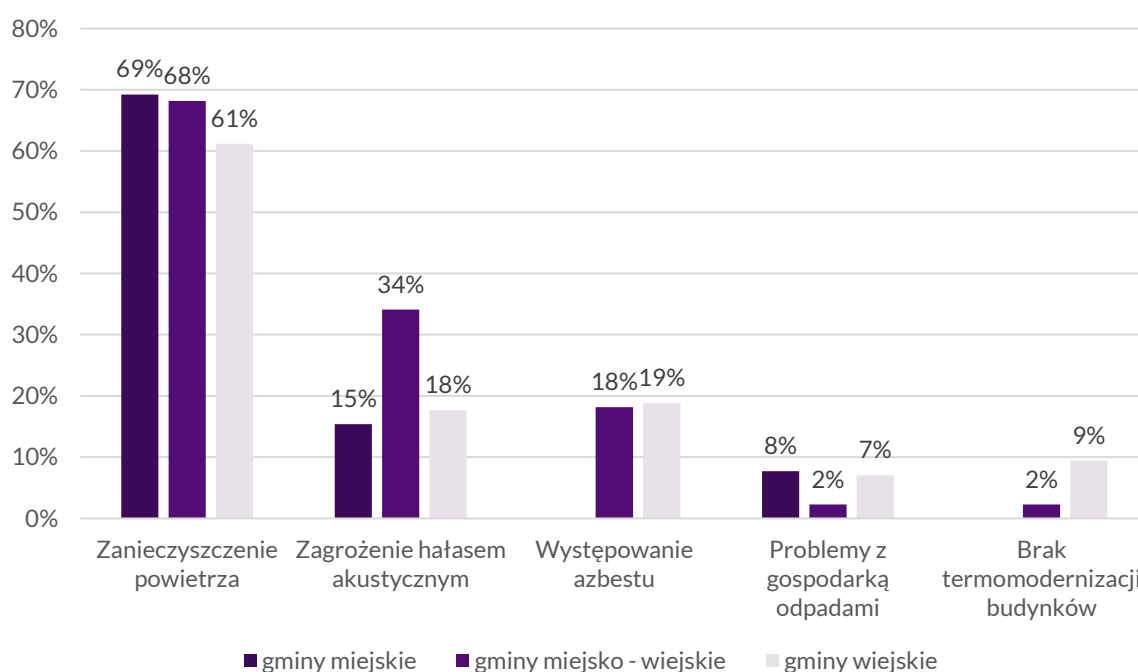
Spośród czynników w sferze gospodarczej, najczęściej pojawiającym się, którym miał obrazować negatywną sytuację była mała liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych – średnio ponad 60% gmin zadeklarowało, że taki problem występował na danym obszarze rewitalizacji. Najmniej widać ten problem wśród gmin miejskich – obecny jest w 46% gmin miejskich, w porównaniu do występowania wśród 64% gmin miejsko – wiejskich czy wiejskich. Około jedna trzecia badanych gmin zadeklarowała, że na obszarze rewitalizacji nie tylko nowo zarejestrowane podmioty były nieliczne, ogólna liczba funkcjonujących podmiotów gospodarczych w ogóle populacji była niewielka, co świadczy o niskim poziomie przedsiębiorczości. Pozostałe wskaźniki były obecne w bardzo niewielkim odsetku gmin - należy tu wskazać m.in. niską aktywność inwestycyjną, niewielką liczbę jednoosobowych podmiotów gospodarczych (obrazowanych liczbą osób, które prowadzą własną pozarolniczą działalność gospodarczą i nie zatrudniają innych pracowników) w ogóle ludności.

Wykres 2. Główny problem w sferze gospodarczej na obszarach Rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy 142 programów rewitalizacji znajdujących się w wykazie programów rewitalizacji województwa małopolskiego

Analiza problemów środowiskowych pomiędzy gminami w Małopolsce wskazuje, że wyraźnie najczęściej pojawiającym się problemem było zanieczyszczenie powietrza – średnio 64%. Zanieczyszczenie powietrza opisywano na ogół wysoką wartością wskaźnika stężenia pyłu zawieszonego (przede wszystkim PM10), wysoką wartością emisji. Około jedna piąta badanych gmin zaznaczyła, że problemem było także zagrożenie hałasem akustycznym oraz odsetek odebranych i unieszkodliwionych odpadów niebezpiecznych (w tym przede wszystkim azbestu). Najrzadziej występującym wskaźnikiem był brak termomodernizacji budynków. W obrębie przytaczanych zjawisk, nie występują znaczące różnice między poszczególnymi typami gmin. W przypadku zagrożenia hałasem widać, że większy odsetek gmin miejsko – wiejskich miał na swoich obszarach rewitalizacji taki problem niż gmin miejskich czy wiejskich. Z kolei żadna z gmin miejskich nie zadeklarowała występującego na ich terenach problemu odpadów niebezpiecznych.

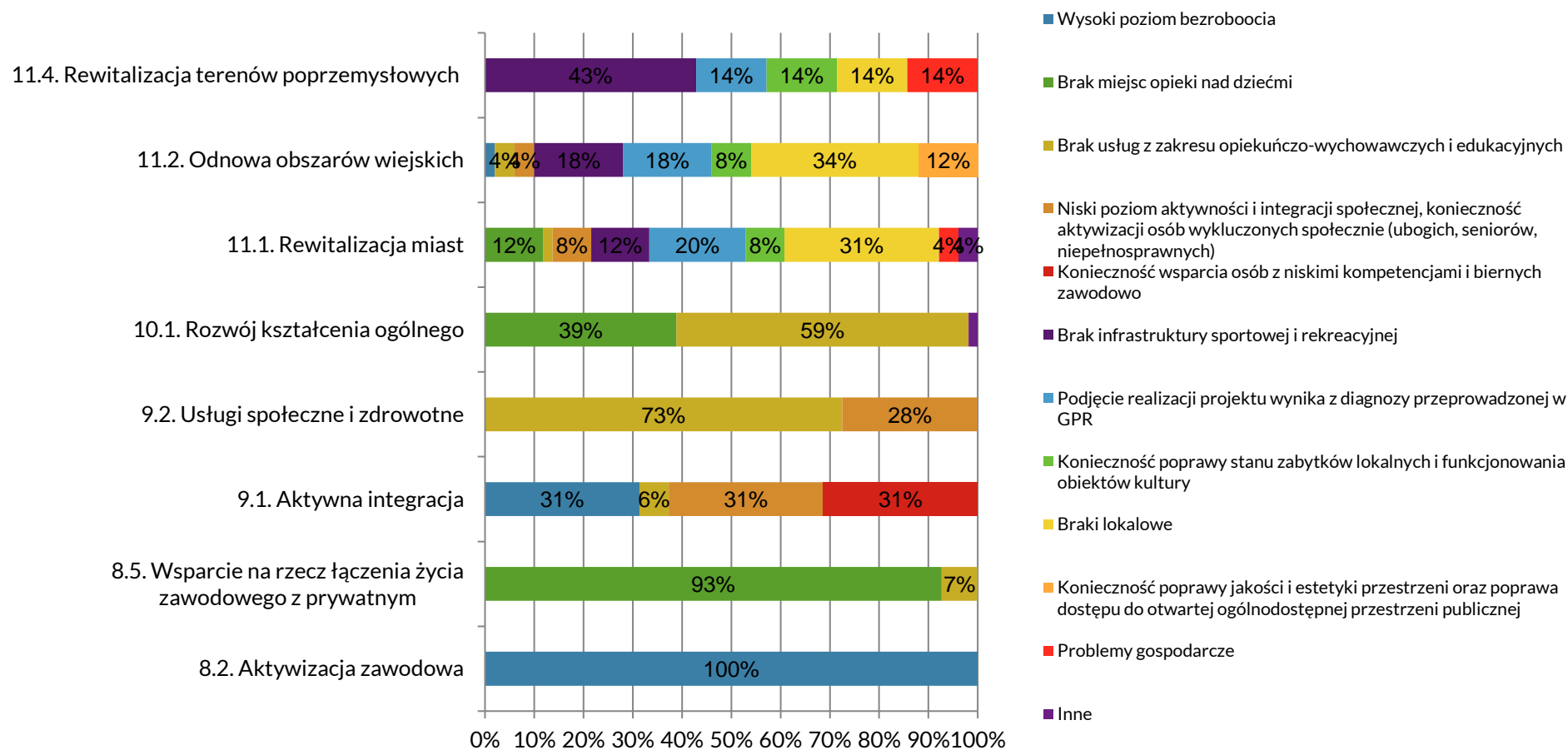
Wykres 3. Główny problem w sferze środowiskowej na obszarach rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy 142 programów rewitalizacji znajdujących się w wykazie programów rewitalizacji województwa małopolskiego

W tym kontekście należy także odnotować wyniki telefonicznych wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z tymi, którzy otrzymali dofinansowanie w ramach osi 11. i osi z nią powiązanych. Badanych proszono o wskazanie, co skłoniło ich do podjęcia przedsięwzięcia. W działaniach realizowanych ze środków 8. osi priorytetowej badani wskazywali, że projekt jest realizowany ze względu na zdiagnozowane bezrobocie oraz braku placówek (edukacyjnych i opiekuńczych) wpierających rodziców w godzeniu życia zawodowego i rodzinnego/prywatnego. W osi priorytetowej 9. badanych motywowała chęć przeciwdziałania podobnych problemów. Poza nimi wymieniali problem wykluczenia społecznego i konieczność wsparcia osób z niskimi

kompetencjami i biernych zawodowo. W przypadku osi 10. Zasadniczym wskazywanym problemem były braki w zakresie usług opiekuńczych, wychowawczych i edukacyjnych.

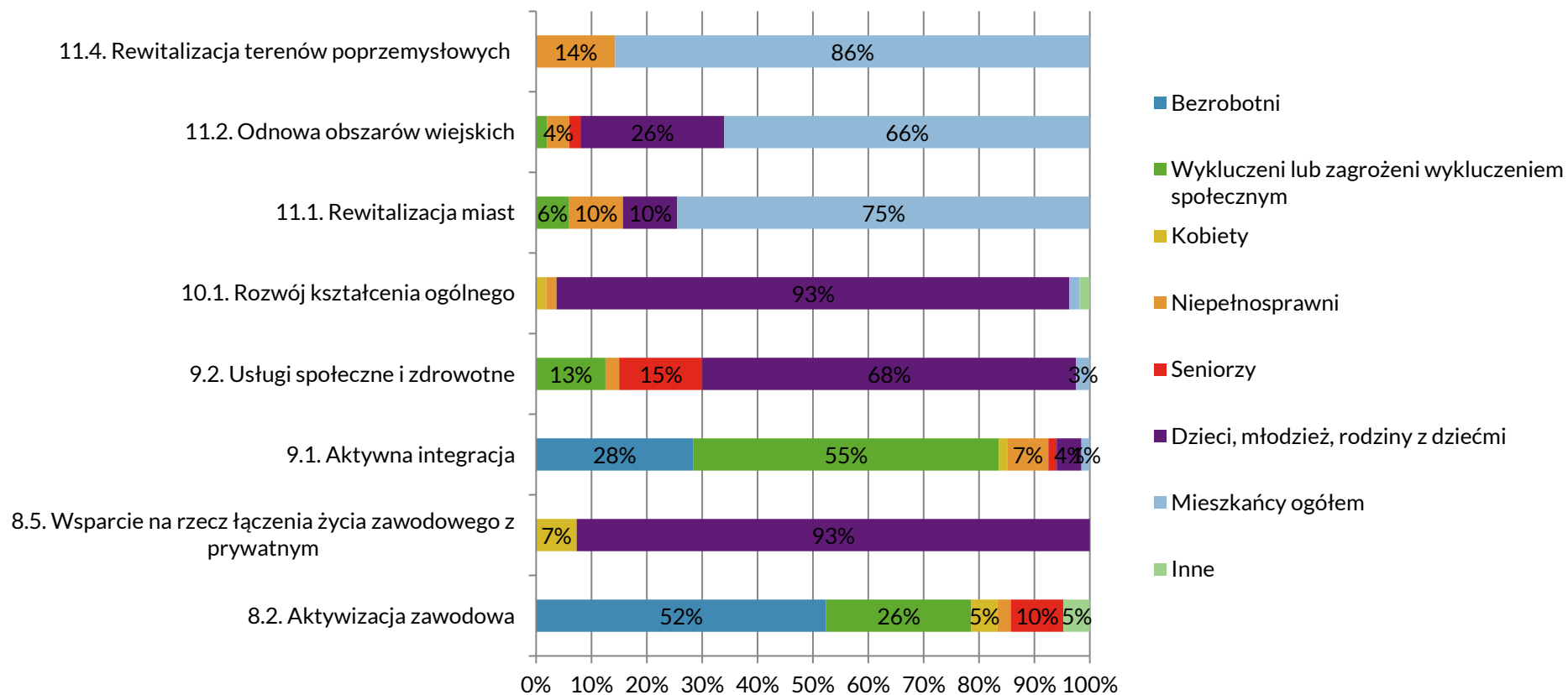
Ze względu na przedmiot ewaluacji szczególnie istotne jest poznanie przyczyn i problemów, które skłoniły badanych do realizacji przedsięwzięć wpisujących się w rewitalizację. W działaniu poświęconych rewitalizacji miast badani wskazywali przede wszystkim braki lokalowe oraz ogólnikowo wskazywali, że podjęta interwencja wpisuje się w przeciwdziałanie problemów zdiagnozowanych w programach rewitalizacji. Na obszarach wiejskich wskazywane najczęściej problemy były analogiczne do tych wskazywanych przez badanych w miastach. Ci realizujący projekty na obszarach wiejskich licznie podkreślali także brak infrastruktury sportowej i rekreacyjnej. W działaniu 11.4 koncentrującym się na rewitalizacji obszarów przemysłowych najczęściej wskazywano brak infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, inne wskazania były jednostkowe.

Wykres 4. Główny potrzeby/ problemy, które skłoniły beneficjentów do podjęcia przedsięwzięcia

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy badania TDI

Odnotowania wymaga także fakt wskazujący, na kogo zdaniem beneficjentów środków osi priorytetowych 8., 9., 10. i 11. w największym stopniu oddziałuje projekt. W przypadku działań osi 11. odbiorcami realizowanych projektów są mieszkańcy jako zróżnicowana zbiorowość, za nimi najczęściej wskazywano rodziny z dziećmi oraz niepełnosprawnych. W przypadku pozostałych osi profil ich docelowych odbiorców wynikał ze specyfiki działania. W działaniu 10.1. były to przede wszystkim rodziny z dziećmi - podobnie jak w działaniach 9.2. i 8.5. W działaniu 9.1. oraz 8.2. koncentrowano się na osobach wykluczonych społecznie i na bezrobotnych.

Wykres 5. Główne grupy beneficjentów projektów w ramach poszczególnych poddziałań

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy badania TDI

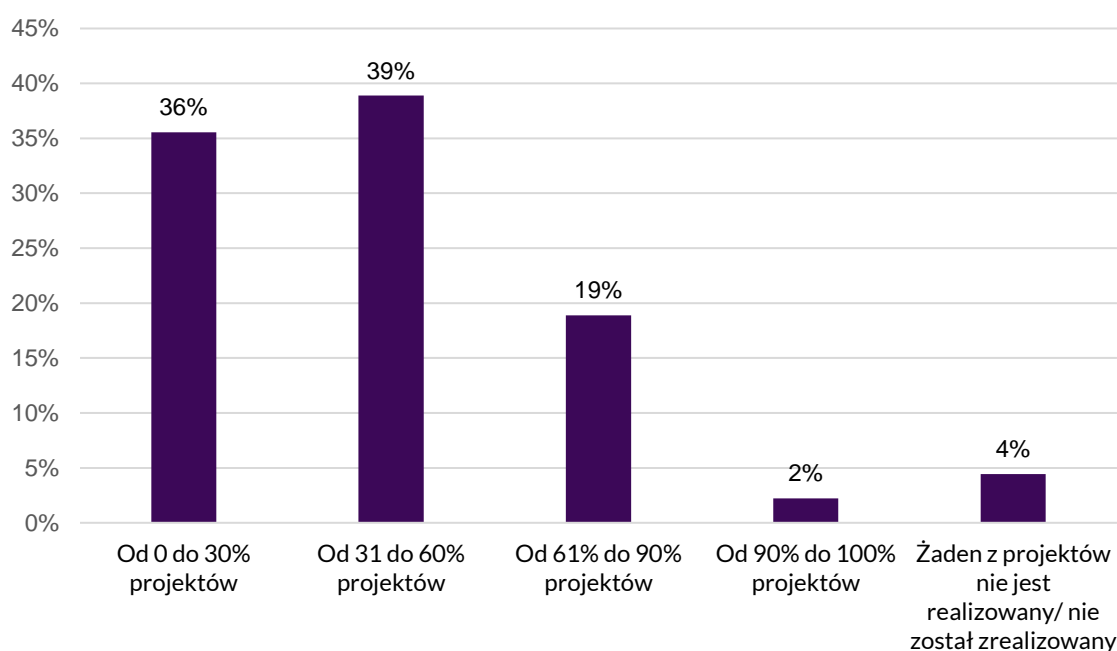
Jakie podstawowe potrzeby występują na obszarach wytypowanych do rewitalizacji w ramach programów rewitalizacji?

Istniejące potrzeby występujące na obszarach rewitalizacji wyznaczonych w ramach opracowanych programów rewitalizacji w Małopolsce są wprost skorelowane ze zidentyfikowanymi problemami. Wśród potrzeb społecznych należy wskazać przede wszystkim działania wspierające aktywność społeczną i zawodową mieszkańców, co wynika ze zdiagnozowanych problemów bezrobocia, dużego odsetka osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej oraz z niskiego poziomu uczestnictwa w życiu społecznym i publicznym dotyczącego trzech na cztery gminy w Małopolsce. Potrzeby te powinny koncentrować się na działaniach na rzecz poprawy samodzielności mieszkańców. Z diagnoz opracowanych w małopolskich gminach wynika, że istotną potrzebą społeczną są działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa publicznego. Należy także zwrócić uwagę na rozwiązywanie problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz edukacyjnych, które dotyczą najmłodszych mieszkańców małopolskich gmin. Z przeprowadzonych badań wynika, że potrzeby odpowiadające tym problemom dotyczą co piątej gminy w Małopolsce w zakresie wsparcia opiekuńczo-wychowawczego i niemal połowy gmin w zakresie potrzeb edukacyjnych. Analiza opracowanych na potrzeby programów rewitalizacji diagnoz wskazuje także na istnienie potrzeb w sferze gospodarczej. Kluczową jest tutaj potrzeba wspierania poziomu przedsiębiorczości znacznej części gmin, o czym świadczy fakt, że dwie trzecie gmin boryka się z problemami niewielkiej liczby podmiotów gospodarczych w ogólnej populacji. Wśród zdiagnozowanych problemów wskazywano także na problemy środowiskowe - analiza ich natężenia zwraca uwagę na istnienie potrzeb w zakresie działań mających na celu poprawę jakości powietrza atmosferycznego, co dotyczy ponad 60% małopolskich gmin. Mniej pilne, ale również zauważalne są potrzeby w zakresie przeciwdziałania hałasowi akustycznemu. Potrzeba ta dotyczy jednej na pięć badanych gmin, a przede wszystkim gmin miejsko-wiejskich.

7.2. PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH W GMINACH

Jak wspomiano, informacji o stanie realizacji programów rewitalizacji dostarczają także uzyskane wyniki internetowego badania ankietowego wśród gmin województwa małopolskiego.

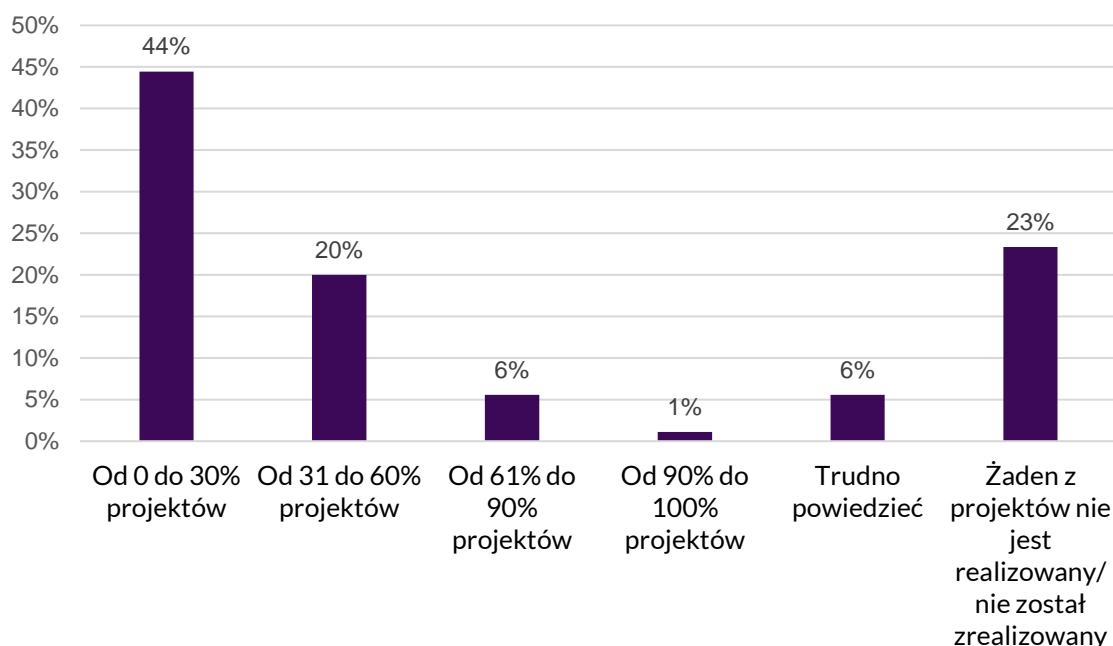
Badanych proszono o wskazanie, jaka część podstawowych projektów rewitalizacji stanowią te będące w trakcie realizacji oraz te których realizację zakończono. Dla odpowiednio 36% i 39% badanych gmin udział wdrożonych lub wdrażanych projektów sięgnął od 0 do 30% i między 31% a 60%. Jedynie dla jednego na pięciu badanych udział realizowanych i zrealizowanych projektów był większy niż 60%, ale nie przekroczył 90%. Skrajne odpowiedzi są jednostkowe. Tylko dla 2% badanych odsetek zrealizowanych projektów i tych będących w trakcie realizacji przekroczył 90%. Należy także odnotować, że jedynie w 4% badanych gmin nie podjęto wdrażania żadnego z zaplanowanych projektów.

Wykres 6. Odsetek projektów wpisanych na listę podstawową przedsięwzięć w ramach Programu Rewitalizacji, które zostały zrealizowane bądź są w trakcie realizacji

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

W przypadku projektów uzupełniających sytuacja do pewnego stopnia wygląda podobnie. Podobnie jak w przypadku projektów podstawowych również tutaj gros gmin stanowią te, których maksymalny poziom realizacji projektów uzupełniających nie przekracza 60%. Odsetki te wynoszą odpowiednio 44% gmin, które realizują bądź zrealizowały maksymalnie 30% zaplanowanych przedsięwzięć oraz 20% gmin, które zrealizowały maksymalnie 60% wszystkich projektów uzupełniających. Jednak tu, inaczej niż w przypadku projektów podstawowych, 23% gmin deklaruje, że nie realizuje żadnego z zaplanowanych do wdrożenia projektów uzupełniających.

Wykres 7. Odsetek projektów wpisanych na listę uzupełniającą przedsięwzięć w ramach Programu Rewitalizacji, które zostały zrealizowane bądź są w trakcie realizacji
Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

Na uwagę zasługuje także powiązanie realizowanych projektów z innymi, które do tej pory wdrażano – zarówno przez beneficjenta środków, jak i innych podmiotów. Odpowiedzi te wynikają z analizy rezultatów wywiadów telefonicznych z beneficjentami. We wszystkich osiach w ponad połowie badanych beneficjentów deklarowano, że obecnie realizowane projektu korespondują z innymi dotychczas realizowanymi. Należy także wskazać, że zarówno obecnie realizowane projekty wpisujące się w osie priorytetowe 8., 9., 10 i 11. są wyraźnie, zdaniem badanych, powiązane przedmiotowo z innymi projektami beneficjenta, także tymi realizowanymi w przeszłości. W związku z tym należy przyjąć, że projekty te przyczyniają się do osiągnięcia wspólnego celu – na ogół przeciwdziałającego zdiagnozowanym problemom społecznym.

	Czy projekt jest powiązany z innymi realizowanymi aktualnymi i projektami pana/pani organizacji	Czy projekt jest powiązany z innymi realizowanymi aktualnymi projektami pana/pani organizacji	Czy projekt jest powiązany z poprzednimi projektami pana/pani organizacji	Czy projekt jest powiązany z poprzednimi projektami pana/pani organizacji	Czy projekt jest powiązany z innymi projektami podmiotów?	Czy projekt jest powiązany z innymi projektami podmiotów?	Czy te projekty przyczyniają się do osiągnięcia jakiegoś wspólnego celu?	Czy te projekty przyczyniają się do osiągnięcia jakiegoś wspólnego celu?
	TAK	NIE	TAK	NIE	TAK	NIE	TAK	NIE
8.2. Aktywizacja zawodowa	92,9	7,1	52,4	47,6	50,0	50,0	57,1	42,9
8.5. Wsparcie na rzecz łączenia życia zawodowego z prywatnym	82,5	17,5	62,5	37,5	50,0	50,0	50,0	50,0
9.1. Aktywna integracja	100,0	0,0	80,6	19,4	59,7	41,8	55,2	46,3
9.2. Usługi społeczne i zdrowotne	80,0	20,0	62,5	37,5	67,5	32,5	72,5	27,5
10.1. Rozwój kształcenia ogólnego	88,7	13,2	73,6	28,3	52,8	49,1	75,5	26,4

	Czy projekt jest powiązany z innymi realizowanymi aktualnymi i projektami pana/pani organizacji	Czy projekt jest powiązany z innymi realizowanymi aktualnymi projektami pana/pani organizacji	Czy projekt jest powiązany z poprzednimi projektami pana/pani organizacji	Czy projekt jest powiązany z poprzednimi projektami pana/pani organizacji	Czy projekt jest powiązany z innymi projektami podmiotów?	Czy projekt jest powiązany z innymi projektami podmiotów?	Czy te projekty przyczyniają się do osiągnięcia jakiegoś wspólnego celu?	Czy te projekty przyczyniają się do osiągnięcia jakiegoś wspólnego celu?
11.1. Rewitalizacja miast	86,3	13,7	70,6	29,4	78,4	21,6	82,4	17,6
11.2. Odnowa obszarów wiejskich	83,7	18,4	77,6	24,5	61,2	40,8	79,6	22,4
11.4. Rewitalizacja terenów przemysłowych	85,7	14,3	85,7	14,3	100,0	0,0	85,7	14,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy badania TDI

Informacji o stanie wdrażania procesu rewitalizacji dostarczają odpowiedzi badanych uzyskane w badaniach jakościowych. Przyjęte założenie o priorytetowym postrzeganiu sfery społecznej - zarówno w zakresie problemów, jak i potrzeb - zostało zrozumiane i wdrożone przez niemal wszystkie gminy, które opracowały programy rewitalizacji. Stosunkowo nieliczne były te jednostki, którym trudno było dostosować się do wymagań postawionych w założeniach RPO i rewitalizacji. Wymagały one wsparcia merytorycznego, by pozostające w wizjach, planach działania mogły zostać dostosowane na potrzeby wpisania do programów rewitalizacji, aplikowania o środki finansowe, a w efekcie zrealizowania.

Czy dotychczasowy kierunek wsparcia w zakresie działań rewitalizacyjnych został ustalony adekwatnie do potrzeb wskazanych w programach rewitalizacji w tym potrzeb wskazanych przez mieszkańców?

Z przeprowadzonych badań wynika, że dotychczasowy kierunek wsparcia w zakresie działań rewitalizacyjnych w większości gmin w Małopolsce został ustalony adekwatnie do potrzeb w programach rewitalizacji. Po pierwsze wskazuje na to rozkład odpowiedzi uzyskanych w badaniu CAWI 84% badanych, wskazuje że prowadzona w gminach rewitalizacja wspiera rozwój lokalny, co wskazuje na to, że rewitalizacja przyczynia się do realizacji istniejących potrzeb lokalnych społeczności. Po drugie taki wniosek pozwalają wysnuć odpowiedzi na pytanie o to czy działania prowadzone w ramach programów rewitalizacji doprowadziły do widocznych skutków procesu. Ponad trzech na czterech badanych uważa, że przyjęta logika i kierunek zmian wyznaczonych w programach rewitalizacji ma prawdopodobnie pozytywne skutki.

Jednak stuprocentowa pewność uzyskana zostanie po przeprowadzonej procedurze monitoringu rewitalizacji, jak dotąd wiadomo, że monitoring założonych celów prowadzi 72% gmin posiadających program rewitalizacji, jednak problemem pozostaje niska dostępność danych, które uniemożliwiają rzetelne i kompleksowe przeprowadzenie monitoringu. Ponadto należy wskazać, że jak dotąd monitoring prowadzony jest głównie przez beneficjentów na poziomie projektu, a nie na poziomie monitoringu wskaźników programu, co pozostaje zadaniem gmin.

Jak kształtuje się postęp realizacji celów programów rewitalizacji? Jak należy go ocenić?

Gros programów rewitalizacji pozostaje ciągle w fazie realizacji. O realizacji celów do pewnego stopnia świadczą zrealizowane lub będące w trakcie realizacji podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne. W blisko 40% gmin zrealizowano bądź w trakcie realizacji pozostaje od 30% do 60% wszystkich przedsięwzięć wskazanych w

programach rewitalizacji. W nieco ponad jednej trzeciej gmin postęp w realizacji założeń programów jest mniejszy, o czym świadczy zrealizowanie do 30% wszystkich projektów rewitalizacyjnych. W jednej na pięć gmin zrealizowano powyżej 60%, ale poniżej 90% projektów. Tylko w 2% gmin poziom realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych przekroczył 90%. Ta analiza zwraca uwagę na fakt, że realizacja celów poprzez wdrażanie zaprojektowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych postępuje i większości gmin pozostaje na dość zaawansowanym poziomie. Zatem ocena dotychczasowego wdrażania celów programów rewitalizacji jest pozytywna.

Czy programy rewitalizacji były trafne i czy nie ograniczały wyzwań i potrzeb faktycznej szerokorozumianej rewitalizacji?

Po pierwsze na trafność i zasięg programów rewitalizacji zwracają uwagę odpowiedzi badanych na pytanie o to czy program rewitalizacji stanowi narzędzie integrujące różne działania rewitalizacyjne. Twierdząco odpowiedziało trzech na czterech badanych - odpowiedź „raczej tak” wybrało 59% gmin, „zdecydowanie tak” - 15%. Po drugie o trafności programów rewitalizacji - a dokładnie na dostosowanie założeń do faktycznie istniejących potrzeb i problemów - świadczą wskazania badanych o realizacji programu rewitalizacji zgodnie z przyjętymi założeniami. W ten sposób program realizuje 82% badanych gmin. Ponadto należy ponownie przywołać dane wskazujące, że dla 76% badanych widoczne skutki realizacji programów rewitalizacji mają pozytywne skutki. Zatem wszystkie te informacje dają podstawę do odpowiedzi na postawione pytanie. Programy rewitalizacji dla znacznego odsetka gmin w Małopolsce są trafne i stanowią ważne narzędzie rozwoju lokalnego nie ograniczające wyzwań i potrzeb faktycznej szeroko rozumianej rewitalizacji.

Czy projekty znajdujące się w programach rewitalizacji zostały złożone? Ile z tych projektów jest w realizacji oraz ile z nich jest realizowanych poza obszarem rewitalizacji?

Tak, projekty znajdujące się w programach rewitalizacji zostały złożone - z pewnością nie były to wszystkie projekty, które umieszczono na listach projektów podstawowych. Spośród 182 gmin województwa 142 gminy opracowały programy rewitalizacji. Wnioski o dofinansowanie projektów, w poszczególnych konkursach osi 11, zostały złożone przez podmioty ze 140 gmin. Umowy o dofinansowanie zostały zawarte na realizację przedsięwzięć w 81 gminach. Na podstawie badań zwrócono uwagę, że zdecydowana większość projektów realizowana jest na obszarze rewitalizacji. Bywają jednak przypadki, że projekty z uwagi na brak infrastruktury dostosowanej do

określonych typów działań prowadzone są poza terenem objętym wsparciem. Analiza projektów, które otrzymały dofinansowanie w ramach 11 osi priorytetowej w gminach, w których realizowano case study pokazały, że 10% projektów jest realizowanych poza obszarem rewitalizacji, w bliskim jego sąsiedztwie.

7.3. FINANSOWANIE REWITALIZACJI

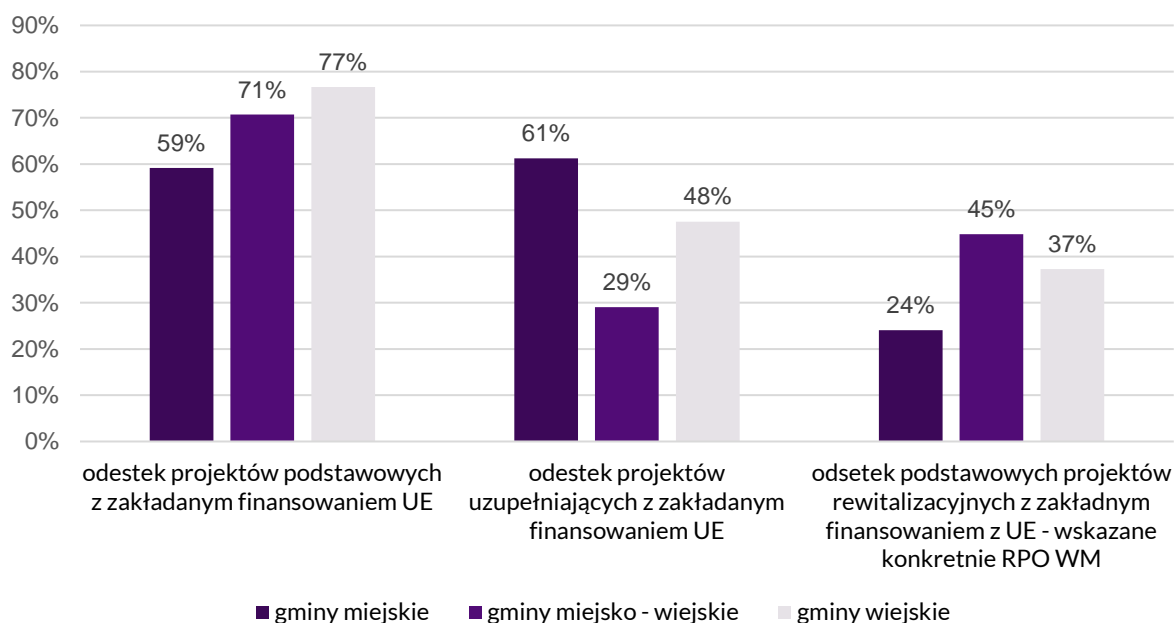
W kontekście finansowania rewitalizacji należy wskazać, że na całą 11. oś priorytetową RPO WM przeznaczono ponad 200 mln zł (wsparcie UE + wkład krajowy), z czego około 35 mln przeznaczono na instrumenty finansowe, co stanowi 17% alokacji na ten obszar wsparcia. Znacznie większe środki przeznaczono na dotacje na rewitalizację miast (46%) i wsi (28%).

Danych na temat finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych wpisanych do programów rewitalizacji dostarczyły: analiza programów rewitalizacji, internetowe badanie ankietowe oraz wywiady telefoniczne z beneficjentami.

Po pierwsze należy zwrócić uwagę na informacje wynikające wprost z programów rewitalizacji. Na podstawie ich analizy można stwierdzić, że ponad 70% wszystkich przedsięwzięć w analizowanych programach rewitalizacji zakładało finansowanie z funduszy unijnych. Największy odsetek finansowania działań rewitalizacyjnych ze środków Unii Europejskiej przewidziano w gminach wiejskich - ich odsetek wynosi 77% oraz w gminach miejsko-wiejskich, których było 71%. Relatywnie najmniej działań z zakładanym finansowaniem unijnym zaprojektowano w gminach miejskich - ich odsetek wynosił 59%.

Analizie poddano także planowane do realizacji projekty uzupełniające. Ponad 40% gmin zakładało finansowanie projektów uzupełniających ze środków Unii Europejskiej. W tym wypadku najczęściej takie finansowanie zaplanowały gminy miejskie (61%), a najrzadziej gminy miejsko-wiejskie (29%). Należy także odnotować, że 48% gmin wiejskich zaplanowało do realizacji uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne finansowane ze środków UE.

Sprawdzono także, jak szczegółowo gminy zaplanowały sposób finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Kluczowym tutaj było zidentyfikowanie czy rewitalizacja w założeniu zostanie sfinansowana ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego. 40% gmin w programach rewitalizacji wskazało, że planują finansować działania rewitalizacyjne konkretnie z RPO WM. Najczęściej wskazywały na to gminy miejsko wiejskie - 45%, następnie gminy wiejskie 37%, najrzadziej gminy miejskie - 24%.

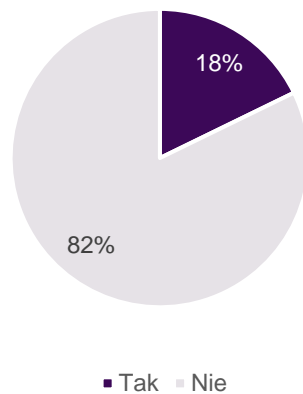

Wykres 8. Odsetek projektów w ogóle projektów znajdujących się w Programach Rewitalizacji, w których jak źródło finansowania wskazano środki UE

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy 142 programów rewitalizacji znajdujących się w wykazie programów rewitalizacji województwa małopolskiego

Ponadto deklarowane środki, z których mają być realizowane zaprojektowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne różnią się ze względu na typ gminy. W gminach miejsko-wiejskich i wiejskich odsetek zaplanowanych do realizacji projektów rewitalizacyjnych ze środków unijnych był wyższy niż w gminach miejskich. Także w tych gminach częściej niż w innych wskazywano konkretnie na finansowanie ze środków RPO WM. Inaczej było w przypadku przedsięwzięć uzupełniających, które w większym odsetku sfinansowane mają być ze środków unijnych w gminach miejskich, w mniejszym - w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich. Taki rozkład zaprojektowanego finansowania rewitalizacji zwraca uwagę na stosunkowo mniejsze poleganie na środkach unijnych w gminach miejskich i większe w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich. Z pewnością do pewnego stopnia wynika to z zaplecza eksperckiego, a także z posiadanego kapitału finansowego gmin miejskich, które umożliwiają im wyszukiwanie, aplikowanie i w efekcie otrzymywanie finansowania z innych niż unijne źródła finansowania. Być może jest to także efekt posiadanych zasobów finansowych, które umożliwiają realizowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych z posiadanych środków własnych.

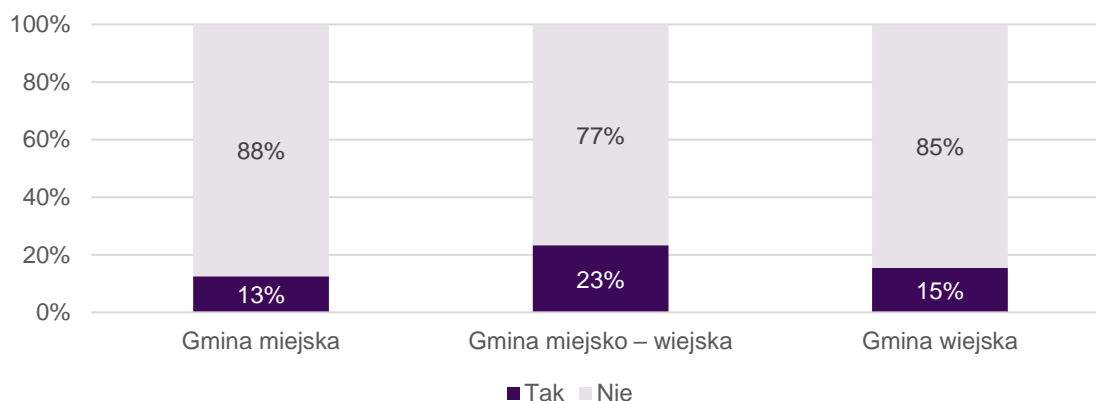
Po drugie należy zwrócić uwagę na wyniki badań ankietowych. Tutaj badani mieli wskazać czy reprezentowana przez nich gmina w ramach jednego projektu ubiegała się o finansowanie z różnych źródeł finansowania. Gminy, które podjęły takie kroki były w zdecydowanej mniejszości - ich odsetek wynosił 18%. Ponad 80% stanowiły gminy, które dany projekt starały się finansować tylko z jednego źródła środków finansowych.

Wykres 9. Struktura odpowiedzi na pytanie "Czy reprezentowana przez Pana/Panią jednostka ubiegała się i otrzymała dofinansowanie na realizację tego samego projektu rewitalizacyjnego z różnych źródeł?"

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

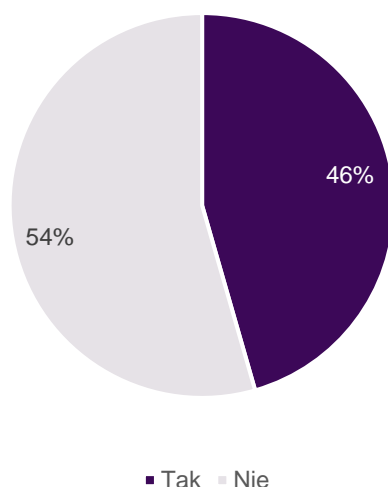
Pozyskiwanie środków z różnych źródeł na realizację tego samego projektu zadeklarowało najwięcej badanych z gmin miejsko-wiejskich (23%). Następnie deklarowali to badani z gmin miejskich (15%) i wiejskich (13%).

Wykres 10. Struktura odpowiedzi na pytanie "Czy reprezentowana przez Pana/Panią jednostka ubiegała się i otrzymała dofinansowanie na realizację tego samego projektu rewitalizacyjnego z różnych źródeł?" według typu gmin

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

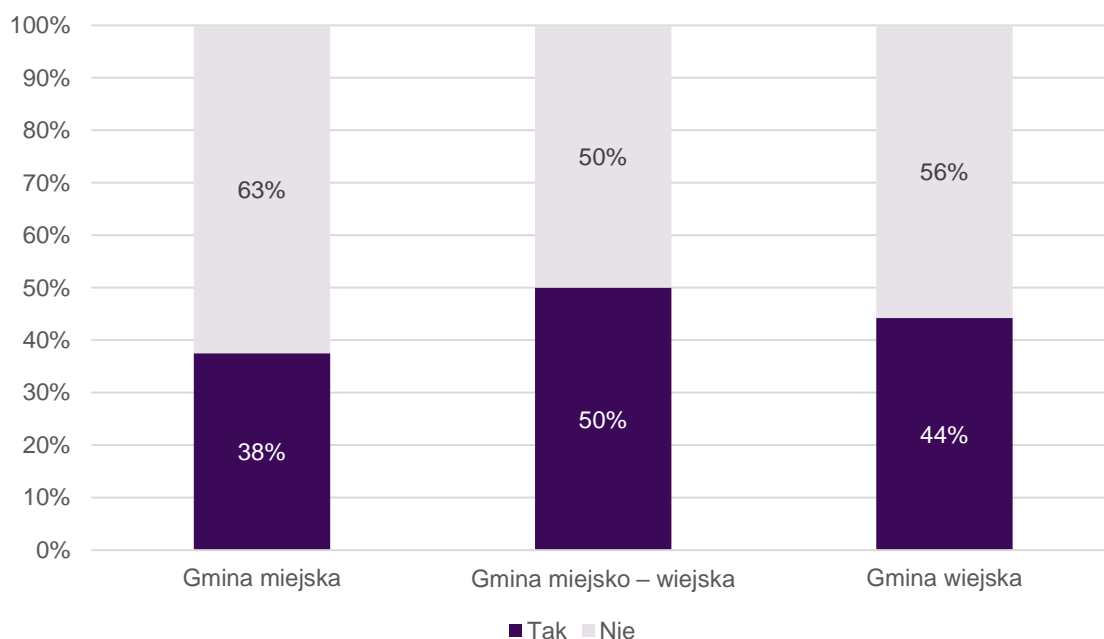
Badanych proszono o wskazanie czy w gminie aplikowano i otrzymano wsparcie na realizację działań rewitalizacyjnych w ramach innych (niż 8, 9, 10 i 11) osi RPO WM. Odpowiedź przeczącą wskazało 54% badanych.

Wykres 11. Odpowiedź na pytanie: "Czy reprezentowana przez Pana/Panią jednostka aplikowała i otrzymała wsparcie z RPO WM w ramach innych niż 11, 8, 9, 10 osi na działania rewitalizacyjne?"

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

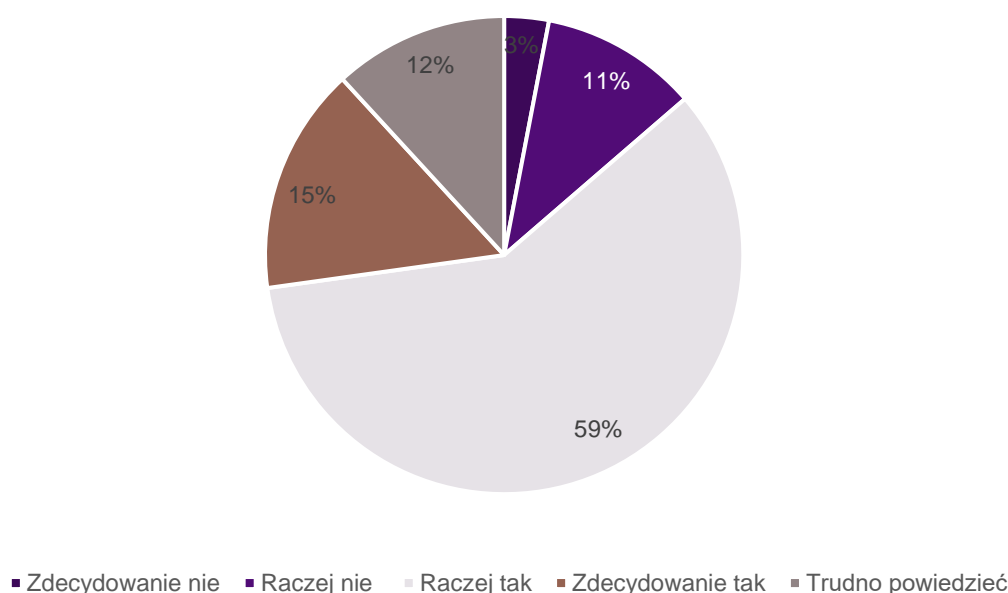
Należy zwrócić uwagę, że relatywnie większą skuteczność w pozyskiwaniu wsparcia na rewitalizację ze środków RPO WM innych niż osie wskazane w pytaniu deklarują gminy miejsko-wiejskie (38% odpowiedzi „tak”) oraz wiejskie (44% odpowiedzi twierdzących). Mniej odpowiedzi „tak” odnotowano w gminach miejskich - ich udział wynosił 38%. Rozkład odpowiedzi wskazuje, że środki dostępne z osi 11, 8, 9 i 10 są w znacznej mierze wystarczające do realizacji zaplanowanych działań w ramach rewitalizacji - widać to szczególnie wyraźnie w gminach miejskich. Z drugiej strony znaczny odsetek badanych z gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, którzy deklarowali pozyskiwanie środków finansowych z innych źródeł wskazuje na konieczność poszukiwania innych i w efekcie dywersyfikowania źródeł finansowania rewitalizacji.

Wykres 12. Odpowiedź na pytanie: „Czy reprezentowana przez Pana/Panią jednostka aplikowała i otrzymała wsparcie w ramach innych niż 11 oraz 8,9 i 10 osi na działania rewitalizacyjne?” w podziale na typy gmin

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

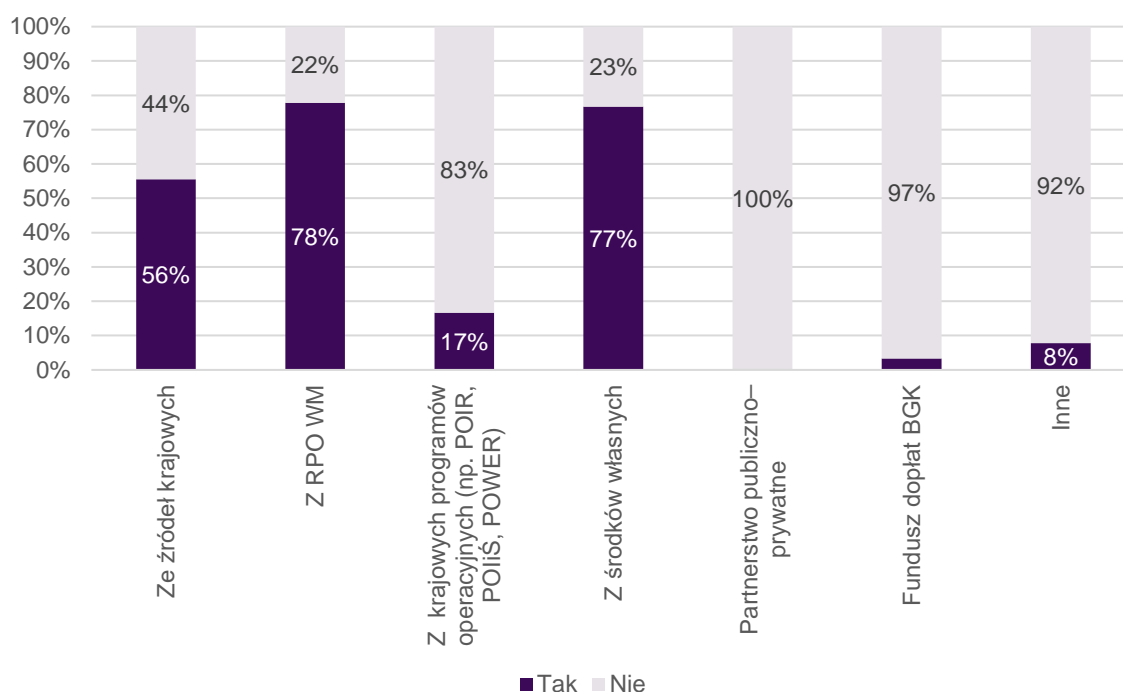
Blisko trzech na czterech badanych uważa, że Program Rewitalizacji stanowi narzędzie spajające różne działania rewitalizacyjne finansowane ze zdywersyfikowanych źródeł. Świadczy o tym rozkład odpowiedzi - 59% badanych wybrało odpowiedź „raczej tak”, 15% „zdecydowanie tak”. Pozostałe odpowiedzi stanowią około jedną czwartą, przy czym 12% z nich to odpowiedzi „trudno powiedzieć”, odpowiedzi „zdecydowanie nie” i „raczej nie” stanowią odpowiednio 3% i 11%.

Wykres 13. Odpowiedź na pytanie: “Czy realizowany Program Rewitalizacji jest narzędziem integrującym różne działania rewitalizacyjne finansowane z różnych (nie tylko unijnych) źródeł?”

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że najczęściej działań rewitalizacyjnych w gminach w Małopolsce realizowanych jest ze środków RPO WM (78%) oraz ze środków własnych (77%). Kolejnym istotnym źródłem finansowania są środki krajowe (56%). Mniej istotne źródło finansowania rewitalizacji stanowią krajowe programy operacyjne (17%) oraz inne środki (11%, suma odpowiedzi „inne” i „fundusz dopłat BGK”). Okazuje się także, że działania rewitalizacyjne w żadnej z badanych gmin nie są finansowane w ramach partnerstw publiczno-privatnych.

Wykres 14. Źródła finansowania działań rewitalizacyjnych w gminach

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

W kontekście podejmowanych kwestii finansowych warto odnieść się także do wyników badań telefonicznych i uzyskanych opinii beneficjentów na temat tego czy istnieje ryzyko, że w przyszłości trwałość realizowanego projektu zostanie zagrożona. Okazuje się, że niemal wszyscy badani wskazują, że takie zagrożenie nie istnieje. Ci którzy dostrzegają zagrożenia upatrują ich w kwestiach związanych z brakiem środków finansowych uniemożliwiających realizację projektu oraz w braku trwałości wynikającej z bieżącego zużycia

W pozostałych badanych działaniach w ramach osi 8., 9., 10., w których nie rozpatruje się kategorii trwałości badani wspominali, że zagrożeniem bieżącej realizacji projektu jest pandemia COVID-19 i ograniczenia, jakie wprowadzono (m.in. w przemieszczaniu się ludności, dot. ograniczenia liczby osób uczestniczących spotkaniach itp.).

Tabela 2. Występowanie zagrożenia związanego z trwałością projektu

	Nie ma takiego zagrożenia	Zagrożenie wynikające z pandemii COVID-19	Zagrożenie trwałości wspartych obiektów wynikające z bieżącego zużycia	Zagrożenie wynikające z braku środków finansowych umożliwiających realizację projektu	Trudno powiedzieć
11.1. Rewitalizacja miast	96 %	0%	0%	2%	2%
11.2. Odnowa obszarów wiejskich	98 %	0%	4%	0%	0%
11.4. Rewitalizacja terenów przemysłowych	100 %	0%	0%	0%	0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy badania TDI

Rozważając kwestie finansowania rewitalizacji, należy także wskazać na ile zaprojektowane źródła finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych zostały zaprojektowane zgodnie z istniejącymi potrzebami i realizowanymi politykami, a na ile programy rewitalizacji zostały przygotowane na potrzeby aplikacji do RPO WM 2014-2020. Na samo opracowanie programu rewitalizacji gminy mogły otrzymać finansowanie ze środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna, z którego na wsparcie gmin w uruchomieniu procesów zmierzających do rewitalizacji obszarów problemowych przeznaczono 8 353 337 złotych.

Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że programy miały przede wszystkim przysłużyć się do pozyskania finansowania w ramach RPO. Świadczą o tym wyniki przeprowadzonych rozmów z przedstawicielami Instytucji Zarządzającej RPO WM oraz Urzędu Marszałkowskiego WM. Wskazywali oni, że gdyby nie możliwość pozyskania środków z RPO programy rewitalizacji nie byłyby tak powszechnie opracowywane.

”

(Cytat) (...) kompleksowo spójność była zachowana i super poziom planowania i papierowego procedowania bo trzeba było zapisać bo nie przejdzie, puszczały wodze fantazji

bardzo mocno, no a na etapie realizacji to (okaże się - przyp.), że z tego nic nie będzie (...)
(przedstawiciel IZ RPO WM)

Dość dobitnie wskazują na to także wyniki badań ankietowych. Ponad połowa badanych (54%) deklaruje, że nie aplikowała i nie otrzymała wsparcie z RPO WM w ramach innych niż 11, 8, 9, 10 osi na działanie rewitalizacyjne, co każe przypuszczać, że głównym źródłem finansowania miały być wskazane osie priorytetowe RPO. Okazało się również, że 78% ankietowanych gmin wskazało, że działania rewitalizacyjne finansowane są głównie z RPO WM. Uzupełnienie tych środków stanowią środki własne, na które wskazało 77% badanych jednostek. Inne źródła finansowania były wskazywane sporadycznie, wśród nich najczęściej badani wymieniali środki krajowe. Te dane każą przypuszczać, że podstawowym źródłem finansowania działań rewitalizacyjnych miały stanowić i dla wielu gmin stanowią środki finansowe Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020.

Sprawdzono także, jak szczegółowo gminy zaplanowały sposób finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Kluczowym tutaj było zidentyfikowanie czy rewitalizacja w założeniu zostanie sfinansowana ze środków Regionalnego Programu Rewitalizacyjnego Województwa Małopolskiego. 40% gmin w programach rewitalizacji wskazało, że planują finansować działania rewitalizacyjne konkretnie z RPO WM. Najczęściej wskazywały na to gminy miejsko wiejskie – 45%, następnie gminy wiejskie – 37%, najrzadziej gminy miejskie – 24%.

Ponadto deklarowane środki, z których mają być realizowane zaprojektowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne różnią się ze względu na typ gminy. W gminach miejsko-wiejskich i wiejskich odsetek zaplanowanych do realizacji projektów rewitalizacyjnych ze środków unijnych był wyższy niż w gminach miejskich. Także w tych gminach częściej niż w innych wskazywano konkretnie na finansowanie ze środków RPO WM. Inaczej było w przypadku przedsięwzięć uzupełniających, które w większym odsetku sfinansowane mają być ze środków unijnych w gminach miejskich, w mniejszym - w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich. Taki rozkład zaprojektowanego finansowania rewitalizacji zwraca uwagę na stosunkowo mniejsze poleganie na środkach unijnych w gminach miejskich i większe w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich. Z pewnością do pewnego stopnia wynika to z zaplecza eksperckiego, a także z posiadanego kapitału finansowego gmin miejskich, które umożliwiają im wyszukiwanie, aplikowanie i w efekcie otrzymywanie finansowania z innych niż unijne źródła finansowania. Być może jest to także efekt posiadanych zasobów finansowych, które umożliwiają realizowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych z posiadanych środków własnych.

Czy i w jakim stopniu sprawdziło się wsparcie zwrotne w ramach 11 osi

priorytetowej RPO WM? Jeśli wsparcie poprzez instrumenty finansowe można uznać za właściwe to proszę wskazać typy operacji najbardziej adekwatnych dla zwrotnej formy finansowania oraz odpowiednie dla formy bezzwrotnej.

O wsparcie zwrotne w postaci pożyczki rewitalizacyjnej mogło się ubiegać szerokie spektrum potencjalnych beneficjentów: zarówno podmioty publiczne (w tym jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne), jak i niepubliczne, w szczególności sektor mieszkaniowy (wspólnoty mieszkaniowe, spółdzielnie i towarzystwa budownictwa społecznego) i społeczny (w tym organizacje pozarządowe) oraz przedstawiciele sektora prywatnego, a mimo to instrument ten nie był powszechnie wykorzystywany. Jak pokazują zrealizowane badania pożyczki na rewitalizację były traktowane jako środki "drugiej kategorii" - wiele podmiotów sięgnęło po nie, gdy nie udało się im pozyskać innych (pozyskiwanych w drodze konkursów na dotację), niezwrrotnych środków.

Ten rodzaj wsparcia był adekwatny dla tych podmiotów, które budowały nowe obiekty (m.in. turystyczne i rekreacyjne czy edukacyjne), znacząco je modernizowały (jak np. wspólnoty mieszkaniowe, ale w modernizacji tej poprawa efektywności energetycznej nie była kluczowa) lub których projekty przyczyniały się do poprawy stanu zagospodarowania przestrzennego jakiegoś obszaru. Z przeprowadzonych badań wynika, że dla większości podmiotów środki zwrotne stanowiły zasadnicze źródło finansowania, nie uzupełniały środków pozyskanych w inny sposób.

Ze względu na korzystne warunki udzielania pożyczek oraz możliwość realizacji z nich przedsięwzięć infrastrukturalnych (w tym budowanie nowych obiektów) wsparcie zwrotne sprawdziło się jako wsparcie finansowe gmin oraz wspólnot mieszkaniowych. To właśnie one w największym stopniu skorzystały z wsparcia zwrotnego. Wśród stosunkowo licznych podmiotów, które uzyskały środki zwrotne byli także przedsiębiorcy - przede wszystkim ci reprezentujący branżę turystyczną.

Należy również podkreślić, że środki zwrotne jako źródło finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych powinno zostać utrzymane - przede wszystkim na realizację tzw. projektów twardych. Wśród ich beneficjentów priorytetowo należy postrzegać przedsiębiorców, którzy obecnie w czasie kryzysu gospodarczego wywołanego pandemią COVID-19 borykają się z licznymi problemami oraz wspólnoty mieszkaniowe, wśród których było to stosunkowo popularne i, jak wskazywali rozmówcy, efektywne źródło finansowania przedsięwzięć.

Jaka forma wsparcia jest efektywniejsza z punktu widzenia celów rewitalizacji?

Aby odpowiedzieć na to postawione pytanie ponownie można odwołać się do dokumentu "Ewaluacja efektów wdrażania zwrotnych instrumentów finansowych realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020 wraz z analizą ex-ante dla perspektywy finansowej 2021-2027", w którym wskazane są wyniki przeprowadzonych na potrzeby

opracowania dokumentu badan z małopolskimi gminami. Zdaniem odbiorców ostatecznych, oferta pożyczki rewitalizacyjnej jest bezkonkurencyjna wobec jakichkolwiek innych ofert dostępnych na rynku. Odwołując się do doświadczenia badanych można wskazać, że to właśnie pożyczki są efektywne z punktu widzenia celów rewitalizacji.

W jakim stopniu programy rewitalizacji zostały przygotowane na potrzeby aplikacji do RPO WM na lata 2014-2020?

Aby odpowiedzieć na to pytanie należy podkreślić, że na podstawie analizy programów rewitalizacji okazuje się, że ponad 70% wszystkich przedsięwzięć w analizowanych gminnych programach rewitalizacji zakładało finansowanie z funduszy unijnych. Największy odsetek finansowania działań rewitalizacyjnych ze środków Unii Europejskiej przewidziano w gminach wiejskich - ich odsetek wynosi 77% oraz w gminach miejsko-wiejskich, których było 71%. Relatywnie najmniej działań z zakładanym finansowaniem unijnym zaprojektowano w gminach miejskich - ich odsetek wynosił 59%.

Analizie poddano także planowane do realizacji projekty uzupełniające. Ponad 40% gmin zakładało finansowanie projektów uzupełniających ze środków Unii Europejskiej. W tym wypadku najczęściej takie finansowanie zaplanowały gminy miejskie (61%), a najrzadziej gminy miejsko-wiejskie (29%). Należy także odnotować, że 48% gmin wiejskich zaplanowało do realizacji uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne finansowane ze środków UE.

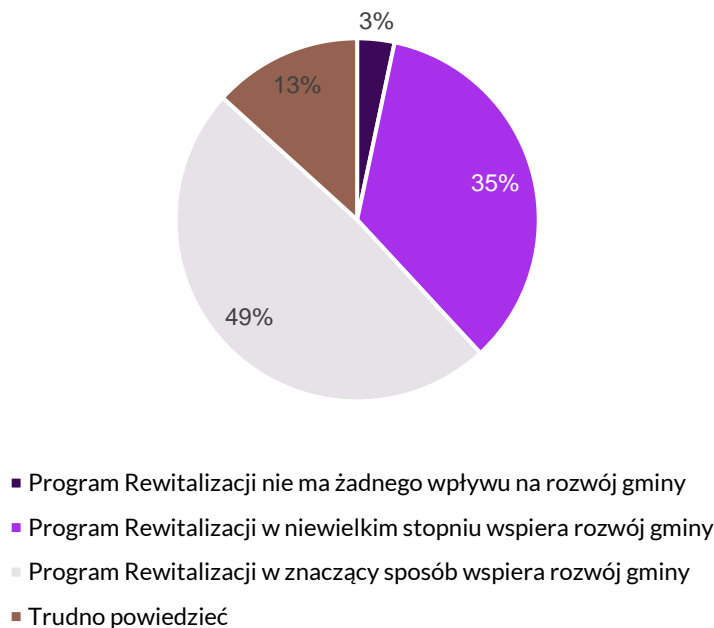
Taka struktura planowanych źródeł finansowania wskazuje, że programy rewitalizacji w znacznej mierze zostały przygotowane na potrzeby do aplikacji do RPO WM na lata 2014 - 2020. Mówili o tym także badani przedstawiciele IZ RPO WM - twierdząc, że gdyby nie możliwość pozyskania środków finansowych na pewne przedsięwzięcia gminy nie przystąpiłyby masowo do zainicjowania procesu rewitalizacji i opracowania programów.

7.4. BARIERY I POTENCJAŁY ZWIĄZANE Z WDRAŻANIEM REWITALIZACJI

Wyniki uzyskane w badaniach jakościowych i ilościowych pozwalają na wskazanie barier i potencjałów związanych z wdrażaniem procesu rewitalizacji. Poruszone tu zagadnienia uzupełniają analizy w rozdziale 8 "Studia przypadków".

Pewnych ogólnych informacji o potencjale rewitalizacji z punktu widzenia wpływu tego procesu na rozwój lokalny dostarczają internetowe badania ankietowe. Blisko połowa badanych twierdzi, że Program Rewitalizacji pozytywnie wpływa na

rozwój gminy. Mniej, jedna trzecia, ankietowanych uważa, że rewitalizacja w niewielkim stopniu wspiera rozwój gminy. Nieco ponad jeden na dziesięciu badanych (13%) nie mógł jednoznacznie określić konsekwencji rewitalizacji na rozwój, wybierając odpowiedź „trudno powiedzieć”. Jedynie 3% ankietowanych przedstawicieli twierdzi, że Program Rewitalizacji nie ma żadnego wpływu na lokalny rozwój.

Wykres 15. Ocena wpływu Programu Rewitalizacji na rozwój gminy

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

Najbardziej znaczący wpływ Programu Rewitalizacji na rozwój deklarują ankietowani z gmin miejsko-wiejskich - wskazało tak blisko trzech na czterech badanych. W gminach miejskich analogicznie odpowiedziała połowa badanych, z kolei w gminach wiejskich - co trzeci badany. W gminach miejskich i miejsko-wiejskich gros badanych przypisuje rewitalizacji stosunkowo niewielki wpływ na rozwój - w gminach wiejskich odpowiedź tę wybrał co czwarty badany, w miejsko-wiejskich - co piąty. W gminach wiejskich, inaczej niż miejskich i miejsko-wiejskich, badani dostrzegali stosunkowo niewielki wpływ Programów Rewitalizacji na rozwój, o czym świadczą odpowiedzi 44% badanych. Także w tego typu gminach zauważalny odsetek badanych wskazał, że rewitalizacja nie wpływa na rozwój (6% badanych) lub że jednoznacznie trudno

wskazać pozytywny lub negatywny wpływ na rozwój lokalny (15% badanych).

Wykres 16 Ocena wpływu Programu Rewitalizacji na rozwój gminy w podziale na typy gmin

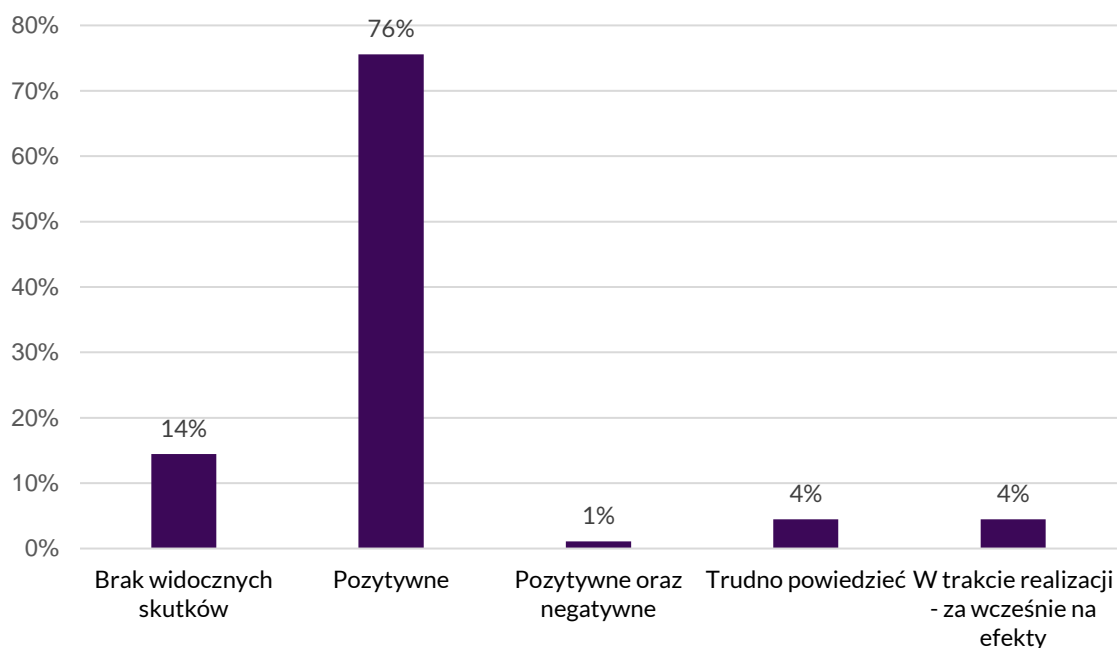
Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

Jednym z kluczowym elementów badania ankietowego było poznanie opinii przedstawicieli gmin o postrzeganiu skutków procesu rewitalizacji. Aż trzech na czterech badanych uważa, że działania prowadzone w ramach opracowanego programu rewitalizacji mają pozytywne skutki dla rozwoju lokalnego. W opinii 14% badanych rewitalizacja nie ma przyniosła zauważalnych rezultatów. Dla w sumie 8% ankietowanych trudno określić, jakie są skutki procesu lub jest jeszcze za wcześnie, aby ocenić następstwa procesu rewitalizacji. Opisując pozytywne efekty interwencji badani wskazywali często na rozwój społeczno-kulturalny obszaru rewitalizacji, na zwiększoną aktywność mieszkańców i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu głównie dzięki stworzeniu przestrzeni rekreacyjnych.

”

(Cytat) Udało się takie przestrzenie (przyp. integrujące mieszkańców) stworzyć i cieszą się one bardzo dużą intensywnością odwiedzających/użytkujących i bardzo dobrym odbiorem (odbieram nawet tel. od mieszkańców i pochwałami za te działania!)

[Badanie CAWI]

Wykres 17. Ocena skutków prowadzonych w ramach Programu Rewitalizacji działań

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

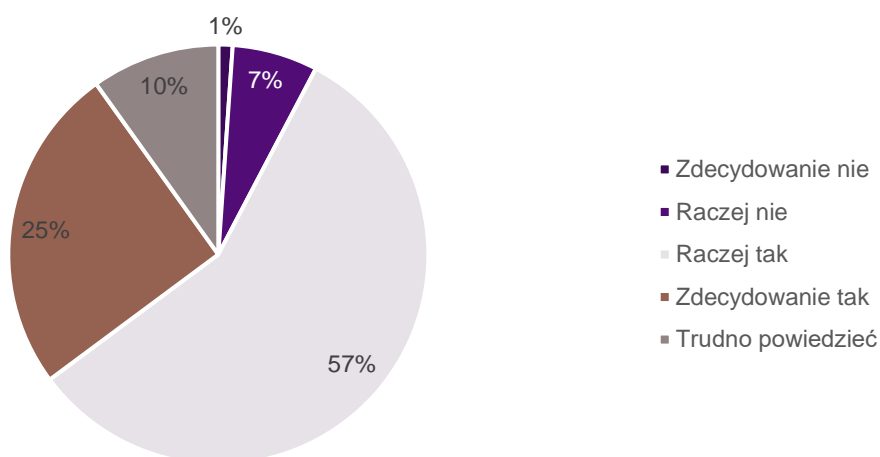
Uzupełnienie tych wyników stanowią opinie badanych uczestniczących w badaniu telefonicznym beneficjentów, którzy uzyskali wsparcie w ramach wskazanych osi. Wszyscy oni w znacznym odsetku wskazywali, że projekt, w szerokim kontekście wpisujące się w proces rewitalizacji, istotnie oddziałują na wskazane obszary problemowe. W największym stopniu badani – ze wszystkich osi i działań – widzą wpływ projektów na zlikwidowanie lub zmniejszenie problemów społecznych, w nieco mniejszym – wpływ na przeciwdziałanie problemom gospodarczym. W zakresie poprawy sytuacji na rzecz obszarów funkcjonalno-przestrzennego i technicznego widać wyraźne różnice w odpowiedziach badanych. W przypadku osi 8., 9. i 10 koncentrujących się na kwestiach społecznych oddziaływanie na te wymienione obszary jest stosunkowo mniejsze, wyższe w osiach stricte poświęconych realizacji procesu rewitalizacji.

Tabela 3. Odsetek odpowiedzi wskazujących na oddziaływanie projektów w poszczególnych obszarach (% wskazań w danym działaniu)

L	Na zlikwidowanie lub zmniejszenie zdiagnozowanych problemów społecznych	Na zlikwidowanie lub zmniejszenie zdiagnozowanych problemów gospodarczych	Na zlikwidowanie lub zmniejszenie zdiagnozowanych problemów funkcjonalno – przestrzennych	Na zlikwidowanie lub zmniejszenie zdiagnozowanych problemów technicznych.
8.2. Aktywizacja zawodowa	100,0	100,0	52,4	52,4
8.5. Wsparcie na rzecz łączenia życia zawodowego z prywatnym	100,0	87,5	67,5	57,5
9.1. Aktywna integracja	100,0	80,6	58,2	55,2
9.2. Usługi społeczne i zdrowotne	100,0	75,0	67,5	67,5
10.1. Rozwój kształcenia ogólnego	98,1	75,5	60,4	71,7
11.1. Rewitalizacja miast	100,0	76,5	94,1	80,4
11.2. Odnowa obszarów wiejskich	98,0	77,6	93,9	79,6
11.4. Rewitalizacja terenów przemysłowych	100,0	100,0	85,7	85,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy badania TDI

Badanych w internetowym badaniu ankietowym proszono o ocenę czy realizowany Program Rewitalizacji jest zgodny z przyjętymi założeniami. Znaczna większość badanych odpowiedziała na to pytanie twierdząco, o czym świadczy 57% odpowiedzi „raczej tak” oraz 25% odpowiedzi „zdecydowanie tak”. Co dziesiąty badany wybrał odpowiedź „trudno powiedzieć”. Tylko 8% ankietowanych negatywnie oceniła realizację Programu w stosunku do przyjętych założeń.

Wykres 18. Odpowiedź na pytanie: "Czy Program Rewitalizacji jest realizowany zgodnie z założeniami?"

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

Zrealizowane badania jakościowe wskazują, że rewitalizacja, finansowana z wielu osi priorytetowych uzupełniana innymi środkami finansowymi (m.in. środkami własnymi, środkami krajowymi), koncentrująca się na pewnych, konkretnych obszarach problemowych stanowi w efekcie pakiet kompleksowych rozwiązań wspierających rozwój gmin województwa małopolskiego. Zdaniem badanych przedstawicieli Instytucji Zarządzającej RPO WM, wzorem dotychczas realizowanych programów strategicznych, zmiany następujące na skutek procesu rewitalizacji mają ewolucyjny charakter, co powoduje, że ich efekty nie są jeszcze możliwe do uchwycenia. Niemniej jednak potencjał programów rewitalizacji jako narzędzi wsparcia rozwoju lokalnego jest dostrzegany.

Potencjalny, pozytywny wpływ na rozwój gmin wynika także z obecnego sposobu prowadzenia rewitalizacji, który, zdaniem badanych, zapewnia komplementarność - zarówno na lokalnym poziomie poszczególnych programów rewitalizacji i obszarów rewitalizacji, jak i z punktu widzenia całych gmin i regiony. Komplementarność rozumiana jest jako wzajemne dopełnianie dokumentów oraz obszarów tematycznych, które ma prowadzić do realizacji określonego celu. W przypadku rewitalizacji prowadzonej w województwie małopolskim zapewnienie komplementarności to wynik przypisania poszczególnym osiom odpowiednich zakresów przedmiotowych, które wspólnie tworzą dopełniającą się całość.

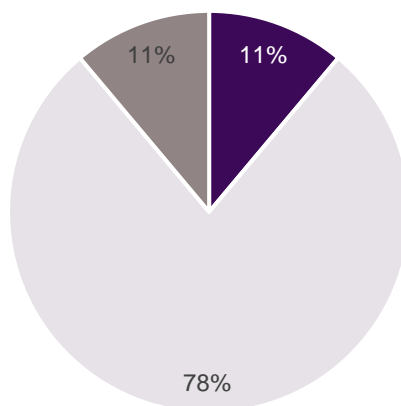
Realizacja tak złożonego procesu, jakim jest rewitalizacja może wiązać się z licznymi trudnościami, które w efekcie stanowią bariery w jego wdrażaniu. Bariery te mogą występować zarówno na poziomie zarządczym i operacyjnym, jak i technicznym i merytorycznym. Dobrze obrazuje to opinia jednego z badanych przedstawicieli IZ:

”

(Cytat) (...) trzeba było gminę w zasadzie uczyć wszystkiego od początku, podejścia prospołecznego, że przez pryzmat problemów ludzkich patrzymy na wszystkie inne problemy techniczne, funkcjonalne ale podstawą ma być człowiek i problemy społeczne. Dużą barierą był brak danych (...)

(IDI, przedstawiciel IZ RPO WM)

Podstawowych danych o powodach, przez które nie udaje się realizować założeń programów rewitalizacji dostarczyły wyniki internetowego badania ankietowego. Nierealizowanie założeń Programu Rewitalizacji zdaniem badanych wynika przede wszystkim z trudności w pozyskiwaniu środków finansowych na wdrażanie zaplanowanych działań (78% wszystkich odpowiedzi). Nieco ponad co dziesiąty badanych wskazał, że brak działań rewitalizacyjnych jest rezultatem braku podmiotów we współpracy, z którymi przedsięwzięcia rewitalizacyjne mogłyby być wdrażane. Odnotowano także odpowiedzi „inne”, wśród których najliczniej wskazywano „brak środków własnych”.

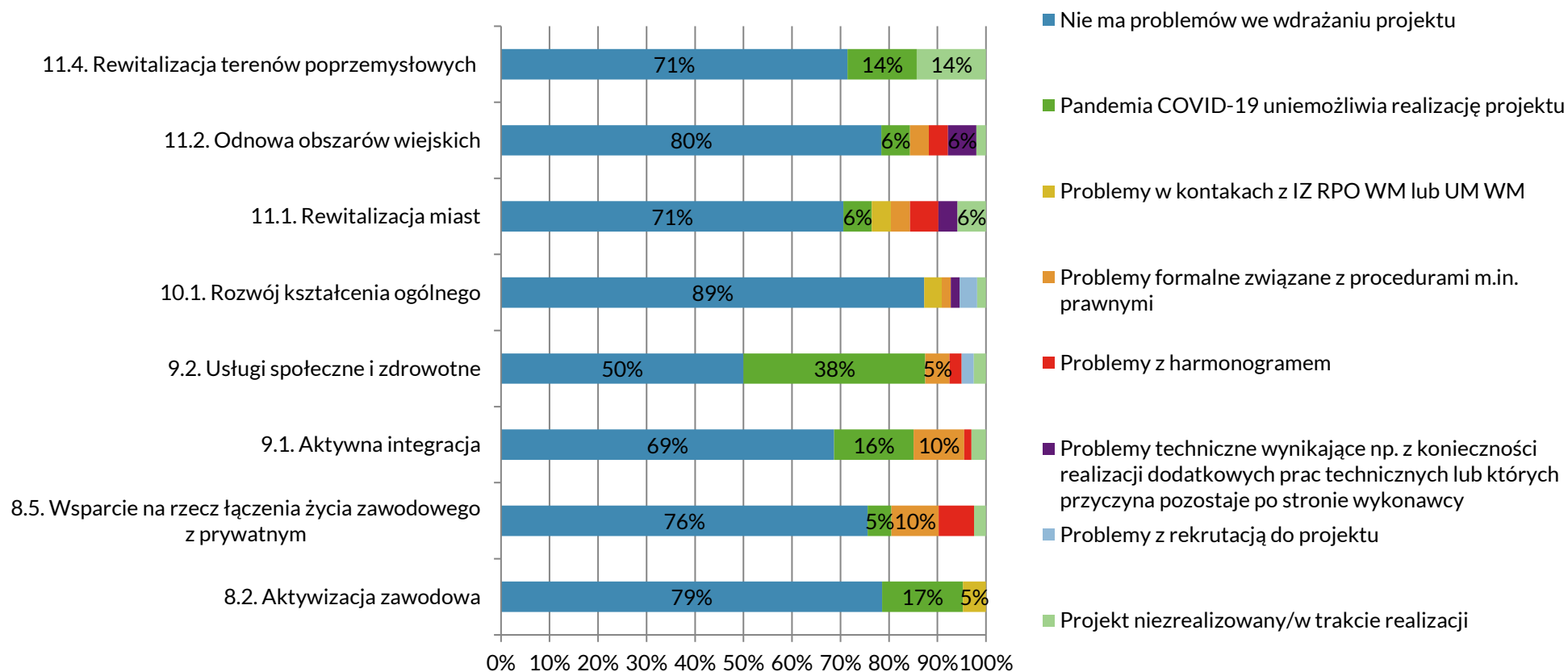
- Brak jest wystarczającej chęci podmiotów, instytucji do współpracy
- Istnieją trudności w pozyskaniu środków finansowych na realizację założonych działań
- Inne

Wykres 19. Przyczyny braku realizacji założeń Programu Rewitalizacji

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

Pewnych informacji na temat powodów nierealizowania projektów wpisujących się w proces rewitalizacji dostarczają także wyniki badań telefonicznych. Gros projektów wdrażana jest bez większych problemów bądź zostało już zakończonych. Jednak te,

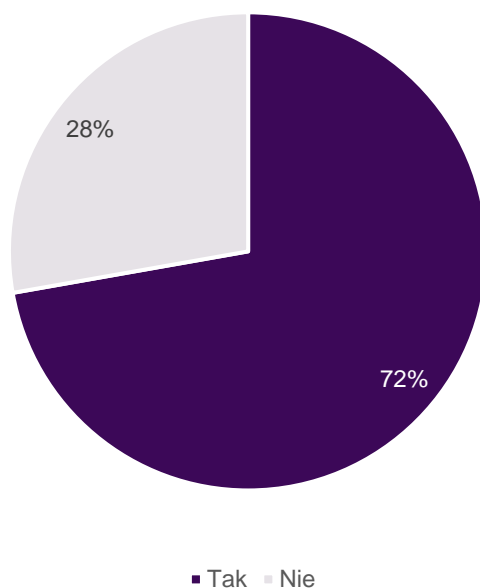
które odnotowują trudności najczęściej wskazywały pandemię COVID-19 jako czynnik uniemożliwiający realizację działań.

Wykres 20. Ocena stanu realizacji projektu

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy badania TDI

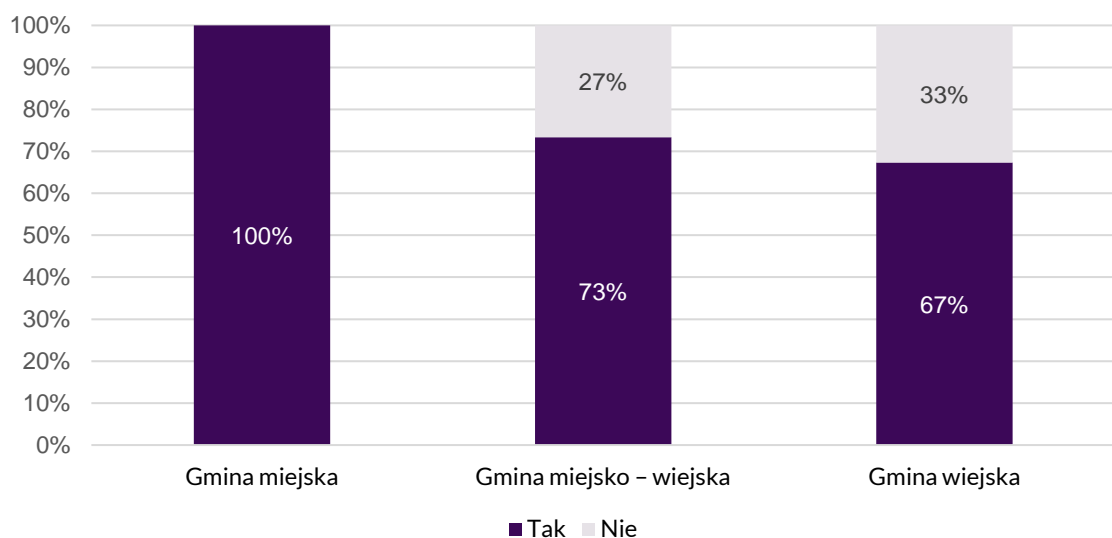
W kontekście podejmowanego tematu należy odnotować fakt, że elementem niezbędnym do przeciwdziałania problemom w zakresie realizacji procesu rewitalizacji jest prowadzenie monitoringu postępu prac. Z rezultatów badań ankietowych wynika, że blisko trzech na czterech badanych deklaruje prowadzenie cyklicznego monitoringu postępów realizacji założonych celów. Jednak aż 28% badanych wskazało, że w reprezentowanej przez nich gminie nie prowadzi się systematycznego sprawdzania wdrażania założonych w procesie rewitalizacji celów. Tym jednostkom trudniej może być uchwycić moment pojawienia się barier we wdrażaniu procesu, a w związku z tym relatywnie trudne może być podjęcie działań przeciwdziałających lub minimalizujących skutki pojawiających się trudności i problemów.

Wykres 21. Odpowiedź na pytanie: "Czy reprezentowana przez Pana/ Panią jednostka prowadzi cykliczny monitoring postępów w realizacji założonych celów?"

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

Uszczegółowienie informacji o jednostkach prowadzących monitoring założeń procesu stanowi charakterystyka zbadanych gmin. Okazuje się, że monitoring celów rewitalizacji prowadzą wszystkie gminy miejskie, 75% gmin miejsko-wiejskich i 67% gmin wiejskich. Należy zwrócić uwagę na bardzo wysoki odsetek gmin wiejskich, które nie prowadzą monitoringu realizacji zaprojektowanych celów - odpowiedź tę wskazała co trzecia gmina wiejska posiadająca program rewitalizacji. Podkreślenia wymaga także fakt, że badania (np. studia przypadków) pokazują, że gminy najczęściej prowadzą monitoring stopnia realizacji poszczególnych projektów, a analiza danych statystycznych jest przygotowywana przez nieliczne jednostki.

Wykres 22. Odpowiedź na pytanie: "Czy reprezentowana przez Pana/ Panią jednostka prowadzi cykliczny monitoring postępów w realizacji założonych celów?" w podziale na typy gmin

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

Warto również zauważyć, że w województwie małopolskim wsparto tworzenie programów rewitalizacji w trybie ustawy o rewitalizacji (GPR). Ustawa ta daje gminom szerokie możliwości wykorzystania różnorodnych narzędzi wspierających politykę rewitalizacyjną np. w kontekście realizacji projektów o charakterze mieszkaniowym. Analiza programów rewitalizacji pokazała, że ok. 75 % gmin umieściły w dokumentach zapisy dotyczące rezygnacji z ustanowienia Specjalna Strefa Rewitalizacji, a ok. 20% rozważało ustanowienie jej w przyszłości (bez określenia terminu). Innym narzędziem, które wprowadzała ustawa była możliwość zastosowanie prawa pierwokupu i zakazu wydawania decyzji o warunkach zabudowy w uchwale delimitacyjnej – zdecydowana większość gmin województwa małopolskiego nie wprowadziła takiego zapisu do uchwały.

Widać wyraźnie, że bez poszerzenia wiedzy na temat tych instrumentów i ich przydatności w kontekście prowadzenia kompleksowego procesu rewitalizacji gminy nie będą z nich korzystać.

W jakim stopniu udzielone wsparcie w ramach 11 osi priorytetowej RPO WM przyczyniło się do likwidacji lub niwelacji zdiagnozowanych problemów społecznych na zidentyfikowanych rewitalizowanych obszarach?

Jak podkreślali badani uczestniczący zarówno w badaniach jakościowych, jak

i ilościowych ze względu na to, że dotychczas realizowana rewitalizacja wspierana w ramach 11. osi priorytetowej nadal jest w fazie realizacji trudno jednoznacznie wskazać jej następstwa. Pewnych informacji na ten temat dostarczają dane z badania ankietowego - blisko połowa badanych uważa, że rewitalizacja znacząco wpływa na rozwój gminy i wpływ ten dla 76% badanych jest pozytywny. Z pewnością do pewnego stopnia wynika to z faktu, że rewitalizacja faktycznie przyczynia się do rozwiązywania zidentyfikowanych problemów społecznych na wyznaczonych obszarach rewitalizacji negatywnie oddziałujących na całe gminy.

Czy założenia przyjęte w ramach RPO WM zapewniają właściwą komplementarność działań w kontekście potrzeb społecznych zidentyfikowanych na obszarach rewitalizowanych?

Tak, wskazują na to wyniki badań przeprowadzonych w Instytucji Zarządzającej RPO WM oraz w Urzędzie Marszałkowskim WM. Gros badanych podkreślało, że przyjęty sposób realizacji RPO WM, poprzedzony pracami diagnostycznymi identyfikującym potrzeby, powoduje, że całościowo założenia RPO tworzą pakiet kompleksowych rozwiązań dla Małopolski - także dla obszarów rewitalizacji.

Rewitalizacja - realizowana w ramach 11 osi priorytetowej - jako zjawisko społeczno-gospodarcze w pełni oddaje istotę komplementarności działań, wymaga bowiem przemian społecznych, gospodarczych oraz infrastrukturalnych. Jednym z instrumentów zapewniających kompleksowe podejście i komplementarność wsparcia EFRR i EFS w regionie jest wprowadzenie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego, obowiązku przygotowania przez beneficjentów starających się o dofinansowanie projektów z zakresu rewitalizacji - Programu rewitalizacji. Należy także zwrócić uwagę, że przykładowo wg założeń uzyskanie dofinansowania w działaniu 11.1 jest uzależnione od realizacji projektów komplementarnych z EFS, które zostały uzgodnione w programie rewitalizacji. Postawienie takiego wymogu, zmusza potencjalnych beneficjentów RPO do kompleksowego rozwiązywania problemów rewitalizowanego obszaru w celu wyprowadzenia go ze stanu kryzysowego.

Czy kompleksowa rewitalizacja, realizowana przy pomocy programów rewitalizacji wspierana w ramach RPO WM z EFRR i EFS, przyczyniła się do wzrostu aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców obszarów dotkniętych problemami społecznymi, a tym samym podejmowane działania wpłynęły na realizację celów szczegółowych UP?

Jak pokazują przeprowadzone badania jest jeszcze zbyt wcześnie, by ocenić ostateczne

konsekwencje kompleksowo prowadzonej rewitalizacji. W założeniu rewitalizacja prowadzona jest w oparciu o program rewitalizacji, który wywodzi zakres interwencji ze zdiagnozowanych problemów, wskazuje powiązania pomiędzy projektami, stanowi efekt uzgodnień pomiędzy różnymi grupami decydentów i interesariuszy.

Ze względu na to, że obecnie skutki rewitalizacji są trudne do jednoznacznego wskazania należy odwołać się do analizy założeń RPO WM i zwrócić uwagę na fakt, że jednym z kryteriów oceny projektów, o które aplikowano w ramach 11 osi priorytetowej RPO WM (finansowanej z EFRR) było wykazanie komplementarności z projektami finansowanymi z EFS. Miało to służyć maksymalizowaniu efektywności udzielanego wsparcia. Jeśli wnioskodawca wykazał, że jego projekt jest komplementarny z przynajmniej jednym przedsięwzięciem finansowanym z EFS, będącym w trakcie realizacji bądź zrealizowanym przez niego lub inne podmioty otrzymywał więcej punktów (max. 3). Przyznanie 0 punktów eliminowało projekt z oceny. Zatem wykazanie choćby planowanych projektów finansowanych z EFS zwiększało szanse projektu w otrzymywaniu finansowania. Powiązanie rewitalizacji finansowanej z osi 11. Z projektami finansowanymi z EFS miało zwiększyć prawdopodobieństwa realizacji założenia, że rewitalizacja przyczyni się do wzrostu aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców obszarów dotkniętych problemami społecznymi, a tym samym wpłynie na realizację celów szczegółowych UP.

8. EFEKTYWNOŚĆ I TRAFNOŚĆ REWITALIZACJI

8.1. SKALA WPŁYWU PODEJMOWANYCH DZIAŁAŃ NA OGRANICZENIE PROBLEMÓW

Jednym z kluczowych elementów badania ewaluacyjnego było zmierzenie efektu netto rewitalizacji. Efekt netto powinien być rozumiany jako efekt zmian spowodowanych bezpośrednio przez daną interwencję, po wyeliminowaniu oddziaływania innych (zewnętrznych) czynników. W literaturze naukowej dotyczącej badań ewaluacyjnych przyjęto się, że (najczęściej) ujemny efekt netto oznacza pogorszenie wyniku, zaś dodatni efekt netto oznacza, że osiągnięto sukces.

W toku badania wypracowano tezę nadrzędną oraz 7 hipotez:

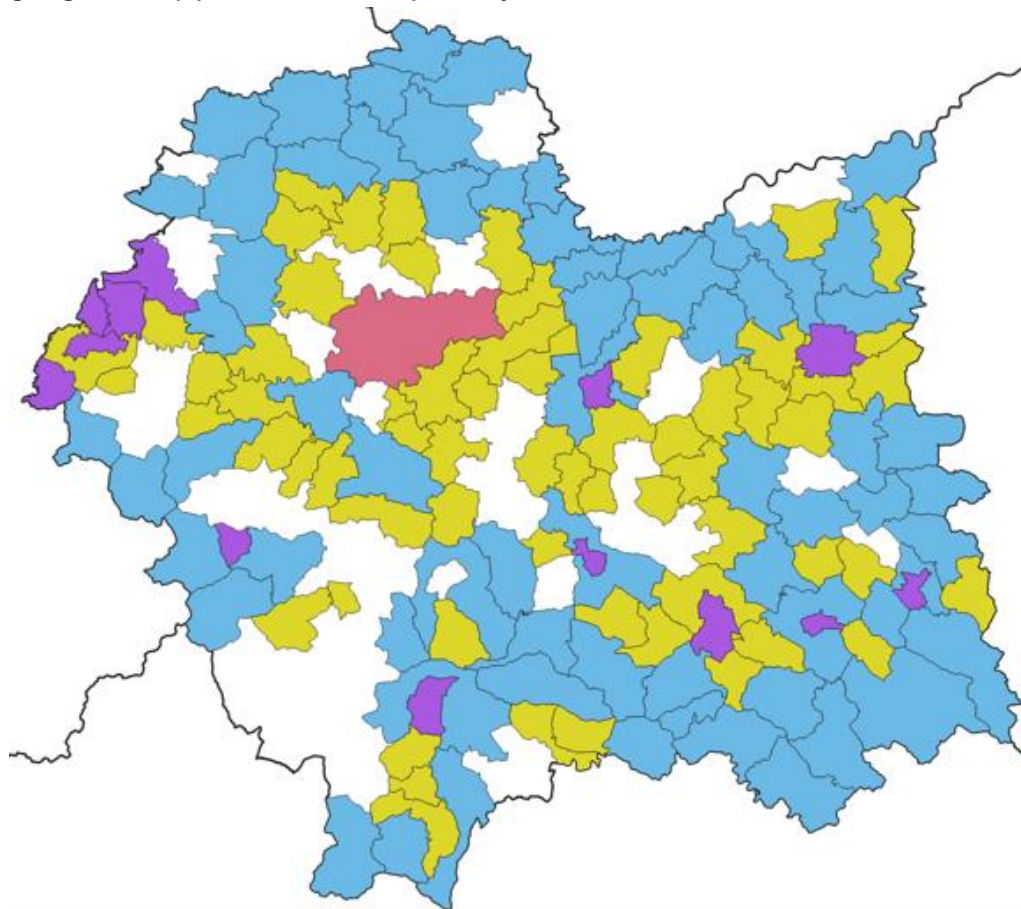
Teza/Hipoteza nadrzędna: Proces rewitalizacji przyczynił się do ograniczenia problemów społecznych na obszarach rewitalizowanych.

- **H1.** Proces rewitalizacji przyczynił się do włączenia społecznego mieszkańców i aktywizacji społecznej.
- **H2.** Proces rewitalizacji przyczynił się do zmniejszenia poziomu ubóstwa mieszkańców.
- **H3.** Proces rewitalizacji przyczynił się do poprawy jakości kształcenia dzieci i młodzieży.
- **H4.** Proces rewitalizacji przyczynił się do ograniczenia problemów bezrobocia i bierności zawodowej.
- **H5.** Proces rewitalizacji przyczynił się do ożywienia gospodarczego.
- **H6.** Proces rewitalizacji przyczynił się do nadania nowych funkcji terenom zdegradowanym.
- **H7.** Proces rewitalizacji przyczynił się do zwiększenia dostępności do usług społecznych i usług zdrowotnych.

W celu zmierzenia efektu netto przeprowadzono analizy ekonometryczne za pomocą metody SPSM (Stratified Propensity Score Matching). Analiza objęła wszystkie gminy obecne w bazie danych (142 gminy województwa Małopolskiego). Przyjęto założenie, że wszystkie badane jednostki – miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji oraz obszary wiejskie w województwie małopolskim – zostały poddane interwencji (czyli tutaj: procesowi rewitalizacji), ale w różnym stopniu.

Metoda SPSM dzieli wybraną populację na segmenty (klastry), charakteryzujące się podobnym poziomem wejściowych wskaźników gospodarczych i społecznych. Przez wejściowe wskaźniki rozumiemy poziom wskaźników sprzed działania funduszy strukturalnych obecnej perspektywy programowania (2014-2020). Same klastry różnią się między sobą znacznie. Jednym słowem celem analizy jest podzielenie populacji na

grupy gmin maksymalnie różniących się między sobą, oraz minimalnie różniących się wewnątrz klastra. Następny etap analizy polega na wyłonieniu wewnątrz klastra gmin maksymalnie do siebie podobnych (oceniane jest to na podstawie miar PSM), zaś sama sytuacja kontrfaktyczna polega na porównaniu sytuacji par najbardziej podobnych do siebie gmin. Porównując ze sobą pary gmin można uzyskać odpowiedź na pytanie o wpływ poszczególnych funduszy na kluczowe wskaźniki sukcesu. W rezultacie, zestawiając ze sobą gminy najbardziej podobne, można policzyć wpływ poszczególnych wydatków, przypisanych do hipotez badawczych. Co więcej, ponieważ SPSM może działać na danych o charakterze ciągłym (nie zaś wyłącznie zerojedynkowych, jak w przypadku klasycznego PSM), możliwe jest określenie wpływu każdej złotówki wydanej w ramach danej kategorii wsparcia (rodzaju funduszu) na kluczowe wskaźniki. W przygotowanej wstępnie bazie danych określono zmienne, które posłużyły do wyłonienia segmentów. Były to: gęstość zaludnienia (przed interwencją), dynamika gęstości zaludnienia, wydatki gmin oraz współczynnik migracji. W analizie pominięto takie elementy jak liczba ludności czy powierzchnia (gdyż te informacje są z jednej strony mniej dokładne niż gęstość zaludnienia, a po drugie mogą charakteryzować gminy strukturalnie od siebie różne – można sobie wyobrazić gminę o bardzo dużej powierzchni i dużej liczbie ludności, która jednak strukturalnie będzie gminą wiejską). W wyniku segmentacyjnej analizy hierarchicznej wyłoniono 4 segmenty, ich układ geograficzny przedstawiono poniżej:

Mapa 2. Podział gmin województwa małopolskiego posiadające program

rewitalizacji na segmenty

Źródło: opracowanie własne

Wyłoniono 4 segmenty:

- Segment 1 (S1) – gminy wiejskie (kolor niebieski)
- Segment 2 (S2) – gminy podmiejskie (kolor zielony)
- Segment 3 (S3) – gminy miejskie i bogatsze gminy podmiejskie (kolor fioletowy)
- Segment 4 (S4) – gmina miejska Kraków (kolor czerwony)

W analizie SPSM parowane są ze sobą te jednostki, które były do siebie maksymalnie podobne przed podjętą interwencją. W powyższym przypadku parowanie nie nasycało żadnych problemów w przypadku 3 pierwszych segmentów, natomiast z oczywistych względów nie dało się znaleźć żadnej gminy, która byłaby podobna do gminy miejskiej Kraków. Problem ten został rozwiązano - na podstawie otrzymanej bazy danych została przygotowana druga, techniczna, segmentacja, dzieląca bazę danych na 30 segmentów. Podobnie, jak w przypadku zwykłej segmentacji, wynikiem było otrzymanie 30 segmentów, z których każdy zawierał po kilka gmin. Segmenty te zostały nazwane agregatami i zapisane w zbiorze danych jako nowe jednostki terytorialne. Celem działania w taki sposób było określenie, czy któraś ze zbitek terytorialnych (agregatów) będzie mogła być porównana z gminą miejską Kraków. Żeby lepiej oddać działanie algorytmu można wyobrazić sobie, że gminie Kraków dobiera się jednostkę podobną, na którą składają się na przykład miasta Nowy Sącz, Tarnów i Nowy Targ.

Metoda obliczeń efektu netto SPSM polega na porównaniu poniesionych kosztów, które w niniejszym badaniu ewaluacyjnym określone zostały wydatkami poniesionymi w ramach poszczególnych poddziałań osi priorytetowych 8., 9., 10. i 11 RPO WM przypisanych do poszczególnych przyjętych hipotez do wartości wskaźników sukcesu. Wskaźniki sukcesu, podobnie jak wysokość poniesionych kosztów, zostały przypisane do każdej hipotezy z osobna.

W przypadku większości hipotez (H1, H2, H3 oraz H7) wydatki poniesione w ramach poddziałań PRO WM 9.1, 9.2, 10.1 przekładać się miały na wskaźniki sukcesu. Można w tym przypadku założyć, że poniesione wydatki nie miały swoich odpowiedników w działaniach i poddziałaniach płynących z programów ogólnopolskich. Inaczej rzecz się ma z hipotezą nr 6, w której wydatki z poddziałań 11.1, 11.2 i 11.4 RPO WM pokrywały się częściowo co do tematu z wydatkami VIII osi POiŚ. W przypadku tej hipotezy uwzględniono więc fakt, że na wskaźniki sukcesu (w przypadku hipotezy nr 6 były to: liczba żłobków i liczba instytucji kultury) pracowały na terenie gmin nie tylko wydatki ze wspomnianych poddziałań RPO WM, ale także środki ogólnopolskie. W przypadku H4 i H5 większość wydatków z poddziałań 8.2 i 8.5 RPO WM nie była dostępna w rozbiciu na poszczególne gminy – w takim przypadku nawet zgrubna estymacja efektów może wiązać się z trudnym do oszacowania błędem. O ile jeszcze same wydatki można próbować podzielić (np. proporcjonalnie do gęstości zaludnienia), o tyle

wskaźniki sukcesu przypisane do hipotezy nr 4 i hipotezy nr 5 musiałyby być już dzielone uznaniowo, co skutecznie uniemożliwia policzenie efektów netto w tym przypadku.

Warto także zauważyć, że sam charakter wskaźników sukcesu w przypadku wszystkich omawianych hipotez uniemożliwia zinterpretowanie (choć nie uniemożliwia policzenia) ujemnych efektów netto. Ujemne efekty netto są interpretowalne w sytuacji, gdy zarówno zmienne wydatkowe, jak i zmienne dotyczące efektów są mierzone na tych samych skalach. Jeśli więc, dla przykładu, modelujemy wpływ funduszy włożonych w świąteczność podatkową (np. poprzez inwestycje w infrastrukturę izb skarbowych), zaś efektem, który modelujemy jest informacja dotycząca wartości ściąganych podatków (np. CIT), wówczas potencjalnie zaobserwowany ujemny efekt netto jest interpretowalny. W przypadku, gdy mamy do czynienia ze wskaźnikami sukcesu, które nie są mierzone na tej samej, finansowej, skali, mamy do czynienia z korelacją pozorną. O ile bowiem można argumentować, że wydatkowanie określonej ilości pieniędzy przyniosło ze sobą wzrost liczby żłobków lub wzrost średniej punktacji na egzaminie, o tyle trudno wyobrazić sobie sytuację, w której wydatkowanie określonej kwoty pieniędzy fizycznie zmniejsza liczbę żłobków na danym terenie.

Analizy biorą pod uwagę bilans wydatków w ramach każdej z hipotez oraz uzyskane wyniki (wskaźnik sukcesu). Przykładowo w hipotezie nr 3 zestawiano wydatki poniesione w ramach poddziałania 10.1 RPO WM z dwoma wskaźnikami sukcesu: średnim wynikiem (w procentach) z testu gimnazjalnego – część matematyczna, przyrodnicza, humanistyczna i język polski oraz średnim wynikiem testu gimnazjalnego z języka obcego (język angielski lub niemiecki).

Tabela 4. Powiązanie hipotez badawczych z miernikami

Lp.	Hipotezy	Syntetyczne mierniki
1.	Proces rewitalizacji przyczynił się do włączenia społecznego mieszkańców i aktywizacji społecznej.	- Wydatki poniesione w ramach poddziałania 9.1, 9.2 RPO WM - Wskaźniki sukcesu: liczba organizacji pozarządowych na 10 000 ludności, frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych (wójtów i burmistrzów)
2.	Proces rewitalizacji przyczynił się do zmniejszenia poziomu ubóstwa mieszkańców.	- Wydatki poniesione w ramach poddziałania 9.1 RPO WM - Wskaźniki sukcesu: beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tysięcy ludności, średni roczny dochód podatnika podatku PIT

Lp.	Hipotezy	Syntetyczne mierniki
3.	Proces rewitalizacji przyczynił się do poprawy jakości kształcenia dzieci i młodzieży.	- Wydatki poniesione w ramach poddziałania 10.1 RPO WM - Wskaźniki sukcesu: średni wynik (w procentach) z testu gimnazjalnego – część matematyczna, przyrodnicza, humanistyczna i język polski, średni wynik testu gimnazjalnego z języka obcego (język angielski lub niemiecki)
4.	Proces rewitalizacji przyczynił się do ograniczenia problemów bezrobocia i bierności zawodowej.	- Wydatki poniesione w ramach poddziałania 8.2, 8.5 RPO WM - Wskaźniki sukcesu: udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, pracujący na 1000 ludności
5.	Proces rewitalizacji przyczynił się do ożywienia gospodarczego.	- Wydatki poniesione w ramach poddziałania 8.2 RPO WM - Wskaźniki sukcesu: liczba podmiotów wpisana do rejestru REGON na 1000 mieszkańców, podmioty nowo zarejestrowane wg grup sekcji PKD 2007, średni roczny dochód podatnika podatku PIT ²
6.	Proces rewitalizacji przyczynił się do nadania nowych funkcji terenom zdegradowanym.	- Wydatki poniesione w ramach poddziałania 11.1, 11.2, 11.4 RPO WM - Wskaźniki sukcesu: liczba przedszkoli i żłobków, liczba obiektów kultury (centrów, domów i ośrodków kultury oraz klubów i świetlic)
7.	Proces rewitalizacji przyczynił się do zwiększenia dostępności do usług społecznych i usług zdrowotnych.	- Wydatki poniesione w ramach poddziałania 9.2 RPO WM - Wskaźniki sukcesu: saldo migracji wewnętrznych, odsetek dzieci uczęszczających do przedszkola w grupie wieku 3-5 lat ³

Źródło: opracowanie własne

W analizach dotyczących hipotezy nr 1 okazuje się, że w większości segmentów został osiągnięty dodatni efekt netto. Oznacza to, że wydatki poniesione w ramach

² Zaproponowane wskaźniki mierzą długofalowy efekt, który powinien pojawić się dzięki szeregowi działań nakierowanych na aktywizację zawodową. W wyniku pojawienia się/umocnienia postaw aktywnych/ przedsiębiorczych zakłada się, że część wspartych osób zdecyduje się na założenie własnej działalności.

³ Określony odsetek dzieci uczęszczających do przedszkoli stanowi wartościową informację na temat dostępnej oferty gminy w zakresie świadczenia usługi społecznej – opieki przedszkolnej. Wiąże się to m.in. z dostępnością odpowiedniej jakości bazy materialnej (infrastruktury społecznej) – liczby przedszkoli oraz określonym poziomem zarządzania usługą.

poddziałania 9.1 i 9.2 RPO WM przyczyniły się do włączenia społecznego mieszkańców i ich aktywizacji. Dodatniego efektu netto nie udało się zweryfikować w zakresie tej hipotezy jedynie w segmencie 4 - w Krakowie, gdzie wdrożone nakłady nie przyniosły zaplanowanych efektów. Średni wzrost liczby organizacji pozarządowych na 10 000 mieszkańców wyniósł w analizowanym obszarze od 1,38 w segmencie drugim do 2,42 tym segmencie pierwszym w analizowanym okresie. Należy jednak zaznaczyć, że różnice pomiędzy poszczególnymi wskaźnikami są niewielkie. W zakresie aktywności społecznej za sprawą interwencji odnotowano wzrost frekwencji wyborczej w wyborach samorządowych (wójtów i burmistrzów). Najwyższy efekt netto został odnotowany w segmencie czwartym – m. Krakowie.

Na wyjaśnienie zasługuje dwuznaczna sytuacja odnotowana w Krakowie. Okazuje się, że podjęte interwencje i poniesione nakłady przełożyły się na wzrost frekwencji, ale nie przyczyniły się do wzrostu liczby organizacji pozarządowych. Oznacza tu, że tu jednostki, z którymi porównywano w modelowaniu statystycznym Kraków, mimo poniesienia mniejszych nakładów finansowych osiągnęły lepsze efekty przekładające się na większy wzrost liczby organizacji pozarządowych.

Należy przy tym pamiętać, że analizy ekonometryczne opierają się na modelowaniu statystycznym, które w znacznym stopniu upraszcza dokonujące się faktycznie procesy społeczno-ekonomiczne.

Tabela 5. Wyniki analizy ekonometrycznej SPSM – hipoteza 1

Hipoteza 1	Zmiana punktacji (pozarządowe)	Zmiana punktacji (frekwencja)
S1	2,42	3,01
S2	1,38	3,08
S3	2,26	2,33
S4	<i>brak dodatniego efektu netto</i>	3,55

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników analizy ekonometrycznej SPSM

Hipoteza nr 2 została zweryfikowana w większości pozytywnie - w gminach podmiejskich i miejskich oraz mieście Kraków. W gminach segmentu 1 (gminach wiejskich) w zakresie wpływu poddziałań 9.1 na średni roczny dochód podatnika podatku PIT nie odnotowano dodatniego efektu netto odwrotnie niż w przypadku zmniejszenia liczby beneficjentów pomocy społecznej średnio o 78 na 10 000 mieszkańców.

Tabela 6. Wyniki analizy ekonometrycznej SPSM – hipoteza 2

Hipoteza 2	Zmiana punktacji (dochód PIT)	Zmiana punktacji (beneficjenci)
S1	<i>brak dodatniego efektu netto</i>	78,25
S2	0,18	2,57
S3	0,12	5,35
S4	49,00	385,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników analizy ekonometrycznej SPSM

Z przeprowadzonych analiz opisujących sytuację określoną w hipotezie nr 3 wynika, że w większości segmentów (poza segmentem 4 - Krakowem) mamy do czynienia z dodatnim efektem netto, co oznacza, że wydatki w ramach 10.1 RPO WM przełożyły się na wyższe wyniki opisywanych wskaźników. Hipoteza 3 została zweryfikowana pozytywnie - proces rewitalizacji faktycznie przyczynił się do poprawy jakości kształcenia dzieci i młodzieży. Największa średnia poprawa wyników egzaminów z testu gimnazjalnego – część matematyczna, przyrodnicza, humanistyczna i język polski została odnotowana w segmencie gmin podmiejskich. Natomiast w zakresie egzaminów z języków obcych największa średnia zmiana nastąpiła w mieście Kraków.

Tabela 7. Wyniki analizy ekonometrycznej SPSM – hipoteza 3

Hipoteza 3	Zmiana punktacji (przyrodnicze)	Zmiana punktacji (językowe)
S1	1,64	4,63
S2	2,10	7,26
S3	1,73	3,56
S4	<i>brak dodatniego efektu netto</i>	<i>brak dodatniego efektu netto</i>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników analizy ekonometrycznej SPSM

W hipotezie nr 6 zbadano czy proces rewitalizacji przyczynił się do nadania terenom zdegradowanym nowych funkcji. Okazuje się, że podjęta interwencja przyczyniła się do wzrostu liczby żłobków i przedszkoli w analizowanym obszarze we wszystkich segmentach. W gminach wiejskich wzrost ten był bardzo nieznaczny. Odwrotną sytuację odnotowano w Krakowie, gdzie średni wzrost liczby żłobków i przedszkoli był bardzo duży. Efekt netto odnotowany w ramach zmiany liczby obiektów kultury na obszarach poddanych rewitalizacji okazał się znacznie niższy w przypadku segmentów 2 i 3. Natomiast na obszarze gmin wiejskich (S1) oraz w mieście Kraków (S4) efekt netto w ogóle się nie pojawił. Oznacza to, że wpływ rewitalizacji na nadanie nowych funkcji terenom zdegradowanych silniej zaznaczył się w powstawaniu obiektów opiekuńczych dla najmłodszych. Jest to bardzo pozytywne zjawisko, które wpływa na bezpośrednią poprawę jakości życia mieszkańców, a często na decyzje meldunkowe nowych mieszkańców.

Tabela 8. Wyniki analizy ekonometrycznej SPSM – hipoteza 6

Hipoteza 6	Zmiana liczby żłobków i przedszkoli	Zmiana liczby obiektów kultury
S1	0,50	<i>brak dodatniego efektu netto</i>
S2	1,25	0,57
S3	1,74	0,18
S4	178,00	<i>brak dodatniego efektu netto</i>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników analizy ekonometrycznej SPSM

Hipoteza nr 7 została zweryfikowana w większości pozytywnie - w gminach podmiejskich i miejskich. Widać, jednak że poddziałanie 9.2 w gminach wiejskich nie miało wpływu na sytuację migracyjną obrazowaną saldem migracji. Wskaźnik ten uległ największej pozytywnej zmianie w mieście Kraków. W warunkach polaryzacyjnego modelu kraju Kraków, podobnie jak pozostałe największe ośrodki kraju, ma znaczącą siłę wysysania zasobów z pozostałych obszarów, Interwencja w zakresie rewitalizacji wywołała pozytywny efekt netto w zakresie poprawy dostępności usług społecznych, Efekt netto interwencji w zakresie zmiany odsetka dzieci uczęszczających do przedszkola w grupie wieku 3-5 lat nie został odnotowany wyłącznie w segmencie 4 - mieście Kraków. Oznacza to, że w Krakowie, w przeciwieństwie do innych miast, które porównywano w analizach z Krakowem, mimo poniesionych większych kosztów/nakładów uzyskano mniejsze efekty. Jest to prawdopodobnie spowodowane oddziaływaniem innych zewnętrznych determinant, np. aktywnej polityki władz samego miasta

Jednak ogólnie należy przyjąć, że proces rewitalizacji przyczynił się do zwiększenia dostępności do usług społecznych i usług zdrowotnych.

Tabela 9. Wyniki analizy ekonometrycznej SPSM – hipoteza 7

Hipoteza 7	Zmiana salda migracji wewnętrznych	Zmiana odsetka dzieci uczęszczających do przedszkola w grupie wieku 3-5 lat
S1	<i>brak dodatniego efektu netto</i>	2,80
S2	1,85	4,44
S3	2,67	3,29
S4	242,45	<i>brak dodatniego efektu netto</i>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników analizy ekonometrycznej SPSM

Podsumowując, przy użyciu metody SPSM udało się zweryfikować wpływ poszczególnych poddziałań w ramach wskazanych osi priorytetowych RPO WM na szeroko pojętą sytuację społeczną. Zasadniczo analiza ekonometryczna pozwala stwierdzić, że proces rewitalizacji przyczynił się do ograniczenia problemów społecznych na obszarach rewitalizowanych, jednakże przede wszystkim na obszarach podmiejskich i miejskich. Na obszarach wiejskich wpływ rewitalizacji ma ograniczony wpływ na problemów społecznych.

Czy i w jakiej skali występuje efekt netto interwencji wdrożonej w ramach 11 osi priorytetowej RPO WM?

Jakie są najważniejsze bariery we wdrażaniu 11 osi priorytetowej RPO WM?

Przeprowadzona analiza ekonometryczna pozwoliła określić czy rewitalizacja generuje efekt netto. Okazuje się, że do pewnego stopnia jest to prawda. Efekt ten jest ograniczony w gminach wiejskich - to tam rewitalizacja ma stosunkowo niewielki

wpływ na rozwiązywanie problemów społecznych. Ograniczony efekt rewitalizacji można odnotować także w Krakowie.

Odnotowano także, że dodatni efekt netto jest najbardziej widoczny w zakresie wpływu proces rewitalizacji na włączenie społeczne mieszkańców i aktywizacji społecznej.

Informacji o barierach we wdrażaniu 11 osi priorytetowej RPO WM dostarczyły wyniki badań telefonicznych. Okazuje się, że w znacznej większości przypadków problemy nie występują. Jednak ci beneficjenci, którzy odnotowali trudności wskazywali na pandemię, która uniemożliwiła im realizację zaplanowanych działań zgodnie z harmonogramem i przyjętymi założeniami. Wskazywano także na trudności formalne i prawne wynikające z dość zawiłych procedur oraz na trudności techniczne (na ogół wynikające z konieczności wykonania dodatkowych prac technicznych nieprzewidzianych w projekcie oraz dużą zależność realizacji projektu od wykonawców).

Jak kształtuje się efektywność i trafność projektów realizowanych w ramach 11. osi priorytetowej RPO WM?

Efektywność i trafność projektów realizowanych w ramach wskazanej osi widoczna jest przede wszystkim we wpływie rewitalizacji na włącznie społeczne mieszkańców i proces aktywizacji społecznej - to tam uzyskane w analizach ekonometrycznych wyniki są najwyższe. Na uwagę zasługuje także stosunkowo wysoka efektywność rewitalizacji na nadawanie obszarom rewitalizacji nowych funkcji. Również w układzie przestrzennym możliwe było wskazanie tych jednostek, w którym efektywność rewitalizacji jest najwyższa. Okazuje się, że do tych jednostek należą przede wszystkim gminy podmiejskie oraz gminy miejskie. Efektywność rewitalizacji jest stosunkowo niewielka w gminach wiejskich.

Czy i w jakim stopniu interwencja w ramach 11 osi przyczyniła się do nadania nowych funkcji terenom zdegradowanym?

We wskazanym zakresie dodatniego efektu netto nie osiągnięto w gminach wiejskich oraz w Krakowie. Oznacza to, że tam interwencja w ramach 11 osi priorytetowej nie wpłynęła na nadanie nowych funkcji terenom zdegradowanym.

Na jakich obszarach (miejskich, wiejskich czy przemysłowych)

interwencja w ramach 11 osi priorytetowej przyniosła najbardziej wymierne efekty?
Interwencja podjęta w ramach 11 osi priorytetowej RPO WM najbardziej wymierne efekty przynosi w gminach podmiejskich i miejskich, zdecydowanie mniej widoczne są efekty w gminach wiejskich.

8.2. NIEMIARZALNE EFEKTY PODEJMOWANYCH DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

Pewnym uzupełnieniem ustaleń ekonometrycznych są wyniki badań jakościowych z przedstawicielami IZ RPO WM. W czasie wywiadów badani wskazywali, że działania realizowane w ramach 11. osi priorytetowej i osi z nią powiązanych będą prawdopodobnie miały pozytywny wpływ na rozwój lokalny. Jak zgodnie podkreślali są one podejmowane, prawdopodobnie przyczynią się do niwelowania negatywnych skutków problemów społecznych. Jednak na ich widoczne pozytywne efekty zapewne trzeba będzie poczekać, dlatego obecne skutki są trudne do jednoznacznego wskazania.

(Cytat)(...) trudno mi mówić o sukcesach czy porażkach gdyż ja tego nie widzę bo my jakby w ramach osi 9. i 10. jakby premiujemy te projekty, które się wpisują w programy rewitalizacyjne natomiast no nie widzimy jeszcze ich efektów (...)
(przedstawiciel IZ RPO WM)

Wskazywali także, że konieczne w przyszłej perspektywie może być promowanie skoncentrowanych projektów, ich zespołów, które ze względu na skumulowany efekt skali przyczynią na większą efektywność całego procesu rewitalizacji.

(Cytat)(...) bardzo wpływają na obciążenie pracą ze strony beneficjentów i naszą (...)
właśnie brak efektu. Jakiegoś takiego skumulowanego to jest właśnie kwestia kompleksowości projektów i przekazania jakby pewnej puli na kompleksowe projekty, które rozwiążą problem w jakiejś części miasta (...)
(przedstawiciel IZ RPO WM)

Czy i w jakim stopniu interwencja w ramach 11 osi priorytetowej przyczyniła się do podniesienia jakości życia i pracy dla mieszkańców, jak i do zwiększenia spójności społecznej na zidentyfikowanych rewitalizowanych obszarach?

Okazuje się, że interwencja w ramach 11 osi priorytetowej przyczyniła się do zwiększenia spójności lokalnej społeczności na obszarach, na których podejmowana jest wskazana interwencja. Wskazuje na to zweryfikowana pozytywnie hipoteza

mówiąca o tym, że proces rewitalizacji przyczynił się do włączenia społecznego mieszkańców i aktywizacji społecznej.

Dodatni efekt netto w stosunkowo niewielkim stopniu widoczny jest w zakresie przyczynienia się rewitalizacji na zmniejszenie poziomu ubóstwa mieszkańców, na poprawę jakości kształcenia dzieci i młodzieży oraz na zwiększenie dostępności do usług społecznych i usług zdrowotnych. Zatem należy przyjąć, że interwencja w ramach 11 osi priorytetowej nieznacznie przyczyniła się do podniesienia jakości życia i pracy dla mieszkańców.

Czy i w jakim stopniu interwencja w ramach 11 osi priorytetowej RPO WM przyczyniła się do ożywienia gospodarczego – czy stworzyła warunki do przyciągnięcia nowych firm oraz wzrostu zatrudnienia na terenach rewitalizowanych?

Niestety ze względu na to, że dane umożliwiające policzenie efektu netto dla hipotezy opisującej wpływ rewitalizacji na ożywienie gospodarcze nie były dostępne w rozbiu na poszczególne gminy, hipotezy tej nie udało się poddać confirmacji lub falsyfikacji. Z tego względu nie udało się wskazać czy i w jakim stopniu interwencja w ramach 11 osi priorytetowej RPO WM przyczyniła się do ożywienia gospodarczego.

Aby jednak nakreślić choćby zarys odpowiedzi na wskazane pytanie można odwołać się do informacji uzyskanych od ekspertów w czasie trwania paneli ekspertów.

Wskazywali oni, że ich dotychczasowe doświadczenia nie przynoszą żadnych dowodów na to, że rewitalizacja w znaczący sposób przyczynia się do ożywienia gospodarczego na terenach rewitalizowanych.

Jednak ze względu na to, że kondycja sfery gospodarczej jest silnie powiązana ze sferą społeczną w nowej perspektywie należy utrzymać wskaźnik odnoszący się do rozwoju gospodarczego na obszarach zrewitalizowanych. Należy także ukierunkować działania naprawcze tak, aby przyczyniały się do poprawy sytuacji gospodarczej na obszarach rewitalizowanych.

Czy i w jaki stopniu przyjęte na poziomie poszczególnych Działań 11 osi priorytetowej RPO WM logiki interwencji są trafne i przyniosły zamierzone efekty w odniesieniu do celów zawartych w Programie oraz potrzeb i problemów grup docelowych?

Zasadniczo można wskazać, że przyjęte logiki interwencji są częściowo trafne, ponieważ ich efekty widoczne są tylko w niektórych jednostkach województwa. Wyniki analiz wskazują, że najlepsze efekty uzyskano w gminach podmiejskich i miejskich,

mniejsze w gminach wiejskich oraz w Krakowie. To tam zrealizowane przedsięwzięcia przyniosą najlepsze efekty na przeciwdziałanie problemom społecznym grup docelowych.

9. STUDIA PRZYPADKÓW

Celem niniejszego rozdziału jest przedstawienie dobrych praktyk w sposobie realizacji działań rewitalizacyjnych przez gminy województwa małopolskiego. Dobór gmin nastąpił na podstawie wyników analizy ekonometrycznej, analizy programów rewitalizacji i wiedzy eksperckiej. Zdecydowano się na wybór do case study całych gmin, a nie pojedynczych projektów, z uwagi na kompleksowość działań rewitalizacyjnych.

9.1. KALWARIA ZEBRZYDOWSKA

Kalwaria Zebrzydowska jest gminą miejsko-wiejską o powierzchni 75 km², zamieszkałą przez 20 012 osób⁴. Obszar rewitalizacji obejmuje 6 podobszarów o łącznej powierzchni 4,03 km², co stanowi 5,37% powierzchni całej gminy. Obszar rewitalizacji zamieszkuje 4666 osób, czyli 23,61% wszystkich mieszkańców gminy.

Mapa 3. Położenie gminy Kalwaria Zebrzydowska w woj. małopolskim
Źródło: opracowanie własne

Proces rewitalizacji w Kalwarii Zebrzydowskiej

W gminie Kalwaria Zebrzydowska skuteczność procesu rewitalizacji widoczna jest szczególnie w kontekście aktywizacji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem oraz przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu grup zagrożonych. W samym programie rewitalizacji zapisano dość znaczną liczbę przedsięwzięć, przez co nie wszystkie z nich udało się do tej pory zrealizować, szczególnie ze względu na brak pozyskania środków zewnętrznych. Jednak przede wszystkim należy podkreślić, że w wyniku podejmowanych działań zrealizowano lub realizowane są liczne projekty o charakterze społecznym lub związane z odnową obiektów – szczególnie szkolnych, sportowych lub przeznaczanych na cele społeczne.

Realizowane na terenie gminy projekty o charakterze społecznym, mimo, że nieliczne, to uznawane są za bardzo skuteczne i są pozytywnie odbierane przez mieszkańców. Szczególnie należy tutaj zwrócić uwagę na projekt pn. „DOLANY” Placówka Wsparcia

⁴ GUS, Bank Danych Lokalnych, dane za 2019 rok

Dziennego w Gminie Kalwaria Zebrzydowska”, którego efekty zauważalne są przez większość rozmówców.

W rozmowach podkreślano, że osiągnięcie pozytywnych rezultatów przekładających się na niwelowanie zdiagnozowanych problemów, tym samym polepszenie jakości życia mieszkańców gminy, nie byłoby możliwe bez realizacji projektów współfinansowanych z środków zewnętrznych – szczególnie w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Zwrócono uwagę, że w mniejszych jednostkach samorządu terytorialnego realizacja nawet małej liczby tego typu projektów przynosi wymierne korzyści dla całej społeczności, dlatego ich zdaniem istotne jest kontynuowanie tego typu działań w przyszłości.

Pozytywne oddziaływanie projektów o charakterze rewitalizacyjnym odnosi się nie tylko do rezultatów liczonych jako osiągnięte wskaźniki, ale przekłada się także na wiele innych aspektów życia i współdziałania w społeczności, do których można także wymienić podnoszenie standardów działania, kreowanie lokalnych liderów czy poszerzanie perspektyw dla różnych grup interesariuszy.

Skuteczność realizacji działań rewitalizacyjnych w gminie

Gminny Program Rewitalizacji zakładał realizację 16 projektów podstawowych. Wiele z nich to projekty mające na celu poprawę infrastruktury miejskiej. Duża liczba działań jest związanych z ulepszeniem zaplecza edukacyjnego – budynków szkół lub modernizacji boisk. Pozostałe przedsięwzięcia zakładają pozytywny wpływ na tkankę społeczną gminy przez budowę nowych obiektów takich jak dom pomocy społecznej czy ośrodek szkoleniowy.

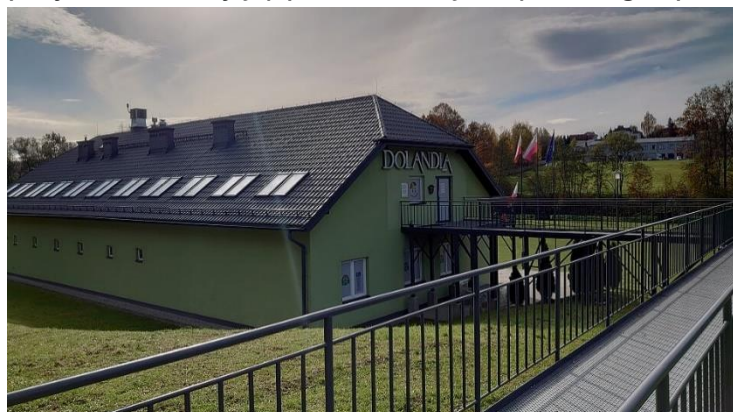
W ramach RPO WM 2014-2020, finansowane są projekty związane z czterema osiami. Pierwsza z nich to oś 8 (rynek pracy), z której projekty dotyczą m. in. podnoszenia kompetencji wadowickiej kadry turystyki oraz utworzenia nowych miejsc w żłobku, uwzględniając potrzeby dzieci z niepełnosprawnościami.

W ramach osi 9 (region spójny społecznie) realizowany jest m. in. flagowy projekt o nazwę „DOLANY” Placówka Wsparcia Dziennego w Gminie Kalwaria Zebrzydowska” i będzie szczegółowo opisany poniżej. Odpowiada on na problem zidentyfikowany w obszarze Stanisław Dolny jakim była niska integracja społeczna.

Oś 10 RPO czyli wiedza i kompetencje obejmuje projekty związane z edukacją. Są to projekty skierowane do przedszkolaków i uczniów szkół podstawowych.

Projekty finansowane z osi 11 (rewitalizacja przestrzeni regionalnej) to projekty zapisane także w Gminnym Programie Rewitalizacji oraz odpowiadające na potrzeby zidentyfikowane na poziomie diagnozy. Projekt „Głęboka termomodernizacja budynku Zespołu Szkół nr 3 w Przytkowicach” odnosi się do problemu w podobszarze Przytkowice: nie w pełni wykorzystany potencjał budynku szkoły – Zespołu Szkół nr 3. Natomiast działanie „Przebudowa istniejącego budynku "Starej Szkoły" w Brodach na budynek wielofunkcyjny z przeznaczeniem na cele społeczne” jest odpowiedzią na problem zdiagnozowany w tym podobszarze tj.: brak odpowiedniej infrastruktury służącej lokalnej społeczności. Kolejne przedsięwzięcie: „Rozbudowa, przebudowa i nadbudowa części budynku Zespołu Szkolno - Przedszkolnego w Stanisławiu Dolnym”

został także dopasowany do istniejącego problemu w tym podobszarze, czyli właśnie zdegradowaniu budynku szkolnego. Problemem zidentyfikowanym w Zebrzydowicach był zdegradowany obszar na terenie Konwentu Bonifratów, któremu odpowiada projekt zakładający przebudowę zabytkowego spichlerza Konwentu.

Zdjęcie 1 Wejście do obiektu Dolandia w Stanisławiu Dolnym

Źródło: materiał własny (autor K.I.), październik 2020

Przykładem bardzo dużego sukcesu w gminie Kalwaria Zebrzydowska jest projekt pn. „DOLANY” Placówka Wsparcia Dziennego”. Jest to placówka zlokalizowana w Stanisławiu Dolnym, na terenie zdegradowanym, ale poza obszarem rewitalizacji. Projekt finansowany jest z działania 9.2.1. – Wsparcie dla tworzenia i/lub działalności placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży i był on także wpisany jako 21 projekt uzupełniający do Gminnego Programu Rewitalizacji.

Zdjęcie 2 Jedna z dwóch dużych sal w obiekcie Dolandia w Stanisławiu Dolnym

Źródło: materiał własny (autor K.I.), październik 2020

Wywiad przeprowadzony z koordynatorką placówki wskazuje na duży sukces odniesiony dzięki nowopowstałemu miejscu. Obszar przed przebudową placówki był zdegradowany i opuszczony. Obecnie, po remoncie, cały teren jest bardzo zadbane a sama placówka nowoczesna i świetnie wyposażona, dostosowana także do potrzeb

osób niepełnosprawnych. Posiada dwie sale większe i dwie mniejsze, wykorzystywane na spotkania indywidualne np. z psychologiem. Zaplecze sanitarne, w tym dobrze wyposażoną kuchnię, gdzie dzieci uczą się zdrowego odżywiania. Ponadto, w budynku jest duża sala gimnastyczna z kolorowymi elementami do wykorzystania w czasie zajęć. Cały obiekt jest utrzymany w nienaganej czystości, jest bardzo przytulny i widać, że włożono dużo serca w jego aranżację.

Celem projektu było zwiększenie dostępu do usług społecznych skierowanych do dzieci i młodzieży. Placówka z założenia zlokalizowana jest z dala od szkoły, tak by dzieci mogły oderwać się od ewentualnych problemów z nią związanych. Opiekunowie pracujący w placówce także nie są związani ze szkołą w żaden sposób. Umożliwia to dzieciom pewne oderwanie się od rzeczywistości szkolnej i przystąpienie do zajęć bez uprzedzeń.

Dolandia zaczęła swoją działalność w 2018 i przez cały czas się rozwija. Obecnie, pod swoją opieką ma ponad 100 dzieci i prowadzi nabór ciągły. Jest tam dostępnych wiele rozmaitych zajęć, m.in. robotyka, dietetyka, terapia rodzinna, j. angielski, zajęcia matematyczne, zumba, sport. W razie potrzeby istnieje możliwość objęcia dziecka pomocą psychologiczną. Placówka oferuje także opiekę dla dzieci ze specjalnymi potrzebami i dla dzieci ze spektrum autyzmu. Według koordynatorki, gdyby nie oferta Dolandii, wiele dzieci z problemami zostało by pozostawionych samym sobie, a niektóre, by uzyskać pomoc musiały by być odwożone aż do Krakowa.

Zdjęcie 3 Kuchnia w Zdjęcie 5. Wyposażenie Sali w Dolandii Dolandii

Źródło: materiał własny (autor K.I.), październik

Źródło: materiał własny 2020 (autor K.I.), październik 2020

Pozytywne oddziaływanie placówki to także organizacja wyjazdów integracyjnych na

kolonie czy wycieczki edukacyjne. Sukces placówki odzwierciedlony jest również w poprawie ocen szkolnych podopiecznych Dolandii. Jeżeli chodzi o przyjęte w projekcie wskaźniki, to wszystkie z nich zostały osiągnięte. Potrzeby placówki ciągle rosną, obecny metraż już nie jest wystarczający by zapewnić opiekę wszystkim chętnym. Zapał koordynatorki i opinie mieszkańców świadczą o tym, że Dolandia jest nie tylko nowym punktem na mapie w gminie, ale także miejscem, gdzie dzieci naprawdę odnajdują swoje miejsce, rozwijają się i podnoszą swoje kompetencje zarówno szkolne jak i społeczne.

Mapa 4. Położenie gminy Zabierzów w woj. małopolskim

Źródło: opracowanie własne

Zabierzów jest gminą wiejską o powierzchni 99,42 km² i liczbie mieszkańców równej 26 708⁵. Obszar rewitalizacji składa się z 5 podobszarów, których łączna powierzchnia wynosi 162,2 ha, co stanowi 1,63% całej powierzchni miasta. Natomiast zamieszkuje go 2059 osób, co stanowi 8,24% liczby ludności Zabierzowa⁶.

Proces rewitalizacji w Zabierzowie

Proces przygotowywania programu rewitalizacji trwał ponad rok. Od początku podejmowano szeroką współpracę z interesariuszami. Konsultacje realizowane były w formie warsztatów strategicznych z przedstawicielami sołectw (sołtysi/radni), instytucji publicznych i społecznych (przedstawiciele NGO społecznych i gospodarczych) i jednostek gminnych (kierownicy komórek organizacyjnych/dyrektorzy jednostek organizacyjnych w tym również GZEAS, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych).

Pomysły na projekty rewitalizacyjne zawarte w programie rewitalizacji zaczerpnięte zostały zarówno z wieloletnich planów inwestycyjnych gminy jak i wniosków złożonych przez mieszkańców podczas spotkań sołeckich. Korelacja planowanych do podjęcia działań rewitalizacyjnych z wieloletnim planem inwestycyjnym budzi nadzieję, że znacząca część projektów zostanie zrealizowana. Gmina założyła realizację w pierwszej kolejności głównie projektów twardych, które następnie znacznie ułatwią

⁵ GUS, Bank Danych Lokalnych, dane za 2019 rok

⁶ Gminny Program Rewitalizacji Zabierzów

realizację projektów miękkich.

Przedstawiciele UG zwracają uwagę na utrudnione możliwości monitorowania zmian na obszarze rewitalizacji –. Dostęp do części danych, które mają umożliwić sprawdzenie efektywności działań jest utrudniony, zmieniają się również sposoby agregowania danych. Warto zwrócić uwagę, że dane publikowane są w różnym okresie czasowym, co również wpływa na system monitoringu.

Jakie projekty pozwalają na niwelowanie problemów na obszarze rewitalizacji? Czy są one między sobą komplementarne?

Wśród zidentyfikowanych kluczowych problemów na obszarze rewitalizacji były m.in. trudności wychowawcze i zagrożenie niedostosowaniem społecznym najmłodszych, przyrost liczby rodzin dotkniętych wieloma, złożonymi problemami społecznymi czy niewystarczająca w stosunku do potrzeb infrastruktura i oferta spędzania czasu wolnego oraz infrastruktura o charakterze społecznym pozwalająca na integrację i spędzanie wolnego czasu.

Mieszkańcy napotkani na obszarze rewitalizacji nie identyfikują działań podejmowanych na obszarze gminy z rewitalizacją. Uważają jednak, że w ostatnich latach widać zmiany i zmniejszającą się skalę problemów społecznych. Wskazali, że wcześniej występujące tu problemy wychowawcze z młodzieżą obecnie zanikają. Mieszkańcy uważają także, że budowa innowacyjnych centr kultury i świetlic jest niezbędna do podejmowania przez nich działań służących integracji i zwiększania aktywności obywatelskiej. Obecnie gmina podejmuje działania w celu większego rozproszenia usług publicznych, w tym usług kultury, w celu zwiększenia ich dostępności dla mieszkańców różnych części gminy.

Projekty wymienione jako flagowe w programie rewitalizacji można podzielić na twarde i miękkie. Wszystkie projekty twarde zawarte w programie rewitalizacji są realizowane, nawet te o wysokim koszcie (np. rozbudowa szkoły podstawowej w Zabierzowie - 10 mln zł, Centrum Kultury w Rudawie wraz z zagospodarowaniem płyty rynku - dotacja ponad 7 mln zł).

Zdjęcie 6. Zagospodarowanie rynku w Rudawie

Źródło: materiał własny (autor B.P.), październik 2020

Z perspektywy gminy, w kontekście ograniczenia zidentyfikowanych problemów społecznych bardzo istotna jest brakująca infrastruktura. W związku z tym gmina założyła realizację najpierw głównie projektów twardych, które następnie znacznie ułatwią realizację projektów miękkich.

Jako przykład takiego działania podawana jest budowa świetlicy/miejsca spotkań, a następnie organizowanie tam np. zajęć integracyjnych dla mieszkańców, w tym tych zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Warto zwrócić uwagę na to, że równolegle do realizacji działania pn. „Budowa Centrum Kultury w Rudawie wraz z zagospodarowaniem płyty rynku” (działanie 3.1 i 3.2) gmina ze środków własnych planuje realizować zadanie „miękkie” w ramach działania 3.3 pn. „Rynek tętniący życiem”. Jednakże obecnie do realizacji tego działania niezbędne jest ukończenie projektu infrastrukturalnego (planowane na sierpień 2021).

Przedstawiciele urzędu zwracają uwagę, że aktualnie na realizację projektów społecznych bardzo negatywnie wpływa stan pandemiczny COVID-19. Mimo to zajęcia w Centrach Kultury odbywają się nawet podczas pandemii - w pełnym reżimie sanitarnym. Gmina stara się tam gdzie tylko jest to możliwe realizować zaplanowane działania miękkie.

W trakcie realizacji (na ukończeniu) jest m.in. projekt w ramach działania 2.1 pn. „Wielofunkcyjna świetlica wiejska w Kleszczowie” (w którym powstanie filia centrum kultury) i projekt w ramach działania 4.1 pn. „Rozbudowa szkoły podstawowej w Zabierzowie”. Podczas realizacji projektów np. Świetlicy w Kleszczowie czasami zachodzi potrzeba podjęcia dodatkowych działań ze środków własnych gminy, które dotyczą np. atrakcyjniejszego zagospodarowania terenu sąsiadującego ze świetlicą

wiejską np. w formie placu zabaw. Działania te się dopełniają i prawdopodobnie w przyszłości będą służyć integracji społecznej (w tym międzypokoleniowej).

Zdjęcie 7. Budowa świetlicy wiejskiej w Kleszczowie

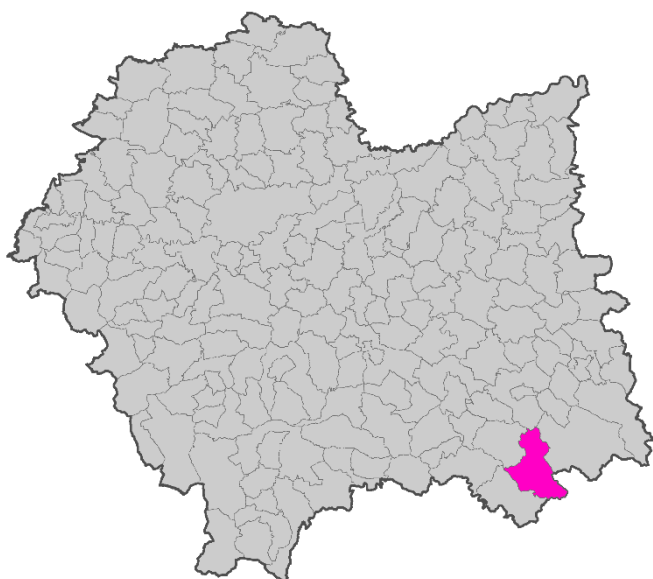
Źródło: materiał własny (autor B.P.), październik 2020

W Rudawie brakowało miejsca integracyjnego i świadczącego usługi kulturalne. Po wybudowaniu Centrum Kultury sytuacja się zmieni. Przedstawiciele władz uważają, że prowadząc działania mające na celu aktywizację i promocję Centrum Kultury, stworzą impuls wśród lokalnej społeczności, która chętniej sama będzie podejmować inicjatywy. Inwestycja jest swego rodzaju bazą do rozwoju aktywności lokalnej na obszarze miejscowości.

Wcześniejsze problemy komunikacyjne w tym sołectwie zostały zniwelowane przez stworzenie dobrze ulokowanego przystanku autobusowego. Mieszkańcy miejscowości uważają, że gmina dokłada wszelkich starań aby podnosić jakość życia w miejscowości. Obecnie na terenie gminy jest ponad 40 świetlic, które wspierane są m.in. ze środków, które gmina pozyskuje wydając licencje na sprzedaż alkoholu. Dedykowane one są przede wszystkim dzieciom z rodzin dysfunkcyjnych. Świetlice tworzone ramach programu rewitalizacji dopełniają tę sieć i wpływają na jakość świadczonych przez nią usług.

Wskaźnik bezrobocia na poziomie gminy Zabierzów jest relatywnie niski. Realizacja ww. projektów może również wpłynąć na sferę gospodarczą. Zadania realizowane w celu zwalczania bezrobocia realizowane są głównie przez PUP oraz GOPS. Wysoki jest także odsetek zakładanych nowych działalności gospodarczej.

Warto zwrócić uwagę, że inwestycje pełnią funkcje integracyjne jeszcze przed zakończeniem ich realizacji. Mieszkańcy chętnie przychodzą zobaczyć jak idą prace nad ich przyszłym miejscem spotkań. Warto dodać, że inwestycja w Kleszczowie stanowi również ciekawą formę architektoniczną.

Mapa 5. Położenie gminy Krynica – Zdrój w woj. małopolskim

Źródło: opracowanie własne

Krynica-Zdrój to gmina miejsko-wiejska, zamieszkiwana przez 16 680 osób . Powierzchnia gminy to 145,13 km². Wyznaczony obszar zdegradowany obejmuje łącznie 2,09 km² tj. 1,44% powierzchni gminy, a zamieszkuje go 4640 osób, tj. 27,52% populacji gminy .

Proces rewitalizacji w Krynicy-Zdrój

W Krynicy-Zdrój zaprojektowanie i wdrożenie procesu rewitalizacji umożliwiło pozyskanie środków na przedsięwzięcia z różnych źródeł, szczególnie innych niż 11 osi RPO WM 2014-2020. Szczególnie należy tutaj zwrócić uwagę na projekty z zakresu integracji społecznej oraz związane ze zwiększeniem dostępności usług społecznych. Tego rodzaju działania są zauważane i doceniane przez mieszkańców. W trakcie rozmów z mieszkańcami zwracano uwagę na pozytywny odbiór podejmowanych przedsięwzięć w zakresie integracji społecznej i aktywizacji zawodowej mieszkańców. Co więcej w gminie na przełomie lat 2013-2018 obserwuje się spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej i w tym samym okresie rosą dochody mieszkańców.

Przy ocenie skutków podejmowanych działań rewitalizacyjnych zdaniem Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej należy też zwrócić uwagę na działania własne podejmowane przez tą jednostkę, a także inicjatywy realizowane wspólnie z partnerami – takimi jak organizacje pozarządowe. Na uwagę szczególnie zasługują projekty kierowane do seniorów i do osób zagrożonych ubóstwem.

Realizowane projekty o charakterze społecznym są ważnym dopełnieniem dla przedsięwzięć inwestycyjnych, które także wykonuje się w ramach procesu rewitalizacji w Krynicy-Zdrój. Te dwutorowe podejście uważane jest za bardzo skuteczne i przekłada się na wymierne rezultaty i korzyści dla mieszkańców tej gminy.

Jakie projekty pozwalają na niwelowanie problemów na obszarze rewitalizacji?

Gminny Program Rewitalizacji Krynicy-Zdrój zawiera 30 projektów podstawowych. Zdecydowana większość projektów to projekty twarde. Skupiają się one na rozwoju infrastruktury uzdrowskiej, z której słynie miasto. Są to między innymi projekty zakładające renowacje parku im. Dukiety i parku Zdrojowego, bulwarów i przestrzeni publicznej tj. deptaka. Ponadto, są to przedsięwzięcia mające na celu poprawę infrastruktury miejskiej i dzięki temu pozytywny rozwój tkanki społecznej. Jest to m. in. rewitalizacja budynku dworca PKP, odtworzenie starokrynickich bulwarów czy też rozbudowa domu samopomocy.

W ramach osi 8 w RPO projekty zakładają głównie aktywizację zawodową mieszkańców, zwracając szczególną uwagę na osoby niepełnosprawne. Są to projekty takie jak: „Sądecki start do pracy” czy „Aktywizacja edukacyjno-zawodowa osób niepełnosprawnych z terenu miasta Nowego Sącza i powiatu nowosądeckiego”. Projekty te odpowiadają na problem zidentyfikowany w diagnozie, który określa istnienie dużego bezrobocia; poczucia braku perspektyw czy pomysłu na wyjście z kryzysu.

Projekty finansowane z osi 9, to głównie aktywności dotyczące poprawy poziomu aktywności społecznej, poprzez reintegrację społeczną, kluby integracji sąsiedzkiej, czy świetlice lokalne. Część działań jest ponadto związana z podnoszeniem aktywności zawodowej. Zdiagnozowanym negatywnym zjawiskiem jest brak miejsc integracji społecznej. Jednym z działań odpowiadających na ten problem jest projekt „Dobra przyszłość - świetlice dla dzieci i młodzieży”, który zostanie szczegółowo opisany poniżej.

Działania w osi 10 to głównie przedsięwzięcia nastawione na poprawę edukacji w rejonie. W ramach osi 11 realizowane są projekty, które znajdują się także w Gminnym Programie Rewitalizacji. Jednym z ukończonych projektów w tej grupie jest Wiejski Dom Kultury w Muszynie, który został oddany do użytku pod koniec 2019 roku. W tej miejscowości brakowało miejsca integracji i lokalu do zagospodarowania czasu wolnego oraz kultywowania lokalnych tradycji. Obiekt doskonale się sprawdza, co pokazuje fakt, że zaraz po oddaniu zorganizowano w nim lokalną wigilię. Potwierdzają to także okoliczni mieszkańcy, którzy twierdzą, że dzięki nowemu miejscu spotkań możliwe będzie polepszenie stosunków sąsiedzkich, a także krzewienie tradycji i obrzędów związanych z dziedzictwem historycznym regionu - m.in. poprzez działania koła gospodyń wiejskich. Placówka służy też jako świetlica środowiskowa, oferując zajęcia dla dzieci, młodzieży a także seniorów. Projekt ten dobrze odpowiada na problem zidentyfikowany w Muszynie na poziomie diagnozy, czyli niewystarczająca

i mało różnorodna oferta spędzania czasu wolnego oraz socjoterapii dla młodzieży.

Zdjęcie 8 Wiejski Dom Kultury w Muszyńce

Źródło: materiał własny (autor K.I.), październik 2020

Innym projektem, który co prawda dopiero się rozpoczyna, ale zapowiada się bardzo pozytywnie, jest projekt realizowany przez Fundację Rozwoju Regionów, pn. „Dobra przyszłość - świetlice dla dzieci i młodzieży”. Jest to projekt finansowany z poddziałania 9.2.1 Usługi społeczne i zdrowotne w regionie. Projekt rozpoczął się w maju 2020 i planowany jest na trzy lata.. W tym przypadku, jest to projekt partnerski gmin Piwniczna-Zdrój i Krynica-Zdrój, w ramach którego mają powstać 3 świetlice. Działalność świetlic jest skierowana głównie do dzieci i młodzieży, ale obejmuje także rodziny podopiecznych. Jednostka pełni funkcje opiekuńczo-wychowawcze, kierując swoje aktywności w stronę grup wykluczonych. Chodzi głównie o rozwijanie różnorodnych umiejętności i zainteresowań. Oferowane zajęcia to między innymi język ojczysty, język obcy czy informatyka. Do dyspozycji uczestników jest także logopeda oraz psycholog. W razie potrzeby, opieką psychologiczną są także obejmowani członkowie rodzin. Trzy świetlice obejmą opieką 195 dzieci oraz 150 członków ich rodzin.

Placówka w Krynicy-Zdrój została już zaadaptowana na potrzeby świetlicy. Obecnie trwa etap kompletowania sprzętu i mebli. Niedługo ma rozpocząć się rekrutacja, a początek zajęć planowany jest na następny rok. Już teraz jednak mówi się o dużym oddziaływaniu projektu, jako, że placówka położona jest w pobliżu dużego osiedla mieszkaniowego, a jego mieszkańcy z dużym zainteresowaniem podeszli do rozpoczęcia tego przedsięwzięcia. Fundacja Rozwoju Regionów posiada duże doświadczenie w prowadzeniu projektów społecznych na terenie całej Małopolski, w związku tym projekt powinien być pozytywnie odbierany na obszarze.

9.4. OLKUSZ

Mapa 6. Położenie gminy Olkusz w woj. Małopolskim

Źródło: opracowanie własne

Olkusz jest gminą miejsko-wiejską o powierzchni 150,8 km² i liczbie mieszkańców równej 48 601⁷. Obszar rewitalizacji składa się z czternastu podobszarów, których łączna powierzchnia wynosi 383,28ha, co stanowi 2,54% całej powierzchni gminy. Natomiast ogólna liczba ludności zamieszkującej go to 14 022 osób, co stanowi 28,44% liczby ludności Olkusza.

Proces rewitalizacji w gminie Olkusz

Gminny Program Rewitalizacji prowadzony w gminie Olkusz wyróżnia się sukcesem w realizacji działań rewitalizacyjnych w zakresie powiązanych z działaniami z 8.2 RPO (Usługi społeczne i usługi opieki zdrowotnej). Ma to związek z dużą liczbą projektów służących aktywizacji osób bezrobotnych realizowanych na terenie gminy. Może to wynikać z występowania podmiotów z gminy Olkusz, których działalność opiera się na prowadzeniu szkoleń i warsztatów związanych podnoszeniem kwalifikacji zawodowych i aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne są priorytetowo adresowane do mieszkańców podobszarów rewitalizacji, ale nie wykluczają możliwości udziału osób mieszkających poza tymi obszarami. Swoim oddziaływaniem terytorialnym mają docelowo rozwiązywać problemy nie tylko z obszaru rewitalizacji i zdegradowanego, ale także w całej gminie.

Zdaniem przedstawicieli urzędu gminy o skuteczności i efektach podjętych działań będzie można mówić po zakończeniu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, choć początkowe efekty są już widoczne po częściowej realizacji poszczególnych inwestycji: podniesienie estetyki przestrzeni miejskiej, ograniczono postępującą degradację przestrzeni publicznej, podniesiono jej atrakcyjność, co wpływa pozytywnie na możliwość wykorzystania przez mieszkańców.

Zdaniem mieszkańców prace inwestycyjne prowadzone na terenie gminy są widoczne, jednakże nie zawsze identyfikują je oni z prowadzonym procesem rewitalizacji.

⁷ GUS, Bank Danych Lokalnych, dane za 2019 rok

Jakie problemy zidentyfikowano na obszarze rewitalizacji? Jakie grupy społeczne szczególnie należy wspierać?

Głównymi problemami, które są wspólne na w poszczególnych podobszarach są m.in.:

- Nagromadzenie problemów w sferze społecznej m.in. ubóstwo, bezrobocie, niska aktywność społeczna i zaangażowanie mieszkańców w życie publiczne, niskie poczucie bezpieczeństwa (wysoka liczba przestępstw na or)
- problem braku integracji i zaangażowania mieszkańców oraz słabej identyfikacji z otoczeniem,
- niskie wyniki edukacyjne wśród dzieci i młodzieży, brak oferty edukacyjno-rozwojowej, a także niski poziom oferty animacyjnej dla dzieci i młodzieży,
- znaczny w skali gminy odsetek osób starszych,
- problemy przestrzenne dotyczą występowania barier architektonicznych, degradacji przestrzeni publicznych oraz niewielkiej liczby ogólnodostępnych miejsc spotkań,
- problemy komunikacyjne wynikające z braku podstawowej infrastruktury komunikacyjnej i drogowej,
- zaniedbane koryto rzeki Baby, przestrzeni nieuporządkowanej i kojarzonej dotychczas ze ściekiem.
- brak integracji oraz zaangażowania w życie społeczne,
- zanieczyszczenie powietrza.
- niska aktywność gospodarcza w większości podobszarów, problem braku inwestorów,

Podczas rozmów z mieszkańcami ww. problemy się potwierdzają – wskazują oni na to, że prowadzone działania są dostrzegalne np. w formie uatrakcyjnienia Dolinki przy Osiedlu Młodych.

Ze zdiagnozowanych problemów wynikają główne grupy wymagające wsparcia, a są to: seniorzy, dzieci i młodzież, osoby dotknięte problemami społecznymi takimi jak bezrobocie, ubóstwo. Należy także zwrócić uwagę na potrzebę aktywizacji istniejących NGO oraz promowanie aktywności obywatelskiej i społecznej wśród wszystkich mieszkańców.

Jakie projekty pozwalają na niwelowanie problemów na obszarze rewitalizacji? Czy są one między sobą komplementarne?

Lista podstawowych przedsięwzięć w programie rewitalizacji została sformułowana w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy w obszarze rewitalizacji oraz zgłoszone fizyki projektowe realizujące cele programu rewitalizacji. Na obszarze rewitalizacji jako bardzo często wskazywane są problemy przestrzenno-funkcjonalne, brak miejsc spotkań i rekreacji (w tym terenów sportowych), degradacja przestrzeni publicznych oraz problem braku integracji mieszkańców oraz słabej identyfikacji z otoczeniem. Przykładem przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w ramach których projekty mogą niwelować ww. problemy są m.in.:

3. Poprawa stanu infrastruktury społecznej w sołectwie Troks (3.3 Doposażenie świetlicy wiejskiej w Troksie, 3.4 Wiejskie centrum rekreacji i wypoczynku czyli zagospodarowanie terenów zielonych w centrum wsi Troks)

4-6. Poprawa stanu infrastruktury społecznej w sołectwie Zadole Kosmolowskie, Kosmolów i Gorenice

7-8 Poprawa infrastruktury szkolnej – Szkoła Podstawowa nr 1 im. Mikołaja Kopernika w Olkuszu i Zespół Szkolno-Przedszkolny Integracyjny Nr 1 w Olkuszu

9-10 Poprawa infrastruktury przedszkolnej – Przedszkole nr 8 w Olkuszu i Przedszkole nr 7 w Olkuszu

11. Podnoszenie atrakcyjności i dostępności przestrzeni publicznych (np. 11.2 Rewitalizacja terenów zdegradowanych - Dolinka Osiedle Młodych, 11.3 Rewitalizacja Parku „Czarna Góra”)

13. Podniesienie jakości infrastruktury społecznej

14. Zwiększenie aktywności i integracji lokalnej społeczności

21. Budowanie lokalnej tożsamości mieszkańców

Na problem związany z niskimi wynikami edukacyjnymi dzieci i młodzieży odpowiadają przedsięwzięcia takie jak:

15. Zintegrowane działania skierowane do młodzieży szkolnej

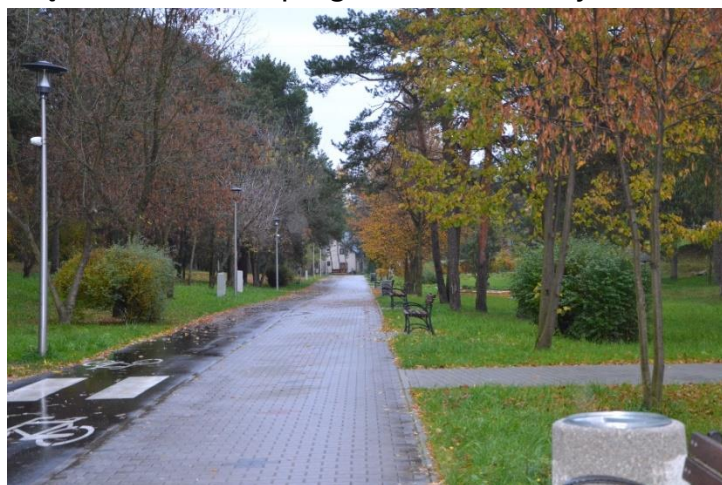
Na problem związany zanieczyszczeniem odpowiadają przedsięwzięcia takie jak:

16. Podnoszenie świadomości prośrodowiskowej wśród lokalnej społeczności.
Ograniczenie niskiej emisji na terenie Gminy i Miasta Olkusz

W Programie Rewitalizacji zamieszczono także szereg przedsięwzięć mających na celu aktywizację osób bezrobotnych i zwalczanie wykluczenia społecznego a są to m.in. „Obudź się, pora wstać!”, „Bo jak nie my to kto?”, „Razem możemy więcej”, „50+etat”, „Pracujesz zyskujesz”, „Czas na zmianę”.

Mieszkańcy dostrzegają zachodzące na obszarze zmiany. Członek rodziny jednej z napotkanych osób brał udział w jednym z projektów mających na celu aktywizację osób bezrobotnych i pozytywnie oceniał efekty przeprowadzonego działania. W związku z czym można wnioskować, że część mieszkańców jest świadoma realizowanych działań

miękkich w ramach programu rewitalizacji.

Zdjęcie 9. Projekt „Rewitalizacja terenów zdegradowanych – Dolinka Osiedle Młodych”

Źródło: materiał własny (autor B.P.), październik 2020

Warto zwrócić uwagę na jeden z flagowych projektów realizowanych w ramach GPR pn. „Rewitalizacja terenów zdegradowanych - Dolinka Osiedle Młodych”, który równocześnie jest dopełnieniem projektu dot. modernizacji Zespołu Szkolno-Przedszkolnego Integracyjnego Nr 1 w Olkuszach dla potrzeb prowadzenia zajęć rewalidacyjnych, opiekuńczych sportowych i integracyjnych. Dolinka zyskała zupełnie nową funkcjonalność. Zagospodarowanie terenu Dolinki na Osiedlu Młodych objęło m.in. wykonanie dwukierunkowej ścieżki rowerowej o łącznej powierzchni około 2561 metrów kwadratowych, rolkostrady oraz budowę chodników o łącznej powierzchni około 2658 metrów kwadratowych. Poza tym projekt objął budowę parkingu wraz z jezdnią manewrową, boisk: wielofunkcyjnego z nawierzchnią z poliuretanu i trybunami i nawierzchnią trawiastą, siłowni, placu do ćwiczeń street workout, nowoczesnego placu zabaw oraz miejsc wypoczynkowych. Teren Dolinki został oświetlony, odwodniony i objęty monitoringiem. Powstał również ogrodzony wybieg dla psów. Obszar został także wyposażony w obiekty małej architektury w tym stojaki rowerowe, stoły do szachów, ławki i kosze na śmieci oraz zagospodarowanie terenów

zielonych poprzez zasianie trawników i posadzenie drzew, krzewów oraz kwiatów.

Zdjęcie 10. Inicjatywy mieszkańców na obszarze rewitalizacji

Źródło: materiał własny (autor B.P.), październik 2020

Zdaniem przedstawicieli urzędu gminy zrealizowanie projektów wymienionych w GPR rozwiąże nie tylko problemy związane ze sferą przestrzenno – funkcjonalną, ale i społeczną, gospodarczą, techniczną i środowiskową. Projekty wpisane do GPR Olkusza mają oddziaływać na wszystkie grupy społeczne: dzieci, młodzież, dorosłych oraz osoby starsze. Wszystkie wpisane zadania są komplementarne – powstanie efekt synergii, prowadzone są z uwzględnieniem aspektu społecznego, gospodarczego, przestrzenno – funkcjonalnego, technicznego oraz środowiskowego, co związane jest z podejściem do realizacji przedsięwzięć zarówno o charakterze inwestycyjnym jak i społecznym. Z założeń przedstawicieli gminy wynika także, że skrupulatna realizacja postawionych w GPR celów pozwoli na uzyskanie efektu synergii.

9.5. NOWY SĄCZ

Mapa 7. Położenie Miasta Nowy Sącz w woj. małopolskim

Źródło: opracowanie własne

Miasto Nowy Sącz liczy 83 794 mieszkańców i zajmuje powierzchnię 52 km². Obszar rewitalizowany na który składają się cztery obszary zdegradowane obejmuje 9,8% powierzchni miasta. Na tym obszarze zamieszkuje 3,5% ogółu mieszkańców.

Proces rewitalizacji w Nowym Sączu

Patrząc na wyniki przeprowadzonych analiz danych statystycznych oraz powołując się na przeprowadzone rozmowy (z przedstawicielami samorządu oraz mieszkańcami) można stwierdzić, że zaprojektowany w Nowym Sączu proces rewitalizacji przynosi wymierne korzyści. Szczególnie pozytywnym zjawiskiem jest podniesienie poziomu kształcenia i rozwoju dzieci oraz młodzieży w tym mieście.

Zdaniem przedstawicieli władz miasta, pozytywne zmiany łączone z procesem rewitalizacji są skutkiem następujących kwestii:

1. Rzetelny proces opracowania diagnozy i szerokiego włączenia różnych grup interesariuszy w proces przygotowania i realizacji programu rewitalizacji
2. Odpowiednie zarządzanie rewitalizacją w mieście przez odpowiednich specjalistów i aktywne włączenie się władz miasta w ten proces
3. Dobranie przedsięwzięć rewitalizacyjnych, których finansowanie możliwe jest z różnych źródeł.

Rzetelny proces opracowania diagnozy i szerokiego włączenia różnych grup interesariuszy w proces przygotowania i realizacji programu rewitalizacji

Miasto Nowy Sącz przystąpiło bardzo odpowiedzialnie do kwestii przygotowania programu rewitalizacji. W wyniku poczynionych założeń, opracowano rzetelny dokument diagnozy miasta, zidentyfikowano realne problemy na obszarach rewitalizacji. Prace były poparte szerokimi konsultacjami społecznymi, w których udział wzięło wielu przedstawicieli różnych grup interesariuszy. Dzięki temu opracowany został rzetelny dokument wskazujący na najbardziej efektywne ścieżki wyprowadzania obszarów rewitalizacji z kryzysu.

Odpowiednie zarządzanie rewitalizacją w mieście przez odpowiednich specjalistów i

aktywne włączenie się władz miasta w ten proces

Według Prezydenta Nowego Sącza Pana Ludomira Handzela, elementem, który przyczynił się do efektywnego prowadzenia procesu rewitalizacji jest odpowiedni dobór specjalistów – pracowników magistratu. Dzięki ich doświadczeniu, wiedzy i rzetelnym podejściu do wykonywanych obowiązków możliwe było skuteczne wdrożenie przynajmniej części założonych projektów i pozyskanie na ten cel środków. Co więcej proces rewitalizacji wymaga ciągłego monitoringu i dokonywania zmian adekwatnych do zmieniających się uwarunkowań.

Zwrócono także uwagę, że proces rewitalizacji to nie tylko zapisane w dokumencie przedsięwzięcia, istotne jest odpowiednie nastawienie różnych partnerów do osiągania założonych celów. W tym kontekście, niezmiernie ważne jest prowadzenie działań przez władze miasta, które szukają odpowiednich partnerów do realizacji wspólnych zadań lub poprzez swoje działania tworzą odpowiednie warunki do funkcjonowania różnych podmiotów w mieście.

Dobranie przedsięwzięć rewitalizacyjnych, których finansowanie możliwe jest z różnych źródeł

Odpowiednie przygotowanie programu i skuteczne nim zarządzanie przez doświadczonych specjalistów umożliwiło opracowanie projektów współfinansowanych z różnych źródeł. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne finansowane są z RPO WM 2014-2020, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (park miejski), a także ze środków rządowych oraz środków własnych, różnych podmiotów zaangażowanych w ten proces. Należy też nadmienić, że w przypadku Nowego Sącza, możliwości miasta mają duże znaczenie i przekładają się na dostępność, a następnie skuteczność pozyskiwania środków zewnętrznych. Np. w mieście został wdrożony i działa program świetlic osiedlowych – pomieszczenia zostały wyremontowane w ramach osi rewitalizacyjnej RPO WM 2014-2020, a w przygotowanych pomieszczeniach realizowany jest projekt społeczny współfinansowany z poddziałania 9.2.1.C RPO WM 2014-2020. Jest to dobry przykład łączenia środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego ze środkami pochodzącymi z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Zwrócono jednak uwagę, że nie na wszystkie planowane projekty udało się pozyskać środki z regionalnego programu operacyjnego, szczególnie w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Dotyczy to przede wszystkim działań społecznych, planowanych do realizacji w odnowionej infrastrukturze w mieście. W takiej sytuacji, miasto prowadzi działania przy wykorzystaniu własnych środków, jednak ich skala byłaby większa w momencie pozyskania środków zewnętrznych. Może to prowadzić do tego, że przeciwdziałanie problemom społecznym nie będzie tak efektywne jak by to było możliwe.

Istotnym elementem jest także nawiązywanie partnerstw w zakresie realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Część programów jest realizowana w takim właśnie układzie. Miasto lub jednostki miejskie współpracują z różnymi podmiotami – w sferze społecznej, gospodarczej czy infrastrukturalnej, co podnosi efektywność

realizowanych działań. Niektóre przedsięwzięcia na obszarze rewitalizacji finansowane są wyłącznie ze środków własnych różnych podmiotów – tak jak na przykład Bazylika św. Małgorzaty w Nowym Sączu.

3. Jakie projekty pozwalają na niwelowanie problemów na obszarze rewitalizacji?

Podstawowe działania rewitalizacyjne skupiają się w dużej mierze na aktywizacji społecznej. Projekty dotyczą różnych grup społecznych, zarówno dzieci i młodzieży jak i seniorów, a także grup wykluczonych, np. osób niesamodzielnych. Wśród projektów znajdują się między innymi:

1. Działania na rzecz aktywizacji i integracji środowisk senioralnych
2. Program działań dotyczący usług opiekuńczych dla osób starszych oraz niesamodzielnych
3. Soboty dla seniora z Teatrem Nowym
4. Program działań dotyczący wzmacniania potencjału osobistego oraz integracji mieszkańców miasta
5. Wzmacnianie potencjału osobistego, rozwoju oraz integracji dzieci i młodzieży zamieszkujących obszar rewitalizacji
6. Działania wspierające integrację społeczności lokalnej poprzez działania podejmowane na obiektach rekreacyjnych
7. Działania wspierające integrację społeczną poprzez zapewnienie dostępu mieszkańcom obszaru rewitalizacji do atrakcyjnej oferty kulturalno-edukacyjno-artystycznej.

Pozostałe działania zakładają poprawę różnego rodzaju infrastruktury w mieście, jednak także kładą nacisk na poprawę jakości życia mieszkańców. Projekty obejmują między innymi modernizację amfiteatru w Parku Strzeleckim, rewitalizację zabudowy i przestrzeni publicznej wokół Bazyliki św. Małgorzaty, zagospodarowanie rekreacyjne brzegów rzeki Kamienicy czy modernizację obiektu Nowosądeckiego Inkubatora Przedsiębiorczości. Ważną realizacją wpisaną w program jest także renowacja budynku Ratusza Miejskiego oraz płyty Rynku jak i zagospodarowanie terenu Rynku Maślanego. Najwięcej projektów w ramach RPO WM 2014-2020 dofinansowanych jest z osi 8 (rynek pracy) – są to projekty odpowiadające na zidentyfikowane w trzech z czterech podobszarów problemy, związane z bezrobociem, w tym z bezrobociem dotyczącym osób długotrwale bezrobotnych. Innymi problemami występującymi na obszarze rewitalizacji to narastające zjawisko ubóstwa oraz wysoki odsetek rodzin korzystających z opieki społecznej oraz osób korzystających z zasiłków. Dofinansowane projekty dobrze dopasowują się do opisanych potrzeb w sferze ekonomicznej. Są to aktywności takie jak: „Projekt na rzecz aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy”, „Czas do pracy”, „Nowy zawód – nowe możliwości”. Dodatkowo, wiele projektów w tej grupie dotyczy dofinansowania istniejących i budowy nowych jednostek opieki wczesnoszkolnej takich jak żłobki czy kluby dziecięce. Następujące przykłady działań mają na celu aktywizację zawodową rodziców

najmłodszych dzieci: „Żłobki w Krainie Marzeń”, „Bystrzaki wspierają aktywnych rodziców w Nowym Sączu”, „Start Niepublicznego Żłobka Fun&Play w Nowym Sączu”. Część projektów w osi 9 także skupia się na aktywizacji zawodowej mieszkańców, co pokazuje, że był to ważny problem, który został zaadresowany w różnorodnej formie. Są to projekty takie jak: „Droga do sukcesu - kompleksowa aktywizacja niepracujących mieszkańców Nowego Sącza”. Ponadto, w tej grupie, wiele projektów odpowiada także zidentyfikowanemu na poziomie diagnozy problemowi jakim jest niski poziom rozwoju kapitału społecznego. Proponowane działania mają nazwy: „Zintegrowani do działania” oraz „CIS - aktywnie i skutecznie”. Dodatkowo, duża część działań zakłada utworzenie lokalnych placówek aktywności społecznej, takich jak świetlice : „Świetlica marzeń w Nowym Sączu”, „Małopolska Sieć Świetlic Podwórkowych”.

W ramach osi 10 RPO (region spójny społecznie) zdecydowana większość projektów dotyczy poprawy aspektów edukacyjnych – zarówno jeżeli chodzi o rozwój kompetencji uczniów, zajęcia dodatkowe, wyposażenie jednostek edukacyjnych jak i utworzenie nowych miejsc w przedszkolach. Są to projekty takie jak: „Nowoczesne Integracyjne Kształcenie w Przedszkolu „Misiek” w Nowym Sączu”, „Rozwój kompetencji uczniów sądeckich szkół podstawowych”, „Zwiększenie potencjału sądeckich szkół ponadgimnazjalnych poprzez inwestycje w kształcenie”. Te działania odpowiadają na zidentyfikowany na obszarze diagnozy problem edukacyjny jakim jest duża liczba uczniów, którzy nie uzyskali promocji do kolejnej klasy. Projekty biorą też pod uwagę potrzeby grup o specjalnych wymaganiach, tj. np. przedszkole terapeutyczne czy wsparcie dzieci z autyzmem.

Ostatnia grupa to projekty z osi 11 (rewitalizacja przestrzeni regionalnej), która w dużej mierze zawiera projekty wymienione także w Gminnym Programie Rewitalizacji. Trzy projekty z tej grupy zostały także wpisane do Gminnego Programu Rewitalizacji: „Rewitalizacja zespołu zabudowy i przestrzeni publicznej wokół Bazyliki św. Małgorzaty”, „Wsparcie rozwoju dzieci i młodzieży z obszaru rewitalizacji poprzez realizację projektu pn. „Przebudowa zrujnowanej kamienicy na cele szkoły” oraz „Program działań dotyczący wzmacniania potencjału osobistego oraz integracji mieszkańców miasta poprzez modernizację i adaptację obiektów na cele społeczne-świetlice osiedlowe”.

Ostatni z wymienionych projektów okazał się bardzo dużym sukcesem w Nowym Sączu. Należy nadmienić, że wpisanie tego pomysłu do Gminnego Programu Rewitalizacji wynikało z dogłębnej diagnozy społecznej stanu zastanego oraz postulatu zgłoszonych przez osiedla, dotyczącego deficytu miejsc spotkań lokalnych. Do tej pory powstały cztery świetlice, po jednej na każdym obszarze zdegradowanym: na osiedlu Nawojowska, na osiedlu Przydworcowe oraz na osiedlu Stare Miasto oraz na osiedlu Kilińskiego. W założeniu, świetlice mają realizować różnorakie cele społeczne, odpowiadające na potrzeby wielu grup; dzieci i młodzieży, rodziców czy seniorów. Faktycznie, z przeprowadzonych rozmów wynika, że świetlice odgrywają ważną rolę dla lokalnych społeczności. Oferta zajęć jest bardzo różnorodna, skierowana zarówno do młodych (dzieci już od trzeciego roku życia) jak i starszych osób. Są to m.in. „zajęcia

plastyczno-kreatywne”, „klub dla mam i maluchów”, „zagraj z nami”, „zajęcia ogólnorozwojowe”, „silne babki”, „nigdy nie jest za późno aby nauczyć się grać w szachy”. Oprócz tego, zajęcia dotyczą też kultywacji lokalnych tradycji i zwyczajów. Szczególnie dużym zainteresowaniem cieszą się szkolenia komputerowe skierowane do seniorów. Warto wspomnieć, że każda świetlica oferuje nieco inny program, w różnych godzinach, w związku z tym osoby chętne, mogą zapęłnić sobie cały dzień różnymi zajęciami.

Świetlice zostały wyposażone w taki sposób, aby można je łatwo zaadaptować na różne potrzeby, dzięki mobilnym stołom. W odwiedzonej jednostce można było zobaczyć przestrzeń, która może służyć zarówno jako miejsce spotkań jak i miejsce zabaw czy nauki. Chętni mogą w świetlicy znaleźć dla siebie książkę, materiały edukacyjne czy też pograć w gry planszowe lub np. w piłkarzyki. Każda świetlica posiada zaplecze sanitarne i jest dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Zdjęcie 11 Wyposażenie świetlicy na Starym Mieście

Źródło: materiał własny (autor K.I.), październik 2020

Zdjęcie 12. Jedno z pomieszczeń świetlicy na Starym Mieście

Źródło: materiał własny (autor K.I.), październik 2020

Oddziaływanie świetlic to oprócz aktywizacji lokalnych społeczności także integracja społeczna, która wykracza poza ramy samych jednostek. Z przeprowadzonych rozmów wynika, że często znajomości zawarte w świetlicach owocują prywatnymi inicjatywami w postaci np. wspólnych wyjazdów uczestników. Zarówno mieszkańcy jak i wychowawcy świetlicowi oraz władarze miasta oceniają ten projekt bardzo pozytywnie, co pokazuje, że został on dobrze dopasowany do lokalnych potrzeb.

Mapa 8. Położenie miasta Oświęcim w woj. małopolskim

Źródło: opracowanie własne

Oświęcim jest gminą miejską o powierzchni 30 km² i liczbie mieszkańców równej 38 005⁸. Obszar rewitalizacji składa się z czterech podobszarów, których łączna powierzchnia wynosi 307,83ha, co stanowi 10,26% całej powierzchni miasta. Natomiast ogólna liczba ludności zamieszkującej go to 10896 osób, co stanowi 27,63% liczby ludności Oświęcimia.

Proces rewitalizacji w gminie Oświęcim

W Oświęcimiu zdecydowanym wyróżnikiem przeprowadzonych działań jest ich widoczna ciągłość i kompleksowość. Przykładem tego typu działań jest realizacja w 2013 roku przebudowy Placu Pokoju sąsiadującego z obecnym podobszarem rewitalizacji „Osiedle Chemików”, na którym prowadzone są prace w Parku Pokoju.

Zdjęcie 13. Park Pojednania Narodów w Oświęcimiu

Źródło: materiał własny (autor B.P.), październik 2020

⁸ GUS, Bank Danych Lokalnych, dane za 2019 rok

Na terenie całego miasta przez mieszkańców identyfikowane są przedsięwzięcia podejmowane na terenie podobszaru "Osiedle Chemików" takie jak Park Pokoju czy graniczący z OR Plac Pokoju oddany w 2013 roku. Część mieszkańców wie także o planie zagospodarowania obszaru bulwarów miejskich (w trakcie realizacji) czy Parku Pojednania Narodów (na którym część prac została już zakończona). Jednakże mieszkańcy rzadko kojarzą ww. działania z rewitalizacją, a częściej z pracami modernizacyjnymi.

Jako wadę działań rewitalizacyjnych prowadzonych na terenie miasta mieszkańcy wskazują brak bieżącej konserwacji przestrzeni.

Jakie problemy zidentyfikowano na obszarze rewitalizacji? Jakie grupy społeczne szczególnie należy wspierać?

Sfera społeczna, traktowana jako kluczowy element planowanego procesu rewitalizacji, musi być rozpatrywana na dwóch poziomach. Pierwszy z nich dotyczy problemów identyfikowanych na poziomie całego miasta takich jak

- starzenie się społeczności,
- migracja,
- bezrobocie występujące wśród określonych grup mieszkańców.

Analizowane obszary wyróżnia jednak nasilenie problemów związanych przede wszystkim ze:

- znaczną liczbą klientów systemu pomocy społecznej
- wysoki odsetek osób bezrobotnych w porównaniu do reszty miasta,
- natężenie występowania naruszeń prawa (w większości wykroczeń), które w dodatku w odczuciu mieszkańców często umykają oficjalnym statystykom.
- ludność napływowa ciągle jest niedostatecznie zakorzeniona w mieście,
- starzenie się lokalnej społeczności.

Sfera funkcjonalno-przestrzenna oraz techniczna w poszczególnych podobszarach rewitalizacji jest mocno zróżnicowana, co wynika przede wszystkim z pełnienia przez nie różnych funkcji. Wspólnym mianownikiem jest jednak konieczność inwestycji w przestrzeni publicznej, która pomimo poniesionych już w chwili obecnej dużych nakładów, ciągle nie spełnia wszystkich potrzeb mieszkańców. Jako kluczowe problemy związane z tą sferą wskazać należy przede wszystkim:

- niewystarczającą jakość infrastruktury związanej ze spędzaniem czasu wolnego,
- stan techniczny części budynków, zarówno prywatnych, jak i publicznych,
- niezadawalająca estetyka otoczenia,
- niezadawalający stan zabytków,
- niewystarczająco rozwinięty transport publiczny,
- niezadawalający stan techniczny i wizualny dużych parków,
- wysoki poziom niskiej emisji.

Zdaniem mieszkańców coraz mniejsza jest liczba przestrzeni, które nadal wymagają renowacji, co jest powiązane z dużą liczbą prowadzonych prac infrastrukturalnych. Warto zwrócić uwagę na to, że mieszkańcy bardzo często nie identyfikują przeprowadzonych prac czy działań z rewitalizacją. Pytane osoby często nie wiedzą że znajdują się na obszarze rewitalizacji. Mieszkańcy uważają że dzięki realizacji różnorodnych projektów na terenie miasta żyje im się lepiej, jest więcej dogodnych miejsc do spacerowania czy uprawiania sportu.

Jakie projekty pozwalają na niwelowanie problemów na obszarze rewitalizacji? Czy są one między sobą komplementarne?

Zdjęcie 14. Plac Pokoju (dofinansowanie w ramach RPO WM 2007-2013

Źródło: materiał własny (autor B.P.), październik 2020

W celu niwelacji ww. problemów w sferze społecznej w programie rewitalizacji w ramach kierunku działań „1.1 Reintegracja oraz aktywizacja grup zmarginalizowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym” umieszczono szereg projektów mających na celu minimalizację zjawiska wykluczenia społecznego i zapobieganie problemom społecznym m.in. poprzez:

- Centrum Aktywności Społecznej (CAS)
- Wspieranie rodzin z problemem uzależnień poprzez zagospodarowanie czasu wolnego
- Najlepszy czas na działanie jest teraz! (działania integracyjne, edukacyjne, profilaktyczne, środowiskowe)
- Aktywny rodzic (zajęcia integracyjne na rzecz rodziny oraz warsztaty pedagogiczne dla rodziców)
- Przeciw przemocy (lokalna kampania)
- Budowa siedziby SOSW w Oświęcimiu etap II i III

W ramach kierunku działań „1.2. Stworzenie przestrzeni aktywności dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych”, którzy stanowią coraz większą grupę na obszarze

rewitalizacji np. poprzez aktywizację społeczno-zawodową osób z zaburzeniami psychicznymi czy doposażenie placówek świadczących usługi opiekuńcze. W ramach kierunku działań „1.3. Rozwijanie oferty dedykowanej dzieciom i młodzieży” zaproponowano projekty takie związane z integracją oraz wzbogaceniem oferty czasu wolnego, a także miejsca integracji np. Centrum Rozwoju i Integracji Międzypokoleniowej.

Kierunek działań 2.1 Oświęcimska Przestrzeń Spotkań - rozwój przemysłów czasu wolnego w Oświęcimiu zakłada szereg projektów związanych m.in. z zagospodarowaniem przestrzeni np. Oświęcimska Przestrzeń Spotkań – zagospodarowanie Parku Pokoju czy budowa parku miejskiego na terenie Bulwarów. Pozostałe kierunki działań obejmują rozwój oferty instytucji kultury, poszerzenie oferty czasu wolnego (w tym rozwój infrastruktury sportowej), rozwój edukacji zawodowej i przedsiębiorczości w obszarze rewitalizacji, dostosowanie miejskiego układu komunikacyjnego do efektywnego świadczenia funkcji gospodarczych i usługowych, rewaloryzację przestrzeni zielonych i poprawa stanu środowiska naturalnego obszaru rewitalizacji, rozwój komunikacji publicznej w obszarze rewitalizacji oraz termomodernizację i poprawę estetyki budynków publicznych i mieszkalnych.

Ww. kierunki działań i projekty odpowiadają na wszystkie problemy, które zostały wykazane w diagnozie. Warto dodać, że ciężko ocenić efektywność części z nich, ze względu na to, że są w trakcie realizacji, bądź ocena jest utrudniona ze względu na sytuację związaną z pandemią.

Z rozmów z mieszkańcami wynika, że czują się oni odbiorcami przeprowadzonych działań np. jako użytkownicy przestrzeni, której jakość została poprawiona. Można z tego wywnioskować, że dzięki komplementarności podejmowanych działań, mieszkańcy dostrzegają poprawę jakości życia na obszarze rewitalizacji, jednocześnie nie zawsze mając świadomość o tym, że działania są częścią szerszego procesu.

9.7. MYŚLENICE

Mapa 9. Położenie gminy Myślenice w woj. małopolskim

Źródło: opracowanie własne

Myślenice są gminą miejsko-wiejską o powierzchni 154 km². Na terenie tej gminy mieszka 44 444 osób⁹. Obszar rewitalizacji obejmuje powierzchnię 75,39 ha, co stanowi 0,49% całej powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 4982 osoby, czyli 11,58% liczby ludności gminy¹⁰.

Proces rewitalizacji w Myślenicach

W Myślenicach szczególnie pozytywnym elementem łączonym z rewitalizacją jest pozyskana duża suma środków na tego typu działania, zarówno w ramach udzielonych pożyczek, jak i pozyskanych dotacji.

Zdaniem przedstawicieli władz miasta dużym sukcesem było pozyskanie środków na działania infrastrukturalne, związane z przygotowaniem obiektów do świadczenia usług społecznych i miejsc służących aktywizacji społecznej. Zwrócono uwagę, że skuteczne pozyskanie środków na tego rodzaju projekty nie byłoby możliwe bez wcześniejszego odpowiedniego przygotowania programu rewitalizacji. W dokumencie tym prawidłowo zdiagnozowano problemy, a w odpowiedzi na nie zaprojektowano przedsięwzięcia, których realizacja przełoży się na poprawę stanu w diagnozowanych aspektach. Mowa tutaj szczególnie o projekcie dotyczącym przebudowy myślenickiego rynku wraz z otoczeniem (działanie w realizacji) wraz z budową nowego budynku muzeum w Myślenicach (budynek oddany do użytkowania).

Dzięki projektowanym zmianom, rynek w Myślenicach będzie dogodnym miejscem do prowadzenia różnych wydarzeń kulturalnych (np. dla corocznego festiwalu folkloru). Będzie to miejsce przyjazne dla mieszkańców oraz odwiedzających Myślenice, przez co zatrzymane zostaną negatywne skutki występowania takich problemów jak wyludnianie się centrum oraz niski wskaźnik aktywności społecznej mieszkańców. Zmiany zachodzące na myślenickim rynku przyczynią się także do poprawy atrakcyjności gospodarczej tego miejsca – na podstawie prowadzonych rozmów ze

⁹ GUS, Bank Danych Lokalnych, dane za 2019 rok

¹⁰ Gminny Program Rewitalizacji Miasta i Gminy Myślenic na lata 2016-2025

sferą biznesu, przewiduje się przywrócenie i poszerzenie oferty gastronomicznej i handlowej w tym miejscu. Oczekuje się przełożenia efektów prowadzonych działań inwestycyjnych na wiele aspektów życia społeczności lokalnej – zarówno w sferze społecznej jak i gospodarczej.

Zdjęcie 15 Muzeum Niepodległości w Myślenicach

Źródło: materiał własny (autor K.I.), październik 2020

Wybudowanie i oddanie do użytku nowego budynku Muzeum Niepodległości wpływa pozytywnie na możliwości kultywowania lokalnego i regionalnego dziedzictwa kulturowego, a samo miejsce sprzyja budowaniu kapitału społecznego. Oprócz wystaw stałych, oferta i dostępność muzeum, sprzyjają wzmocnieniu tkanki społecznej w całym mieście.

Minusem, na który zwracano uwagę jest fakt, że przedstawicielom miasta (mimo podjętych prób) nie udało się pozyskać dofinansowania na realizację działań społecznych w nowo utworzonej infrastrukturze muzealnej. W związku z tym, miasto i przedstawiciele muzeum własnymi siłami realizują projekty społeczne, czasami posiłkując się innymi środkami zewnętrznymi (np. granty). Działania te, zdaniem mieszkańców cieszą się dużym zainteresowaniem i są odbierane pozytywnie. W sytuacji, w której pozyskanie środków w ramach RPO WM 2014-2020 na działania społeczne realizowane przez Muzeum byłoby skuteczne, to skala i efektywność tych działań byłaby jeszcze większa.

3. Skuteczność realizacji działań rewitalizacyjnych w mieście

Gminny Program Rewitalizacji zakłada realizację projektów związanych m. in. z:

- Inwestycje infrastrukturalne dotyczące przebudowy Rynku
- Budową oraz programem dla nowego muzeum
- Rozwój bazy dydaktycznej oraz przyległej infrastruktury
- Inwestycję w infrastrukturę rekreacyjno-sportową
- Ograniczeniem problemów społecznych
- Aktywizację mieszkańców związaną ze sportem, wydarzeniami integracyjnymi oraz kulturalnymi

Najważniejszymi projektami w programie wydają się być te związane z rewitalizacją rynku oraz budową Muzeum Niepodległości. Ze względu na swoją centralną lokalizację w mieście, te realizacje będą wpływać na mieszkańców całego miasta, a także poprawę atrakcyjności turystycznej Myślenic. Już teraz, jak wynika z przeprowadzonych wywiadów, z oferty Muzeum korzystają nie tylko lokalne szkoły, ale także takie położone nawet w innych województwach.

W ramach RPO WM 2014-2020 w ramach osi 8 (rynek pracy) w większości, są to projekty mające na celu bezpośrednią aktywizację zawodową mieszkańców. Druga grupa projektów to te dotyczące utworzenia lub rozwoju placówek edukacji wczesnoszkolnej, przede wszystkim żłobków. Projekty te skierowane są do rodziców małych dzieci i zachęcają do powrotu do pracy zawodowej.

Projekty w osi 9 obejmują bardzo różnorodne zagadnienia, poczynając od projektów skierowanych do dzieci i młodzieży: „Małopolska Sieć Świetlic Podwórkowych”. Działania te odpowiadają na zidentyfikowane w diagnozie problemy, takie jak niska aktywność społeczna czy niski poziom kapitału społecznego. Mieszkańcy bardzo pozytywnie wypowiadają się o projektach społecznych realizowanych na terenie gminy Myślenice. Szczególnie dobrze odbierany jest różnorodny program realizowany przez Muzeum Niepodległości.

Drugą ważną grupą projektów są te odpowiadające na potrzeby osób niepełnosprawnych i niesamodzielnich oraz ich rodzin.

Dużo projektów w gminie Myślenice otrzymało dofinansowanie w ramach osi 10 (wiedza i kompetencje). Projekty w tej grupie to między innymi nowe przedszkola, nowe oddziały przedszkolne i dodatkowe miejsca w istniejących przedszkolach. Ponadto, działania zakładają podniesienie poziomu edukacji poprzez nowe oferty zajęć dodatkowych czy szeroko rozumiany rozwój kompetencji w placówkach szkolnych, także z wykorzystaniem najnowszych technologii.

Część projektów w gminie jest dofinansowanych w ramach osi 11 (rewitalizacja przestrzeni regionalnej). Najważniejszy z nich dotyczy przebudowy rynku oraz budowy Muzeum Niepodległości: „Przebudowa myślenickiego Rynku wraz z otoczeniem starówki oraz budowa Muzeum przy ul. Traugutta w Myślenicach na działce nr 974 Myślenice obręb 2.” – te dwa przedsięwzięcia zostały także ujęte w Gminnym

Programie Rewitalizacji.

Zdjęcie 16. Rewitalizacja rynku w Myślenicach

Źródło: materiał własny (autor K.I.), październik 2020

O ile przebudowa rynku jest cały czas w realizacji (Zdjęcie 16), budowa nowego Muzeum Niepodległości została zakończona w 2018 roku. To właśnie ta realizacja jest zdaniem rozmówców, a także mieszkańców miasta jednym z najciekawszych projektów zrealizowanych w ramach rewitalizacji. W wyniku poczynionej inwestycji powstał nowoczesny budynek, ciekawy architektonicznie, komponujący się z otoczeniem i przystosowany w pełni do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz ograniczonych ruchowo.

W budynku znajdują się pomieszczenia mieszczące wystawy stałe, czasowe oraz sale do prowadzenia spotkań, konferencji i lekcji muzealnych.

W muzeum udostępnione są wystawy stałe opowiadające o kulturze i historii regionu, ze szczególnym przybliżeniem postaci, które zapisały się na kartach historii jako osoby zasłużone dla regionu, walczące różnymi sposobami w celu odzyskania i utrzymania niepodległości przez Polskę. Oprócz wystaw stałych, w muzeum organizowane są wystawy czasowe, nawiązujące do elementów kultury tego regionu, a także

dziedzictwa historycznego Małopolski i całego kraju.

Zdjęcie 17 Fragment wystawy stałej Muzeum Niepodległości w Myślenicach

Źródło: materiał własny (autor K.I.), październik 2020

Ważnym aspektem działalności muzeum są organizowane lekcje muzealne i inne wydarzenia dla społeczności miasta ale i całego subregionu (Zdjęcie 18). Do tej placówki na lekcje muzealne o historii, kulturze i dziedzictwie kulturowym Małopolski oraz najbliższych okolic uczęszczają szkoły z całego miasta oraz z różnych dalszych i bliższych okolic. Dodatkowo, muzeum jest miejscem spotkań lokalnych społeczności, odbywają się tutaj różne lokalne wydarzenia. Działalność tej jednostki opiera się głównie na finansowaniu z środków miejskich, zespół pracowników Muzeum pozyskuje też środki z różnych grantów (regionalnych lub ogólnopolskich), jednak do tej pory nie udało się pozyskać środków na realizację działań miękkich w ramach RPO WM 2014-2020. Odbierane jest to jako duża strata, bowiem inicjatywy prowadzone w muzeum odbierane są bardzo pozytywnie. Zwiększenie skali różnych wydarzeń czy dalsze poszerzenie oferty przyczyni się znacznie do niwelowania problemów społecznych na obszarze rewitalizacji, ale też w całym mieście czy nawet w subregionie..

Zdjęcie 18. Zdjęcia prezentujące zajęcia odbywające się w Muzeum Niepodległości w Myślenicach

źródło: Muzeum Niepodległości w Myślenicach

Mapa 10. Położenie gminy Skawina w woj. małopolskim

Źródło: opracowanie własne

Skawina jest gminą miejsko-wiejską o powierzchni 99,84 km² i liczbie mieszkańców równej 43 586¹¹. Obszar rewitalizacji składa się z 22 podobszarów, których łączna powierzchnia wynosi 405,58 ha, co stanowi 4,06% całej powierzchni miasta. Natomiast zamieszkuje go 12 115 osób, co stanowi 28,08% liczby ludności Skawiny¹².

Proces rewitalizacji w gminie Skawina

Proces tworzenia programu rewitalizacji zaczął się tak naprawdę od aktualizacji Planów Odnowy Miejscowości. Początkowo powstawały one w 2010 roku, a aktualizowane były na przełomie 2015 i 2016 roku. Równoległe z tym procesem rozpoczęły się konsultacje diagnostyczne w mieście Skawina. GPR powstawał przez ponad rok (prace zaczęły się na początku 2016 roku).

Bardzo szeroko prowadzone były konsultacje społeczne m.in. poprzez co najmniej 1-2 spotkania w każdym sołectwie, a w granicach miasta spotkania na każdym osiedlu. Następnie zorganizowano także kilka spotkań zbiorczych w budynku ratusza. W spotkaniach uczestniczyli sołtysi, przedstawiciele NGO, mieszkańcy. Podczas prowadzenia konsultacji widoczne było zaangażowanie osób w wieku senioralnym. Podczas spotkań udało się doprecyzować miejsca szczególnie problemowe. Przedstawiciel urzędu zwraca szczególną uwagę na fakt, że każdy z projektów w programie rewitalizacji powstał z inicjatywy i wskazań mieszkańców. Warto zwrócić uwagę na to, że gmina sama, własnymi środkami prowadziła szeroko zakrojone działania konsultacyjne.

Podczas realizacji inwestycji infrastrukturalnych projektanci w ramach każdego

¹¹ GUS, Bank Danych Lokalnych, dane za 2019 rok

¹² Gminny Program Rewitalizacji dla gminy Skawina na lata 2016 - 2022

projektu musieli spotkać się dwukrotnie z mieszkańcami i zaprezentować im zaproponowane rozwiązania. Mieszkańcy mogli przekazywać swoje sugestie i uwagi projektantom (był to wymóg przetargowy). Gmina zakładała też w ramach rewitalizacji modernizację lub rozbudowę istniejących obiektów niż realizację nowych inwestycji. Bardzo istotną kwestią, która umożliwiła włączenie w działania społeczności lokalnej były tzw. Umowy społeczne. Na etapie wykończenia obiektu podpisywane dokumenty, na podstawie których mieszkańcy zobowiązywali się do pomocy np. w realizacji prac porządkowych podczas realizacji działań. Pozwala to na zmniejszenie kosztów realizowanej inwestycji, zwiększenie integracji społecznej oraz wzrost poczucia odpowiedzialności za nowopowstały obiekt wśród mieszkańców. Te przedsięwzięcia są w trakcie realizacji. W inwestycjach, które są już zakończone lub na wykończeniu wkład mieszkańców zgodnie z umowami społecznymi był widoczny m.in. poprzez: demontowanie ogrodzeń, uprzątnięcie, malowanie bramek, pielęgnacja zieleni. Teraz gmina ma w planach oddać wybudowane obiekty w użytkowanie jednostkom pomocniczym. Mieszkańcy sołectwa czy osiedla będą decydować o tym, co będzie działo się w tych obiektach. Ze środków gminnych zostały też przygotowane fundusze (25 000 zł/rok) na każdy obiekt. Te fundusze jednostki pomocnicze mogą przeznaczyć np. na utrzymanie obiektu czy dodatkowe wydarzenia integracyjne/kulturalne. Podkreślano jednak niepewność sytuacji związanej z prowadzeniem obecnie działań miękkich z uwagi na pandemię COVID- 19.

Podkreślić należy, że w Gminie Skawina podjęto działania w celu promowania wśród mieszkańców projektów realizowanych w ramach rewitalizacji w formie dwóch wydania broszur - jednej zawierającej główne założenia GPR, a drugiej zawierającej opisy oraz wizualizacje projektów. Jest ona dostępna na stronach internetowych i rozdawana w punktach stacjonarnych.

Przedstawiciele władz gminy zachowawczo odnoszą się do oceny efektywności przeprowadzanego procesu rewitalizacji, ze względu na to, że nie został on jeszcze zakończony. Ciężko wskazywać im na jednoznaczne czynniki sukcesu całościowo prowadzonych przez nich działań, w momencie w którym się jeszcze nie zakończyły. Według przedstawicieli gminy nowopowstała, powstająca lub planowana infrastruktura jest tylko narzędziem, które ma służyć integracji mieszkańców i ich aktywności obywatelskiej.

Warto również wspomnieć o projektach rewitalizacyjnych realizowanych przez GOPS. Dotyczą one m.in. powstania ośrodka wsparcia dla dzieci i młodzieży czy podjęcia inicjatywy adresowanej dla osób starszych i niesamodzielnych tzw. przedszkole dla osób starszych.

Z przeprowadzonych rozmów z mieszkańcami wynika, że kojarzą przeprowadzany proces rewitalizacji w gminie z punktowymi inwestycjami. Działania podejmowane przez gminę w ramach rewitalizacji oceniają pozytywnie, jednakże nadal wskazują na problemy związane np. z niskim poziomem bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjnym.

Jakie problemy zidentyfikowano na obszarze rewitalizacji? Jakie grupy społeczne szczególnie należy wspierać?

Można wyróżnić zjawiska niepożądane, które w większości podobszarów rewitalizacji się pokrywają a są to np. problemy społeczne związane z ubóstwem, bezrobociem czy przemocą, a także niekorzystne zjawiska społeczne (alkoholizm, chuligaństwo, rozboje). W większości podobszarów brakuje miejsc spotkań i integracji sąsiedzkiej oraz infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Wskazuje się także na brak miejsc do spędzania wolnego czasu dla młodzieży. Często zwraca się także uwagę na niskie poczucie bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjnym, najczęściej ze względu na brak lub niską jakość istniejącej infrastruktury pieszej, rowerowej lub oświetlenia. W przestrzeni często widoczne są akty wandalizmu. W części podobszarów wskazywano także na problemy powiązane z dezintegracją sfery przestrzenno-funkcjonalnej i dostępem do usług publicznych (np. oświaty czy kultury). Na części OZ zaobserwowana została niska aktywność obywatelska oraz konflikty natury sąsiedzkiej. Zachodzą także problemy środowiskowe związane z nielegalnymi wysypiskami śmieci oraz zanieczyszczeniem powietrza. Część obszarów jest zdegradowana przez działalność przemysłową i nie została poddana działaniom rekultywacyjnym. Szczególnym wsparciem należy objąć rodziny i osoby zagrożone problemami społecznymi, osoby starsze, a także młodzież.

Jakie projekty pozwalają na niwelowanie problemów na obszarze rewitalizacji? Czy są one między sobą komplementarne?

Do niwelowania ww. problemów niezbędne jest podjęcie działań we wszystkich sferach, które obejmuje rewitalizacja. W programie rewitalizacji wykazano, że planowane projekty stanowią rozwinięcie lub dopełnienie części działań z wcześniej prowadzonymi projektami realizowanymi w ramach polityki spójności 2007-2013. Program Rewitalizacji zakłada realizację projektów związanych m.in. z:

- Stworzeniem ogólnodostępnych przestrzeni dla aktywizacji i integracji mieszkańców podobszarów rewitalizacji z terenów wiejskich
- Utworzeniem centrów aktywności kulturalnej
- Tworzeniem miejsc spotkań i integracji na terenie osiedli
- Modernizacją bazy dydaktycznej
- Rozwijaniem kompetencji kluczowych wśród uczniów
- Zwiększeniem dostępności do miejsc przedszkolnych
- Poprawą bezpieczeństwa pieszych

Zdjęcie 19. Rozbudowa kompleksu sportowego w Borku Szlacheckim

Źródło: materiał własny (autor W.K.), październik 2020

Zdjęcie 20. Rozbudowa placu zabaw w Gołuchowie

Źródło: materiał własny (autor W.K.), październik 2020

Stworzenie ogólnodostępnej przestrzeni dla aktywizacji i integracji mieszkańców – uzyskał on dofinansowanie w ramach działania 11.2. Rewitalizacja obszarów wiejskich. Projekt ten zakłada szereg inwestycji infrastrukturalnych. Są to zarówno budynki kubaturowe w formie centrów aktywności lokalnej, jak i infrastruktura rekreacyjna w formie: nowych lub zmodernizowanych placów zabaw, siłowni plenerowych, boisk wielofunkcyjnych czy miejsc spotkań i aktywizacji społecznej.

Przedstawiciel urzędu zwraca szczególną uwagę na fakt, że każda z tych inwestycji powstała z inicjatywy i wskazań mieszkańców. W centrach aktywności lokalnej przewidziano także komponent gospodarczy, ze względu na fakt, że mają one być wielofunkcyjne i oddziaływać na problemy w różnych sferach.

Równolegle podejmowane są działania w celu tworzenie nowych miejsc w przedszkolach, organizacja zajęć dodatkowych dla dzieci, czy doradztwa zawodowego dla bezrobotnych.

Podczas pandemii część obiektów rekreacyjnych jest niedostępna dla mieszkańców.

Podsumowując, zdecydowana większość projektów założonych w programie rewitalizacji jest komplementarna między sobą, a także z działaniami realizowanymi przez gminę w perspektywach ubiegłych, a także dobrze odpowiada na zdiagnozowane problemy na obszarze rewitalizacji.

Mapa 11. Położenie miasta Limanowa w woj. małopolskim

Źródło: opracowanie własne

Miasto Limanowa obejmuje powierzchnię 19 km² i zamieszkuje go 15 162 mieszkańców¹³. Obszar rewitalizacji natomiast zajmuje 1,29 km², co stanowi 6,9% powierzchni miasta i jest zamieszkanym przez 4037 mieszkańców czyli 26,5% ogółu populacji Limanowej. Gminny Program Rewitalizacji na lata 2016-2020 został przyjęty 26.04.2017¹⁴.

Proces rewitalizacji w Limanowej

W mieście Limanowa szczególnie pozytywnym aspektem jest wzrost liczby miejsc dostępnych w placówkach nauczania wczesnoszkolnego a dokładnie zwiększenie liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach. Zgodnie z analizowanymi danymi w okresie między rokiem 2013 a rokiem 2018 w Limanowej:

- Zwiększyła się liczba przedszkoli i żłobków z 7 na 12,
- Poprawił się wskaźnik dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego (liczony jako l. dzieci z poziomu 1112 na 1172 liczonych na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat).

¹³ GUS, Bank Danych Lokalnych, dane za 2019 rok

¹⁴ Źródło: <https://www.miasto.limanowa.pl/pl/5566/0/uchwala-nr-xlvi-37-217.html> [dostęp: 13.11.2020].

W trakcie przeprowadzonej rozmowy, Zastępca Burmistrza Pan Wacław Zoń wskazał, że sukces Limanowej jako łączy się z rewitalizacją jest wieloaspektowy.

Zdjęcie 21. Rozmowa z zastępcą burmistrza, Wacławem Zoniem na rynku w Limanowej.

Źródło: materiał własny (autor M.K-B.), październik 2020

Jako główne czynniki sukcesu wymienia się:

1. Doświadczenie w zakresie prowadzenia działań rewitalizacyjnych,
2. Wieloletni dialog prowadzony z przedsiębiorcami,
3. Rzetelne przygotowanie programu rewitalizacji poprzedzone licznymi diagnozami, badaniami i szerokimi konsultacjami społecznymi,
4. Włączenie różnych partnerów w proces rewitalizacji,
5. Skuteczne działanie przekładające się na różne źródła finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Doświadczenie w zakresie prowadzenia działań rewitalizacyjnych

Miasto Limanowa już w poprzedniej perspektywie finansowej prowadziło pierwsze działania, które można zakwalifikować do rewitalizacyjnych, zarówno w sferze społecznej jak i infrastrukturalnej. Wtedy to pracownicy urzędu miejskiego i władze miasta nabyli pierwsze doświadczenia związane z finansowaniem działań rozwojowych i współpracą z różnymi partnerami. Zwrócono uwagę, że rewitalizacja jest jednym z narzędzi, które ułatwia programowanie zmian w całym mieście, przy współpracy z różnymi podmiotami, a działania te przenikają się z innymi inicjatywami urzędu, przedsiębiorców czy przedstawicieli 3 sektora. Jako jeden z przykładów podano zmiany zachodzące na limanowskim rynku. Obok zmian infrastrukturalnych i przeobrażenia samej płyty rynku, dużym sukcesem jest rozpoczęcie inicjatywy dążącej

do uregulowania kwestii krajobrazowych – rozumianych jako uporządkowanie elewacji okolicznych budynków/kamienic. Inicjatywa rozpoczęła się od pierwszej inwestycji, nadania odpowiedniego tonu i przykładu. Następnie, w ramach nawiązywanej współpracy, podejmowane są działania dotyczące kolejnych budynków. Szczególnie należy zaznaczyć, że inicjatywa ta nie byłaby możliwa do zrealizowania bez aktywnego udziału przedsiębiorców i właścicieli kamienic znajdujących się przy rynku.

Wieloletni dialog prowadzony z przedsiębiorcami

W trakcie prowadzonego wywiadu, podkreślono, że władze miasta od lat zabiegają o szeroki dialog z przedstawicielami sfery biznesu, diagnozując ich potrzeby i dbając o możliwości rozwoju różnych działalności w Limanowej. Co więcej, miasto od pewnego czasu współpracuje z przedsiębiorcami w sferze prowadzenia przedszkoli, a także żłobków. Tego typu działania przekładają się na wysoki poziom zaufania na linii przedsiębiorcy – urząd/władze miasta i wpływają na pozytywny wizerunek miasta jako miejsca do prowadzenia swojego biznesu. W efekcie czego, widoczne jest zjawisko przenoszenia działalności do Limanowej i angażowania się przedsiębiorców w różne inicjatywy, także te związane z rewitalizacją.

To właśnie ten dobry kontakt z przedsiębiorcami, rozpoznanie ich potrzeb i wcześniejsze praktyki miasta w zakresie współpracy ze sferą biznesu w zakresie realizacji zadań przypisanych do miasta – a związanych z edukacją wczesnoszkolną i opieką nad dziećmi do lat 3 przyczynił się do współpracy na tym polu w ramach rewitalizacji.

Rzetelne podejście do opracowania programu

Miasto bardzo odpowiedzialnie podeszło też do kwestii opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji. W tym celu zatrudniono doświadczonych ekspertów, którzy w wyniku szerokich diagnoz i badań wypracowali odpowiedniej jakości dokumenty – diagnozę służącą wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, czyli faktycznie tych miejsc w Limanowej, które w pierwszej kolejności wymagają interwencji. Następnie, opracowano ambitny dokument określający priorytety, do których dobrano właściwe środki pozwalające na osiągnięcie zakładanych rezultatów. Istotnym elementem całego procesu było szerokie uspołecznienie prowadzonych prac. W trakcie prac nad dokumentami rewitalizacyjnymi przeprowadzono szerokie konsultacje społeczne z wykorzystaniem różnorodnych narzędzi. W efekcie, umożliwiono wyrażenie opinii wielu różnym podmiotom, które także czują się współtwórcami tego programu, a następnie w miarę swoich możliwości angażują się w realizację zamierzonych działań.

Włączenie różnych partnerów

W wyniku tak szeroko zakrojonych działań informacyjno-konsultacyjnych udało się włączyć różnych partnerów w działania rewitalizacyjne. Efektem takiego toku spraw jest m.in. zwiększająca się liczba przedsiębiorstw, które w ramach projektów rewitalizacyjnych prowadzą żłobki i przedszkola dofinansowywane z projektów unijnych. Co więcej, podmioty te uzyskują dodatkowe wsparcie ze strony miasta na tyle

na ile jest to możliwe.

Skuteczne działanie przekładające się na różne źródła finansowania rewitalizacji

Pozytywnym elementem, który udało się osiągnąć jest fakt, że przedsięwzięcia rewitalizacyjne oraz takie, które mają wpływ na niwelowanie problemów określonych w programie rewitalizacji, ale nie wynikają wprost z programu, są finansowane z różnych źródeł. Osiągnięta duża różnorodność finansowania przedsięwzięć przyczynia się do pozytywnego odbioru prowadzonych działań.

Skuteczność realizacji działań rewitalizacyjnych w mieście

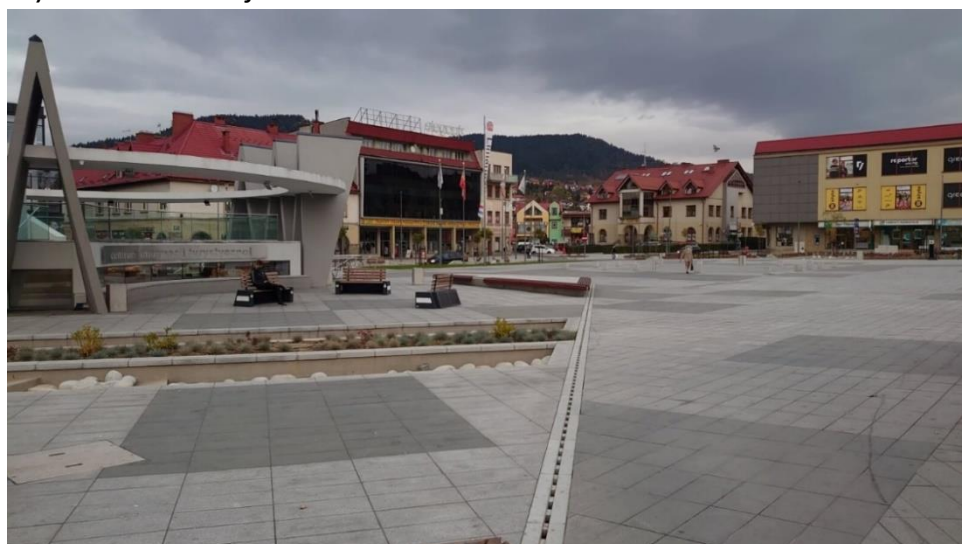
W Gminnym Programie Rewitalizacji wymienionych jest osiem podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych:

1. Tworzenie i odnowienie zdegradowanej zieleni przy potoku Jabłonieckim wraz z kompleksem parku miejskiego w Limanowej oraz budowa infrastruktury do jej udostępnienia,
2. Przebudowa i rozbudowa budynku Limanowskiego Domu Kultury (LDK) pod działalność Miejskiej Biblioteki Publicznej, Biblioteki Pedagogicznej,
3. Przebudowa centrum Miasta dla usprawnienia jego funkcji oraz poprawy estetyki wraz z parkingiem dwupoziomowym,
4. Realizacja kompleksowego programu na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, którego celem jest aktywne włączenie tych osób poprzez poprawę oraz wzmocnienie ich szans na zatrudnienie,
5. Kompleksowe wsparcie dla zakładania działalności gospodarczej w formie dotacji dla osób pozostających bez pracy w wieku 30 lat i więcej zainteresowanych założeniem działalności gospodarczej, w szczególności osób pozostających w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy,
6. Wsparcie dla tworzenia i/lub działalności placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży,
7. Dzienny Dom Senior-WIGOR – Senior+,
8. Utworzenie Centrum wsparcia rodziny, osób starszych i niepełnosprawnych.

W Limanowej, w ramach osi rewitalizacyjnej realizowany jest duży projekt dotyczący zmian na rynku i utworzenia tutaj przestrzeni przyjaznej mieszkańcom, budowy parkingu prawie w samym centrum miasta – co zwiększy dostępność miasta dla odwiedzających, szczególnie turystów i przełoży się na atrakcyjność gospodarczą miejsca. Dodatkowo, dużym zmianom podlega park miejski, położony blisko rynku – na zmiany w tej przestrzeni udało się pozyskać środki z RPO WM 2014-2020, a także z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. W wyniku projektowanych zmian zostanie zmodernizowana i oddana mieszkańcom oraz innym grupom interesariuszy ważna przestrzeń rekreacyjno-wypoczynkowa wraz z odremontowanym obiektem, który będzie pełnił funkcje społeczno-kulturalne. Oprócz trzech opisanych działań związanych z poprawą infrastruktury miejskiej, gminny program rewitalizacji przewiduje szereg projektów społecznych. Dotyczą one

między innymi aktywizacji społecznej i zawodowej mieszkańców, wsparcia dla osób pozostających w trudnej sytuacji ekonomicznej. Program zakłada także budowę placówek mających na celu poprawę jakości życia mieszkańców, szczególnie dzieci i młodzieży, seniorów a także osób niepełnosprawnych.

Działania społeczne finansowane są ze środków własnych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej lub inne jednostki miejskie oraz z programów rządowych (takich jak Senior +). Jedynym minusem jest fakt, że niestety w ramach działań rewitalizacyjnych mimo podejmowanych prób nie udało się podmiotom miejskim pozyskać dofinansowania z RPO WM 2014-2020 na działania pro-społeczne związane z walką z wykluczeniem społecznym i aktywizacją, które byłyby realizowane w nowo wyremontowanej infrastrukturze.

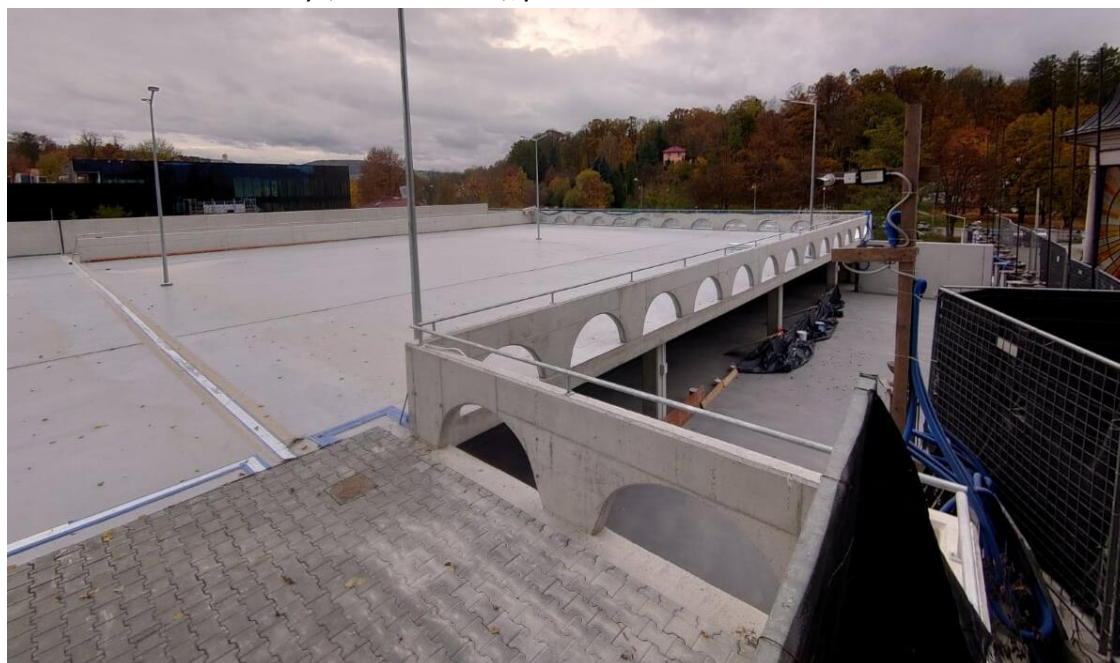
Zdjęcie 22. Zrewitalizowany rynek w Limanowej

Źródło: materiał własny (autor M.K-B.), październik 2020

Zdjęcie 23. Przedsięwzięcie nr 2: Przebudowa i rozbudowa budynku Limanowskiego Domu Kultury (LDK) pod działalność Miejskiej Biblioteki Publicznej, Biblioteki Pedagogicznej

Źródło: materiał własny (autor M.K-B.), październik 2020

Zdjęcie 24 Przedsięwzięcie nr 3: Przebudowa centrum Miasta dla usprawnienia jego funkcji oraz poprawy estetyki wraz z parkingiem dwupoziomym

Źródło: materiał własny (autor M.K-B.), październik 2020

W ramach RPO WM 2014-2020 w osi 8 (rynek pracy) zostały złożone i dofinansowane projekty, które bardzo dokładnie adresują zidentyfikowany w gminnym programie rewitalizacji problem społeczny, jakim jest wysoki odsetek osób bezrobotnych. Są to między innymi projekty o nazwach: „Nowy Zawód Nowa Przyszłość”, „Małopolskie Centrum Zatrudnienia” czy projekt „Celuj w karierę!”. Również mieszkańcy pytani o to czy według nich sytuacja rynku pracy w Limanowej w ostatnich latach poprawiła się, odpowiadali pozytywnie. Ta poprawa została także potwierdzona w przeprowadzonym wywiadzie, w trakcie którego wiceburmistrz wspominał o nowoutworzonych miejscach w przedszkolach. W ostatnich latach, miasto utworzyło nowe punkty przedszkolne, odpowiadając na zwiększające się zapotrzebowanie na miejsca w przedszkolnych placówkach edukacyjnych. Dodatkowo, w ramach osi 8, dofinansowanie dostało wiele projektów związanych właśnie z prowadzeniem żłobków, które mają na celu aktywizację zawodową młodych rodziców: „Żłobek „Słoneczko” w Limanowej”, „Radosny kącik malucha”, „Bobolandia III” czy „Żłobek w Limanowej szansą na aktywizację zawodową mieszkańców Limanowej i okolic”.

Projekty w osi 9 są zaadresowane do różnych grup społecznych, między innymi dzieci i młodzieży: „Lokomotywa” -dzienny dom wsparcia dla dzieci i młodzieży” czy seniorów. Projekty obejmują także działania mające na celu reintegrację grup społecznie wykluczonych; „Kompleksowa reintegracja osób niepełnosprawnych z subregionu sądeckiego”.

Kolejną grupą są projekty dofinansowane z osi 10 (wiedza i kompetencje). Większość z nich dotyczy nauczania poprzez chmurę edukacyjną: „Nowoczesne nauczanie w I LO w

Limanowej w ramach Małopolskiej Chmury Edukacyjnej”. Projekty te są odpowiedzią na zidentyfikowany w diagnozie problem społeczny związany z poziomem edukacji. Na jednym z obszarów stwierdzono, że uczniowie osiągają słabe wyniki w nauce, szczególnie w szkołach podstawowych. Dodatkowo, dofinansowanie znalazły projekty związane z modernizacją przedszkoli z oddziałami integracyjnymi.

Dwa projekty zostały dofinansowane z osi 11 (rewitalizacja przestrzeni regionalnej). Są to projekty: „Rewitalizacja Miasta Limanowa poprzez zagospodarowanie przestrzeni publicznej na cele społeczne” oraz „Utworzenie Centrum wsparcia rodziny, osób starszych i niepełnosprawnych Powiatu Limanowskiego”. Jak widać, obydwa projekty kładą mocny nacisk na tkankę społeczną miasta, poprzez realizację poprawy infrastruktury miejskiej – przestrzeni publicznej i budowy centrum wsparcia.

Jak wspomniano już wcześniej, przedsiębiorcy z terenu miasta uzyskali dofinansowania na prowadzenie placówek edukacyjnych i opiekuńczych dla najmłodszych mieszkańców miasta. Jedną z takich placówek jest żłobek Akademia Malucha, zlokalizowany przy ul. Kościuszki 49. Powstał on dzięki dofinansowaniu w wymienionym wcześniej projekcie „Żłobek w Limanowej szansą na aktywizację zawodową mieszkańców Limanowej i okolic”. Jest to projekt rozpoczęty w październiku 2019, w założeniu miał trwać do listopada 2020 roku, ale został przedłużony.

Projekt został zainicjowany ze względu na zidentyfikowany deficyt żłobków w mieście. Według koordynatorki projektu, istnieje też pewna bariera społeczna związana z wysyłaniem dzieci poniżej trzeciego roku życia do placówek opiekuńczych. Zadaniem prowadzących żłobek jest zatem także uświadamianie rodziców małych dzieci, że takie możliwości istnieją i że oferowane warunki w żłobku są na bardzo wysokim poziomie. Wiąże się to z zatrudnieniem dobrze wykwalifikowanej kadry, którą rodzice szybko obdarzą zaufaniem, a także z dzieleniem się z rodzicami dużą liczbą zdjęć, tak by mogli na bieżąco widzieć jak rozwijają się ich dzieci.

Oferta żłobka, oprócz standardowej opieki, obejmuje także liczne zajęcia związane z muzyką, sensoryką, doświadczaniem świata przez ruch i zabawę. Odbywają się także zajęcia z logopedii.

Obecnie, na 63 miejsca zajętych jest 40, ale z miesiąca na miesiąc liczba ta wzrasta. Niestety, dużą trudnością w prowadzeniu żłobka jest obecny stan związany z zagrożeniem pandemią COVID 19. Obawy rodziców w związku z posyłaniem dzieci do żłobka są duże i część dzieci przestaje korzystać z zajęć. Jeżeli chodzi o wskaźniki w projekcie, to jako, że nie został on jeszcze zakończony, to nie zostały one jeszcze osiągnięte, ale według rozmówczyni wszystko wskazuje na to, że zostaną osiągnięte w niedalekiej przyszłości.

Zdjęcie 25 Żłobek Akademia Malucha w Limanowej

Źródło: <http://limanowa.akademiamalucha.com.pl/budynek>, [dostęp 12.11.2020]

Zdjęcie 26 Zajęcia w Akademii Malucha w Limanowej

Źródło: <http://limanowa.akademiamalucha.com.pl/budynek>, [dostęp 12.11.2020]

Czy i w jakim stopniu użytkownicy rewitalizowanych obszarów zauważają zmianę w dostępności terenów objętych projektami współfinansowanymi z RPO WM?

Z przeprowadzonych rozmów wynika, że użytkownicy rewitalizowanych obszarów zauważają zmianę w dostępności terenów objętych projektami współfinansowanymi z RPO WM – w miejscach gdzie została zrealizowana inwestycja. Należy jednak podkreślić, że w wielu gminach kluczowe działania infrastrukturalne są jeszcze realizowane, część przestrzeni jest „placem budowy”. Obecnie ze względu na istniejący stan pandemiczny – wiele obiektów, przestrzeni, które powstały bądź zostały zmodernizowane w ramach środków RPO WM jest także zamknięta. Wydaje się, że pełna odpowiedź na to pytanie będzie możliwa dopiero po zakończeniu realizacji działań infrastrukturalnych.

Czy i w jakim stopniu interwencja dot. działań rewitalizacyjnych w ramach RPO WM wpływa na społeczność lokalną i grupy docelowe?

Tak, należy zauważyć, że podejmowane działania rewitalizacyjne w ramach RPO WM wpływają na społeczność lokalną i grupy docelowe. Szczególnie silnie widać efekty interwencji w zakresie poprawy oferty kształcenia oraz zwiększenia dostępności do placówek przedszkolnych. Istnieje także wiele przykładów projektów, które pełnią funkcję integracyjną dla społeczności lokalnych, daje możliwość spotkania się różnym grupom. Jednakże warto podkreślić, że mieszkańcy stosunkowo rzadko kojarzą podejmowane działania z procesem rewitalizacji, zwykle nie wiedzą, że znajdują się na obszarze rewitalizacji.

Czy i w jakim stopniu interwencja realizowanej w ramach osi 11 RPO WM, została uzupełniona środkami EFS w ramach osi 8,9,10?

Analiza studiów przypadku pokazała, że w stosunkowo niewielkiej liczbie gmin, udało pozyskać się środki z EFRR i dopełnić interwencję realizując projekt w danej przestrzeni ze środków EFS w ramach 8,9,10 osi. Często podkreślano, że istniały trudności w pozyskaniu środków z RPO z Europejskiego Funduszu Społecznego na

działania społeczne, planowane do realizacji w odnowionej infrastrukturze.

10. REALIZACJA PROCESU REWITALIZACJI - UJĘCIE PORÓWNAWCZE MIĘDZY WOJEWÓDZTWAMI

10.1. PRZYJĘTE MODELE WDRAŻANIA REWITALIZACJI

Krajowa Polityka Miejska wskazuje, że samorządy województw powinny wspierać procesy rewitalizacyjne i udzielać wsparcia merytorycznego podmiotom, które podejmują działania w tym zakresie. Zadaniem władz regionalnych jest także koordynacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych na różnych szczeblach a także tworzenie ram interwencji i mechanizmów zapewniających zintegrowanie i kompleksowość działań. Czerpiąc z doświadczeń poprzedniej perspektywy finansowej UE (2007-2013) oraz biorąc pod uwagę specyfikę regionu każde z województw wypracowało własną ścieżkę projektowania wsparcia działań rewitalizacyjnych.

Województwo Pomorskie

Zgodnie z logiką interwencji w ramach RPO WP rewitalizacja jest kompleksowym, skoordynowanym procesem przemian społecznych, gospodarczych i przestrzennych zachodzących na obszarach dotkniętych zjawiskami kryzysowymi w przestrzeni miast¹⁵. Wyróżnikiem podejścia województwa pomorskiego do rewitalizacji było więc **ograniczenie obszarowe zakresu wsparcia do wybranych miast**. Wyróżniono trzy grupy miast, do których należy kierować interwencję wskazując jednocześnie indykatywną kwotę alokacji:

- miasta OMT (Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta),
- ośrodki MOF (miejskich obszarów funkcjonalnych),
- pozostałe miasta województwa pomorskiego.

Należy przy tym zaznaczyć, że w Wytycznych dotyczących programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu ubiegania się o środki finansowe w ramach RPO WP 2014-2020 wskazano ośrodki preferowane do realizacji projektów:

¹⁵ SzooP Województwa pomorskiego na lata 2014-2020 (z dnia 5.11.2020)

- w Obszarze Metropolitalnym Trójmiasta: Gdańsk, Gdynia, Pruszcz Gdański, Sopot, Tczew, Wejherowo,
- ośrodki rdzeniowe miejskich obszarów funkcjonalnych tj. Bytów, Chojnice, Człuchów, Kościerzyna, Kwidzyn, Lębork, Malbork, Słupsk, Starogard Gdański, Sztum oraz Ustka.

Unikatowym instrumentem zastosowanym w województwie pomorskim był **projekt zintegrowany**¹⁶. Zapewnienie kompleksowości działań w ramach tego projektu było możliwe poprzez obligatoryjne powiązanie pomiędzy PI 9.4 i 9.7 OP 6 Integracja oraz PI 9.2 OP 8 Konwersja. Należy przy tym zaznaczyć, że przedsięwzięcia podejmowane w ramach OP 6 (działania społeczne) są nadrzędne wobec działań podejmowanych w ramach OP 8 (działania infrastrukturalne). Założono również, że realizowane będą wyłącznie przedsięwzięcia uzgodnione pomiędzy IZ RPO a miastami uprawnionymi do wsparcia, wynikające bezpośrednio z Programu Rewitalizacji

Tabela 10. Indykatywne kwoty alokacji UE przewidziana na zintegrowane projekty rewitalizacyjne w województwie pomorskim

Oś Priorytetowa	Działanie / Poddziałanie	Fundusz	Indykatywna alokacja UE (EUR)	Metoda preferencji
OP 6	6.1. Aktywna integracja	EFS	2 279 629	Uzgodnienie z IZ RPO WP
OP 6	6.2. Usługi społeczne	EFS	9 037 865	Uzgodnienie z IZ RPO WP
OP 8	8.1. Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – wsparcie dotacyjne	EFRR	66 149 512	Uzgodnienie z IZ RPO WP

¹⁶ „Zintegrowany Projekt Rewitalizacyjny to co najmniej dwa projekty powiązane ze sobą tematycznie w ramach wspólnego celu, jaki ma zostać osiągnięty dzięki ich realizacji, ich wybór do dofinansowania lub realizacja jest koordynowana przez Instytucję Zarządzającą RPO WP. Koordynacja ta polega w szczególności na określeniu wzajemnych relacji między projektami w zakresie warunków wyboru i oceny wniosków o dofinansowanie projektu, a także postanowień umów o dofinansowanie projektu lub decyzji o dofinansowaniu projektu, który jest jednocześnie realizowany w ramach EFS i EFRR” (Załącznik nr 13 do obowiązującej wersji Zasad wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020, s. 7).

Oś Priorytetowa	Działanie / Poddziałanie	Fundusz	Indykatywna alokacja UE (EUR)	Metoda preferencji
OP 8	8.2. Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne – wsparcie pozadotacyjne	EFRR	16 537 378	Uzgodnienie z IZ RPO WP

Źródło: Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO WP na lata 2014-2020 z dnia 5 listopada 2020 r.; s. 246

Planując politykę rewitalizacyjną w województwie w 2014 roku powołano **interdyscyplinary Zespół ds. rewitalizacji**, odpowiedzialny za koordynację prac zmierzających do przygotowania przez uprawnione Miasta całości procesu rewitalizacyjnego. Zespół ten aktywnie uczestniczył we wszystkich etapach prac - zorganizowano szkolenia służące wyjaśnieniu procesu, przedstawieniu wytycznych i zasad w kontekście działań rewitalizacyjnych spotkania wewnętrzne w sprawie delimitacji obszaru rewitalizacji, odbywały się również wizje lokalne, podczas których omawiano z gminami ich problemy i możliwości działań.

Podjęto również wsparcie podlegające na dofinansowaniu opracowania lub aktualizacji programów rewitalizacji. Dotację otrzymały 22 gminy miejskie i miejsko -wiejskie. W kontekście działań rewitalizacyjnych warto także zwrócić uwagę na narzędzie finansowe – **pożyczkę rewitalizacyjną**. Jest to nisko oprocentowany (od 0,25% w skali roku) długoterminowy (max. 15 lat) kredyt Pożyczkę tę oferuje Bank Gospodarstwa Krajowego przy aktywnym współdziałaniu Agencji Rozwoju Pomorza S.A., której zadaniem jest identyfikacja w gminach przedsięwzięć kwalifikujących się do wsparcia.

Województwo Dolnośląskie

Zgodnie z założeniami RPO WD wsparcie projektów rewitalizacyjnych zaplanowano w działaniu 6.3 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów RPO WD 2014-2020. W kilku działaniach, gdzie przedsięwzięcia rewitalizacyjne mają charakter uzupełniający, fakultatywny, w trakcie oceny projektów przyznawane były dodatkowe punkty (przewidziano takie rozwiązanie zarówno w działaniach finansowanych z EFRR jak i z EFS).

Wyróżniono 4 poddziałania, do których należy kierować interwencję wskazując jednocześnie indykatywną kwotę alokacji:

- 6.3.1 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów – konkursy horyzontalne
- 6.3.2 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów – ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT WOF)
- 6.3.3 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów – ZIT Aglomeracji Jeleniogórskiej (ZIT AJ)
- 6.3.4 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów – ZIT Aglomeracji Wałbrzyskiej (ZIT AW)

Unikatowym rozwiązaniem, które zostało zastosowane w przypadku ZIT AW (w tym poddziałania 6.3.3) było **umożliwienie Instytucji Pośredniczącej Aglomeracji Wałbrzyskiej organizacji naborów** w trybie konkursowym na projekty dla beneficjentów realizujących przedsięwzięcia na terenie jej działalności oraz **późniejszą ich ocenę oraz zawieraniem umów o dofinansowanie**.

Konkursy poddziałania 6.3.1 zostały podzielone na 5 Obszarów Strategicznej Interwencji:

- Zachodni Obszar Interwencji
- Legnicko – Głogowski Obszar Interwencji
- Obszar Interwencji Doliny Baryczy
- Obszar Interwencji Równiny Wrocławskiej
- Obszar Interwencji Ziemia Dzierżoniowsko- Kłodzko – Ząbkowicka

Rozwiązaniem, które miało pozwolić na oszacowanie skali potrzeb w zakresie rewitalizacji, było zobligowanie gmin na etapie tworzenia programów rewitalizacji do umieszczenia poszczególnych **projektów na listach „A” i „B”**. Lista „A” obejmowała projekty, które miały być składane w konkursie o dofinansowanie w ramach działania 6.3 „Rewitalizacja zdegradowanych obszarów”. Umieszczenie projektu na liście „B” pozwoliło określić jakie projekty mogą być złożone w konkursach innych niż 6.3 działań.

Dofinansowanie na opracowanie lub aktualizację programów rewitalizacji otrzymało 26 gmin, w tym 61 gmin miejskich i miejsko -wiejskich. W wykazie pozytywnie zweryfikowanych programów rewitalizacji gmin województwa dolnośląskiego znajduje się 119 gmin. Zainteresowaniem pozyskaniem środków finansowych na działania rewitalizacyjne w ramach 9 naborów było bardzo duże – złożono 524 wnioski projektowe, których wartość szacowana była na 153% założonej alokacji – 267 projektów jest realizowanych bądź zostało już zakończonych.

Województwa Podkarpackie

W ramach RPO WP 2014-2020 w zakresie PI 9b, głównym celem jest ograniczenie problemów społecznych na terenach zdegradowanych. Odnoszą się do niego dwa działania: 6.3. Rewitalizacja przestrzeni regionalnej oraz 6.5 Rewitalizacja przestrzeni regionalnej – zintegrowane inwestycje terytorialne

W ramach działania 6.3 zorganizowano dedykowane konkursy dla obszarów funkcjonalnych 8 regionalnych biegunów wzrostu, tj. MOF Krosno, Dębica-Ropczyce, Przemyśl, Mielec, Tarnobrzeg, Jarosław-Przeworsk, Sanok-Lesko, Stalowa Wola .

Preferencje punktowe otrzymali beneficjenci realizujący projekty na terenie powiatów: jasielskiego, strzyżowskiego, brzozowskiego, przemyskiego ziemskiego, leskiego, bieszczadzkiego, nizańskiego, lubaczowskiego, kolbuszowskiego, leżajskiego, przeworskiego

Możliwa była również realizacja projektów partnerskich w rozumieniu art. 33 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020, jak również projektów hybrydowych w rozumieniu art. 34 ww. ustawy.

Dofinansowanie na opracowanie lub aktualizację programów rewitalizacji otrzymało

53 gmin, w tym 23 gminy miejskich i miejsko -wiejskich. W wykazie pozytywnie zweryfikowanych programów rewitalizacji gmin województwa podkarpackiego znajduje się 85 gmin.

Warto również zaznaczyć, że województwo podkarpackie przygotowało instrukcję przygotowania programów rewitalizacji w zakresie wsparcia w ramach RPO WP na lata 2014 -2020. Dokument ten **wprowadza dodatkowe kryteria kwalifikujące obszar rewitalizacji do wsparcia z tego źródła**. Założono, że na obszarze rewitalizacji, gdzie zachodzić będzie interwencja finansowana z RPO wartości określonych wskaźników powinny być mniej korzystne niż wartość referencyjna dla województwa podkarpackiego. Takie działanie miało na celu ukierunkowanie wsparcia na obszary najsilniej dotknięte problemami.

Województwo łódzkie

Założenia RPO WŁ 2014-2020 w zakresie rewitalizacji odnoszą się w szczególności do osi priorytetowej VI Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu - działanie VI. Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno – gospodarczego
Określono także odrębne poddziałania, w ramach których rozdzielono przestrzenie interwencji:

- Poddziałanie VI.3.1. Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno – gospodarczego – ZIT
- Poddziałanie VI.3.2. Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno – gospodarczego
- Poddziałanie VI.3.3. Rewitalizacja i rozwój potencjału społeczno – gospodarczego – miasto Łódź.

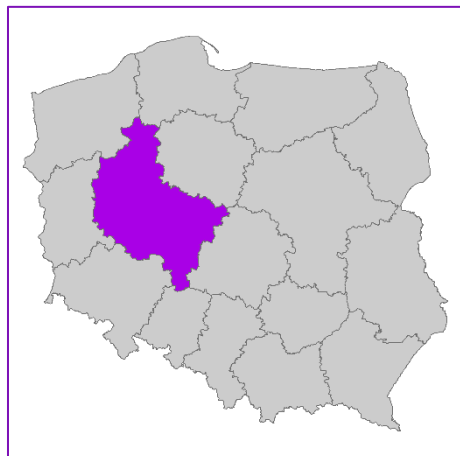
W kilku działaniach, które bezpośrednio związane są z rewitalizacją zastosowano kryteria premiujące takie projekty oraz różnicowanie poziomu dofinansowania. Przewidziano takie rozwiązanie zarówno w działaniach finansowanych z EFRR jak i z EFS).

Dofinansowanie na opracowanie lub aktualizację programów rewitalizacji otrzymało 26 gmin, w tym 14 gmin miejskich i miejsko -wiejskich. W wykazie pozytywnie zweryfikowanych programów rewitalizacji gmin województwa łódzkiego znajduje się

49 gmin.

Warto zwrócić uwagę na oddzielne poddziałanie dedykowane Łodzi, w której zdiagnozowano szczególną koncentrację negatywnych zjawisk. Łączna wartość realizowanych w niej projektów rewitalizacyjnych wynosi 1145,9 mln zł.

Województwo Wielkopolskie

Projektowanie WRPO 2014+ w zakresie rewitalizacji osadzone było w doświadczeniach w ramach poprzedniej perspektywy finansowej i specyfice województwa.

W ramach RPO zaplanowano interwencje w ramach działania 9.2 Rewitalizacja miast i ich dzielnic, terenów wiejskich, przemysłowych i powojсковych

Określono także odrębne poddziałania:

- 9.2.1 Rewitalizacja miast i ich dzielnic, terenów wiejskich, przemysłowych i powojсковych
- 9.2.2 Rewitalizacja miast i ich dzielnic, terenów wiejskich, przemysłowych i powojсковych w ramach ZIT dla rozwoju AKO
- 9.2.3 Rewitalizacja miast i ich dzielnic, terenów wiejskich, przemysłowych i powojсковych – instrumenty finansowe

W ramach 9.2.1 warto zwrócić uwagę na szeroki zakres typów projektów możliwych do dofinansowania obejmujących m.in. wsparcie inwestycyjne w zakresie budowy, przebudowy, rozbudowy oraz wyposażenia obiektów na potrzeby funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej, poprawę funkcjonalności ruchu kołowego, poprawę funkcjonalności przestrzeni publicznych rewitalizowanego terenu czy wsparcie inwestycyjne obiektów o charakterze społecznym.

W kryteriach RPO zapisano preferencję dla projektów kompleksowych, obejmujących jak największą liczbę elementów związanych z poszczególnymi typami projektów. Dodatkowo preferowano wpływ projektu na promocję ekonomii społecznej.

Procesy rewitalizacyjne w ramach WRPO 2014+ prowadzone są zarówno na terenach miejskich jak i na obszarach wiejskich – w ramach poddziałań 9.2.1 i 9.2.3 nie ma ograniczeń terytorialnych.

Wsparcie w ramach WRPO 2014+ dostępne jest **w formie dotacji bądź instrumentów zwrotnych**. IZ WRPO zdecydowała się na wprowadzenie instrumentów finansowych w zakresie poddziałania 9.2.3 Rewitalizacji miast i ich dzielnic, terenów wiejskich, przemysłowych i powojkowych. W tym zakresie oparto się na doświadczeniach z zeszłego okresu programowania, kiedy z powodzeniem wdrażano **inicjatywy JEREMIE i JESSICA**.

Dofinansowanie na opracowanie lub aktualizację programów rewitalizacji otrzymało 116 gmin, w tym 69 gminy miejskich i miejsko-wiejskich.

Województwo warmińsko – mazurskie

Województwo warmińsko – mazurskie zaprojektowało wsparcie procesu rewitalizacji poprzez dedykowane działania w obszarze 8 osi priorytetowej. Obszary wymagające rewitalizacji. W ramach tej osi wyszczególniono trzy działania:

- 8.1 Rewitalizacja obszarów miejskich
- 8.2. Rewitalizacja miejskiego obszaru funkcjonalnego Elbląga – ZIT bis
- 8.3 Rewitalizacja miejskiego obszaru funkcjonalnego Ełku – ZIT bis

Województwo warmińsko – mazurskie zdecydowało się na wsparcie w ramach działań rewitalizacyjnych jedynie obszarów miejskich.

W ramach 8.1 zaprojektowano trzy schematy interwencji wraz z określoną alokacją środków finansowych na każdy z nich.

- Schemat A realizowany był w trybie konkursowym i wspierał zintegrowane przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów rewitalizacji danego obejmujące zagospodarowanie zdegradowanych obszarów miejskich.
- Schemat B koncentrował się na uzgodnionych elementach przedsięwzięć zawartych w Ponadlokalnym programie rewitalizacji sieci miast CITTASLOW Województwa Warmińsko Mazurskiego.
- Schemat C obejmował przedsięwzięcie strategiczne polegające na przebudowie i rozbudowie hali widowiskowo-sportowej Urania w Olsztynie, zawarte w Miejskim Programie Rewitalizacji Olsztyna.

Warto podkreślić, iż w przypadku schematu A w ramach działania 8.1 oraz działań 8.2 i 8.3 zatwierdzono **preferencje** (dodatkowe punkty przy wyborze) **dla projektów będących kontynuacją lub komplementarne do przedsięwzięć wspartych w ramach RPO Warmia i Mazury 2007-2013**. Takie podejście może przyczynić się do zwiększenia motywacji samorządów do ciągłości podejmowanych działań w danym zakresie.

W kontekście powiązań działań EFRR i EFS zaprojektowano następujące rozwiązanie. **Warunkiem potencjalnego uzyskania dofinansowania w ramach działania 8.1 było złożenie przez Wnioskodawcę oświadczenia o złożeniu wniosku o dofinansowanie z EFS w ramach RPO WiM 2014-2020 dla projektu/projektów komplementarnych do zaprojektowanej przez Wnioskodawcę interwencji**. Projekt ten (bądź projekty) powinny zostać uzgodnione w programie rewitalizacji. Możliwe było również zawarcie porozumienia z innym podmiotem, który zobowiązywał się do zrealizowania projektu finansowanego z EFS w ramach RPO WiM 2014- 2020 lub złożenie oświadczenia o projekcie/projektach społecznych realizowanych bez wsparcia EFS w ramach RPO WiM 2014-2020. **Brak spełnienia wskazanych wymogów powodował brak możliwości dofinansowania projektu w ramach działania 8.1** lub, jeśli takie dofinansowanie zostało przyznane – konieczność jego zwrotu. Przyznane dofinansowanie należało również zwrócić gdy złożony wniosek o dofinansowanie w ramach EFS nie uzyskał dofinansowania bądź nie został zrealizowany oraz, gdy projekt społeczny (realizowany bez wsparcia EFS w ramach RPO WiM 2014- 2020) nie został zrealizowany,

Należy zauważyć, że województwo warmińsko – mazurskie jako jedyne z analizowanych regionów nie uruchomiło dodatkowych środków finansowych dla gmin na przygotowanie programów rewitalizacji.

10.2. OCENA SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH Z PUNKTU WIDZENIA INSTYTUCJI ZARZĄDZAJĄCYCH RPO

W każdym z województw istotną rolę w koordynacji procesu rewitalizacji zajmowały instytucje zarządzające RPO. Poszczególne jednostki samorządu terytorialnego na szczeblu regionalnym w różny sposób zaprojektowały wsparcie w tym zakresie. Należy jednak zaznaczyć, że w większości przypadków podczas rozmów z przedstawicielami IZ wskazano na podobne trudności związane z podejmowaniem działań rewitalizacyjnych. Podkreślano, że istotne znaczenie dla skuteczności działań rewitalizacyjnych ma **rozumienie tego procesu przez władze lokalne i przedstawiciele urzędu gminy**. Kluczową rolę odgrywa zauważenie nadrzędności sfery społecznej w stosunku do pozostałych sfer. Efekty podejmowanych inwestycji są widoczne w stosunkowo krótkim okresie czasu – w przeciwieństwie do działań „miękkich”, przy których zauważenie pozytywnych zmian może być dłuższe niż „jedna kadencja”.

”

(Cytat) dla gmin ważniejsze były te pieniądze na infrastrukturę

[IDI, przedstawiciel IZ]

Zdaniem przedstawicieli IZ **podejmowanie działań edukacyjnych w tym zakresie jest niezbędne** by zachować ciągłość podejmowanych interwencji. Brak priorytetowego traktowania sfery społecznej sprowadza rewitalizację do remontu budynku, do modernizacji parku – bez podejmowania tam działań aktywizujących społeczność lokalną i wspierających ograniczenie problemów społecznych.

Duży nacisk przy tworzeniu programów rewitalizacji był położony na powiązanie sfery społecznej z działaniami inwestycyjnymi – na etapie oceny programów rewitalizacji sprawdzano powiązania projektów. Obecnie jednak trudno ocenić, czy uda się osiągnąć założone cele w tym zakresie – w większości województw beneficjenci są w trakcie realizacji działań rewitalizacyjnych. Przedstawiciele IZ zwrócili przy tym uwagę na **trudności w osiągnięciu pełnej komplementarności pomiędzy działaniami EFS i EFRR na poziomie RPO**. Skorelowanie harmonogramów naborów w trybie konkursowym na działania „miękkie” i działania „twarde” jest w opinii badanych trudne, poszczególnymi projektami zajmują się różne komórki IZ, co ogranicza działania.

Trzeba być również świadomym, że przy realizacji projektów infrastrukturalnych i społecznych, które są ze sobą powiązane zidentyfikować można problemy związane z koniecznością modyfikowania harmonogramów i przesunięć w zaplanowanych działaniach.

”

(Cytat) U nas jak ma powstać jakiś budynek to zaplanowane zajęcia miały być prowadzone w tym budynku. Jednak później okazało się, że przetargi przekraczają budżet, że gminy nie do końca stać na inwestycje - żeby ją zrobić muszą prowadzić kilka postępowań i ciężko im znaleźć wykonawców. A czeka do realizacji projekt EFS to teraz widzimy że to wcale nie jest takie proste i czasami musimy się godzić na to żeby jednak była jakaś lokalizacja

zastępcza, żeby projekt z EFS zrealizować.

[IDI, przedstawiciel IZ]

Zdaniem rozmówców, już na etapie planowania rewitalizacji, **mniejsze jednostki samorządu terytorialnego borykają się z problemem wyznaczenia obszaru rewitalizacji**. Wynika to zarówno z trudności w pozyskaniu danych potrzebnych do delimitacji, jak i z niechęcią do koncentracji działań na jednym bądź kilku obszarach w gminie. We wszystkich województwach, w których ogłoszono konkursy na wsparcie gmin w tworzeniu programów rewitalizacji było nimi duże zainteresowanie. Zwracano jednak uwagę, że z powodu ograniczonych zasób kadrowych część jednostek samorządu terytorialnego nie angażowała się w pełni w tworzenie programu. Część samorządów traktowało ten dokument jako narzędzie do pozyskania środków finansowych z RPO i nie miała w planach prowadzenia kompleksowej rewitalizacji. Przedstawiciele IZ zwracają uwagę na **zagadnienie monitorowania i raportowania o postępach działań rewitalizacyjnych w gminach**. Istotnym problemem związanym z realizacją jest zmienność kadr w urzędach – często nie pracują już tam osoby, które były obecne przy tworzeniu programów rewitalizacji. Zbieranie danych statystycznych, które pozwalałyby na określanie w jakim stopniu podejmowane interwencje mają wpływ na ograniczenie zidentyfikowanych problemów jest procesem czasochłonnym i część gmin ma problem z monitorowaniem zmian wskaźników.

”

(Cytat) Gminy nie znają swoich programów tak naprawdę, nieraz ciężko jest im monitorować zupełnie obce dokumenty

[IDI, przedstawiciel IZ]

”

(Cytat) Obecnie często na poziomie lokalnym zajmują się tym zagadnieniem nowe osoby które się pierwszy raz spotykają w ogóle z tematem rewitalizacji i do tej pory zajmowały się zupełnie innymi sprawami więc jest to duże wyzwanie właśnie dla mniejszych samorządów. [...]. Gdy gmina ma 20 czy 30 pracowników i każdy ma całą stronę innych zadań własnych czy publicznych to trudno oczekiwać że będą zajmować się monitoringiem rewitalizacji.

[IDI, przedstawiciel IZ]

Rozmówcy wskazywali, że w przypadku wszystkich naborów związanych z działaniami rewitalizacyjnymi widoczne było duże zainteresowanie Wnioskodawców. Wartość składanych projektów przekraczała zakładaną wielkość alokacji na poszczególne działania.

”

(Cytat) Widzimy rozczarowanie miast/gmin, które wkładają dużo wysiłku w tworzenie programu rewitalizacji, z którego udaje się pozyskać środki na niewiele projektów.

[IDI, przedstawiciel IZ]

Widać wyraźnie, że istnieje **bardzo duże zapotrzebowanie na wsparcie finansowe działań rewitalizacyjnych w ramach RPO a dostępne na cel środki są mocno ograniczone.**

Zaznaczano również, że istotne jest zauważanie znaczenia wsparcia z budżetu państwa na działania rewitalizacyjne i postulowanie przez przedstawicieli Instytucji Zarządzających jego zwiększenia. Badani podkreślali, że środki finansowe z tego źródła finansowego stanowią uzupełnienie dotychczasowej polityki w tym zakresie i pozytywnie wpływają na realizację działań.

”

(cytat) Na pewno jakby wsparcie było większe to by pomogło w naszym wypadku bo u nas gminy dostały po 75%, już z tymi 10% z budżetu państwa. (..) Musieliśmy obciąć do 65% dofinansowania dla tych gmin i to jest problematyczne biorąc pod uwagę że te 65% to często realnie spada do ok. 40% w przetargach.(...) Dobrze by było gdyby to dofinansowanie z budżetu państwa mogło być bardziej elastyczne i większe.

[IDI, przedstawiciel IZ]

”

(cytat) W rewitalizacji rzeczywiście 10% dorzucono ale de-facto to było jednak tylko 10%.

[IDI, przedstawiciel IZ]

Badani zwracali uwagę, na problemy w realizacji projektów w partnerstwach. Potrzebna jest duża aktywność wszystkich stron i współdziałanie by z sukcesem realizować projekt.

”

(Cytat) Istnieją partnerstwa na zasadzie 30 partnerów – wspólnot mieszkaniowych i jedna gmina – wtedy trudno realizować projekty i gminy przeklinają czasami na to zostali niejako „zmuszeni” do takiej formy bo to bardzo dużo niesie ze sobą komplikacji. Często wśród partnerów są osoby, które nieznaną się np. na przetargach, na sprawach formalnych i wtedy pojawiają trudności w realizacji działań.

[IDI, przedstawiciel IZ]

W aktualnej perspektywie finansowej położono nacisk na działania społeczne, realizowano projekty odnoszące się do sfery przestrzenno – funkcjonalnej, technicznej, środowiskowej. **W mniejszym stopniu wsparto działania gospodarcze na obszarze rewitalizacji** – w wielu gminach na obszarach kryzysowych ciągle widoczna jest

stagnacja np. w zakresie tworzenia miejsc pracy, aktywizacji gospodarczej. W wielu województwach zwrócono uwagę, że jest to istotny element, który należałoby wesprzeć.

”

(Cytat) *Myśląc o kolejnej perspektywie moglibyśmy większy nacisk położyć właśnie na sferę gospodarczą np. na partnerstwa z przedsiębiorcami, komplementarność z jakimiś zadaniami które wspierają przedsiębiorczość.*

[IDI, przedstawiciel IZ]

10.3. OCENA PROCESU REWITALIZACJI Z PUNKTU WIDZENIA BENEFICJENTA (GMINY)/ EKSPERTA

O wpływie działań rewitalizacyjnych na ograniczenie problemów społecznych rozmawiano również z gminami i ekspertami. Przedstawiciele jednostki samorządu terytorialnego i ekspertów pytano o bariery i trudności związane z wdrażaniem działań rewitalizacyjnych jak również o sukcesy, które warto zaimplementować do innych gmin.

Włożono dużo energii i zaangażowania w tworzenie programów rewitalizacji – włączono w ten proces różne grupy interesariuszy. Rozmówcy podkreślali, iż odnotowano dużą aktywność w tym względzie ze strony organizacji pozarządowych.

Jednak gdy efekty nie są szybko widoczne, gdy nie są realizowane projekty wymyślone przez ludzi, zmniejsza się chęć mieszkańców do angażowania się w działania.

”

(Cytat) *Szczególnie grupa seniorów jest niecierpliwa, chce zobaczyć zmiany.*

[IDI, gmina]

W przypadku gmin, które zdecydowały się na tworzenie programu rewitalizacji zgodnie z wymogami ustawowymi silnie uspołeczniając prace zwracano uwagę na długość procesu – ok. 1 roku na przygotowanie dokumentu i zjawisko „przekonsultowania” mieszkańców. W opinii części gmin trwający tak długo etap „przygotowawczy” może zniechęcać lokalną społeczność.

Badani podkreślali, że **aspekt gospodarczy w działaniach rewitalizacyjnych był dotychczas najmniej uwypuklany**. Zmiany przestrzenno – funkcjonalne i technicznie nie spowodowały przyciągnięcia na obszar rewitalizacji przedsiębiorców, inwestorów.

”

(Cytat) *Musimy coś z tym zrobić, ale to jest bardzo trudne.*

[IDI, gmina]

Eksperci zwracają uwagę, że w przypadku województw, w których w RPO w ramach działań dedykowanych rewitalizacji można było **realizować szeroki katalog inwestycji** m.in. w drogi, w transport publiczny podejmowano projekty, **które w niewielkim stopniu oddziaływały na ograniczenie problemów społecznych** - walkę z ubóstwem czy z wykluczeniem społecznym.

”

(Cytat) Pojawiały się projekty „naciągane”, które w rewitalizację się nie do końca wpisywały. Może więc trzeba zawęzić pole możliwych do realizacji projektów. [IDI, ekspert]

Rozmówcy wskazywali, że w konkursach na działania rewitalizacyjne w ramach RPO było składanych bardzo dużo projektów i tylko na część z nich udawało się zdobyć środki finansowe, co budziło rozczarowanie gmin.

W województwach, gdzie obligatoryjne było powiązanie projektów społecznych z infrastrukturalnymi badaniami zwracali uwagę, że jest to bardzo dobry instrument dla mniejszych i średnich miast, gdzie aktywność społeczna nie jest wysoko rozwinięta. W większych miastach, gdzie jest widoczna duża aktywność organizacji pozarządowych (niezależna od działań rewitalizacyjnych) powiązywanie projektów rodziło problemy.

”

(Cytat) to było sztuczne – musimy coś wymyślić, żeby było powiązanie (przyp. działań miękkich z twardymi) – nie wystarczyło pokazać, że organizacje społeczne już pracują na danym terenie, że mają swoje zaplanowane działania.

[IDI, gmina]

Za sukces i dobrą praktykę uznano **tworzenie miejsc aktywności lokalnej z szeroką ofertą skierowaną do wszystkich grup społecznych**. Mają one zwiększyć zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne, umożliwić wspólne spotkania i działania. Część gmin wskazuje, iż widoczne stają się zmiany na zdegradowanych obszarach, zaczynają one przyciągać nowych mieszkańców, przestają być postrzegane jako obszary kryzysowe.

”

(Cytat) Podejrzewamy, że to dlatego, że tam dzieciaki mają gdzie chodzić, mogą korzystać z różnych form aktywności, wsparcia.

[IDI, gmina]

10.4. OCENA SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH Z PUNKTU WIDZENIA PARTNERÓW SPOŁECZNYCH

Istotną rolę w podejmowaniu działań rewitalizacyjnych, szczególnie odnoszących się do ograniczenia problemów społecznych mają organizacje pozarządowe, partnerzy społeczni, którzy w swoich aktywnościach wspierają mieszkańców obszarów rewitalizacji. Wnioski, które wynikają z przeprowadzonych rozmów w różnych województwach są uniwersalne – dotyczą m.in. skuteczności działań rewitalizacyjnych czy pomysłów na niwelowanie istniejących problemów.

Kluczowym elementem, na który zwrócono uwagę, jest **ciągłość działań**. Podkreśla się, że rewitalizacja jest „procesem”, której skuteczność można ocenić w dłuższej perspektywie czasowej. W momencie, gdy działania prowadzone są punktowo, przez krótki okres, trudno przyzwyczaić mieszkańców do angażowania się, do większej aktywności społecznej. Przez cały proces rewitalizacji – od momentu programowania do momentu monitorowania, ewaluacji oraz aktualizacji powinna być wdrażana **zasada partycypacji interesariuszy**.

W rozmowach podkreślano znaczenie **przygotowania społeczności lokalnej oraz władz lokalnych do przeprowadzenia procesu rewitalizacji**. Widać wyraźnie, że w miejscach gdzie funkcjonują już NGO`sy, gdzie podejmowano już wcześniej działania aktywizujące społeczność lokalną zrozumienie procesu rewitalizacji w aspekcie społecznej jest łatwiejsze i przynosi lepsze rezultaty.

”

(Cytat) Prowadzimy działania z lokalną społecznością od 10 lat. Realizowaliśmy wiele projektów rewitalizacyjnych oddolnie zanim zaczęto wprowadzać „systemową” rewitalizację. Uważam, że przy rewitalizacji najpierw powinien być czas gdy mieszkańcy robią mniejsze projekty, wzbudzamy w nich potrzebę, „głód” zmian. To może trwać 2-4 lata, i dopiero potem powinno się podejmować większe działania inwestycyjne.

[IDI, przedstawiciel partnera społecznego]

”

(Cytat) Zaczęliśmy ożywiać społeczność lokalną dużo wcześniej niż powstał Program Rewitalizacji.

[IDI, przedstawiciel partnera społecznego]

Zwrócono uwagę, że jednym ze sposobów na zwiększenie skuteczności działań związanych z wsparciem osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym może być **wzmocnienie sektora ekonomii społecznej**. W każdym z województw, w ramach RPO przeznaczono środki na te inicjatywy. Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej podejmują różnego rodzaju działania – udzielają dotacji na tworzenie miejsc pracy, świadczą usługi doradcze, prowadzą kursy zawodowe i bezpośrednio lub pośrednio ich wsparciem objęci są także mieszkańcy obszarów rewitalizacji.

Budowanie partnerstw lokalnych z udziałem samorządu i jego jednostek, organizacji

pozarządowych, powiatowego urzędu pracy np. **w celu tworzenia przedsiębiorstwa ekonomii społecznej**, może przyczynić się do ograniczania problemów społecznych na obszarach rewitalizacji i ukierunkowanie działań na osobach najbardziej potrzebujących wsparcia.

(Cytat) „*tworzy się przyjazne środowisko dla przedsiębiorstw społecznych, taką „otoczkę” – dzięki którym łatwiej jest im funkcjonować. Gmina może mieć wtedy wpływ jakie osoby są przez przedsiębiorstwa społeczne zatrudniane.*”

[IDI, przedstawiciel partnera społecznego]

Jednym z działań, których podjęcie przyczynić się może do osiągnięcia sukcesu rewitalizacyjnego w przypadku stwierdzenia problemu związanego z niską aktywnością społeczną lokalnej społeczności jest **tworzenie miejsc aktywności lokalnej**. Mają one zwiększyć zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne, umożliwić wspólne spotkania i działania. Podkreślane jest znaczenie **wyłaniania lokalnych liderów** – osób, które mogą zaaktywizować kolejnych mieszkańców. Badani zwracają jednak uwagę na **niepewność sytuacji finansowej organizacji pozarządowych realizujących działania rewitalizacyjne** – przyznawanie środków na działania na krótki okres – na kwartał czy pół roku w ramach konkursów grantowych budzi obawę, że w przypadku braku znalezienia innego źródła finansowania, część podejmowanych inicjatyw na obszarach rewitalizacji trzeba będzie zawiesić. Zauważony jest także problem związany z realizacją powiązanych ze sobą projektów społecznych i infrastrukturalnych. W miastach, szczególnie większych, **barierą w zakresie prowadzenia kompleksowej rewitalizacji jest rozłożenie kompetencji na różne wydziały i jednostki organizacyjne**. Podawano przykład projektowania na obszarze rewitalizacji budynku i zagospodarowanie jego otoczenia, które mają służyć lokalnej społeczności bez pełnego włączenia jej w te działania, zapytania o potrzeby i oczekiwania - z uwagi na odpowiedzialność za działania inwestycyjne innego niż zajmującego się rewitalizacją i działaniami „miękkimi” podmiotu/ wydziału.

(Cytat) *Próbuje się bardzo mocno sformalizować proces rewitalizacji w aspekcie działań miękkich, często rozbija się to o możliwości instytucji miejskich i o biurokrację. Brakuje wypracowania elementów elastycznych.*

[IDI, przedstawiciel partnera społecznego]

Warto wspomnieć, że badanie jest realizowane w czasie epidemii COVID-19. Jej wpływ na działania partnerów społecznych jest wyraźnie podkreślany w rozmowach. Istniejąca sytuacja ogranicza możliwość podejmowania niektórych działań np. spotkań, zmniejsza aktywność potencjalnych odbiorców wsparcia. W opinii badanych, trudno przewidzieć jakie będą dalsze skutki epidemii w kontekście działań rewitalizacyjnych oraz pozyskiwania środków finansowych na ten cel.

11. PRZYSZŁOŚĆ REWITALIZACJI

11.1. POZIOM INSTYTUCJONALNY

Elementem niezbędnym dla sformułowania rekomendacji, uzupełniającym pozyskane dotąd informacje, jest analiza opinii badanych przedstawicieli IZ RPO WM oraz UM WM na temat kształtu procesu rewitalizacji w przyszłości. Opinie te stanowiące wskazówki o tym jak powinna być kontynuowana rewitalizacja mają przede wszystkim charakter merytoryczny. Wśród nich należy wymienić:

- **Konieczność utrzymania wsparcia ze strony budżetu państwa na działania rewitalizacyjne.** Wsparcie to powinno stanowić integralną część montażu finansowego procesu. Środki krajowe pochodzące z budżetu powinny uzupełniać środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz środki własne beneficjentów. Finansowanie z budżetu państwa pozwoli kontynuować istniejące i realizować nowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne, które niezbędne są z punktu widzenia rozwoju lokalnego, a których realizacja bez tego źródła finansowania nie mogłyby zostać zrealizowane.
- **Konieczne jest utrzymanie priorytetowego traktowania sfery społecznej.** Zdaniem badanych to jest dobre założenie i powinno być utrzymane. Przedsięwzięcia o charakterze społecznym muszą być traktowane jako integralna część szerszych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. To przeciwdziałaniu problemom społecznym powinien być podporządkowany proces rewitalizacji. Trend takiego postępowania rozpoczęto w latach 2014-2020, zastąpił on ideę rewitalizacji koncentrującej się przede wszystkim na poprawie stanu infrastruktury technicznej obowiązującą w poprzednich perspektywach finansowych.
- **Należy wdrożyć działania edukacyjne na temat rewitalizacji skierowane do szeroko postrzeganego społeczeństwa.** Narzucone ramy myślenia o rewitalizacji przez ustawodawcę jako dotąd nie dotarły na poziom lokalny wszystkich jednostek w Małopolsce. Tylko pełna świadomość na temat tego, że kluczową formą rewitalizacji jest rewitalizacja społeczna zapewni sukces w realizowaniu tego procesu na wszystkich jego etapach - od planowania, przez wdrażanie, na monitorowaniu jego skutków i ewaluacji kończą. Jak wskazywali badani zarówno niektórym przedstawicielom lokalnych samorządów, mieszkańcom, jak i innym interesariuszom brakuje myślenia całościowego o rewitalizacji - o tym, że za remontem czy modernizacją muszą iść działania społeczne, gospodarcze i środowiskowe, a to dokładniej - tym działaniom powinny być podporządkowane zadania mające na celu poprawę stanu infrastruktury.
- **Wsparcie w ramach rewitalizacji powinno zostać bardziej skoncentrowane i zawężone.** Rewitalizację trzeba faktycznie prowadzić w sposób zaplanowany,

skoncentrowany, dając konkretnym czy konkretnej gminie wsparcie organizacyjne, merytoryczne, finansowe. Pozwoli to przeciwdziałać sytuacji, w której każda z gmin przygotowała program rewitalizacji i próbuje realizować jedno wybrane przedsięwzięcie rewitalizacyjne, które w niewielkim stopniu przyczynia się do poprawy sytuacji kryzysowej - tak prowadzona rewitalizacja nie jest kompleksowym procesem naprawczym.

”

(Cytat)(...) w momencie kiedy mamy 140 gmin składa wnioski i wniosków jest 600-800 i wybieramy kilkadziesiąt czy kilkaset ze wszystkich i to są po jednym czy po dwa projekty z gminy to wtedy rozproszenie przeczy idei koncentracji (...)

(przedstawiciel IZ RPO WM)

Badani wskazywali także, że być może rozważenia wymaga fakt, aby proces rewitalizacji w formie, którą narzuciły przepisy prawne (przede wszystkim ustawa o rewitalizacji) przypisany był wyłącznie do ośrodków miejskich. To samorządom lokalnym w gminach miejskich w pewnym stopniu łatwiej jest prowadzić działania rewitalizacyjne zgodnie z ich ustawową definicją. W gminach wiejskich - ze względu na duże rozproszenie przestrzenne ludności i podmiotów gospodarczych, a także specyficzne problemy tam występujące - prowadzenie procesu rewitalizacji w takim kształcie nie jest możliwe, a przynajmniej jest wielce utrudnione. Należałoby zatem sformułować inną możliwość prowadzenia procesów naprawczych w gminach wiejskich.

”

(Cytat) Z gminami wiejskimi mieliśmy kłopot, bo pomaganie im jak wyznaczyć obszar rewitalizacji na wsi jest trudne. Zagęszczenie jest tam jakie jest, i podając przykład: jak pokazywano na mapie np. liczbę niebieskich kart to można było bardzo dokładnie sprawdzić, w którym domu niebieska karta jest i upublicznia się dane wrażliwe. To jest kwestia tego że da się łatwo zidentyfikować czyj to dom, w miastach przy większym zagęszczeniu to jest to można rzecz prostsze i bardziej anonimowe przy takich pracach.

(przedstawiciel IZ RPO WM)

”

(Cytat) (...) jak porównujemy z miastem gdzie jest blokowisko i mówimy faktycznie o koncentracji, gdzie mamy pomoc społeczną a na wsiach wskaźniki generują pojedyncze rodziny - koncentracji nie będzie.

(przedstawiciel IZ RPO WM)

Uzupełnienie wskazanych tu spostrzeżeń stanowią opinie sformułowane przez ekspertów reprezentujących środowisko naukowe i instytucjonalne biorących udział w rozmowach przeprowadzonych w ramach paneli ekspertów.

Wskazania ekspertów opracowano złożyły się na osiem postulatów:

promowanie partnerstw, utrzymanie ciągłości procesu, efektywność procesu,

podniesienie znaczenia procesu rewitalizacji, utrzymanie koncentracji na sferze społecznej, wsparcie kadr poprzez działania edukacyjne i doradcze, dywersyfikacja środków finansowych oraz konieczność rozważenia modyfikacji założeń rewitalizacji na skutek zmian wywołanych przez pandemię. Ich syntetyczne omówienie znajduje się w poniższej tabeli.

Tabela 11. Główne wnioski z panelów ekspertów

	Eksperci naukowi	Eksperci instytucjonalni
1. Promowanie partnerstw	W przyszłości przedsięwzięcia służące realizacji procesu rewitalizacji powinny być wdrażane w partnerstwach. Optymalnym rozwiązaniem byłoby nawiązywanie partnerstw z podmiotami gospodarczymi, co może wpłynąć na osiąganie efektów rewitalizacji w sferze gospodarczej (dotąd marginalizowanej).	Istota procesu rewitalizacji powinna opierać się na zawiązywanych partnerstwach - szczególnie tych z przedstawicielami sfery gospodarczej. Konieczne jest zatem premiowanie partnerstw z podmiotami gospodarczymi. Jednak istotną rolę odgrywają tu także organizacje pozarządowe oraz wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe.
2. Ciągłość procesu	Kontynuowane i aktualizowane programy rewitalizacji powinny konsekwentnie być kontynuowane, co zapewni ciągłość interwencji i trwałości ich efektów.	Konieczne jest zapewnienie ciągłości procesu. Nierealizowanie go dalej nie doprowadzi (w większości gmin) do osiągnięcia zamierzonych wskaźników, a w efekcie przewyciężeniu stanów kryzysowych. Eksperci wskazywali, że w tym zakresie kluczową rolę odgrywa zarządzanie i monitoring, które odpowiednio prowadzone mogą minimalizować występujące zaburzenia i problemy w realizacji rewitalizacji zgodnie z jej ideą.
3. Efektywność procesu	Należy koncentrować się na podwyższaniu efektywności procesu rewitalizacji, czemu ma służyć zwiększenie elastyczności procedur (formalnych i	

	Eksperti naukowi	Eksperti instytucjonalni
	finansowych), włączenie podmiotów gospodarczych oraz wspieranie zawierania partnerstw.	
4. Podniesienie rangi procesu rewitalizacji	Wskazywano, że konieczne jest podniesienie rangi procesu rewitalizacji tak, by był ona komplementarny wobec innych realizowanych polityk. Rewitalizacja dotąd postrzegana była jako środek mający przeciwdziałać wszystkim problemom.	Przyszłe programy rewitalizacji oraz wynikające z nich interwencje powinny zachować charakter kompleksowy. Jednocześnie powinno być utrzymane powiązanie programów z już podejmowanymi działaniami wpisującymi się w polityki i strategię.
5. Koncentracja na sferze społecznej	Nadal powinna być podtrzymywana pierwszoplanowa rola sfery społecznej. W tym celu należy położyć większy nacisk na partycypację interesariuszy rewitalizacji. Należy stworzyć mechanizm polegający na tym, żeby udział społeczności kontynuowany był we wdrażaniu programów, aby nie kończył się w momencie przyjęcia przez radę gminy dokumentu (co jak wynika z obserwacji ekspertów miało miejsce w niektórych gminach dotychczas).	Koniecznym elementem rewitalizacji pozostaje utrzymywanie zmiany społecznej jako warunku koniecznego do zaistnienia zmian w innych sferach m. in. przestrzennych i technicznych. Rewitalizacja powinna być prowadzona w duchu sformułowania „nie zrealizowano projektów miękkich/społecznych, nie można podjąć działań na rzecz realizacji projektów infrastrukturalnych”. W związku z tym kluczową kwestią nadal powinna być realizowana i utrzymywana przez cały proces (od programowania, przez realizację, do monitorowania i ewaluacji) partycypacja interesariuszy - tak mieszkańców, jak i innych podmiotów.

	Eksperti naukowi	Eksperti instytucjonalni
6. Wsparcie kadr	Należy podjąć działania na rzecz rozwoju kadr odpowiedzialnych na projektowani, a następnie wdrażanie i zarządzanie programami rewitalizacji. Wsparcie lokalnych kadr powinni stanowić pracownicy szczebla regionalnego wspierający realizację rewitalizacji w w zgodzie z ustawową ideą procesu.	Należy podejmować działania na rzecz edukacji i poprawy kompetencji kadr odpowiedzialnych na programowanie i wdrażanie rewitalizacji. Kompetentne kadry będą szerzyć wiedzę wśród interesariuszy i beneficjentów.
7. Dywersyfikacja środków finansowych	Konieczne jest dywersyfikowanie środków finansowych, z których realizowane mają być przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Tak by nie było zagrożenia, że brak środków finansowych uniemożliwi kompleksową, profesjonalną i trwałą realizację procesu.	Powinno dodatkowo punktować się (np. ze środków krajowych) te przedsięwzięcia, które wynikają wprost z programów rewitalizacji. Jest to związane z faktem konieczności zmiany myślenia całościowo o programie rewitalizacji, a nie (jak dotąd) myślenia kategoriami projektów rewitalizacyjnych.
8. Modyfikacja założeń na skutek zmian wywołanych przez pandemię	Wyzwanie dla wdrażania procesu rewitalizacji stanowi zmieniająca się na skutek pandemii rzeczywistość społeczna. Kluczową kwestią, którą trudno obecnie rozstrzygnąć pozostaje to które zmiany obecnie się dokonujące będą trwałe i zakorzenią się w lokalnej gospodarce.	Eksperti wskazali, że wyzwaniem dla kontynuacji procesu oraz jego przyszłego kształtu będzie stanowić popandemiczna rzeczywistość, której charakterystyka nie jest jeszcze możliwa do wskazania.

Źródło: opracowanie własne na podstawie 2 paneli ekspertów

Jaki inny mechanizm integracji projektów EFRR i EFS byłby skuteczniejszy w rozwiązywaniu problemów społecznych?

Przeprowadzone badania nie przynoszą jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie.

Badani przedstawiciele IZ RPO WM i eksperci wskazywali, że mechanizm integracji EFRR i EFS powinien być wdrażany. Być może, aby skuteczniej rozwiązywać problemy społeczne w ocenie projektów aplikujących o środki EFS należałoby bardziej kategorycznie zaznaczyć konieczność powiązania go z projektem finansowanym z EFRR (np. należałoby przypisać taką liczbę punktów, która miałaby decydujące znaczenie w uzyskaniu finansowania projektu ze środków EFS).

Należy zastanowić się również nad możliwością zaimplementowaniem doświadczeń innych województw np. województwa pomorskiego w tym aspekcie tj. pełnego powiązania projektów społecznych z infrastrukturalnymi. Warunkowość otrzymania środków z EFRR uwzględniająca konieczność realizacji projektu EFS mogłaby przyczynić się do zwiększenia skuteczności działań na rzecz ograniczenia negatywnych zjawisk społecznych.

Które z dostępnych typów operacji dotyczące rewitalizacji powinny, a które nie powinny być kontynuowane w przyszłej perspektywie finansowej (i w jakim zakresie), biorąc pod uwagę faktyczne i planowane efekty wsparcia oraz potrzeby rewitalizacyjne Małopolski? Jakie inne/dodatkowe typy operacji, wobec obecnie istniejących, powinny być dostępne w przyszłym okresie programowania?

Zdaniem badanych ze względu na zainicjowanie osiągania pozytywnych efektów proces rewitalizacji powinien być kontynuowany. Wskazywano, że ze względu na efektywność należy skupiać się na koncentracji i komplementarności rewitalizacji. W związku z tym proces ten powinien być w pierwszej kolejności kontynuowany w miastach. Natomiast dla gmin wiejskich należałoby przypisać inny mechanizm ożywiania ich społeczności i przestrzeni - eksperci sugerowali, aby powrócić do realizowanych niegdyś założeń programów odnowy wsi, które nieobwarowane licznymi wymogami formalnymi nie narażały gmin wiejskich na tworzenie wymagających, często mijających się z rzeczywistymi uwarunkowaniami, dokumentów. Należy także zachęcać gminy do nawiązywania partnerstw szczególnie z podmiotami gospodarczymi, co w efekcie może wpłynąć na poprawę sytuacji w lekceważonej dotąd sferze gospodarczej. Eksperci wskazywali, że z prowadzonych przez nich obserwacji wynika, że spośród sfer, na jakie miał oddziaływać proces rewitalizacji poprawa niemal nie jest widoczna w sferze gospodarczej. Zatem w przyszłym okresie programowania to

właśnie na ożywienie gospodarcze należy zwrócić szczególną uwagę.

Zakładając prawdopodobieństwo znacząco niższych środków na działania rewitalizacyjne w kolejnej perspektywie finansowej, na których z zaplanowanych działań powinno się skoncentrować wsparcie, zapewniając jednocześnie jak najskuteczniejsze osiągnięcie celów rewitalizacyjnych?

Jak już wskazano, aby osiągać mierzalne rezultaty o wysokiej efektywności i trwałości należy koncentrować się na działaniach społecznych oraz działaniach gospodarczych. To właśnie społeczeństwo i gospodarka są trzonem funkcjonowania gmin (zarówno wiejskich i miejskich) - koncentracja na poprawie ich kondycji w efekcie wpłynie na ograniczanie problemów społecznych i gospodarczych.

Jaka minimalna wysokość środków, w tym środków z budżetu państwa powinna być zabezpieczona na wsparcie przedmiotowych obszarów, tak aby zapewnić ciągłość i skuteczność i dalszy rozwój efektów obecnej interwencji?

Ze względu na panującą w Polsce i na świecie sytuację znacznej niepewności spowodowanej pandemią COVID-10 badani nie byli w stanie wskazać minimalnej wysokości środków. Przewidywali, że środki finansowe tak z budżetu państwa, jak i innych źródeł, ze względu na postpandemiczny kryzys gospodarczy, nie będą wysokie.

Czy i w jakim stopniu wsparcie z budżetu państwa wpływa na rozwój działań rewitalizacyjnych oraz czy i w jakim stopniu powinno być zabezpieczona w przyszłej perspektywie finansowej, tak aby zapewnić ciągłość i skuteczność oraz dalszy rozwój efektów obecnej interwencji?

Okazuje się, że środki krajowe stanowią dość istotne źródło finansowania działań rewitalizacyjnych. Wskazało tak 56% gmin uczestniczących w internetowym badaniu ankietowym. Stąd wniosek, że wsparcie z budżetu państwa wpływa na rozwój działań rewitalizacyjnych, zatem powinno być zabezpieczone w następnej perspektywie finansowej. Jednak jak już wskazano ze względu na trudną sytuację społeczno-

gospodarczą wywołaną tzw. „koronakryzysem” trudno oczekiwać, aby środki z budżetu państwa przeznaczane na rewitalizację były znaczne oraz traktowane jako priorytet.

Jakie formy finansowania powinna być realizowana w przyszłym okresie programowania na wsparcie rewitalizacji? Czy zapewnienie zwrotnej formy finansowania projektów spotka się z zainteresowaniem potencjalnych Beneficjentów na poziomie analogicznym bądź zbliżonym do zainteresowania wsparciem dotacyjnym dostępnym w okresie 2014-2020?

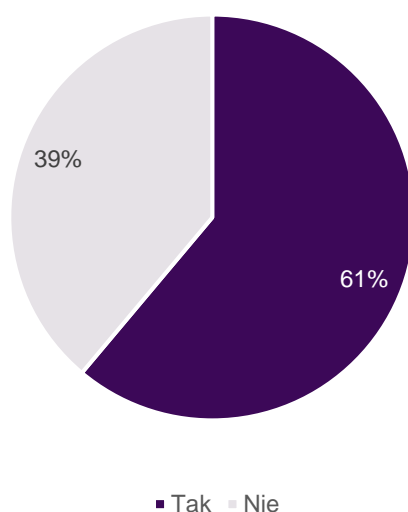
Z przeprowadzonych badań wynika, że niejako pożądaną formą finansowania rewitalizacji jest finansowanie własne opierające się zarówno na środkach własnych beneficjenta, jak i na bezzwrotnych środkach pozyskiwanych w drodze konkursów i grantów. Jednak eksperci wskazywali, że należy promować zawiązywanie partnerstw i włączanie (także finansowe) w realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych podmiotów gospodarczych.

Ze względu na stosunkowo małą popularność finansowania w formie zwrotnej nie należy przypuszczać, by w kolejnym okresie programowania uległo to zmianie. Prawdopodobnie nadal zainteresowanie to pozostanie na dość niskim poziomie.

11.2 POTRZEBY GMIN

Na konieczność kontynuowania procesu rewitalizacji zwracają uwagę odpowiedzi badanych uczestniczących w internetowym badaniu ankietowym.

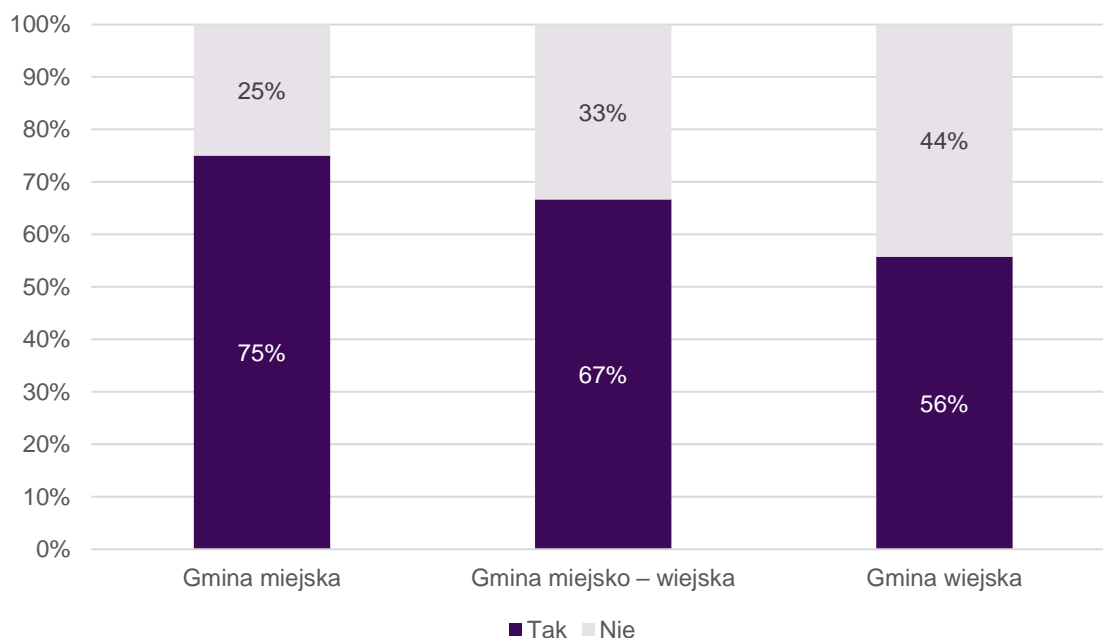
Jedną z kwestii, o którą ich proszono była ocena czy w reprezentowanej przez nich gminie są niezrealizowane potrzeby w zakresie rewitalizacji. Niemal dwóch na trzech badanych wskazało, że takie potrzeby nadal istnieją. Pozostali (38%) ankietowani nie dostrzegają niezrealizowanych potrzeb w zakresie rewitalizacji. Tak licznie wskazywane niezrealizowane potrzeby zwracają uwagę na pożądane przez potencjalnych beneficjentów podtrzymywanie wsparcia projektów realizowanych w ramach procesu rewitalizacji.

Wykres 23. Odpowiedź na pytanie “Czy Pana/Pani zdaniem w gminie są niezrealizowane potrzeby w zakresie rewitalizacji?”

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

Prawdopodobnie najczęściej z nich jest w gminach w miejskich - to tam najczęściej badanych (75%) wskazało, że w reprezentowanej przez nich gminie nadal istnieją niezrealizowane potrzeby. Mniej takich odpowiedzi było odpowiednio w gminach miejsko-wiejskich (67%) i wiejskich (56%).

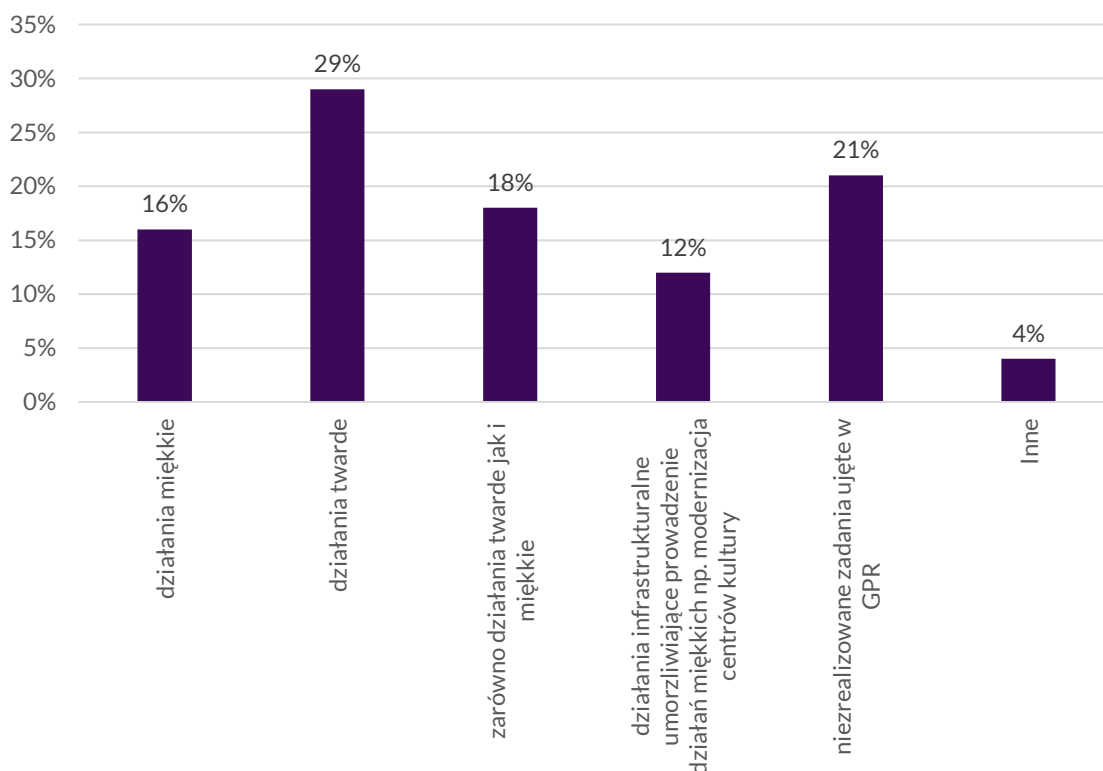

Wykres 24. Odpowiedź na pytanie “Czy Pana/Pani zdaniem w gminie są niezrealizowane potrzeby w zakresie rewitalizacji?” w podziale na typy gmin?”

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

Tych badanych, którzy wskazali, że w ich gminach istnieją niezrealizowane potrzeby w

zakresie rewitalizacji proszono o wskazanie charakteru tych potrzeb. Blisko jedna trzecia badanych wskazała, że potrzeby te obejmują działania twarde, które co należy podkreślić, nie były traktowane priorytetowo, a ich realizacja podporządkowana była rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów i potrzeb społecznych. Stosunkowo licznie wskazywano także na niezrealizowane zadania ujęte w programach rewitalizacji – odsetek odpowiedzi badanych wynosił tu nieco ponad jedną piątą. Pozostałe odpowiedzi były mniej liczne.

Wykres 25. Wskazanie niezrealizowanych potrzeb w zakresie rewitalizacji w gminach

Źródło: badanie CAWI wśród gmin województwa małopolskiego posiadających wpisany do wykazu program rewitalizacji (n=90)

12. WNIOSKI

Głównym celem badania jest ocena wpływu działań rewitalizacyjnych współfinansowanych ze środków RPO WM na ograniczenie problemów społecznych na obszarach kryzysowych, zdegradowanych i peryferyjnych. Syntetyczne wnioski zamieszczano w treści raportu, jako podsumowanie zasadniczych badanych elementów, w wydzielonych boxach.

W niniejszym podsumowaniu skoncentrowano się na sformułowaniu wniosków w czterech zakresach tematycznych: ciągłość, komplementarność, efektywność i partnerstwo, dla których następnie wypracowano rekomendacje dla przyszłego procesu rewitalizacji. Umożliwiła to kompleksowa analiza uzyskanych w procedurze badawczej rezultatów.

CIĄGŁOŚĆ

Pewnych informacji na temat ciągłości procesu rewitalizacji dostarczyły internetowe badania ankietowe, wywiady telefoniczne, wywiady pogłębione oraz panele ekspertów.

Okazuje się, że gros podejmowanych (będących w trakcie realizacji bądź zrealizowanych) projektów wpisujących się w rewitalizację jako proces naprawczy to przedsięwzięcia, które powiązane są z innymi projektami realizowanymi przez beneficjenta i innych podmiotów. Badani wskazywali, że w większości mają one wspólny cel.

Istotnym zagrożeniem dla ciągłości rewitalizacji (wynikającym zarówno z badań jakościowych, jak i ilościowych) jest brak pozyskania środków finansowych na podtrzymywanie działania zarówno całego procesu jak i poszczególnych przedsięwzięć. Uniemożliwi to utrzymywanie osiągniętych pozytywnych efektów procesu. Przesłanką świadczącą o tym zagrożeniu jest fakt, że proces rewitalizacji w znacznej części badanych gmin województwa małopolskiego inicjowany był na potrzeby aplikacji do RPO WM 2014-2020. Takie podejście stwarza zagrożenie niekontynuowania procesu przy braku środków finansowych z danego źródła. Należy także podkreślić, że negatywnie na ciągłość procesu może wpływać fakt koncentrowania się na jednym źródle finansowania, nie poszukiwanie wariantów alternatywnych i nie dywersyfikowanie źródeł środków finansowych.

Do kontynuowania podjętego wysiłku zniechęcać mogą żmudne i skomplikowane procedury formalne. Widoczne jest to szczególnie wyraźnie w przypadku gmin wiejskich, którym ze względu na ich specyfikę (niskie zagęszczenie ludności, niską koncentrację przestrzenną) trudno było spełnić ustawowe i definicyjne wymogi, aby opracować i zaplanować proces rewitalizacji, a następnie wdrożyć go skupiając się na kompleksowości, koncentracji i komplementarności. Występujące trudności mogą spowodować, że część gmin nie zdecyduje się kontynuować procesu, co skutkować będzie brakiem kontynuacji międzyprogramowej i w efekcie brakiem ciągłości procesu rewitalizacji.

KOMPLEMENTARNOŚĆ

Komplementarność jest jedną z kluczowych zasad polityk Unii Europejskiej. W kontekście procesu rewitalizacji należy wskazać, że jej rezultatem jest wzmocnienie podejmowanych działań i racjonalne wydatkowanie środków, a także możliwość uzyskania dodatkowych korzyści przez beneficjentów na różnych etapach realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

W założeniu komplementarność przestrzenna jest zachowywana, bowiem wynika z idei procesu rewitalizacji. Na etapie diagnostycznym gminy zobowiązane były do przeprowadzenia analiz, których celem była identyfikacja obszarów negatywnie odznaczających się występowaniem stanu kryzysowego.

Także i komplementarność w obszarze problemowym była realizowana - jak wskazują wyniki przeprowadzonych analiz badani koncentrowali się na rozwiązywaniu problemów społecznych - przede wszystkim szeroko pojętym wspieraniu ludności zagrożonej wykluczeniem społecznym (bezrobotni, bierni zawodowo, seniorzy i

niepełnosprawni (wynika to z badań przeprowadzonych wśród beneficjentów środków finansowych osi 8., 9., 10. i 11., wywiadów pogłębionych)) - oraz przeciwdziałaniu występowania problemom społecznym w przyszłości (o czym świadczą projekty realizowane na rzecz wsparcia rodzin, dzieci i młodzieży).

W politykach UE zakłada się także komplementarność funkcjonalną i przedmiotową. Na pierwszy z nich wskazuje podkreślany przez beneficjentów fakt, że realizowane przez nich projekty są powiązane z innymi podejmowanymi w przeszłości przedsięwzięciami i skoncentrowane są na wspólnym celu. W przypadku szerokiego spojrzenia na proces rewitalizacji ten typ komplementarności był realizowany ze względu na to, że rewitalizacja ukierunkowana była na rozwiązywanie problemów społecznych. Jednak ta koncentracja, jak pokazały badania, skutkuje niskimi efektami w innych sferach - szczególnie brakiem efektów w zakresie ożywienia gospodarczego obszarów rewitalizacji.

Na drugi typ komplementarności wskazuje ukierunkowanie przedsięwzięć podstawowych i uzupełniających na wspólny cel. Jest wyraźnie podkreślana w programach rewitalizacji, jednak nie ma wyraźnych dowodów empirycznych na to, że komplementarność ta zachodzi. Z paneli ekspertów i wywiadów pogłębionych wynika, że w praktyce proces rewitalizacji sprowadzał się do realizacji pojedynczych przedsięwzięć, a nie procesu jako całości. Być może jest to wynik tego, że mierzalne efekty rewitalizacji są, ze względu na krótki czas jej wdrażania, trudno uchwytnie.

EFEKTYWNOŚĆ

Na proces rewitalizacji należy także spojrzeć przez pryzmat jego efektywności. Kluczowych informacji dostarczają tutaj wyniki analiz ekonometrycznych. Okazuje się, że rewitalizacja przynosi stosunkowo niewielkie efekty na obszarach wiejskich województwa małopolskiego oraz w Krakowie. Natomiast proces rewitalizacji przyczynił się do ograniczenia problemów społecznych na obszarach rewitalizowanych przede wszystkim na obszarach podmiejskich i miejskich. To tam odnotowuje się, największą jej efektywność na przewyższanie negatywnych zjawisk społecznych. Efektywność w tym wymiarze oznacza relację uzyskanych efektów do poniesionych nakładów.

PARTNERSTWA

Należy także zwrócić uwagę na wyniki badań jakościowych, które wskazywały na niewykorzystane możliwości, które przewidziano w przepisach prawnych. Okazuje się, że stosunkowo mało wykorzystywanym narzędziem w procesie rewitalizacji jest tworzenie partnerstw i wspólne realizowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Partnerstwo może pełnić istotną rolę ze względów finansowych, ale przede wszystkim z uwagi na synergii, która może zaistnieć w ramach takiego podejścia.

W tym kontekście należy odnotować fakt, że w województwie małopolskim przyjęte zasady zakładały przygotowywanie gminnych programów rewitalizacji, czyli dokumentów przygotowywanych zgodnie z literą ustawy o rewitalizacji. Władze lokalne przygotowujące dokumenty zobowiązane były do szczegółowego konsultowania ich z lokalnymi partnerami, co prowadzi do tego, że w lokalnych

społecznościach rozbudzone zostały duże nadzieje. Jednak nie przełożyło się to na nawiązywanie partnerstw na etapie wdrażania procesu.

13.REKOMENDACJE

13.1. CIĄGŁOŚĆ

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
1	Badania pokazało, że środki krajowe stanowią dość istotne źródło finansowania działań rewitalizacyjnych. Wskazało tak 56% gmin uczestniczących w internetowym badaniu ankietowym. Stąd wniosek, że wsparcie z budżetu państwa wpływa na rozwój działań rewitalizacyjnych,	Proponuje się utrzymanie zwiększonego poziomu dofinansowania w projektach rewitalizacyjnych realizowanych ze środków UE poprzez zapewnienie publicznego wkładu krajowego z budżetu państwa	Postuluje się, aby w budżecie państwa zabezpieczono środki, które mogłyby umożliwić finansowanie działań rewitalizacyjnych - przede wszystkim poprzez ujęcie potrzeb rewitalizacyjnych w budżetowych dokumentach strategicznych.	krajowy	2023	Horyzontalna strategiczna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	zatem powinno być zabezpieczone w następnej perspektywie finansowej. (rozdział 7.3, str. 38, rozdział 10.2 str. 112)						
2	Dotychczasowe doświadczenie dotyczące realizacji procesu rewitalizacji w gminach wiejskich wskazują, że proces ten jest trudny do wdrożenia - zaczynając od momentu konieczności diagnozowania	Należy rozważyć przeformułowanie wsparcia w ramach rewitalizacji dla gmin wiejskich.	Proponuje się, aby wygospodarować środki i umożliwić gminom wiejskim tworzenie planów odnowy miejscowości lub programów odnowy wsi ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów społecznych i zwiększających	krajowy; IZ RPO WM	2023; 2021	Horyzontalna strategiczna; Programowa operacyjna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	<p>sytuacji kryzysowej, na konieczności koncentracji projektów rewitalizacyjnych kończą. Jego realizacja w tym typie jednostek samorządu terytorialnego jest także stosunkowo mało efektywna.</p> <p>(Rozdział 8.1 str. 63, Rozdział 11.1 str. 119)</p>		<p>aktywność społeczną ludności jako alternatywę dla programów rewitalizacji. Jednak w tych gminach, w których proces rewitalizacji został skutecznie zainicjowany należy rozważyć kontynuację wsparcia – wymaga to zindywidualizowania procesu oceny;</p> <p>Samorząd województwa programując środki na kolejną perspektywę finansową powinien ze względu na efektywność koncentrować się na</p>				

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
			udzielaniu wsparcia gminom miejskim.				
3	Studia przypadków pokazały, że pozytywne efekty działań są szczególnie widoczne w przypadku kontynuowania działań na danym obszarze. (Rozdział 9, str 83)	Rozważenia wymaga umożliwienie kontynuowania procesów rewitalizacji w kolejnej perspektywie finansowej (komplementarność międzyokresowa)	Umożliwienie wsparcia projektów stanowiących kontynuację projektów podejmowanych w poprzednich latach np. poprzez uwzględnienie w dokumentach programowych odpowiednich zapisów	IZ RPO WM	2023	Programowa operacyjna	Rekomendacja zatwierdzona w całości
4	Badania wykazały, że najlepsze efekty działań rewitalizacyjnych są widoczne gdy następuje włączenie różnych	Należy wykorzystać występujące/osiągnięte zaangażowanie społeczne, aktywność społeczną	Przez cały proces rewitalizacji – od momentu programowania do momentu monitorowania, ewaluacji oraz	gminy województwa małopolskiego	2023	Programowa strategiczna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	partnerów w proces rewitalizacji, stała współpraca z poszczególnymi grupami interesariuszy. (Rozdział 10.4 str 116, Rozdział 9 str 70)	interesariuszy oraz merytoryczne przygotowanie struktur organizacyjnych podmiotów zajmujących się rewitalizacją. Należy wykorzystać istniejące już struktury (np. Komitety Rewitalizacji, zaangażowane grupy przedstawicieli urzędu gminy i jednostek organizacyjnych i zachęcić ich do podejmowania wspólnych działań rewitalizacyjnych.	aktualizacji powinna być wdrażana zasada partycypacji interesariuszy.				

13.2. KOMPLEMENTARNOŚĆ

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
1	Analizy ekonometryczne wykazały, że niektóre gminy w województwie małopolskim, które podjęły się realizacji procesu rewitalizacji czynią to w sposób mało efektywny, co z pewnością do pewnego stopnia jest spowodowane niewłaściwym ukierunkowaniem procesu rewitalizacji na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów. Również dyskusje podczas panelów	Należy wesprzeć samorządy lokalne w projektowaniu procesu rewitalizacji Szczególnie istotne jest podniesienie rangi procesu rewitalizacji w gminach.	Rekomendacja wdrażana poprzez świadczenie pomocy merytorycznej dla samorządów. Dostarczanie gminom know-how w zakresie realizacji rewitalizacji. Działania edukacyjne pokazujące władzom lokalnym kompleksowy charakter interwencji. Rekomendacja powinna zostać wdrożona m.in. poprzez prezentację dobrych praktyk w zakresie rewitalizacji i omówienie ich na	IZ RPO WM; Departament Zrównoważonego Rozwoju	2023	Programowa operacyjna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	<p>ekspertów wskazywały na konieczność wsparcia gmin w zakresie kompleksowego prowadzenia działań rewitalizacyjnych</p> <p>(Rozdział 8.1, str 63, Rozdział 11.1; str 121.)</p>		konkretnych przykładach z wskazaniem efektów społecznych podjętych działań.				
2	W badaniach zwrócono uwagę na niedostateczną efektywność systemu wsparcia w ramach RPO gdy dofinansowanie otrzymuje 1-2 projekty w poszczególnych	Sugeruje się wspieranie programów lub wiązek projektów zamiast pojedynczych projektów	Promowanie myślenia całościowego o procesie rewitalizacji, tak aby przeciwdziałać wdrażaniu pojedynczych projektów, których oddziaływanie na obszar rewitalizacji	IZ RPO WM; Departament Zrównoważonego Rozwoju	2023	Programowa operacyjna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	<p>gminach, które w niewielkim stopniu przyczynia się do poprawy sytuacji kryzysowej.</p> <p>(Rozdział 11.1 str 119)</p>		<p>jest niski (np. poprzez wsparcie merytoryczne, uwzględnienie takich zapisów w dokumentach programowych).</p> <p>Rewitalizacja w nowej perspektywie finansowej powinna uwzględniać kontynuację wsparcia gmin, które obecnie są w trakcie wdrażania procesu rewitalizacji i które będą starały się realizować proces w kolejnych latach.</p>				

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
3	<p>Badania wykazały, że gros obecnie realizowanych projektów rewitalizacyjnych to projekty powiązane z innymi obecnie wdrażanymi przedsięwzięciami danego podmiotu. Jednak uzyskane wyniki wskazują, że powiązanie projektów z przedsięwzięciami innych podmiotów lub projektami realizowanymi w przeszłości jest stosunkowo niskie.</p> <p>By osiągnąć sukces</p>	Należy wzmocnić kompleksowość doboru projektów rewitalizacyjnych oraz integrację przedsięwzięć w różnych sferach.	Wspierać należy realizację projektów komplementarnych, składających się z działań "twardych" (infrastrukturalnych i/lub inwestycyjnych) oraz "miękkich" (społecznych), np. poprzez uwzględnienie takiego zapisu w dokumentach programowych (w adekwatnym zakresie/ typie projektu).	IZ RPO WM	2022	Programowa operacyjna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	rewitalizacyjny ważne jest podejmowanie działań kompleksowych – obejmujących zarówno działania społeczne jak i infrastrukturalne. (Rozdział 7.2 str 34)						
4	Badania pokazały, że barierą w skutecznym podejmowaniu działań rewitalizacyjnych może być rozłożenie kompetencji na różne wydziały i jednostki organizacyjne–	Należy uspoźnić proces zarządzania poprzez horyzontalną współpracę struktur zarządzających procesem rewitalizacji	Wprowadzenie skutecznej formuły integrującej realizację procesu rewitalizacji poprzez np. wzmocnienie roli koordynatora procesu rewitalizacyjnego oraz wspierania kontaktów poziomych	gminy województwa małopolskiego	2022	Programowa strategiczna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	bez zintegrowania działań trudno jest kompleksowo oddziaływać na obszar rewitalizacji. (Rozdział 10.4 str. 117)		urzędników i komórek organizacyjnych urzędów odpowiedzialnych za projekty społeczne i infrastrukturalne				
5	Blisko 40% gmin nie widzi wpływu działań rewitalizacyjnych na rozwój gminy. Proponuje się pokazanie jednostkom samorządu terytorialnego dobrych praktyk uświadamiających w jaki sposób można czerpać korzyści z	Proponuje się stworzenie regionalnego katalogu dobrych praktyk w zakresie procesu rewitalizacji	UM WM powinien opracować regionalny katalog dobrych praktyk promujących modelowe rozwiązania procesu rewitalizacji w województwie małopolskim. W tym celu, zaczynając od 2022 roku, można organizować np. cykliczne wewnętrzne panele	IZ RPO; Departament Zrównoważonego Rozwoju	2022	Programowa operacyjna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	podejmowanych działań rewitalizacyjnych. (Rozdział 7.4., str 47)		ekspertów, których uczestnicy znając realizowane programy i projekty oraz lokalne uwarunkowania wskazywaliby te rozwiązania, które powinny być wyznacznikami sukcesu rewitalizacji.				

13.3. EFEKTYWNOŚĆ

Lp	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
1	Badanie pokazały, że istnieje duża niepewność dotycząca przyszłości działań rewitalizacyjnych w kontekście pozyskiwania środków zewnętrznych na realizację interwencji w okresie postpandemiczny. (Rozdział 10.4.; str 117)	Należy powiązać programowe rozwiązania rewitalizacji z postpandemicznym i politykami europejskimi, np. „zielonym ładem”	Konieczność zachęcania gmin do kontynuowania procesu rewitalizacji, aby nie zaprzepaścić dotychczas osiągniętych efektów. Jednak dalsza ich realizacja musi uwzględniać zmieniającą się na skutek globalnej pandemii rzeczywistość. Warto zwrócić uwagę na priorytetowe	krajowy	2023	Horyzontalna strategiczna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
			kierunki rozwoju wskazywane w politykach europejskich – tak by proces rewitalizacji był spójny z ich założeniami.				
2	Wyniki badań wskazują, że zdarzają się sytuacje, w której gminy próbują realizować zaledwie jedno wybrane przedsięwzięcie rewitalizacyjne, które w niewielkim stopniu przyczynia się do poprawy sytuacji kryzysowej - tak prowadzona	Należy promować koncentrację programową i przestrzenną	Promowanie koncentracji rewitalizacji zostanie wdrożone poprzez uruchomienie wsparcia merytorycznego dla gmin realizujących proces. Jego kluczowym elementem będzie	IZ RPO WM; Departament Zrównoważonego Rozwoju	2022	Programowa strategiczna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	rewitalizacja nie jest kompleksowym procesem naprawczym. (Rozdział 11.1 str. 119)		wskazywanie interesariuszom jak unikać projektów punktowych i rozproszonych, które w efekcie cechują się niską efektywnością. Zapewnienie właściwego rozumienia procesu rewitalizacji i jego potrzeb przez wszystkie jednostki i podmioty zaangażowane w ten proces będzie stanowiło do jego efektywnego wdrażania.				

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
3	Dotychczasowe doświadczenia dotyczące polityki rewitalizacyjnej pokazały, że aspekt gospodarczy był zmarginalizowany. Działania koncentrujące się na niwelowaniu problemów gospodarczych podejmowano rzadko. (Rozdział 10.2 str 122)	Sugeruje się uprzywilejowanie projektów wzmacniających lokalną gospodarkę ukierunkowanych na poprawę bezpieczeństwa ekonomicznego mieszkańców rewitalizowanych obszarów	Należy rozważyć uwzględnienie w dokumentach programowych możliwości wsparcia projektów realizowanych z partnerem gospodarczym oraz ukierunkowanie ich działań na zagadnienia polityk europejskich (np. "zielonego ładu").	IZ RPO WM	2023	Programowa strategiczna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
4	Analizy ekonometryczne wskazały stosunkowo niski poziom efektywności procesu rewitalizacji w części typów gmin (np. wiejskich) w województwie małopolskim. Wskazano też, że w przypadku części jednostek samorządu terytorialnego nie dostrzegają one pozytywnego efektu posiadania programu rewitalizacji na rozwój gminy (Rozdział 8.1, str.	Proponuje się edukowanie gmin w zakresie zauważenia ekonomicznych korzyści procesu rewitalizacji	Konieczne jest wsparcie doradcze gmin w kontekście poprawy efektywności ekonomicznej procesu rewitalizacji np. poprzez opracowanie tematycznego podręcznika lub ekspertyzy, poprzez upowszechnianie wyników projektów modelowych i pilotażowych.	krajowy	2023	Horizontalna strategiczna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	66; rozdział 7.4 str. 48)						
5	Analizy ekonometryczne wskazały stosunkowo niski poziom efektywności procesu rewitalizacji w części typów gmin (np. wiejskich) w województwie. (Rozdział 8.1, str. 66)	Należy ukierunkować samorządy lokalne na efektywną realizację procesu rewitalizacji – poprzez wsparcie doradcze świadczone przez ekspertów, którzy pomogą ukierunkować działania	Za korzystne dla procesu rewitalizacji uznaje się wsparcie merytoryczne dla kadr lokalnej administracji w zakresie projektowania procesu rewitalizacji na kolejną perspektywę finansową, które pomoże gminom ukierunkować	IZ RPO WM; Departament Zrównoważonego Rozwoju	2023	Programowa operacyjna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
			wsparcie w szczególności na rzecz działań gospodarczych, aby proces rewitalizacji stał się bardziej efektywny Proponowane jest wskazanie osoby/ jednostki odpowiedzialnej za wsparcie doradcze gmin projektujących programy rewitalizacji i działania rewitalizacyjne planowane do realizacji po 2023 roku.				

Lp	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
6	Wyniki badań pokazują, że część gmin nie prowadzi cyklicznego monitoringu działań. Takim jednostkom może być trudno uchwycić moment pojawienia się barier we wdrażaniu procesu, a w związku z tym ograniczona jest możliwość podjęcia działań przeciwdziałających lub minimalizujących skutki pojawiających się problemów. Obligatoryjność i cykliczność takiego	Usprawnienie systemu monitorowania rewitalizacji	Postuluje się udoskonalenie bądź wypracowanie nowego systemu monitorowania całościowego procesu rewitalizacji – założeń dokumentów programowych	krajowy	2023	Horyzontalna operacyjna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	działania może przyczynić się do lepszej koordynacji procesu działań rewitalizacyjnych. (Rozdział 7.4, str 54)						
7	Wyniki badań pokazują, że część gmin nie prowadzi cyklicznego monitoringu działań. Takim jednostkom może być trudno uchwycić moment pojawienia się barier we wdrażaniu procesu, a w związku z tym ograniczona jest możliwość podjęcia działań	Wzmocnienie świadomości gmin w zakresie istotności monitorowania postępów rewitalizacji	Istotne jest podejmowanie działań edukujących gminy na temat znaczenia monitorowania procesu rewitalizacji i identyfikacji pojawiających się barier. Możliwe jest podejmowanie działań m.in. poprzez	IZ RPO WM; Departament Zrównoważonego Rozwoju	2023	Programowa strategiczna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	przeciwdziałających lub minimalizujących skutki pojawiających się problemów. Obligatoryjność i cykliczność takiego działania może przyczynić się do lepszej koordynacji procesu działań rewitalizacyjnych. (Rozdział 7.4, str 54)		rekomendacje, wsparcie eksperckie, szkolenie kadr, wskazanie dobrych praktyk. Takie podejście przyczyni się do poprawy efektów końcowych i wpłynie pozytywnie na osiągnięcie planowanych założeń.				

13.4. PARTNERSTWA

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
1	Dotychczasowe doświadczenia dotyczące polityki rewitalizacyjnej pokazały, że aspekt gospodarczy był zmarginalizowany. Nieliczne samorzady podejmowały działania rewitalizacyjne przy współpracy z podmiotami gospodarczymi. Należy zastanowić się w jaki sposób zaangażować biznes by był chętny uczestniczyć w procesie ożywienia danego terenu.	Należy doskonalić instrumenty zaangażowania podmiotów gospodarczych; elastyczność programowa (w dobie niepewności)	Należy pobudzać partycypację podmiotów gospodarczych (np. poprzez stworzenie nowych narzędzi organizacyjno-prawnych rewitalizacji odnoszących się do sfery gospodarczej) w planowaniu, realizacji i monitorowaniu procesu, co może przyczynić się do redukcji nierówności gospodarczych.	krajowy	2023	Horyzontalna strategiczna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	(Rozdział 10.2 str 114)						
2	Badania pokazały, że istotnym czynnikiem wpływającym na podejmowanie działań rewitalizacyjnych jest możliwość pozyskania przez interesariuszy środków (W opinii badanych gmin w ankiecie CAWI nierealizowanie założeń Programu Rewitalizacji wynika przede wszystkim z trudności w pozyskiwaniu środków	Proponuje się dywersyfikację źródeł finansowania: wspieranie wykorzystania różnorodnych form współfinansowania rewitalizacji w gminach	Gminy powinny szukać różnych możliwości pozyskania środków na rzecz finansowania działań rewitalizacyjnych np., poprzez partnerstwa publiczno-prywatne, angażowanie inwestorów prywatnych. Rekomenduje się rozważenie planowania działań rewitalizacyjnych niezależnie od	gminy województwa małopolskiego	2023	Programowa strategiczna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	finansowych na wdrażanie zaplanowanych działań). Zakładając, że możliwe jest zmniejszenie w nowej perspektywie finansowej nakładów RPO na działania rewitalizacyjne konieczne jest szukanie możliwości finansowania projektów z różnych źródeł. (Rozdział 7.4, str 2		programów pomocowych, w tym od programów nowej perspektywy unijnej.				
3	Analiza desk research pokazała, że zdecydowana większość gmin nie korzysta z narzędzi ustawowych, które miały za zadanie	Promowanie narzędzi ustawowych bądź ich modyfikacja zwiększająca użyteczność i	Należy zastanowić się nad prowadzeniem działań pokazujących gminom zalety narzędzi	krajowy	2023	Horyzontalna strategiczna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	usprawnienie realizacji przedsięwzięć np. o charakterze mieszkaniowym (Rozdział 7.4 str. 55)	powszechność stosowania	ustawowych i możliwości ich wykorzystania (np. poprzez upowszechnianie wyników projektów modelowych i pilotażowych)				
4	Wnioski z analizy benchmarkingowej wskazują, że budowanie partnerstw lokalnych z udziałem samorządu i jego jednostek, organizacji pozarządowych, powiatowego urzędu pracy może przyczynić się do ograniczania	Proponuje się nawiązywanie partnerstw w zakresie rewitalizacji	Partnerstwa (także publiczno-prywatne) powinny być zawiązywane w celu zwiększenia efektywności realizowanych projektów rewitalizacji. Proponuje się, żeby partnerstwa były zawiązywane już na etapie tworzenia programu i w miarę	gminy województwa małopolskiego	2023	Programowa strategiczna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	problemów społecznych na obszarach rewitalizacji i ukierunkowanie działań na osobach najbardziej potrzebujących wsparcia. (Rozdział 10.4, str. 117)		możliwości sformalizowane poprzez podpisanie wstępnych umów.				
5	Zarówno analiza benchmarkingowa, jak i analiza studiów przypadków pokazała, że kluczowe w prowadzeniu rewitalizacji jest zrozumienie tego procesu przez interesariuszy. Zwrócenie uwagi na nadrzędność sfery społecznej w	Należy realizować działania edukacyjne na rzecz poprawy świadomości o charakterze procesu rewitalizacji i aktywności interesariuszy	Należy podejmować działania na rzecz poprawy świadomości interesariuszy procesu rewitalizacji o tym czym jest rewitalizacja, jakie są jej założenia oraz promującą ideę rewitalizacji jako spójnego,	gminy województwa małopolskiego	2021	Programowa strategiczna	Rekomendacja zatwierdzona w całości

Lp.	Wniosek/nr rozdziału	Rekomendacja	Sposób wdrożenia	Adresat rekomendacji	Termin wdrożenia (kwartał/rok)	Klasa rekomendacji	Status rekomendacji
	działaniach rewitalizacyjnych przyczynia się do realizacji kompleksowych działań. (Rozdział 9 str. 73, Rozdział 10 str.116, Rozdział 11. Str. 120)		kompleksowego i skoordynowanego procesu naprawczego obejmującego działania będące integralną całością. Wśród katalogu narzędzi mogą znaleźć się np. kampanie informacyjne, programy współpracy, nawiązywanie partnerstw.				

BIBLIOGRAFIA

Województwo Małopolskie:

Dokumentacja programowa:

1. Umowa Partnerstwa na lata 2014 -2020
2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego 2014-2020
3. Szczegółowy Opis Osi Priorytetowym Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014-2020
4. Dokumentacja konkursowa w ramach działań RPO WM 2014-2020, w tym regulamin konkursów w ramach 11 Osi priorytetowej oraz działań 8.2, 8.5, 9.1, 9.2 i 10.1
5. Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020
6. Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020,

Raporty, publikacje:

1. Ewaluacja mid-term dotycząca postępu rzeczowego i finansowego RPO WM 2014-2020 dla potrzeb przeglądu śródkresowego, w tym realizacji zapisów ram i rezerwy wykonania
2. Ewaluacja efektów wdrażania zwrotnych instrumentów finansowych realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020 wraz z analizą ex-ante dla perspektywy finansowej 2021-2027
3. Badanie śródkresowe skuteczności realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020.
4. Badanie opinii mieszkańców Małopolski 2018.
5. Ocena wpływu interwencji podejmowanych w ramach 8 osi priorytetowej RPO WM na wsparcie zatrudnienia na Małopolskim Rynku Pracy

Spis wykresów

Wykres 1. Zidentyfikowane problemy społeczne na obszarach rewitalizacji28

Wykres 2. Główny problem w sferze gospodarczej na obszarach Rewitalizacji.....29

Wykres 3. Główny problem w sferze środowiskowej na obszarach rewitalizacji30

Wykres 4. Główny potrzeby/ problemy, które skłoniły beneficjentów do podjęcia przedsięwzięcia32

Wykres 5. Główny grupy beneficjentów projektów w ramach poszczególnych poddziałań34

Wykres 6. Odsetek projektów wpisanych na listę podstawową przedsięwzięć w ramach Programu Rewitalizacji, które zostały zrealizowane bądź są w trakcie realizacji.....36

Wykres 7. Odsetek projektów wpisanych na listę uzupełniającą przedsięwzięć w ramach Programu Rewitalizacji, które zostały zrealizowane bądź są w trakcie realizacji37

Wykres 8. Odsetek projektów w ogóle projektów znajdujących się w Programach Rewitalizacji, w których jako źródło finansowania wskazano środki UE44

Wykres 9. Struktura odpowiedzi na pytanie “Czy reprezentowana przez Pana/Panią jednostka ubiegała się i otrzymała dofinansowanie na realizację tego samego projektu rewitalizacyjnego z różnych źródeł?”45

Wykres 10. Struktura odpowiedzi na pytanie Czy reprezentowana przez Pana/Panią jednostka ubiegała się i otrzymała dofinansowanie na realizację tego samego projektu rewitalizacyjnego z różnych źródeł?” według typu gmin45

Wykres 11. Odpowiedź na pytanie: “Czy reprezentowana przez Pana/Panią jednostka aplikowała i otrzymała wsparcie z RPO WM w ramach innych niż 11, 8, 9, 10 osi na działania rewitalizacyjne?46

Wykres 12. Odpowiedź na pytanie: “Czy reprezentowana przez Pana/Panią jednostka aplikowała i otrzymała wsparcie w ramach innych niż 11 oraz 8,9 i 10 osi na działania rewitalizacyjne?” w podziale na typy gmin47

Wykres 13. Odpowiedź na pytanie: “Czy realizowany Program Rewitalizacji jest narzędziem integrującym różne działania rewitalizacyjne finansowane z różnych (nie tylko unijnych) źródeł?.....47

Wykres 14. Źródła finansowania działań rewitalizacyjnych w gminach.....	48
Wykres 15. Ocena wpływu Programu Rewitalizacji na rozwój gminy	53
Wykres 16 Ocena wpływu Programu Rewitalizacji na rozwój gminy w podziale na typy gmin	54
Wykres 17. Ocena skutków prowadzonych w ramach Programu Rewitalizacji działań	55
Wykres 18. Odpowiedź na pytanie: “Czy Program Rewitalizacji jest realizowany zgodnie z założeniami?	57
Wykres 19. Przyczyny braku realizacji założeń Programu Rewitalizacji.....	58
Wykres 20. Ocena stanu realizacji projektu	60
Wykres 21. Odpowiedź na pytanie: “Czy reprezentowana przez Pana/ Panią jednostka prowadzi cykliczny monitoring postępów w realizacji założonych celów?”	61
Wykres 22. Odpowiedź na pytanie: “Czy reprezentowana przez Pana/ Panią jednostka prowadzi cykliczny monitoring postępów w realizacji założonych celów?” w podziale na typy gmin	62
Wykres 23. Odpowiedź na pytanie “Czy Pana/Pani zdaniem w gminie są niezrealizowane potrzeby w zakresie rewitalizacji?”	151
Wykres 24. Odpowiedź na pytanie “Czy Pana/Pani zdaniem w gminie są niezrealizowane potrzeby w zakresie rewitalizacji?”w podziale na typy gmin.....	151
Wykres 25. Wskazanie niezrealizowanych potrzeb w zakresie rewitalizacji w gminach	152

Spis tabel

Tabela 1. Założenia RPO WM 2014-2020 w kontekście działań rewitalizacyjnych.....	22
Tabela 2. Występowanie zagrożenia związanego z trwałością projektu	49
Tabela 3. Odsetek odpowiedzi wskazujących na oddziaływanie projektów w poszczególnych obszarach (% wskazań w danym poddziałaniu)	56
Tabela 4. Powiązanie hipotez badawczych z miernikami	68
Tabela 5. Wyniki analizy ekonometrycznej SPSM – hipoteza 1.....	70
Tabela 6. Wyniki analizy ekonometrycznej SPSM – hipoteza 2.....	70

Tabela 7. Wyniki analizy ekonometrycznej SPSM – hipoteza 3.....	71
Tabela 8. Wyniki analizy ekonometrycznej SPSM – hipoteza 6.....	71
Tabela 9. Wyniki analizy ekonometrycznej SPSM – hipoteza 7.....	72
Tabela 10. Indykatoryjne kwoty alokacji UE przewidziana na zintegrowane projekty rewitalizacyjne w województwie pomorskim.....	126
Tabela 11. Główne wnioski z panelów ekspertów.....	144

Spis zdjęć

Zdjęcie 1 Wejście do obiektu Dolandia w Stanisławiu Dolnym.....	79
Zdjęcie 2 Jedna z dwóch dużych sal w obiekcie Dolandia w Stanisławiu Dolnym.....	79
Zdjęcie 3 Kuchnia w Dolandii.....	80
Zdjęcie 4. Wyposażenie Sali w Dolandii.....	80
Zdjęcie 5. Zagospodarowanie rynku w Rudawie.....	84
Zdjęcie 6. Budowa świetlicy wiejskiej w Kleszczowie.....	85
Zdjęcie 7 Wiejski Dom Kultury w Muszynie.....	88
Zdjęcie 8. Projekt “Rewitalizacja terenów zdegradowanych – Dolinka Osiedle Młodych”.....	92
Zdjęcie 9. Inicjatywy mieszkańców na obszarze Rewitalizacji.....	93
Zdjęcie 11. Jedno z pomieszczeń świetlicy na Starym Mieście.....	98
Zdjęcie 10 Wyposażenie świetlicy na Starym Mieście.....	98
Zdjęcie 12. Park Pojednania Narodów w Oświęcimiu.....	100
Zdjęcie 13. Plac Pokoju (dofinansowanie w ramach RPO WM 2007-2013.....)	102
Zdjęcie 14 Muzeum Niepodległości w Myślenicach.....	105
Zdjęcie 15. Rewitalizacja rynku w Myślenicach.....	107
Zdjęcie 16 Fragment wystawy stałej Muzeum Niepodległości w Myślenicach.....	108
Zdjęcie 17. Zdjęcia prezentujące zajęcia odbywające się w Muzeum Niepodległości w Myślenicach.....	109

Zdjęcie 18. Rozbudowa kompleksu sportowego w Borku Szlacheckim	113
Zdjęcie 19. Rozbudowa placu zabaw w Gołuchowie	113
Zdjęcie 20. Rozmowa z zastępcą burmistrza, Wacławem Zoń na rynku w Limanowej.	116
Zdjęcie 21. Zrewitalizowany rynek w Limanowej.....	119
Zdjęcie 22. Przedsięwzięcie nr 2: Przebudowa i rozbudowa budynku Limanowskiego Domu Kultury (LDK) pod działalność Miejskiej Biblioteki Publicznej, Biblioteki Pedagogicznej	119
Zdjęcie 23 Przedsięwzięcie nr 3: Przebudowa centrum Miasta dla usprawnienia jego funkcji oraz poprawy estetyki wraz z parkingiem dwupoziomym	120
Zdjęcie 24 Żłobek Akademia Malucha w Limanowej	122
Zdjęcie 25 Zajęcia w Akademii Malucha w Limanowej.....	122

Spis map

Mapa 1. Gminy posiadające program Rewitalizacji wpisany do wykazu pozytywnie zweryfikowanych programów Rewitalizacji województwa małopolskiego.	14
Mapa 2. Podział gmin województwa małopolskiego posiadające program Rewitalizacji na segmenty	66
Mapa 3. Położenie gminy Kalwaria Zebrzydowska w woj. małopolskim	77
Mapa 4. Położenie gminy Zabierzów w woj. małopolskim	82
Mapa 5. Położenie gminy Krynica – Zdrój w woj. małopolskim	86
Mapa 6. Położenie gminy Olkusz w woj. Małopolskim	89
Mapa 7. Położenie Miasta Nowy Sącz w woj. małopolskim.....	94
Mapa 8. Położenie miasta Oświęcim w woj., małopolskim	100
Mapa 9. Położenie gminy Myślenice w woj. małopolskim.....	104
Mapa 10. Położenie gminy Skawina w woj. małopolskim.....	110
Mapa 11. Położenie miasta Limanowa w woj. małopolskim.....	115

ZAŁĄCZNIK NR 1. DYSPOZYCJE DO WYWIADÓW IDI W RAMACH BENCHMARKINGU

Szanowni Państwo,

Działając na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego konsorcjum firm Utila sp. z o.o. & EU Consult sp. z o.o. prowadzi badanie ewaluacyjne dotyczące wpływu działań rewitalizacyjnych na ograniczenie problemów społecznych w miastach i na obszarach wiejskich województwa małopolskiego. Celem badania jest poznanie Państwa opinii i doświadczeń na temat prowadzonego przez Państwa procesu rewitalizacji ograniczającego negatywne zjawiska społeczne.

Gwarantujemy, że wszelkie informacje uzyskane w trakcie badania będą posiadać charakter poufny i będą stanowić podstawę dla przygotowania wniosków i podsumowań, które zostaną opracowane w sposób zbiorczy gwarantujący anonimowość Pana/Pani wypowiedzi.

Na potrzeby projektu proszę/ proszę o zgodę na nagrywanie rozmowy.

I. ROZPOZNANIE

1. Jaki jest Pana/Pani zakres obowiązków w ramach realizacji RPO? Jak postrzega Pan/ Pani swoją rolę w programowaniu/wdrażaniu działań rewitalizacyjnych w województwie?
2. Jak ocenia Pan/i system realizacji RPO 2014-2020 w Pana/Pani województwie w zakresie rewitalizacji? Jakie są jego mocne, a jakie słabe strony?
 - Które typy interwencji/działań ze środków EFRR okazały się najbardziej skuteczne?
 - Czy można powiedzieć, że między działaniami finansowanymi z EFS i EFRR zachodziła faktyczna/realna komplementarność? Jeśli tak, to w jaki sposób została zapewniona? Jeśli nie, dlaczego nie?

II. PYTANIA O PROCES REWITALIZACJI

3. Jak Pan/Pani ocenia sposób zdefiniowania celów i zakresu osi priorytetowych RPO 2014-2020 w Pana/Pani województwie w zakresie rewitalizacji? Czy pozwolił on odpowiedzieć na realne potrzeby społeczne na obszarach zidentyfikowanych dla rewitalizacji?
4. Jakie są Pana/Pani zdaniem największe problemy związane z programowaniem i wdrażaniem RPO 2014-2020 w zakresie rewitalizacji:
 - na poziomie regionu?
 - na poziomie lokalnym/gminy?

5. Jak te problemy są rozwiązywane? Czy mają miejsce istotne nieprawidłowości we wdrażaniu rewitalizacji finansowanej ze środków EFRR? Czego dotyczą w szczególności? Czego jest to wynikiem?
6. Jak Pan/Pani myśli czy programy rewitalizacji zostały przygotowane na potrzeby aplikacji do RPO na lata 2014-2020 w Pana/Pani województwie? Prosilibyśmy o oszacowanie skali (odsetka) programów rewitalizacji, które nie powstałyby, gdyby nie możliwość finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze środków UE.
7. Jak Pan/Pani ocenia realizację procesów rewitalizacji w Pana/Pani województwie? Jakie są główne wyzwania/bariery związane z prowadzeniem rewitalizacji?
8. Czy do aplikowania o środki z RPO w zakresie rewitalizacji zostały dopuszczone wszystkie gminy, czy też zostały wybrane według specyficznego klucza? Jeśli do wsparcia dopuszczono tylko wybraną część samorządów to czy to podejście uważa Pan/Pani za właściwe/ czy się sprawdziło?
9. Czy Pani/Pana zdaniem programy rewitalizacji odpowiedziały na zidentyfikowane problemy w obszarze objętym wsparciem z zakresu działań rewitalizacyjnych (w zakresie wspieranym przez środki EFR i EFS) oraz czy nie ograniczały wyzwań i potrzeb faktycznej szerokorozumianej rewitalizacji?
10. W jaki sposób Pana/Pani zdaniem przyjęty system wyboru projektów w ramach RPO odpowiada potrzebom realizacji procesów rewitalizacji? Czy w kryteriach wyboru projektu wymagana była komplementarność projektów współfinansowanych z EFRR i EFS? A jeśli tak, to czy wymaganie przyczyniło się do zwiększenia efektywności przeprowadzonych interwencji?
11. Jakimi zapisami uzyskano komplementarność projektów rewitalizacyjnych współfinansowanych ze różnych źródeł?
12. Czy może Pan/Pani wskazać czy wsparcie w ramach rewitalizacji przyczyniło się do likwidacji lub zniwelowania zdiagnozowanych problemów społecznych na zidentyfikowanych rewitalizowanych obszarach? Czy rewitalizacja przyczynia się do ożywienia społeczno-gospodarczego (w tym poprawy jakości życia ludności) na rewitalizowanych obszarach?
13. Czy Pana/Pani zdaniem wsparcie z budżetu państwa wpływa na rozwój działań rewitalizacyjnych? Czy w przyszłej perspektywie finansowej działania rewitalizacyjne powinny być kontynuowane, tak aby zapewnić ciągłość i skuteczność oraz dalszy rozwój efektów obecnej interwencji?
14. Czy Pana/Pani zdaniem jest inny niż realizowany w Pana/Pani województwie w obecnej perspektywie finansowej mechanizm integracji projektów EFRR i EFS, który byłby skuteczniejszy w rozwiązywaniu problemów społecznych? Jeśli tak to jaki?

ZAŁĄCZNIK NR 2. DYSPOZYCJE DO WYWIADÓW IDI W RAMACH CASE STUDY

Szanowni Państwo,

Działając na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego konsorcjum firm Utila sp. z o.o. & EU Consult sp. z o.o. prowadzi badanie ewaluacyjne dotyczące wpływu działań rewitalizacyjnych na ograniczenie problemów społecznych w miastach i na obszarach wiejskich województwa małopolskiego. Celem badania jest poznanie Państwa opinii i doświadczeń na temat prowadzonych przez Państwa projektów społecznych - szczególnie tych mających na celu aktywizację lokalnej społeczności lub ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych.

Gwarantujemy, że wszelkie informacje uzyskane w trakcie badania będą posiadać charakter poufny i będą stanowić podstawę dla przygotowania wniosków i podsumowań, które zostaną opracowane w sposób zbiorczy gwarantujący anonimowość Pana/Pani wypowiedzi.

1. Pytania o realizowany projekt

1. Co spowodowało, że postanowili Państwo realizować ten projekt? Jakie problemy i potrzeby skłoniły Państwa do zaprojektowania tego przedsięwzięcia?
2. Jak oceniają Państwo skuteczność podjętego działania? Jakie efekty Państwo zauważacie? Jakie efekty planowaliście Państwo osiągnąć?
3. Jak Państwo oceniają proces realizacji projektu?
4. Czy w czasie realizacji projektu wystąpiły nieoczekiwane sytuacje lub zdarzenia, które wpłynęły na realizację projektu i które wymagały zmiany w pierwotnie przyjętych założeniach projektu?
5. Czy Państwa zdaniem osiągnięte zostaną zakładane wartości wskaźników produktu i rezultatu? Czy uda się je osiągnąć w założonej perspektywie czasowej? Jeśli nie, to jakie są tego przyczyny?
6. Czy możliwe jest wskazanie skali oddziaływania projektu? Jaka jest i będzie skala oddziaływania projektu? Jaka jest i będzie trwałość projektu? Czy jest ryzyko, że w przyszłości trwałość projektu zostanie zagrożona? Jeśli tak, to z czego wynika?
7. Czy projekt jest powiązany z innymi realizowanymi (obecnie i w przeszłości) przez Państwa lub inne podmioty projektami? Jeśli tak to z jakimi i w jaki sposób? Czy to powiązanie miało realny wpływ na efekt prowadzonych działań?

.Pytania o proces rewitalizacji na poziomie gminy - zostaną one zadane w przypadku, gdy badany będzie przedstawicielem samorządu gminnego:

8. Proszę powiedzieć, o ile to możliwe, w jaki sposób w Państwa gminie pracowano nad programem rewitalizacji.
9. W jaki sposób wybrano projekty wpisane do realizacji w ramach programu rewitalizacji?

10. W jaki sposób wypracowano sposób wdrażania i monitorowania programu rewitalizacji?
9. Czy program rewitalizacji i zawarte w nim projekty w Państwa ocenie odpowiadają zidentyfikowanym problemom: społecznym, gospodarczym, infrastrukturalnym, przestrzenno – funkcjonalnym, środowiskowym w Państwa gminie? Dlaczego tak, dlaczego nie?
10. Czy w Państwa gminie prowadzony jest bieżący pomiar stopnia osiągnięcia wartości docelowych wskaźników realizacji programu? Jeżeli tak, to z jaką częstotliwością jest on prowadzony? Czy na podstawie prowadzonych analiz szacują Państwo, że wartości docelowe jakichś wskaźników nie zostaną osiągnięte? Jeżeli tak, to jakich i z jakich powodów? Czy zmieniająca się sytuacja społeczno-gospodarcza przyczynia się do aktualizacji programu bądź wykazu projektów w programie?
11. Czy Państwa zdaniem cele poszczególnych projektów są osiąganе? Jak wygląda realizacja wskaźników rezultatu tych projektów?
12. Jak Państwo oceniają relację założonych nakładów do rezultatów w realizowanych projektach rewitalizacji?

ZAŁĄCZNIK NR 3. DYSPOZYCJA DO WYWIADU TDI

Szanowni Państwo,

działając na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego konsorcjum firm Utila sp. z o.o. & EU Consult sp. z o.o. prowadzi badanie ewaluacyjne dotyczące wpływu działań rewitalizacyjnych na ograniczenie problemów społecznych w miastach i na obszarach wiejskich województwa małopolskiego. Celem badania jest poznanie Pana/Pani opinii na temat realizowanego przez Państwa projektu wpisującego się w założenia procesu rewitalizacji.

Gwarantujemy, że wszelkie informacje uzyskane w trakcie badania będą posiadać charakter poufny i będą stanowić podstawę dla przygotowania wniosków i podsumowań, które zostaną opracowane w sposób zbiorczy gwarantujący anonimowość Pana/Pani wypowiedzi. Rozmowa potrwa ok 20 minut.

Na potrzeby projektu prosiłbym/ prosiłabym o zgodę na nagrywanie rozmowy. Proszę krótko opisać projekt [w tym miejscu badacz podaje nazwę projektu].

1. Co spowodowało, że reprezentowany przez Pana/Panią podmiot postanowił realizować ten projekt? Jakie problemy i potrzeby skłoniły do zaprojektowania tego przedsięwzięcia?
2. Jak Pan/Pani ocenia proces realizacji projektu?
4. Czy w czasie realizacji projektu wystąpiły nieoczekiwane sytuacje lub zdarzenia, które wpłynęły na realizację projektu i które wymagały zmiany w pierwotnie przyjętych założeniach projektu?
5. Na jakie obszary oddziaływał projekt? [Prosimy o uzasadnienie odpowiedzi]
 - Na zlikwidowanie lub zmniejszenie zdiagnozowanych problemów społecznych. Proszę wskazać w jaki sposób/poprzez jakie konkretnie działania?
 - Na zlikwidowanie lub zmniejszenie zdiagnozowanych problemów gospodarczych. Proszę wskazać w jaki sposób/poprzez jakie konkretnie działania?
 - Na zlikwidowanie lub zmniejszenie zdiagnozowanych problemów funkcjonalno – przestrzennych. Proszę wskazać w jaki sposób/poprzez jakie konkretnie działania?
 - Na zlikwidowanie lub zmniejszenie zdiagnozowanych problemów technicznych. Proszę wskazać w jaki sposób/poprzez jakie konkretnie działania?
 - Na inne, jakie?.....
6. Na jakie grupy społeczne oddziaływał projekt?
7. Jak Pan/Pani sądzi, jaka jest trwałość projektu? Czy jest ryzyko, że w przyszłości trwałość projektu zostanie zagrożona? Jeśli tak, to z czego to wynika?

8. Czy projekt jest powiązany z innymi realizowanymi (obecnie i w przeszłości) projektami (przez reprezentowany przez Pana/Panią podmiot lub inne podmioty)? Jeśli tak to z jakimi i w jaki sposób? Czy te projekty przyczyniają się do osiągnięcia wspólnego celu?

ZAŁĄCZNIK NR 4. DYSPOZYCJE DO WYWIADU IDI Z PRZEDSTAWICIELAMI IZ RPO WM ORAZ PRZEDSTAWICIELAMI UM WM

Szanowni Państwo,

działając na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego konsorcjum firm Utila sp. z o.o. & EU Consult sp. z o.o. prowadzi badanie ewaluacyjne dotyczące wpływu działań rewitalizacyjnych na ograniczenie problemów społecznych w miastach i na obszarach wiejskich województwa małopolskiego. Celem badania jest poznanie Pana/Pani opinii na temat realizacji osi priorytetowych RPO WM w zakresie realizacji procesów rewitalizacji oraz ograniczenia problemów społecznych.

Gwarantujemy, że wszelkie informacje uzyskane w trakcie badania będą posiadać charakter poufny i będą stanowić podstawę dla przygotowania wniosków i podsumowań, które zostaną opracowane w sposób zbiorczy gwarantujący anonimowość Pana/Pani wypowiedzi.

1. Rozpoznanie (pytania zadawane wszystkim badanym bez względu na reprezentowaną instytucję/departament)

1. Jaka jest rola Pana/Pani w procesie realizacji 11., 10., 9., 8. osi priorytetowych RPO WM? Jakie najważniejsze zadania wykonuje Pana/Pani instytucja/departament w tym zakresie?
2. Czy Pana/Pani zdaniem problemy związane z wykluczeniem społecznym, ubóstwem, niską dostępnością usług społecznych zmniejszyły się czy zwiększyły w ciągu ostatnich 6 lat? (perspektywa 2014-2020)? Proszę wskazać przyczyny tych zjawisk (wzrostu lub spadku).

2. Realizacja osi priorytetowych RPO WM

Departament Zarządzania Programami Operacyjnymi

- 1) Co uważa Pan/Pani za sukces/interesującą praktykę, jeśli chodzi o wdrażanie 11. osi priorytetowej oraz powiązanych w nią osi 10., 9., 8.?
- 2) Jak Pan/Pani ocenia osiągnięcie rezultatów 11. osi priorytetowej oraz powiązanych w nią osi 10., 9., 8. w kontekście prowadzonych procesów rewitalizacyjnych?
- 3) Czy przyjęty system monitorowania spełniał swoją rolę – czy zakres i sposób zdefiniowania wskaźników wskazanych osi priorytetowych RPO WM jest odpowiedni do oceny postępów we wdrażaniu osi?
- 4) Jak Pan/Pani ocenia relację założonych nakładów do rezultatów 11. osi priorytetowej oraz powiązanych w nią osi 10., 9., 8.?
- 5) Czy interwencje realizowane w ramach osi 11 RPO WM zostały uzupełniona środkami EFS w ramach osi: 8., 9., 10.?

- 6) Czy zidentyfikowane w programie (w ramach 8,9,10 osi priorytetowej) Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), były trafne w kontekście rewitalizacji?
- 7) Czy założenia przyjęte w ramach RPO WM zapewniają właściwą komplementarność działań w kontekście potrzeb społecznych zidentyfikowanych na obszarach rewitalizowanych?
- 8) Czy wsparcie z budżetu państwa wpływa na rozwój działań rewitalizacyjnych oraz czy powinno być zabezpieczone w przyszłej perspektywie finansowej, tak aby zapewnić ciągłość i skuteczność oraz dalszy rozwój efektów obecnej interwencji?
- 9) Czy ma Pan/ Pani wiedzę na temat wstępnych założeń nt. nowej perspektywy finansowej w zakresie finansowania działań rewitalizacyjnych w województwie małopolskim?
- 10) Na jakich działaniach powinno się skoncentrować wsparcie, zapewniając jednocześnie jak najskuteczniejsze osiągnięcie celów rewitalizacyjnych?
- 11) Które, Pana/Pani zdaniem, z dostępnych typów operacji dotyczących rewitalizacji powinny, a które nie powinny być kontynuowane w przyszłej perspektywie finansowej (i w jakim zakresie), biorąc pod uwagę faktyczne i planowane efekty wsparcia oraz potrzeby rewitalizacyjne Małopolski? Jakie inne typy operacji, dodatkowe wobec obecnie istniejących, powinny być dostępne w przyszłym okresie programowania?

Departament Funduszy Europejskich

- 1) Czy w Pana/ Pani departamencie podejmowane są działania związane z wdrażaniem procesów rewitalizacyjnych w województwie? Jeśli tak, to jak?
- 2) Co uważa Pan/Pani za sukces/interesującą praktykę, jeśli chodzi o wdrażanie 11. osi priorytetowej oraz powiązanych z nią osi 10., 9., 8.?
- 3) Czy założenia przyjęte w ramach RPO WM zapewniają właściwą komplementarność działań w kontekście potrzeb społecznych zidentyfikowanych na obszarach rewitalizowanych?
- 4) Czy zidentyfikowane w programie (w ramach 8,9,10 osi priorytetowej) Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), były trafne w kontekście rewitalizacji? Czy założenia przyjęte w ramach RPO WM zapewniają właściwą komplementarność działań w kontekście potrzeb społecznych zidentyfikowanych na obszarach rewitalizowanych?
- 5) Czy wsparcie z budżetu państwa wpływa na rozwój działań rewitalizacyjnych oraz czy powinno być zabezpieczone w przyszłej perspektywie finansowej, tak aby zapewnić ciągłość i skuteczność oraz dalszy rozwój efektów obecnej interwencji?
- 6) Na jakich działaniach powinno się skoncentrować wsparcie, zapewniając jednocześnie jak najskuteczniejsze osiągnięcie celów rewitalizacyjnych?
- 7) Które, Pana/Pani zdaniem, z dostępnych typów operacji dotyczących rewitalizacji powinny, a które nie powinny być kontynuowane w przyszłej

perspektywie finansowej (i w jakim zakresie), biorąc pod uwagę faktyczne i planowane efekty wsparcia oraz potrzeby rewitalizacyjne Małopolski? Jakie inne typy operacji, dodatkowe wobec obecnie istniejących, powinny być dostępne w przyszłym okresie programowania?

Departament Środowiska

- 1) Czy w Pana/ Pani departamencie podejmowane są działania związane z wdrażaniem procesów rewitalizacyjnych w województwie? Jeśli tak, to jak?
- 2) Czy dostrzega Pan/Pani wpływ działań rewitalizacyjnych:
 - Na poziomie regionalnym
 - Na poziomie lokalnymw zakresie specyfiki reprezentowanego przez Pana/Panią departamentu? Jeśli tak, to jaki?
- 3) Czy założenia przyjęte w ramach RPO WM zapewniają właściwą komplementarność działań w kontekście potrzeb społecznych zidentyfikowanych na obszarach rewitalizowanych?
- 4) Czy zidentyfikowane w programie (w ramach 8,9,10 osi priorytetowej) Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), były trafne w kontekście rewitalizacji? Czy założenia przyjęte w ramach RPO WM zapewniają właściwą komplementarność działań w kontekście potrzeb społecznych zidentyfikowanych na obszarach rewitalizowanych?
- 5) Czy wsparcie z budżetu państwa wpływa na rozwój działań rewitalizacyjnych oraz czy powinno być zabezpieczone w przyszłej perspektywie finansowej, tak aby zapewnić ciągłość i skuteczność oraz dalszy rozwój efektów obecnej interwencji?
- 6) Na jakich działaniach powinno się skoncentrować wsparcie, zapewniając jednocześnie jak najskuteczniejsze osiągnięcie celów rewitalizacyjnych?
- 7) Które, Pana/Pani zdaniem, z dostępnych typów operacji dotyczących rewitalizacji powinny, a które nie powinny być kontynuowane w przyszłej perspektywie finansowej (i w jakim zakresie), biorąc pod uwagę faktyczne i planowane efekty wsparcia oraz potrzeby rewitalizacyjne Małopolski? Jakie inne typy operacji, dodatkowe wobec obecnie istniejących, powinny być dostępne w przyszłym okresie programowania?

Departament Zrównoważonego Rozwoju

- 1) Czy w Pana/ Pani departamencie podejmowane są działania związane z wdrażaniem procesów rewitalizacyjnych w województwie? Jeśli tak, to jak?
- 2) Czy dostrzega Pan/Pani wpływ działań rewitalizacyjnych:
 - Na poziomie regionalnym
 - Na poziomie lokalnymw zakresie specyfiki reprezentowanego przez Pana/Panią departamentu? Jeśli tak, to jaki?

- 3) Czy założenia przyjęte w ramach RPO WM zapewniają właściwą komplementarność działań w kontekście potrzeb społecznych zidentyfikowanych na obszarach rewitalizowanych?
- 4) Czy zidentyfikowane w programie (w ramach 8,9,10 osi priorytetowej) Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), były trafne w kontekście rewitalizacji? Czy założenia przyjęte w ramach RPO WM zapewniają właściwą komplementarność działań w kontekście potrzeb społecznych zidentyfikowanych na obszarach rewitalizowanych?
- 5) Czy wsparcie z budżetu państwa wpływa na rozwój działań rewitalizacyjnych oraz czy powinno być zabezpieczone w przyszłej perspektywie finansowej, tak aby zapewnić ciągłość i skuteczność oraz dalszy rozwój efektów obecnej interwencji?
- 6) Na jakich działaniach powinno się skoncentrować wsparcie, zapewniając jednocześnie jak najskuteczniejsze osiągnięcie celów rewitalizacyjnych?
- 7) Które, Pana/Pani zdaniem, z dostępnych typów operacji dotyczących rewitalizacji powinny, a które nie powinny być kontynuowane w przyszłej perspektywie finansowej (i w jakim zakresie), biorąc pod uwagę faktyczne i planowane efekty wsparcia oraz potrzeby rewitalizacyjne Małopolski? Jakie inne typy operacji, dodatkowe wobec obecnie istniejących, powinny być dostępne w przyszłym okresie programowania?

Departament Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich

- 1) Czy w Pana/ Pani departamencie podejmowane są działania związane z wdrażaniem procesów rewitalizacyjnych w województwie? Jeśli tak, to jak?
- 2) Czy dostrzega Pan/Pani wpływ działań rewitalizacyjnych:
 - Na poziomie regionalnym
 - Na poziomie lokalnym
 w zakresie specyfiki reprezentowanego przez Pana/Panią departamentu? Jeśli tak, to jaki?
- 3) Czy założenia przyjęte w ramach RPO WM zapewniają właściwą komplementarność działań w kontekście potrzeb społecznych zidentyfikowanych na obszarach rewitalizowanych?
- 4) Czy zidentyfikowane w programie (w ramach 8,9,10 osi priorytetowej) Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), były trafne w kontekście rewitalizacji? Czy założenia przyjęte w ramach RPO WM zapewniają właściwą komplementarność działań w kontekście potrzeb społecznych zidentyfikowanych na obszarach rewitalizowanych?
- 5) Czy wsparcie z budżetu państwa wpływa na rozwój działań rewitalizacyjnych oraz czy powinno być zabezpieczone w przyszłej perspektywie finansowej, tak aby zapewnić ciągłość i skuteczność oraz dalszy rozwój efektów obecnej interwencji?

- 6) Na jakich działaniach powinno się skoncentrować wsparcie, zapewniając jednocześnie jak najskuteczniejsze osiągnięcie celów rewitalizacyjnych?
- 7) Które, Pana/Pani zdaniem, z dostępnych typów operacji dotyczących rewitalizacji powinny, a które nie powinny być kontynuowane w przyszłej perspektywie finansowej (i w jakim zakresie), biorąc pod uwagę faktyczne i planowane efekty wsparcia oraz potrzeby rewitalizacyjne Małopolski? Jakie inne typy operacji, dodatkowe wobec obecnie istniejących, powinny być dostępne w przyszłym okresie programowania?

Wojewódzki Urząd Pracy, Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

- 1) Czy w Pana/ Pani instytucji podejmowane są działania związane z wdrażaniem procesów rewitalizacyjnych w województwie? Jeśli tak, to jak?
- 2) Czy dostrzega Pan/Pani wpływ działań rewitalizacyjnych:
 - Na poziomie regionalnym
 - Na poziomie lokalnymw zakresie specyfiki reprezentowanej przez Pana/Panią instytucji? Jeśli tak, to jaki?
- 3) Co uważa Pan/Pani za sukces/interesującą praktykę, jeśli chodzi o wdrażanie 11. osi priorytetowej oraz powiązanych w nią osi 10., 9., 8.?
- 4) Czy założenia przyjęte w ramach RPO WM zapewniają właściwą komplementarność działań w kontekście potrzeb społecznych zidentyfikowanych na obszarach rewitalizowanych?
- 5) Z jakimi problemami spotkał się Pan/Pani w swojej pracy w związku z realizacją 11. osi priorytetowej oraz powiązanych w nią osi 10., 9., 8.?
- 6) Czy wsparcie z budżetu państwa wpływa na rozwój działań rewitalizacyjnych oraz czy powinno być zabezpieczone w przyszłej perspektywie finansowej, tak aby zapewnić ciągłość i skuteczność oraz dalszy rozwój efektów obecnej interwencji?
- 7) Na jakich działaniach powinno się skoncentrować wsparcie, zapewniając jednocześnie jak najskuteczniejsze osiągnięcie celów rewitalizacyjnych?

ZAŁĄCZNIK NR 5. KWESTIONARIUSZ BADANIA CAWI

Szanowni Państwo,

działając na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego konsorcjum firm Utila sp. z o.o. & EU Consult sp. z o.o. prowadzi badanie ewaluacyjne dotyczące wpływu działań rewitalizacyjnych na ograniczenie problemów społecznych w miastach i na obszarach wiejskich województwa małopolskiego. Celem badania jest poznanie Pana/Pani opinii na temat realizacji osi priorytetowych RPO WM w zakresie realizacji procesów rewitalizacji oraz ograniczenia problemów społecznych.

Gwarantujemy, że wszelkie informacje uzyskane w trakcie badania będą posiadać charakter poufny i będą stanowić podstawę dla przygotowania wniosków i podsumowań, które zostaną opracowane w sposób zbiorczy gwarantujący anonimowość Pana/Pani wypowiedzi.

Wypełnienie ankiety zajmie ok. 10 min.

1. Program Rewitalizacji w gminie

1. Jaki wpływ, Pana/Pani zdaniem, ma realizowany Program Rewitalizacji na rozwój reprezentowanej przez Pana/Panią gminy?

- Program Rewitalizacji nie ma żadnego wpływu na rozwój gminy
- Program Rewitalizacji w niewielkim stopniu wspiera rozwój gminy
- Program Rewitalizacji w znaczący sposób wspiera rozwój gminy
- Trudno powiedzieć

2. Czy działania prowadzone w ramach Programu Rewitalizacji doprowadziły do widocznych pozytywnych bądź negatywnych skutków? (Jeżeli wystąpiły takie zjawiska, proszę je opisać)

.....
.....
.....

3. Czy Program Rewitalizacji jest realizowany zgodnie z założeniami?

- Zdecydowanie nie
- Raczej nie
- Raczej tak (Proszę przejść do pyt. 5)
- Zdecydowanie tak (Proszę przejść do pyt. 5)
- Trudno powiedzieć

4. Dlaczego nie udaje się realizować założeń Programu Rewitalizacji?

- Brak jest wystarczającej chęci podmiotów, instytucji do współpracy
- Zmieniła się wizja rozwoju gminy
- Istnieją trudności w pozyskaniu środków finansowych na realizację założonych działań
- Inne. Jakie?.....

2. Działania rewitalizacyjne

5. Czy realizowany Program Rewitalizacji jest narzędziem integrującym różne działania rewitalizacyjne finansowane z różnych (nie tylko unijnych) źródeł?

- Zdecydowanie nie
- Raczej nie
- Raczej tak
- Zdecydowanie tak
- Trudno powiedzieć

6. Z jakich źródeł finansowane są działania rewitalizacyjne w reprezentowanej przez Pana/Panią gminie?

- Ze źródeł krajowych. Jakich?.....
- Z RPO WM
- Z krajowych programów operacyjnych (np. POIR, POLiŚ, POWER). Prosimy podać, z których konkretnie?.....
- Z środków własnych
- Partnerstwo publiczno – prywatne
- Fundusz dopłat BGK
- Inne. Jakie?

7. Proszę wskazać jaką część projektów wpisanych na listę podstawową przedsięwzięć w ramach programu rewitalizacji stanowią projekty **zrealizowane oraz będące w trakcie realizacji**

- Żaden z projektów nie jest realizowany/ nie został zrealizowany
- Od 0 do 30% projektów
- Od 31 do 60% projektów
- Od 61% do 90% projektów
- Od 90% do 100% projektów

8. Proszę wskazać jaką część projektów wpisanych na listę uzupełniającą przedsięwzięć w ramach programu rewitalizacji stanowią projekty **zrealizowane oraz będące w trakcie realizacji**

- Żaden z projektów nie jest realizowany/ nie został zrealizowany
- Od 0 do 30% projektów

- Od 31 do 60% projektów
- Od 61% do 90% projektów
- Od 90% do 100% projektów

9. Czy reprezentowana przez Pana/Panią jednostka aplikowała i otrzymała wsparcie z RPO WM w ramach innych niż 11, 8, 9, 10 osi na działanie rewitalizacyjne?

- Tak. *Prosimy o podanie nazwy programu i projektu oraz numeru osi*
- Nie

9. Proszę wskazać czy Pana/Pani zdaniem w gminie są niezrealizowane potrzeby w zakresie rewitalizacji?

- Tak. *Jakie? Prosimy o ich wymienienie.*
- Nie

11. Czy reprezentowana przez Pana/Panią jednostka ubiegała się i otrzymała dofinansowanie na realizację tego samego projektu rewitalizacyjnego z różnych źródeł?

- Tak. *Jakiego projektu i z jakich źródeł?*
- Nie.

12. Czy reprezentowana przez Pana/ Panią jednostka prowadzi cykliczny monitoring postępów w realizacji założonych celów?

- Tak. *Z jaką częstotliwością dokonywany jest monitoring?*
- Nie